

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

POPÜLER TARİHÇİLİK AÇISINDAN NECİP FAZIL
KISAKÜREK'İN ESERLERİNDE TARİH ANLAYIŞI VE
ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET GÜLER

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

MAYIS 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

POPÜLER TARİHÇİLİK AÇISINDAN NECİP FAZIL
KISAKÜREK'İN ESERLERİNDE TARİH ANLAYIŞI VE
ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET GÜLER

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

MAYIS 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Mehmet GÜLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“Popüler Tarihçilik Açısından Necip Fazıl Kısakürek’in Eserlerindeki Tarih Anlayışı ve Öğretimine İlişkin Görüşleri” başlıklı bu yüksek lisans tezi Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ahmet SİMŞEK

Üye: Doç. Dr. Hüseyin CAUSKAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hülya GELİK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

29.05/2019

Prof. Dr. Ömer Faruk Tutkun

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüksek Lisans ders dönemi sürecinde okuduğum Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN'ın Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1908-1960) isimli doktora tezi ve popüler tarihçilik üzerine kaleme aldığı makaleler tez konumun belirlenmesi hususunda zihin açıcı bir işlev gördü. Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN hocama bu çalışmalarını hasebiyle teşekkür ediyorum. Tez yazım sürecinin her aşamasında Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK hocamın sunduğu zihin açıcı düzeltme ve öneriler tezin ciddi bir temele oturması ve neticelenmesinde önemli katkılar sağladı. Bu vesile ile hocama hassaten şükranlarımı sunarım.

15-16 Nisan 2016 tarihinde Kocaeli Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Türkiye'de Popüler Tarihçilik çalıştayı akademinin ilgisini bu alana yönlendirmesi hususunda bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu sebeple çalıştayı organize eden Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK, Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN başta olmak üzere, çalıştaya katkı sunan hocalarımıza ve tarihyazımı.org platformuna teşekkür ederim.

Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN hocamın bilimsel araştırma yöntemleri hususunda yaptığı rehberlik ve alanında yaptığı çalışmalar, tezimin metodolojisini kavramak bağlamında ciddi katkılar sundu. Tez yazım sürecinde düştüğüm çıkmazlarda gösterdiği sabır, içtenliği ve yol göstericiliği tezin arzu edilen olgunluğa erişmesi ve neticelenmesi hususunda önemli bir işlev üstlendi. Bu vesile ile hocama canı gönülden teşekkür ederim.

Erişemediğim kaynakları temin etme hususunda desteklerini esirgemeyen hocalarıma, değerli eserleriyle çalışmama katkı sunan bilim camiasına ve jüri üyelerime saygılarımı sunarım. Necip Fazıl Kısakürek'in eserlerinin günümüze erişmesine imkân tanıyan Büyük Doğu Yayınları'na teşekkür ederim. Tez yazım evresinde çalışmalarımız ile ilgili sürekli fikir mülâhazası yaptığımız Emrah Avcı, Hasan Şeritoğlu'na teşekkür ederim. Gayelerimi gerçekleştirme yolunda şahsıma olan güvenini her fırsatta ifade eden ve aldığım kararlarda mütemadiyen arkamda duran aileme en içten şükranlarımı sunarım.

ÖZET

POPÜLER TARİHÇİLİK AÇISINDAN NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ESERLERİNDE TARİH ANLAYIŞI VE ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Güler, Mehmet

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Tarih Eğitimi Bilim
Dalı

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

Mayıs, 2019. xi+203 Sayfa.

Bu çalışmada Popüler Tarihçilik Açısından Necip Fazıl Kısakürek'in Eserlerindeki Tarih Anlayışı ve Öğretimine İlişkin Görüşleri ele alınmıştır. İslamcı, muhafazakâr, mukaddesatçı, milliyetçi muhafazakâr gibi kavramlarla ifade edilen grupların 1950'li yılların başından günümüze kadar gelen sürede yakın tarih üzerine kurguladıkları tarih paradigmasının mimarı kabul edilen Necip Fazıl Kısakürek'in tarih muhtevalı eserlerinin akademik bir perspektifle ele alan çalışmaların azlığı bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda Necip Fazıl Kısakürek'in tarih görüşlerini dile getirdiği eserleri incelenmiştir.

Çalışmada betimsel tarama yönteminden istifade edilmiştir. Araştırma neticesinde Necip Fazıl Kısakürek'in tarih düşüncesini; madde-ruh, doğu-batı, hain-kahraman, Yahudi-Moskof temelinde işlediği tespit edilmiştir. Necip Fazıl; gerilemenin Kanuni devrinde başladığını belirtmiş ve Tanzimat fermanı ile başlayan batılılaşma girişimleri için atılan adımları tenkit etmiştir. İkinci Abdülhamid, tarih düşüncesinin temel karakteridir. Tarihi İslami çizgiden iman ve inanç temelinde ele almıştır. Mevcut tarihçiliğin gerçeği yansıtmadığını düşünür. Eserlerinde işlediği yakın tarih okuması, Türkiye'de İslamcılığın ve muhafazakârlığın alternatif tarih okumasının temel kaynaklarından birini teşkil etmiştir.

Akademik hassasiyetlerden uzak bir tarihyazımı metodolojisiyle eserlerini kaleme almıştır. Etkileyici üslubu ile ele aldığı konuların popülerleşmesine katkı sunmuş ama akademik hassasiyetlerden uzak tarzı tarih algısında dezenformasyona sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarih eğitimi, popüler tarihçilik, Necip Fazıl Kısakürek

ABSTRACT

IN TERMS OF POPULAR HISTORY TO NECİP FAZIL KISAKÜREK'S HISTORY APPROACH AND HISTORY EDUCATIONS IN HIS WORKS

Güler, Mehmet

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of
History Education

Supervisor: Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

May, 2019. xi+203 Pages.

This study is about the historical views of Necip Fazıl Kısakürek in terms of popular historiography. It has been accepted that Necip Fazıl Kısakürek, who is considered to be architect of the history paradigm, was built on the recent history from the early 1950s until present day, defined, Islamist, nationalist conservative, sectarian. Necip Fazıl Kısakürek's historical works which is examined with an academic perspective has been identified as a deficiency. For this reason his views on history has been examined.

In this study, descriptive scanning method has been used. As a result of the research, it has been found that Necip Fazıl Kısakürek's thoughts about history has processed on the basis of matter-spirit, east-west, traitor-hero, Jewish-Moskof. Necip Fazıl Kısakürek has stated that the regression started in the period of Kanuni and criticized the steps taken for the westernization attempts that started with the Tanzimat edict. Abdülhamid 2. is the basic character of history thought. Necip Fazıl Kısakürek has analyzed history from the Islamic line on the basis of faith. He thinks that existing historiography does not reflect truth. The historical opinions of Necip Fazıl Kısakürek have been source of alternative history for Islamic and conservative groups.

He was written his works with a his historiography methodology away from academic sensibilities. He was contributed for the popularization of his subject with his impressive style. But his style, away from academic sensitivities, has caused different formation in the perception of history.

Keywords: History education. popular historiography, Necip Fazıl Kısakürek

İÇİNDEKİLER

Bildirim	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Ön Söz	vi
Özet	vii
Abstract	ix
İçindekiler	xi
1.Bölüm, Giriş	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Önem	4
1.3 Amaç	5
1.4 Sınırlılıklar	7
1.5 Tanımlar	8
1.6 Simgeler ve Kısaltmalar	8
2.Bölüm, Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Araştırmalar.....	9
2.1. Türkiye'de Popüler Tarihçilik.....	9
2.1.1 Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Popüler Tarihçilik.....	9
2.1.2 Cumhuriyet Sonrası Popüler Tarihçilik.....	13
2.1.3 Popüler Tarih Dergileri.....	20
2.1.4 Tarihi Romanlar.....	23

2.1.5 Tarihi Dizi-Film ve Programlar.....	27
2.2 Toplumsal Hafızaya Etkisi Bağlamında Popüler Tarihçilik Tarih Eğitimi İlişkisi.....	28
2.3 Milliyetçi Popüler Eserlerden Muhafazakâr Popüler Eserlere.....	30
2.4 Popüler Tarih ve Muhafazakâr Kesim (Aydınlar).....	34
2.5 Necip Fazıl Kısakürek.....	41
2.5.1 Abdülhakim Arvasi öncesi (1904-1934).....	42
2.5.2 Abdülhakim Arvasi evresi (1934-1943).....	43
2.5.3 Büyük Doğu evresi (1943-1983).....	44
2.5.4 Fikir hayatı-Büyük Doğu.....	45
2.6 İlgili Araştırmalar.....	47
3.Bölüm, Yöntem.....	51
3.1 Araştırma Modeli.....	51
3.2 Örneklem.....	52
3.3 Verilerin Toplanması.....	52
3.4 Verilerin Analizi.....	53
4.Bölüm, Bulgular.....	54
4.1 Necip Fazıl Kısakürek'in Tarihe İlişkin Görüşleri.....	54
4.1.2 Necip Fazıl Kısakürek'in Tarihi Ele Alışında Öne Çıkan Hususlar.....	58
4.1.2.1 Madde-Ruh.....	59

4.1.2.2 Doğu- Batı.....	61
4.1.2.3 Diyalektik Bakış: Hain-Kahraman.....	62
4.1.2.4 Öteki Algısı: Yahudi-Moskof-Ermeni-Rum-Dönme.....	63
4.1.2.5 Akademik Hassasiyetlerden Uzak Tarihyazımı.....	64
4.1.3 Necip Fazıl Kısakürek'in Tarihî Hadise ve Şahsiyetlere Yaklaşımı.....	65
4.1.3.1 Necip Fazıl Kısakürek'in Eserlerinde Tarihi Hadiseler.....	65
4.1.3.1.1 Tanzimat Fermanı.....	65
4.1.3.1.2 İkinci Meşrutiyet.....	68
4.1.3.1.3 31 Mart Hadisesi.....	72
4.1.3.1.4 Balkan Savaşları.....	74
4.1.3.1.5 Birinci Dünya Savaşı.....	76
4.1.3.1.6 Ermeni Meselesi.....	80
4.1.3.1.7 Millî Mücadele Dönemi.....	85
4.1.3.1.8 Cumhuriyet İnkılâpları.....	89
4.1.3.1.9 Şeyh Sait İsyanı.....	95
4.1.3.1.10 Şapka Devrimi: İskilipli Atıf.....	98
4.1.3.1.11 Menemen Hadisesi.....	101
4.1.3.1.12 Dersim İsyanı.....	105
4.1.4 Necip Fazıl Kısakürek'in Eserlerinde Tarihi Şahsiyetler.....	109
4.1.4.1 Alparslan.....	109

4.1.4.2 Kanunî Sultan Süleyman.....	111
4.1.4.3 Abdülmecid Han.....	114
4.1.4.4 Abdülaziz Han.....	115
4.1.4.5 Ulu Hakan İkinci Abdulhamid Han.....	118
4.1.4.6 Vatan Dostu Sultan Vahidüddin.....	128
4.1.4.7. İttihat ve Terakkiciler.....	138
4.1.4.8 Mustafa Kemal Atatürk.....	139
4.1.4.9.1 Put Adam (Er-Raculu's-Sanem).....	142
4.1.4.10 İsmet İnönü.....	147
4.1.4.11 Adnan Menderes.....	152
4.2 Necip Fazıl Kısakürek'in Tarih Algısına Etkisi.....	159
4.3 Necip Fazıl Kısakürek'in Tarih Eğitime İlişkin Görüşleri.....	157
5.Bölüm, Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	170
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	170
5.2 Öneriler.....	175
Kaynakça.....	176
Özgeçmiş ve İletişim Bilgisi.....	201

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, tanımları, simge ve kısaltmaları üzerinde durulmuştur.

1.1. PROBLEM DURUMU

İnsanın geçmişe duyduğu merak, kimliğini, aidiyetini bulma çabası ve gelecek endişesini tarihin deneyimlenmiş sayfalarından istifade ederek giderme arzusu geçmişten günümüze güncelliğini muhafaza etmiştir. Geçmişe olan ilgi ve merak sonucunda inşa edilen tarih bilgisi çeşitli yazı türleri ve yöntemleriyle kayda alınmıştır. Kayda alış süresince çoğu yazar farklı bir üslup ve metot ile bu sürece katkı sunmuştur. Heredotos'tan Thuykdides'e, Orta Çağ kroniklerinden Osmanlı Vekayinamelerine, Mesudi'den Taberi'ye, Fernand Braudel'den Collinwood'a, Ahmet Cevdet Paşa'dan Ahmet Refik'e, Fuat Köprülü'den Zeki Velidi Togan'a bu farklılığın izdüşümlerine rastlarız.

Farklı yöntem ve metotlarla da olsa sosyal bilimlerin farklı alanlarıyla sürekli ilişki halinde olan tarih; Gılgamış'tan İlyada ve Odessa'ya, Herodot'tan Virgilius'a, 19. yüzyıla kadar edebiyatla iç içeydi. (Türkeş, 2002: 169-171). Ranke'nin eserleriyle genel ilkeleri belirlenen tarih disiplini, geçen süre zarfında edebiyattan ayrılarak bağımsız bir bilim haline gelmiştir. Bununla birlikte öyküleyici metot, tarihçiler nezdinde eleştirilen bir yöntem haline gelmiştir (Şimşek, 2006: 67).

Geçmişten günümüze edebiyatla sıkı bir ilişki içinde olan tarih, 19. yüzyıldan itibaren belgeye/kanıta dayalı bir bilim olarak edebiyat ile yollarını ayırıp kentine has ilkeleri, yöntemi, metodu olan özgün bir disiplin haline gelmiştir. Bu bağlamda tarih, geçmişin aktarıcısı olarak ele alınırken edebiyat bu aktarım sürecinde insanın duygu ve düşüncelerini önceleyip referans alan bir alan olarak kendine yer buldu.

Metinsel olması hasebiyle tarihin yeniden inşa yöntemi olduğu (Opperman 1999: 4), bu sebeple kurgusalılık, öznellik ve yorumsallıktan kendini alıkoyamayacağı, dolayısıyla nesnelliği üzerine getirilen eleştiriler, tarih ile edebiyat arasındaki bağın tekrar tartışılmasını sağlamıştır.

Kurmaca metinlerde olduğu gibi tarihsel metinlerin de kurgusal yanları, sanatsal ve anlatı özelliklerinde ortaya çıkar. Yazınsal dilin tarih metinlerindeki yeri kaçınılmaz olduğu için tarih de bir metinsel anlatıdır (Erden, 199: 43).

Tarih eserleri ve edebiyat eserleri arasındaki en önemli farklılık, onların öznel yapısında, bilgisel hususlarında ve tarihi kavramsallaştırma yöntemlerinde fark edilir (Opperman 1999: 81). Bu farklılıklar olsa da tarih ve edebiyat arasındaki çizgi keskin sınırlarla birbirinden ayrılmamış güncelliğini ortaya çıkan yeni türlerle muhafaza etmiştir. Bu yeni türler tarihin popülerleşmesinde edebiyatın etkili bir araç olmasını sağlamıştır.

Tarihe ilgi duyanlar bu ilgilerini teoriden pratiğe dökerek belleklerinde saklı tarih bilgisi, yorumu ve düşüncelerini dergi, roman, gazete, radyo, dizi, film, tiyatro vb. vasıtaların içinde harmanlayarak halkla buluşturuyorlardı. Bu harmanlama süreci ile birlikte tarihi roman, tarihi film tarzı ortaya çıkan yeni türler tarihi bilginin popülerleşmesine imkân tanıyan bir zemin hazırlamıştır.

Popüler tarihçilik, tutkulu aşklardan ihanetlere, katillerden fahişelere, mahkûmlardan cellatlara, tutsaklardan krallara kadar akademinin ele almadığı, ilgilenmediği insanı temel alan her konuya el atıp bunların yanında akademik tarihin ilgilendiği bazı konuları da kendi üslubunca işleyerek geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Devletin ve halkın önemseydiği tarihsel olayları geniş imkânlarıyla popülerleştirerek yaygınlaştırmıştır. Popüler kültürle bağlantılı olan ve yaygın kullanımına rağmen tanımı üzerinde net bir

uzlaşya varılamayan popüler tarih; neyi karşıladığı tam olarak anlaşılamayan, göreceli yorumlara açık, sınırları kestirilemeyen fakat bir tarih yazımı sürecini ifade eden tarih ve tarihçilikle ilişkili bir kavramdır. Bu görecelilik, yoruma açıklık ve kestirilemeyen sınırlar, bu kavramın tanımlanmasını güçleştirmiş ve üzerinde net bir uzlaşya sağlanamamasına sebebiyet vermiştir. Dergiden gazeteye, radyodan sinemaya, fotoğraftan sergiye, kitaplardan müzelere vb. geniş bir alanda toplumunun tarih bilgisini şekillendiren, etkileyen ve dönüştüren bir işleve sahiptir. Bu ciheti ve işlevi hasebiyle profesyonel tarihçileri de etkisi altına alan bir gücü vardır. Popüler tarih/tarihçilik ve popüler tarihçi kavramları kelime anlamlarının ötesinde tarihsel olarak tanımlanmaması ve bilimsel bir perspektifle ele alınmaması hasebiyle bir netlik kazanamamış ve muğlak kalmışlardır (Özcan, 2008: 2-4). Bu sebeple tarihi eserler üreten çoğu yazarın genel geçer bir değerlendirmeye bu kalıbın içine sokulması gibi bir hataya düşülmüştür.

Tıpkı günümüzde tarih konulu eserler yazan herkesin *tarihçi* kategorisine sokulması gibi. Ahmet Refik Altınay, Reşat Ekrem Koçu, İlber Ortaylı, Murat Bardakçı, Mustafa Armağan, Soner Yalçın, Cemal Kutay, vb. isimler tarihin popülerleşmesini sağlayan yazarlar olarak anılırlar. Fakat onların ne kendileri ne de eserlerinin tarih içindeki yerleri bilimsel bir disiplinle sorulmuş sorularla tespit edilememiştir (Özcan, 2008: 8). Bu eksikliğin giderilmesi için bu türde eser yazanların ve yazdıkları eserlerin akademik bir perspektifle incelenmesi gereklidir. Tarih muhtevalı edebi eserleri; halk nezdinde popüler yapan, onlarca baskı yapmasına vesile olan, ilgi çekici kılan, cezbeden ve gündeme getiren ana sebepler neydi sorusu popüler tarih ürünlerinin özellikleri hakkında bize önemli veriler sunmaktadır.

Popüler tarih ya da tarihçilik kavramını *geçmişte olmuş olanı ele alan, fakat kendi tarzıyla yeniden inşa eden bir anlatı, yazım gösterme türü ve tarihe dair bilginin yaygın görünümü* olarak tanımlayabiliriz. (Özcan, 2008: 25). Popüler tarih/tarihçilik; toptancı bir reddediş ve savunuş perspektifi ile değerlendirilmeden, tarihi bilginin ideolojik ve ticari kaygılarla tarumar edilmeden nasıl daha iyi işlenebileceği üzerinde durulup olumlu özellikleri öncelenerek olumsuz özellikleri iyileştirilmelidir.

Geçmişten günümüze tarihin her sürecinde varlığını hissettiren popüler tarih; dönemin toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik ve konjonktürel şartlarından etkilenmiştir. 19. ve

20. yüzyıl süresince ortaya çıkan yeni türler ve yeni imkânlarla tarih daha fazla popülerleşmiştir. Tarihin popülerleşmesi sürecine ürettikleriyle etki eden önemli isimler vardır. İslamcı, muhafazakâr, milliyetçi muhafazakâr gibi çeşitli terimlerle adlandırılan kesimlerin 1950’den bugüne değin kadar gelen sürede yakın tarih üzerine inşa etikleri tarih paradigmasının mimarı kabul edilen Necip Fazıl (Özcan, 2011: 44) bu isimlerin başındadır. Bilhassa muhafazakâr çevrelerde etkileri hala devam eden Necip Fazıl, bu çevrenin yakın tarihe bakışının anlaşılması ve bu bakışın alt yapısının analiz edilebilmesi açısından incelenmesi gereken bir olgudur.

Çalışmada bu problem ele alınmış, Necip Fazıl’ın tarih anlayışı, tarih eğitimine ilişkin görüşleri ve tarih algısına olan etkisi popüler tarihçilik açısından incelenmiştir.

1.2. ÖNEM

Tarihi bilginin toplumsallaşması sürecinde popüler tarihçilik önemli bir işleve sahiptir. Akademik eserlerin soğuk, mat anlatımı ve akademik yazım kuralları gereği belirli ilkelere tabi olması hasebiyle okurun ilgisini kendine hitap eden tarih eserlerine yönelttiği hakikati günümüzde akademik tarihçilerinde kabul ettiği bir husustur. Osmanlı, Tanzimat, Cumhuriyet, İnkılaplar, İttihat ve Terakki, Abdülhamid, Atatürk vb. konularda halkın tarih anlayışının şekillenmesinde popüler tarihin ciddi bir etkisini görürüz.

Dergiden gazeteye, destandan romana, şiirden hikâyeye, diziden sinemaya, resimden tiyatroya çeşitli vasıtalarla ürünlerini halka ulaştıran popüler tarih sadece halkı etkilemekle kalmamış olumlu ya da olumsuz birçok akademik tarihçinin de tarih görüşünün şekillenmesinde etkili bir rol oynamıştır.

Özcan’ın (2011) tespiti ile “*Popüler tarihçiliğin tarihsel serüveninin ürünlerinden yola çıkılarak akademik bir bakışla tespit edilip yazılamamış olması bir eksiklik*.” Literatürde; popüler tarihçilik ile ilgili Özcan’ın doktora tezi olan ve aynı zamanda TTK

tarafından “*Türkiye’de Popüler Tarihçilik (1908-1960)*” eseri haricinde detaylı bir araştırma mevcut değildir.

Popüler tarih, farklı tanım ve adlandırmalarla da olsa geçmişten bugüne tarihin her sürecinde var olmuştur. 19. ve 20. yüzyıllar tarihin daha fazla popülerleştiği yıllar olarak karşımıza çıkar. Son zamanlarda gittikçe popülerleşen tarih muhtevalı televizyon programı, dizi, film ve tarihi romanlara olan ilgi artışını dikkate aldığımızda araştırmanın önemi daha net anlaşılacaktır.

Popüler tarihçiliğin yanında araştırmanın odak noktası olan Necip Fazıl Kısakürek’in tarih anlayışına ilişkin görüşleri hakkında ise birkaç çalışma dışında başvurulabilecek kaynakların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Toplumun geniş kesimlerinin bilhassa muhafazakârların tarih algısını şekillendiren, şahsına özgü tarih düşüncesiyle alternatif tarih düşüncesinin ilk akla gelen isimlerinden Türk Edebiyatı’nın önemli kalemi Necip Fazıl Kısakürek üzerine hazırlanan eserlerinin büyük çoğunluğu edebi yönü hakkındadır.

Muhafazakârların yakın tarih algısının anlaşılabilmesi için önemli bir isim olan Necip Fazıl, Türk popüler tarih yazımında muhafazakâr tarihçilik olgusunun idrak edilebilmesi içinde önemli bir pozisyondadır. Fikirlerinin yansımalarına bugün bile şahit olunulan Necip Fazıl’ın tarih anlayışını inceleyecek bu çalışma alandaki önemli bir eksikliği giderecektir. Bu cihetiyle popüler tarihçilik literatürüne katkı sunacağı gibi tarihçi olmayıp yazdığı tarih muhtevalı eserler ve görüşleriyle toplumun belirli kesimlerini etkilemiş yazar, düşünür vb. bireylerin ve eserlerinin akademik bir perspektifle incelenmesi sürecine yapacağı katkı ile bu alandaki yeni çalışmaları teşvik edecektir.

1.3. AMAÇ

Popüler tarihçiliğin ürünü sayılabilecek eserleri; halk nezdinde popüler yapan, ilgi çekici kılan unsurlar nelerdir sorusu, tarihin nasıl popülerleştiği ve popüler tarihin bilgi üretim mekanizmalarının nasıl işlediği konusunda bize yol gösterecektir. Popüler tarih

ürünlerine olan ilginin sadece ürünün niteliği ile ilgili olmadığı aynı zamanda ürünün üretimi süresince dönemin toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik, aktüel ve konjonktürel unsurlarıyla ilişki halinde olduğunu görürüz.

Popüler tarihçiliğin sınırlarının belirlenememiş olması hasebiyle tarih muhtevalı eser yazan çoğu yazarı aynı kalıba sokmak gibi bir sorunla karşılaşmıştır. Akademik gelenekten gelip çeşitli sebepler ile popüler tarih eserleri yazan yahut akademi dışından olup akademik kurallar ile eserini oluşturan yazarların hangi kategoride değerlendirileceği sorusu hala bir sorun olarak güncelliğini muhafaza etmektedir (Özcan, 2011: 8). Bunların yanında edebi bir üslupla kaleme alınmış tarih muhtevalı ama tür olarak ne olduğu tam kestirilemeyen eserlerin hangi kategoride değerlendirileceği hususu da önemli bir problem olarak karşımızda durmaktadır.

Destandan romana, dergiden gazeteye, diziden sinemaya, radyodan televizyona çeşitli mecralarla halkın büyük bir çoğunluğunun tarih bilgisinin/bilincinin oluşumunda dolaylı yahut doğrudan olumlu-olumsuz etkisi olan popüler tarihçilik alanının akademik bir perspektifle ele alınıp incelenmemesi yahut bu alandaki çalışmaların yetersizliği tarih disiplini açısından önemli bir eksikliklerdir.

Güçlü hitabeti, aksiyoner mizacı, özgün üslubu, nesirleri, şiirleri ve fikirleriyle Türk düşünce hayatını derinden etkileyen, Türk Edebiyatı'nın önemli isimlerinden biri olan Necip Fazıl; *Muhasebe* isimli şiirinde geçen *İnanmıyorum bana öğretilen tarihe* mısrası ile geniş kitlelerin bilhassa muhafazakârların tarih bilincini etkileyen önemli bir isimdir. Özcan; *Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1908-1960) (2011)* isimli doktora tezi ve *Muhafazakâr Tarihçiliğin Popüler Yüzü (2011)* isimli makalesinde Necip Fazıl'ın karşı tarih yazımının doğuşu ve muhafazakârlığı ön plana çıkaran bir popüler tarih yazımı geleneğinin başlamasındaki öncü rolüne dikkat çeker.

Tarih muhtevalı eserlerinin etkilerini ve Türk düşünce hayatını derinden etkileyen Büyük Doğu hareketinin yansımalarını halen toplumda ve toplumda ön plana çıkmış isimlerin yazılarında ve söyleşilerinde rahatlıkla görebiliriz. Eserleriyle büyük bir kitlenin tarih bilincini etkileyen Necip Fazıl'ın bugüne değin sadece edebi cihetinin incelenmesi, tarih anlayışı ve tarih eğitimine ilişkin görüşlerinin kapsamlı bir çalışmayla

ele alınmaması ciddi bir eksikliklerdir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı; popüler tarihçilik açısından Necip Fazıl Kısakürek'in tarihe, tarih eğitime ilişkin görüşlerini incelemek ve tarih algısına etkisini değerlendirmektir. Araştırmanın hedefleri baz alınarak şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Popüler tarihçilik açısından Necip Fazıl Kısakürek'in tarihe ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Popüler tarihçilik açısından Necip Fazıl Kısakürek'in tarih algısına etkisi nelerdir?
3. Popüler açısından Necip Fazıl Kısakürek'in tarih eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

1.4. SINIRLILIKLAR

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın amacına erişebilmesi, güvenilir ve geçerli sonuçlar verebilmesi için sınırlılıklarının olması elzemdir. Bu bağlamda araştırmanın konusu aşağıdaki hususlar çerçevesinde sınırlandırılmıştır:

1. Araştırma Necip Fazıl Kısakürek'in tarih anlayışı ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma Necip Fazıl Kısakürek'in tarih algısına etkisi ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma Necip Fazıl Kısakürek'in tarih eğitime ilişkin görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Popüler: TDK'da; Toplumsal unsurlara yer veren, toplum nezdinde tanınan, bilinen, toplumun beğenisi, zevkleri ve tercihleriyle uyumlu, anlamlarında kullanılır.

Tarih: Geçmiş zamanın anlatım aracı yahut belirli bir metodu, yöntemi, tarzı olan bir disiplindir. İster edebi bir anlatı türü, isterse katı kurallarla bezenmiş bir disiplin olsun geçmişle ilgilendir. Tarihsel süreç içerisinde geçmişte olanı kendine has tarzı ile ele alır, değerlendirir ve işler.

Popüler Tarih/Tarihçilik: Özellikle Fransa, İngiltere ve Almanya'da popüler tarih; *tabandan tarih, sosyal tarih, folklorik tarih* anlamlarına gelir (WEB2, 2018). Popüler tarihçilik; geçmiş, kendine has tarzı ile inşa eden, işleyen ve bu işleyiş sürecinde halkın ilgisini ve dönemseller şartları referans alan bir anlatı, gösteri ve yazım türüdür.

1.6. SİMGELER VE KISALTMALAR

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

TUHED: Uluslararası Türk Tarih Eğitimi Dergisi

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. TÜRKİYE'DE POPÜLER TARİHÇİLİK

2.1.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Popüler Tarihçilik

Türk popüler tarihçiliğinin temelleri öncelikli olarak Osmanlı tarihi geçmişi ile alakalıdır. Bu geçmiş, tarih yazımı açısından geleneksel ve modern tarih yazımı olarak iki ayrı dönemi ifade eder. Her iki tarih yazımı döneminde ideolojik ve aktüel kaynaklardan doğan sözlü-yazılı popüler yazımının, Osmanlı kaynaklı temelini oluşturmuşlardır. Benzer şekilde bu dönemin aynı kaynaklardan beslenen resmi tarih yazımı da modern resmi tarih yazımına birikimini aktarmıştır. Bu aktarma sürecinde geleneksel yazımla modern yazım metodolojisi arasında ani kopuş olmamış, gelenekselden moderne doğru bir geçiş olmuştur. Mesela Abdurrahman Şeref geleneksel resmi vakanüvis sıfatıyla son temsilcisi olduğu kadar modern tarihçiliğe geçişinde önemli öncülerinden olmuştur (Özcan, 2008: 29.) Bu sebeple çoğu isim bu geçiş süreci içerisinde bir ara kuşak, köprü rolü üstlenmiştir. Ortaya koydukları ürünlerde bu geçiş sürecinin izlerini görmek mümkündür.

Tarih yazımı sürecinde yazarlar eserlerini dönemin hâkim ideolojisinden, sosyal ve kültürel şartlarından etkilenerek neşretmişlerdir. Osmanlı'da *dini* referans alan eserler neşredilirken Cumhuriyetle birlikte *milliyetçilik* referans alınmıştır. Ancak bu geçişler

uzun süreçler gerektirmesi hasebiyle bir anda olmamış dinden tamamen soyutlanmadan *Müslüman Türk* kimliği temel alınarak eserler neşredilmiştir. Özetle geleneksel ve modern toplumlarda dönemin hâkim ideolojisi popüler tarih yazımını mütemadiyen şekillendirmiştir. Bu şekillendirme sürecinde en etkili iki kavram din ve milliyetçilik olmuştur.

Osmanlı tarih anlayışında belirleyici olan İslam inancıdır. Bu inancı tarihi metinler ve sözlü anlatılarda belirgin bir şekilde görmek mümkündür. Konu dünya tarihiyse ilk insan Âdem ile başlar, ardından İslam tarihinin belirlediği peygamberler tarihi, halifeler devri gelir; bu süreçten sonra belirleyici olan Osmanlı hanedanı olmuştur. İyi bir savaşçı ve aynı zamanda evliya özelliği gösteren tarihi kahramanlar, bütün mücadelelerini İslam uğruna yapıyorlardı. Bu muhteva eserin adına olduğu gibi muhtevasına da yansiyordu. Mesela Battal Gazi'nin bütün gayesi İslam'ın hâkim olduğu bir dünyayı kurmak için bu uğurda savaşmaktı. O, Hz. Ali'nin yolundan giderek bu savaşı sürdürürken, onun yolundan giden Danişment Gazi ya da Sarı Saltuk'un gayesi de İslam uğruna savaşarak İslam'ın hâkimiyetini sağlamaktı. Müslüman olmayanlarla yapılan savaşlar ve bunun sonucunda gelişen somut olaylar içerisinde dini pratiklerin öğretimiyle birlikte ideolojik mesajlar da veriliyordu. Popüler tarih anlatılarının menkıbevi kahramanları ve muhayyel olaylarının yerini resmi tarih yazımında dünyevi olaylar ve gerçek kahramanlar alırken mesajların dünyeviliği daha belirginleşiyordu (Özcan, 2008: 31).

Türkiye'de Popüler Tarihçiliğin temelleri Osmanlının son dönemini yaşadığı 19. yy'da atıldı. Milliyetçilerin asrı olarak değerlendirilen bu yüzyılda yaşanan siyasi hadiseler neticesinde aydınlar arasında devletin çözülmeye başlaması kanaati yaygındı. Bu aydınlardan Ahmed Cevdet Paşa, geçmiş hataları tekrarlamamak ve tarihten yararlanmak için devlet adamlarının tarih bilimini bilmek zorunda olduklarına inanıyordu (Ersanlı, 2009: 76).

Osmanlı tarih yazıcılığının ürünleri olan Tevarih-i Al-i Osman türü, bir yandan resmi tarihçiliğinin Tarih-i Osman'i Encümeni'ne kadar uzanacak olan çizgisindeki geleneğin başlangıcı olurken, bir yandan da popüler tarih yazımı geleneğinin ilk örneklerinden olmuştur. Tevarih-i Al-i Osman'ın yanı sıra gazavatname, fetihname gibi yazdıkları dönemin aktüel olayları ve kişileriyle ilişkili devlet merkezli eserleri Osmanlı popüler

tarih eserleri olarak görülebilir. (Özcan, 2008: 34). Devlet destekli eserlerin yanında doğrudan halkın ilgisini, kültürünü, belleğini, inanışını, yaşamını yansıtan türkü, destan, şiir, öykü, roman vb. türlerde popüler tarih ürünleri kapsamında değerlendirilebilir.

Tanzimat ile birlikte kültürel ve düşünsel açılımlar meydana gelmiş ve çeşitli alanlarda resmi çizginin dışına çıkan gazete, dergi, kitap vb. yayınlarda artış gözlemlenmiş bu etki tarihin popülerleşmesi sürecine katkı sunmuştur.

Geçmişten bugüne, gücü elinde bulunduran döneme hâkim ideolojilerin tarih yazımını etkilediği ve dönüştürdüğü görülür. Osmanlı'da dini referans alan anlatılar tarih yazımına hâkimken; Cumhuriyet süreci anlatılarında ümmet ideolojisinden ulus ideolojisine geçişin izleri görülür.

Böylece tarih yazımı sürecinde dini referanslardan tamamen kopma olmaksızın üst kimliğe dayalı Türkçü bir anlayış ağırlık kazanmıştır.

Tarih-i Osman'i Encümeni, Asar-ı İslamiye ve Milliye Tetkik Encümeni, Türk Ocakları gibi kurumlarla tarih çalışmaları yapılmış ve bu kurumlarda yapılan çalışmalar tarihin popülerleşmesine katkı sunmuştur. Tarih-i Osman'i Encümeni, Osmanlılık ideolojisinin gölgesinde meşrutiyet iktidarının ilk bilimsel kurumudur. Modern tarih çalışmalarının öncüsüdür. Kurulma sebepleri arasında Osmanlı milleti yaratma ve Sultan Reşat'ın tarih merakı ve Osmanlıcılığın milli bir tarih yazdırma çabası olarak görülebilir. Çalışmalar sonucunda sert eleştirilere maruz kalan Osman'i Tarihi kitabı yayınlanmıştır. Abdurrahman Şeref Osmanlı Tarihinin ikinci cildini yazmak istese de bu arzusunu gerçekleştirememiştir. Fuat Köprülü encümeni ilk eleştiren isimlerin başında gelir.

Köprülü tarihin salt siyasi hadiselerden ibaret olmadığını, bir bütün olarak olduğu haliyle ele alınması ve yansıtılması gerektiğini ifade eder (Köprülü, 2011: 126).

Tarih-i Osmani Encümeni'nin ortaya koyduğu program, Akçura tarafından tenkit edilmiştir. Osmanlı tarih yazımında halkın ihmal edilmesi hususu, Akçura tarafından büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Akçura ve aynı fikirde olanların eleştirileri sonrası bu minvalde eserler verilmeye başlanmıştır (Oral, 2006: 100-101).

Vakanüvis Abdurrahman Şeref Efendi kurumun ilk başkanlarındandır. Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası doğrudan tarihi muhteva eden ilk tarih dergisidir. Kırk sekiz sayı çıkaran dergi, sekiz yıl süreyle iki ayda bir düzenli olarak yayınlanmıştır. Mütareke yıllarındaki sıkıntılar hasebiyle yayın hayatı durmuştur. Saltanatın kaldırılması sonucunda ismi Türk Tarih Encümeni olarak değiştirilmiştir.

Abdurrahman Şeref'ten sonra başkanlığa Ahmet Refik gelmiştir. Ahmet Refik tarihçi denilince akla gelen en önemli isimlerin başında gelir. Çalışmaları ile tarihi bilginin popülerleşmesini sağlamış ve popüler tarihçiliğin öncüsü olmuştur. Ahmet Refik'ten sonra kurumun başına Fuat Köprülü geçmiştir (Özcan, 2008: 139)

Ahmet Refik Altınay'ın kaleme aldığı *Lale Devri* isimli eseri ile birlikte bu tür yayınlara ilgi artmış ve vakanüvis tarihçiliğin tek düzeyliğine karşı yeni bir bakış açısı meydana gelmiştir. Bu tür eserlerin yanında popüler tarih yazıları, *Akşam*, *İkdam* gibi gazete ve dergilerde boy göstermeye başlamıştır. (Günaydın, 1999: 11).

Tarihi Seven Adam tabiriyle tarih yazımının serüveni, popüler tarihçiliğin öncüsü Ahmet Refik ve akademik tarihçiliğin öncüsü Fuat Köprülü'nün faaliyetleriyle paralel olarak ele alındığında anlaşılabilir. Bu isimlerin çalışmaları incelenmeden Türkiye'de popüler ve akademik tarihçiliğin serüveni idrak edilemeyecektir. Türk Tarih Kurumu'nun kurulması ile birlikte 1932'de kurum feshedilmiştir.

Türkçülük düşüncesini geliştirmek için dönemin aydınları düşüncelerini ifade edebilmek ve geniş kitlelere yayabilmek için çeşitli kurum, dergi vb. faaliyetlere girişmişlerdir. Asarı-ı İslamiye ve Milliye Tetkik Encümeni de bu adımlardan birisidir.

Asarı-ı İslamiye ve Milliye Tetkik Encümeni, Türkçü tarih anlayışına sahip bir kuruldur. Encümen asarı-ı İslamiye ve milliye hakkında tetkikat yapmak amacıyla kurulmuştur (Oral, 2006: 118).

Kısa süren faaliyetine rağmen milliyetçilerin bilimsel anlamda önemli platformlarından biri olmuştur. İlk toplantısını 1915 yılında Darülfunun'da yapmıştır. Toplantıda encümenin başkanı Ali Emiri Efendi olurken, Fuat Köprülü'ye kâtiplik görevi verilmiştir. Yine aynı toplantıda *Milli Tetebbular Mecmuası*'nın çıkarılması kararı

alınmıştır. Mecmua bir yıl içinde iki cilt halinde beş sayı yayınlanmıştır. Mecmuada Fuat Köprülü ve Ziya Gökalp gibi önemli isimlerin yazarlar bulunmaktadır. Bu sebeple kaleme alınan yazılarda milliyetçiliğin izlerini sürmek mümkündür. Bu bağlamda milliyetçiliğin ilmi alandaki yansımalarının bir tezahürü olarak yorumlanabilir. İlk sayısı Temmuz 1915'te beşinci sayısı 1916 yılı sonunda yayımlanmıştır.

Yusuf Akçura, Necip Asım ve Veled Çelebi'nin liderliğinde Türk kültürünü ve tarihi araştırmak gayesiyle 1908 yılında Türk Derneği kurulmuştur. Dernek ile birlikte gazete, dergi, kitap, kongre, sempozyum vb. çalışmalar tertip edilmiştir. Dergi olarak Sırat-ı Müstakim ve Türk Derneği dergileri yayınlanmıştır. Çalışmalarına rağmen dergi uzun ömürlü olamamış yerini başka derneklere bırakmıştır.

Bu derneklerden en dikkat çekici olanı, en etkilisi ve en uzun ömürlüsü Türk Ocakları ve onun yayın organı olan *Türk Yurdu* olmuştur. 3 Ağustos 1911'te derneğe Türk Ocağı ismi verilmesi kararlaştırılmış ve ilk nizamname hazırlanmış ve 12 Mart 1328 (25 Mart 1912) tarihinde kurulmuştur. Türk ocakları ile birlikte halka yönelik konferanslar, kitaplar, dergiler, sohbetler tertip edilmiştir. Türklüğe duyulan ilgi ocak ve derginin çalışmalarına etki etmiştir. Türk tarihi ve kültürü ana muhtevayı belirlemiştir. Ocağın çalışmaları ileride kurulacak halk evlerine temel oluşturmuştur. Ocakların yayın organı Türk Yurdu mecmuası tarihin popülerleşmesinde önemli bir misyon üstlenmiştir. Örgütlenmenin sağladığı imkânlarla tarihi bilginin kitlelere yayılmasını sağlamıştır. 2. Meşrutiyet sonrası ortaya çıkan milliyetçi kurumlar, Türk milliyetçiliğine katkı sunmak gayesiyle dolaylı yahut doğrudan tarihten istifade etmişler ve yayın organları aracılığıyla tarihin popülerleşmesini sağlamışlardır. Bu süreç cumhuriyet tarihçiliği algısı ve inşasında kendini göstermiş ve etkisi uzun yıllar devam etmektedir.

2.1.2. Cumhuriyet Sonrası Popüler Tarihçilik

Asar-ı İslamiye ve Tetkik Encümeni'nin kısa süreli faaliyetinden sonra 1924 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde yeni cumhuriyetin Türkoloji alanındaki ilk müessesesi kabul edilebilecek Türkiyat Enstitüsü kuruldu. Türkoloji araştırmalarının merkezi

olmayı hedefleyen enstitü bu minvalde çalışmalar yürütmüştür. Köprülü Türk sahasındaki çalışmalarıyla enstitüde aktif rol oynamıştır. 1924-1939 yılları arasında enstitü Köprülü'nün idaresindedir. Türk sahasında yapılacak çalışmalara bir merkez olan enstitü bünyesinde Türkiye'nin en eski mecmualarından biri olan *Türkiyat Mecmuası* çıkarıldı. Mecmuada Necip Asım, Ali Canip, Zeki Velidi, Abdulkadir İnan, Köprülü gibi isimler yer almıştır (Özcan,2008: 148-150). Enstitü 1981 yılında Türkiyat Araştırmaları Merkezi, 1991'de ise Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ismini almıştır. Böylece edebiyat fakültesi bünyesinden rektörlük bünyesine geçmiştir.

Birinci Türk Tarih Kongresi'nde ortaya atılan Türk Tarih Teziyle birlikte yeni bir sürece girilmiştir. Türklerin köklerine dair ortaya atılan iddialar, kurtuluş mücadelesi sürecinde Avrupalıların milli sınırlara dair söylemleri, Türklerin istilacı, barbar olduklarına dair görüşler (Süslü, 1998: 132) bu tezin ortaya çıkış sebepleri arasında gösterilebilir.

Türk popüler tarihçiliğinin bilhassa otuzlu yıllarda bu tezin tesirinde kaldığı görülür (Özcan, 2008: 158). Tez, İslam ve Avrupa merkezli tarih yorumlarına karşı ulus merkezi bir yorum getirmiştir. Tarih yazımında Türk kültürü ve tarihi öncelenmiş Türklerin köklü bir medeniyete sahip olduğu ve göç ettikleri bölgelerde ilk medeniyetin kurucusu oldukları vurgulanmıştır. Türk Tarih Tezi'yle birlikte geçmiş ile kurulan bağ, inkılaplarla çağdaş muasır medeniyetlere ulaşma gayesi ile gelecek ile şekillendirilmiştir.

Tarih, Türk kimliği üzerine inşa edilirken referanslar da Türklük üzerinden olmuştur. Bu kimliğin *Türk-İslam*, *İslam-Türk*, *Laik-Türk* gibi görünüşleri değişik zamanlarda hâkim olmuştur (Özcan, 2008: 102).

Tarih tezi yine aynı dönemde gündeme gelen dil tezi ile paralel bir yapı göstermektedir. Kongrede Maarif Vekili Esat Bey ve Afet İnan'ın birbirine benzer bir savunuyu yaparlar. Tezin akademik alandaki mevcudiyeti birinci ve ikinci tarih kongreleriyle belirginleşmiştir. Tezin asıl sahibi olan Gazi Mustafa Kemal kongrelerin yapılmasında bizzat etkili olmuş Tarih Tetkik Cemiyeti ve Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi gibi kurumların kurulmasında etkin rol oynamıştır (Özcan, 2008: 160). Otuzlu yıllarda tarih yazımındaki serbestiyet ortadan kalkmış yapılan kongrelerde döneme hâkim tezin

haricinde görüş belirtenler tasfiye edilmiştir. Zeki Velidi Togan bu isimlerden biridir. Zeki Velidi Togan, Tarih tezine getirdiği eleştiriler sonucunda yurt dışına çıkmak durumunda kalmıştır. Tarih-i Osmani Encümeni'ne eleştiriler getiren Fuat Köprülü ise sessiz kalmayı tercih etmiştir. Türk Tarih Encümeni'nin feshi ve Darülfünun'un tasviyesi sonucunda oluşan boşluğu kongrelerde ortaya atılan yeni tarih anlayışının tezahürü olan tezleri benimseyen tarihçiler doldurmuştur. Tezin bilimsel tarih araştırmalarına olumsuz yansımaları olmuşsa da dönemde tarihe atfedilen konjonktürel değer sonrasında kurulan tarih kurumlarına verilen destek meyvelerini sonradan vermiştir. Bu kurumlarda yetişen tarihçiler Türk tarihçiliğine damga vurmuşlardır. Tezin akademik alandaki uygulamaları TTK, TDK, ve DTCF vasıtasıyla görülmüştür (Özcan, 2008: 166). Akademik kurumlarda üretilen tarih tezi ders kitapları aracılığıyla popülerleşmiş ve bu süreç Türk popüler tarih yazımını etkilemiştir.

1930 yılında Türk tarihini ilmi metotlara göre yazmak ve tetkik etmek gayesiyle Afet İnan'ın önerisi ve Gazi Mustafa Kemal'in direktifleriyle Türk Tarihi Tetkik Encümeni kurulmuştur. Kurum ilk toplantısını 1930 Haziran'ında Hamdullah Suphi Tanrıöver başkanlığında yaptı. Türk Tarih Heyeti, Türk Ocaklarının kapatmasıyla birlikte 29 Mart 1931'deki son toplantısında dernek olarak görevine devam kararı aldı. 12 Nisan 1931'de Türk Tarih Tetkik Cemiyeti kuruldu. 3 Ekim 1935'de ise derneğin ismi Türk Tarih Kurumu olarak değiştirildi. İlk icraatı liselerde okutulmak üzere hazırlanan 4 ciltlik tarih kitabı olmuştur. Tarih kongreleriyle devam eden kurumun faaliyetleri dönemin tarih üretimi söylemine hâkim olmuştur. Daha önce yazılan Türk Tarihinin Ana Hatları kitabının yeniden yazılması için çalışmalar yürütülmüştür. Tarih tezi 1. Türk Tarih Kongresi'nde tartışılmış, sonrasında gazete, dergi, roman gibi yayınlar ve halkevleri tarzı örgütlenmelerle geniş alanlara yayılmıştır (Özcan, 2008: 160-162).

Görüldüğü üzere Cumhuriyet sonrası Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Tarih kongreleri, Türk Tarih Tezi, *Türk Tarihin Ana Hatları* kitabı vb. çalışmalarla yoğun bir tarih seferberliğine şahit olunmaktadır. Bu çalışmaların ardında Cumhuriyeti kuran iradenin olduğunu görülmektedir. Devletin bu alana desteği tarihin popülerleşmesine imkân tanımış ve popüler tarihçilerin de bu alanda eserler yazma arzusu ve çabasına dolaylı da olsa katkıda bulunmuştur.

Yeni rejimin benimsediği ve kitlelere aşlamak istediği tarih şuuru tek partili yılların zorlu sürecinden dolayı karşı bir tarih yazımına, farklı bir tarih anlayışının dillendirilmesine imkân tanımamasına sebebiyet vermiştir. 1940'lı yıllardan sonra yükselen muhalif sesler, çok partili döneme geçişin getirdiği rahatlama ile kendini daha özgür ifade edebilme imkânı bulmuştur. Bu rahatlama ile birlikte Osmanlı ile ilgili söylem tek parti sürecine göre olumlu anlamda değişme göstermiştir. Popüler tarih eserlerinde bu değişimin iz düşümlerini görmek mümkündür.

1950'li yıllar, çok partili dönemin getirdiği fikirsel rahatlık, popüler tarih dergilerinin doğuşu, Türk ve dünya tarihi açısından bir mihenk taşı olan İstanbul'un fethinin kutlama yıl dönümleri vb. durumlarla popüler tarihçiliğin doruk noktasına ulaştığı dönemler olarak adlandırılabilir. Karpat'ın (1969) deyimiyile siyasal muhalefet hareketlerinin belirgin şekilde artışı ve bu hareketlerin meşrutiyetlerinde geçmişten referanslar araması popüler tarihi güçlendirmiştir.

Vahdettin ve Damat Ferit için *hain*, *işbirlikçi* gibi aşağılayıcı ifadeler kullanılmıştır. Vahdettin, Cumhuriyet rejiminin yeni tarih inşasında olumsuz aktörlerden biri olarak yer almıştır. Yeni rejim, yeni tarih anlayışını benimsetmek adına Vahdettin'i geçmişin olumsuz aktörlerinden biri olarak kurgulamıştır. İdeolojik haklılığı kanıtlamak için yeni tarih argümanlarına dayanak olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra tarih alanında yapılan reformlar ile yeni rejimin vatandaşlarına cumhuriyetin arzuladığı yeni bir tarih anlayışı aşlanmak istenmiştir. Bu sürecin sözcülüğü görevi ise tarih bölümleri ve İnkılap Tarihi kürsülerine emanet edilmiştir. Yapılan tarih çalışmaları ile birlikte ilerleyen süreçlerde Türk Tarih Tezi gibi Türklerin kökenini insanlığın ilk evrelerine götüren, her olayı, durumu Türklüğe bağlamak gibi pek de sağlıklı olmayan bir anlayış zamanla etkisini yitirmiş ama yakın dönemle ilgili üretilen tarih anlayışı bugünlere kadar geçerliliğini, güncelliğini muhafaza etmiştir.

İnkılap tarihi kürsülerinde üretilen resmi söylem, çok partili dönemde, daha önce kurduğu paradigmayı en azından sivil alanda pek fazla kontrol edememişti. Siyasal iktidar karşısındaki her türlü muhalif yaklaşım yakın tarih üzerinden hesaplaşmaya

girmişti. Bu hesaplaşma Atatürk'ün ölümüyle birlikte başlayan genellikle onu ele almadan devam eden yakın tarih meselesi üzerindendi (Çetinsaya, 2001: 139).

Necip Fazıl, Büyük Doğu dergisiyle bunun öncülerinden olmuştu. Necip Fazıl'ın tartışmaları tarih eksenli olurken hedeflenen ideolojikti ve tarih tartışmalarının ötesinde bir anlam ifade ediyordu. Atatürk'ün ölümünden sonra yakın tarihle ilgili tartışmaların yeniden başlamış olması, Abdülhamit'in tahttan indirildiği dönemdeki günleri andırıyordu. Abdülhamit tahttan indirildikten sonra İttihat ve Terakki iktidarı için istibdat olarak adlandırılan dönemiyle ilgili yayın bolluğu yaşanacaktı (Özcan, 2008: 117).

Bu yayınlar genellikle geçmişi yermek içindi. Zemini daha önce hazırlanan 2. Meşrutiyetle başlayan Abdülhamit ve Mithat Paşa üzerinden yürütülen tartışmaların benzeri, Atatürk ve Vahdettin tartışmalarının ortaya çıkacağı demokratik dönemi bekleyecekti; fakat Atatürk hakkında çıkarılan koruma kanunu yeni başlayan bu tartışmaların Atatürk'le ilgili kısmını bir ölçü de kapatacaktı. Mesela Atatürk'le ilgili ağır eleştirilerle dolu Rıza Nur'un hatıraları yayımlandıktan hemen sonra yasaklanmıştı (Özcan, 2008: 118). İktidarların yoğun baskısı ve tesiri sonucunda tarihte önemli yer eden belirli dönem ve kişiler için toptan bir savunuş ve reddediş yöntemiyle popüler tarihçilik bir mevzi alanına döndürülmüştür.

Popüler tarihçiliğin tek parti döneminde siyasal iktidarın söylemlerini baz aldığı yahut almak zorunda olduğu görülürken çok partiliye geçiş süreci ile birlikte fikirsel bir rahatlama sürecine girilmiştir. Bilhassa 1950'den sonra popüler tarihçilerin ilgilerini tarihin aydınlatılmamış noktalarına yoğunlaştırdıkları görülmüştür. Tek Parti süreci ile birlikte gelen Osmanlı'ya olan olumsuz bakış 1940'dan sonra yumuşamaya başlamış ve 1950'den sonra bu bakış hayranlığa dönüşmüştür.

Meşrutiyet, Cumhuriyet, Çok Partili Hayat gibi deyimlerle ifade edilen bu siyasal dönemler tarih yazımına ve özellikle de popüler tarih yazımına doğrudan etki etmiştir. 1960 ihtilali sonrasında gelişen sol akımların tarihle ilgili yorumları popüler eserlerdeki ideolojik çeşitliliği arttırmış bu bakışla yazılmış eserlerin akademik ve popüler örnekleri görülmeye başlanmıştır. Sağcı partilerin darbeler dışında kalan uzun zamanlı iktidarları,

resmî kurumlardaki tarih düşüncesini daha fazla Türk-İslam tarihi düşüncesiyle buluşturmuştur. 1980 ihtilalinden sonra ihtilalcilerin de bu düşüncüyü desteklediği görülmüştür (Özcan, 2008: 118-119).

2000'li yıllar sonrası özellikle son 15 yıllık süre zarfında dizi, film, program kategorilerinde tarihi konu alan yapımlara olan ilginin arttığı görülmüştür. Tarihi roman, dergi, dizi, sinema, tiyatro vb. türlerle popülerleşen bu alan; akademinin, profesyonel tarihçilerinde ilgisini çekmiş ve ciddi bir kitlenin tarih bilgisini inşa eden bu alanın akademik bir perspektif ile incelenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu eksikliği ilk tespit eden akademisyenlerden olan Ahmet Özcan, sadece tespit etmek ile yetinmemiş ve bu alandaki ciddi bir açığı kapayan *Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960 (2011)* isimli TTK tarafından kitap olarak basılan doktora tezini hazırlamıştır. Bu kitap popüler tarihçilik alanına akademik bir projeksiyon tutan en kapsamlı çalışmadır.

Eserde; Popüler tarihin tanımı, muhtevası, yöntemi, geçmişi, kurumları, yazarları, ürünleri, akademik tarihçilikle olan ilişkisi incelenmiştir (Güler, 2014: 204).

Ahmet Şimşek öncülüğünde gerçekleştirilen ve artık geleneksel hale gelen Tarih yazımı çalıştaylarının dördüncüsü *Türkiye'de Popüler Tarihçilik* teması ile (15 Nisan 2016) tarihinde Kocaeli Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştay bu alana akademik bir perspektif sunması ve profesyonel tarihçilerin alana ciddi bir yaklaşım göstermesi açısından çok büyük önem arz etmektedir. Popüler Tarih konusu çalıştayda; Dünya'da ve Türkiye'de Popüler Tarih, Popüler Tarih Programları ve Belgeseller, Sinemadan Popüler TV Dizilerine Tarih, Akademik Tarihten Popüler Tarihe, Hatıradan Romana Popüler Tarih Kitapları, Popüler Tarih Dergileri başlıklı toplam 6 oturumda detaylandırılmış ve kapsamlı tartışmalarla her yönüyle ele alınıp analiz edilmiştir. Çalıştay sonunda akademisyenlerin katkılarıyla bir sonuç bildirgesi hazırlanmış ve (WEB2, 2016) sitesinde yayınlanmıştır.

Sonuç raporunda (WEB4, 2016); popüler tarihin tanımı, kurgu-hakikat dengesi, olumsuz-olumlu etkileri farklı perspektiflerden değerlendirilmiştir. *Tabandan tarih, sosyal tarih, folklorik tarih* gibi adlandırmaların yanında ötekileştirilmiş kesimlerin tarihi şeklinde de tanımlanmıştır.

Bu alanda yapılan çalışmalarda ideolojik bakış açısının ağır bastığı ama bu hususu tümüne genellemenin de haksız bir yöntem olduğu düşüncesi dillendirilmiştir. Yine de bu alanın doğru bir tarih bilgisi edinme sürecinde riskler taşıdığı ifade edilmiştir.

Akademik tarihçilerin okunmamasının en önemli nedeninin eserlerinde kullandıkları dil ve benimsedikleri anlatım biçiminin okura hitap etmemesi olduğu ifade edilmiştir. Bu metodun tarih bilgisini edinme sürecinde halkın akademik eserleri tercih etmemesine sebebiyet verdiği dile getirilmiştir. Akademik tarihçilerin popüler eserler kaleme almalarının sebepleri arasında kültür endüstrisine hizmet, maddiyat, psikolojik ve bilimin popülerleşmesi gösterilmiştir.

Tarih algısında oluşan dezenformasyonu düzeltmek ve azaltmak gayeli, akademik tarihçilerin popüler tarihçilere yönelmelerinin önemli katkılarının olacağı tespiti ve önerisi yapılmıştır. Tarih derslerinde bireylere kazandırılacak tarihsel düşünme becerilerinin gerek akademik gerek popüler tarihsel metinleri anlama, algılama, yorumlamada kritik önem arz ettiği hakikati üzerinde durulmuştur.

Tarih, her dönemde devrin siyasal, sosyal ve kültürel havasından etkilenmiştir. Tarihe olan ilgi, ihtiyaç, merak dönemlere göre farklılıklar arz etmiştir. Değişen toplumsal, siyasal, kültürel yapı ve iktidarlara bu görünümle dönemlere göre tarih yazımında etkisini göstermiştir.

Güçlü iktidarlar süresince devlet destekli bir tarih anlayışı topluma entegre edilmeye çalışılmış ve bu süreç gerek akademik gerek popüler tarih anlatılarıyla desteklenmiştir. Türk tarih yazıcılığında Osmanlılık, Kemalizm, Türkçülük, Anadoluculuk vb. kavramların izdüşümlerini görsek de ağırlıklı olarak Türk-İslam düşüncesi referans alınmıştır. Özcan'ın (2008) tespiti ile sol ideolojiler farklı bir bakış açısı getirmiş olsa da tarih yazımında genel olarak bu düşüncenin etkilerini görürüz. İktidar ve muhalefet çatışması ve ideolojik ayrılıklar tarih yazımına savunmacı ve saldırgan bir tutumun yerleşmesine sebebiyet vermiştir. Bu tutum bir süre sonra taraflar arasında inanç ve nefret alanına dönüşmüş ve bilimsel çalışmaların önündeki en büyük engellerden biri olmuştur. Bu engel, inançların ve ideolojilerin tarih yazımında kutuplaştırıcı olumsuz izlerini görmemize neden olmuştur. Bu çalışma ile kutupsal tartışmaların taraflarından

biri olan Necip Fazıl'ın tarih ilişkin görüşleri ve tarih algısına olan etkisinin incelenmesiyle Türkiye'de popüler tarihçilik literatürüne katkı sunulacaktır.

2.1.3. Popüler Tarih Dergileri

2. Meşrutiyet sonrası dönemin neredeyse bütün dergilerinde tarihe dair yazılar bulmak mümkündür. Tarih-i Osmani Encümeni'nin aynı isimle çıkardığı *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası* ve Asar-ı İslamiye ve Tetkik Encümeni'nin çıkardığı *Milli Tettebular Mecmuası* akademik alanda ortaya atılan ilk dergilerdendir. Türkiyat Enstitüsü'nün bir yayını olan *Türkiyat Mecmuası* da Türkiye'de modern tarih ve Türk Edebiyatı Tarihi çalışmalarına katkıda bulunmuştur (Özcan, 2011: 176).

Gerçek anlamda bir tarih dergisi çıkarma öncülüğü, Ali Emiri'ye aittir. Ali Emiri'nin çıkardığı *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası* yazın tarafı ağır basan ve geçmişe büyük hayranlıkla inceleyen bir dergi görünümündedir (Öksüz, 2005: 5).

Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, kurumlar haricinde *tarih* kavramını kullanan ilk mecmuadır. Bu mecmuanın tarih adını kullanması ve özel yayın olması mecmuanın bir ölçüde popülerleştiğini düşündürebilir ve bu anlamda popüler tarih dergilerinin bir başlangıcı olarak sayılabilir. Modern yayıncılık imkânlarını kullanma ve biçim olarak popüler tarih dergisi izlenimini veren ilk popüler tarih dergisi ise 1943'te yayınlanmaya başlayan ve 25 sayı sonrası 1945 yılında yayını sonra eren *Tarihten Sesler*'dir (Özcan, 2011: 176). *Tarihten Sesler*; tarih muhtevalı dergi cihetinde ilk adımlardan birisidir. Roman yazarı Fahrettin Sertelli tarafından kurulmuştur. Mecmua'nın ilk beş sayısını görebilen İskender Fahrettin Sertelli 1943'te hayata veda etmiştir (Birinci, 1998: 132).

Tarihten Sesler ile birlikte 1950 sonrası birçok dergi yayın hayatına girmiştir. (Öksüz, 2005: 10). *Tarihten Sesler*'in kesintiye uğraması sonrasında Ocak 1950 ile Aralık 1956 yıllarında yayın hayatında kalan *Resimli Tarih Mecmuası* popüler anlamda diğer bir tarih mecmuasıdır. Mecmuanın sahibi Babıali'de küçük yaşlardan itibaren yazmakta olan Servet İskit'tir. Renkli içeriğe sahip olan dergi 6 yıl boyunca kesintisiz olarak yayın hayatına devam etmiştir (Öksüz, 2005: 18-20).

Resimli Tarih Mecmuası içerik, düzen ve süreli bölümleriyle kendisinden sonra yayınlanacak olan birçok dergiye örnek teşkil etmiştir. Yakaladığı kalite tarih dergiciliği açısından önem dikkat çekicidir (Öksüz, 2005: 20).

Tarihten Sesler 'in yayınlandığı yıllarda *tarih* adını kullanan diğer dergi ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınları arasında çıkan *Tarih Vesikaları* dergisiydi. *Belleten* ve *DTCF* dergisinin sadece tarih üzerine yayın yapmadığı dikkate alınırsa Türkiye'nin 1940'lı yıllarda *Tarihten Sesler* ve *Tarih Vesikaları* adıyla yayınlanan birisi popüler diğeri vesika neşriyatına dayanan iki tarih dergisi olduğu görülür (Özcan, 2011: 176).

1950'li yıllar sadece popüler tarih dergiciliğinde değil akademik tarih dergiciliği açısından da bir yükselişi göstermektedir. *Tarih Dergisi*'nin 1949'da İstanbul Üniversitesi'nde yayınlanmaya başladığı görülür. Bu derginin çıkarılmasından kısa süre yayımlanmaya başlayan *İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, *Fatih* ve *Fetih* gibi dergiler akademik yazıların üniversite dışındaki örnekleri olmuşlardır (Özcan, 2011: 178).

Popüler tarih dergilerinde popüler konular merkeze alınmış ve geniş okur kitlelerinin ilgisini cezbedebilecek bir metot takip edilmiştir. İçerik olarak Osmanlı Tarihi üzerine yoğunlaşmış ve Osman Tarihi'ne dair olumlu bir bakış açısı sergilenmiştir. Akademik hassasiyetlerin öncelendiği dergilerde ise hedef kitle daha çok bilim camiası olmuştur.

Dergilerdeki biçimsel yapı, üslup ve muhteva hedef kitle ve gayeye göre şekillenmiştir. Bu durumun dergi isimlerinde de kendini gösterdiği görülür. Dergilerde okurun ilgisini çekebilecek isimler tercih edilmiştir. Dergi kapakları ve sayfaları renkli ve canlıdır.

Dünya Savaşı sıkıntılarının atlatılması ve sonrasında meydana gelen ekonomik ve sosyal değişimler, çok partili demokrasiye geçiş süreci, yeni fikirlerin ortaya çıkışı ve düşünsel alanda yaşanan rahatlamalar sonucu tarihi konulara olan eğilim arttırmış ve popüler tarih dergilerinde bir artış gözlemlenmiştir.

1950'li yıllarda birçok derginin yayın hayatına girdiği görülür ama bunlar arasında *Resimli Tarih Mecmuası* hariç uzun ömürlü olamamışlardır. 1960 sonrası yayın hayatına giren *Hayat Tarih Mecmuası* da bu dönem dergileri açısından bir dönüm noktası gibidir. Uzun süre yayın hayatına devam etmesi, düzen ve muhteva bağlamındaki kalitesi ve ilgi

çekiciliği hasebiyle kalıcı olmuştur (Öksüz, 2005: 7).

Tarihten Sesler, (25 sayı, 1943-1945), *Resimli Tarih Mecmuası* (84 sayı, 1950-1956), *Tarih Dünyası* (38 sayı, 1950-1953), *Yeni Tarih Dünyası* (22 sayı, 1953-1954), *Tarih Hazinesi* (17 sayı, 1950-1953), *Tarih Orduya Sesleniyor* (2 sayı, 1950), *Dün ve Bugün* (48 sayı, 1955-1956), *Tarih Aynası* (2 sayı, 1951), *Tarihin Sesi* (1 sayı, 1956), *Yeni Tarih Dergisi* (45 sayı, 1957-1960), *Tarih ve Coğrafya Dünyası* (12 sayı, 1959) dergileri 1960 yılına kadar yayınlanmış olan popüler tarih dergileridir.

Öksüz; *Cumhuriyet'ten Günümüze Popüler Tarih Dergileri* isimli çalışmasında 1980-2003 arası dönemi tarih dergiciliği açısından gelişme dönemi olarak adlandırır. Önceki gibi çok dergi olmamasına karşın kâğıt, kapak, düzen ve dizgi açısından dergilerde büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Artan kaynaklar ve yeni araştırmalar neticesinde muhteva da gelişmiştir (Öksüz, 2005: 243).

1980 sonrası akademik tarihçilikle popüler tarihçiliğin buluştuğu bir noktaya gelinmiştir. 1983 yılında yayın hayatına başlayan *Tarih ve Toplum* dergisi bunun merkezi olmuş, bilimselliği ıskalamadan popülerleşmeyi amaçlamıştır. Akademik tarihçiliğin o güne kadar ilgilenmediği konuları işlemiştir. Bir süre yayımına ara veren dergi, *Tarih ve Toplum*, *Yeni Yaklaşımlar* ismiyle tekrar yayın hayatına girmiştir. Dünya tarihçiliğindeki gelişmelere açık yapısıyla bu derginin bir benzeri ise Toplumsal Tarih Dergisi olmuştur. *Toplumsal Tarih Dergisi*, Tarih Vakfı bünyesinde yayınlarına devam etmektedir.

2000 yılında yayın hayatına giren *Popüler Tarih* dergisi 78 sayı ile 2007 yılına kadar yayın hayatında kendine yer bulmuştur. 2008 yılında çıkan *Yedi Kıtta Tarih ve Kültür Dergisi* halen yayınlarına devam etmektedir. İlk sayısı 2009'da çıkarılan *NTV Tarih* dergisi 2013 yılında kapatılmıştır. 2010 yılında yayın hayatına giren *Atlas Tarih* dergisi halen yayınlarına devam etmektedir.

Tüm bildikleriniz tarih olacak sloganı ile 2012 yılında yayın hayatına giren *Derin Tarih* dergisi ise Mustafa Armağan'ın yönetmenliğinde halen yayın hayatına devam etmektedir. Dergi Mayıs 2016 sayısında araştırmaya konu olan Necip Fazıl'a yer vermiş ve *Tarihle Hesaplaşan Adam* kapak dosyası ile okurlarının karşısına çıkmıştır.

Uluslararası 32. İstanbul Kitap Fuarı'nda '*Tarih: Geçmişteki Gelecek*' ana temasıyla tarih dergileri temsilcileri bir araya gelmiş ve tarih dergilerinin geçmişi, bugünü ve geleceği konuşulmuştur.

2.1.4. Tarihi Romanlar

Tarihi roman; nedir, nasıl yazılır, tarih midir, roman mıdır, ne derece tarih bilgisi içermelidir, edebiyat ve tarih arasında neredir, tarihi roman kategorisinde değerlendirilmenin kriterleri nelerdir, vb. sorular halen güncelliğini muhafaza etmektedir.

Tarihî roman; geçmişteki bir duruma değinen ve hakikatin kurgu ile harmanlanarak yeniden inşa edildiği bir anlatı türüdür (Çetindaş, 2006: 433).

Tarihçilerin tarihe ışık tutabilmek adına efsane ve menkıbelerden faydalanmaları gibi edebiyatçılarda tarih muhtevalı eserlerinin oluşumunda tarihten yararlanma ihtiyacı hissederler (Yılmaz, 2000: 42).

Tarihi roman sırtını tarihi malzemeye dayar. Tarih ilmiyle uğraşan tarihçilerin ürettikleri bilgiyi, tekrar inşa etmek için bilim insanı gibi davranmaz. Çünkü tarihi romanların amacı tarihi değerlendirmek ve bu süreçte hayal gücünden de istifade etmektir. Dolayısıyla tarihi roman, tarihi gerçeğin yorumlanması sürecidir (Argunşah, 2002: 440).

Tarihçi ile tarihî romancı, birbirlerinden farklı olduğu kadar birbirlerine kaynaklık eder. Roman, edebi, sanatsal ve öznelidir. Kurgulama yapılıdır. Kurgu ve tarihi hakikatler çelişki barındırabilir. Romanın gayesi tarihi salt hakikatiyle yansıtmak değildir (Çetindaş, 2006: 101).

Tarihi romancı, tarih bilgilerinden istifa etmeli fakat eserin tarih kitabı niteliğine bürünmesinden kaçınmalıdır. Tarihi roman yazmak birikim gerektiren bir süreçtir (Ortaylı, 1999: 14).

Tarihî roman, edebiyatın en fazla rağbet edilen ve yaşayan türlerinden biri olmuştur. İlk

olarak on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde, İngiliz yazar Walter Scott tarafından yazılan tarihî roman ile Türk edebiyatındaki ilk örneği arasında elli yıllık bir zaman dilimi bulunmaktadır (Kırılmış, 2007: 4).

Türk romanının öncülerinden olan Ahmet Mithat ve Namık Kemal gibi yazarlar aynı zamanda ilk tarihi roman yazarlarıdır. Tarihi roman yazmanın roman yazmaktan zor tarafı yazılan konuya dair tarih bilgisine sahip olma yetisidir. Namık Kemal'in romanlarındaki tarihle iç içe olma durumu onu aynı zamanda bir tarihçi olmak durumunda bırakmıştı (Özcan, 2008: 255-257). Hem edebiyatçı hem tarihçi kimliğiyle tanınan yazarlar sadece ikisiyle sınırlı değil Mizancı Murat, Abdülhak Hamit, Ziya Paşa gibi isimler de bunun içerisindeydi.

Tarih yazan edebiyatçılar popüler tarih anlamında değerli olan eserleriyle o güne kadar yapılmayan profesyonel tarih çalışmalarının yerini doldurmuşlardır. Tarihçi ile edebiyatçı arasındaki ayrım çizgisini bir ölçüde bozan Ahmet Refik olmuş, Meşrutiyet dönemi popüler tarihçiliği onun gölgesi altında kalmıştır. Onun güçlü kalemi hikâye edilebilir olan tarihin herkes tarafından okunmasını sağlıyordu. (Özcan, 2008: 262).

Tarihi romanların gazetelerde yayınlanması, okurun takibini devam ettirmek için gerilim, macera ve merak duygusunun hep ön planda tutulmasını sağlamıştır (Argunşah, 2002: 21).

2.Meşrutiyet sonrası Türkiye’de tarihi romanın yükselişi 1925 yılından itibaren başlatılabileceğimiz bir süreçte olmuştur. Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Kızıl Tuğ* (1927) adlı eseri bu yükselişin ilk işaretidir (Güngör, 1999: 12). Cumhuriyetin ilanından sonra tarihi roman sayısında artış gözlemlenmiştir. Yayınlanan tarihi romanlar tenkit edilmiş yazarların tarihe yaklaşım ve tarihin eserlerde nasıl işleneceği hususu tartışma konusu olmuştur (Kırılmış, 2007: 1095).

Türk Korsanları (1931) ve *Gültekin* (1935) isimli romanların yazarı Abdullah Ziya Kozanoğlu, 1940’lı yıllardan itibaren ardı ardına yayımlanan romanlarıyla tarihi roman türünde etkin bir isim olmuştur. Yine bu dönemde M. Tan, İskender Fahrettin Sertelli gibi yazarlar tarihi roman türünde etkin isimlerdendir.

Tarihî romanda yazılı kaynaklar ve ayrı ayrı tarihçilerin farklı veya ortak bakışları romancının dikkat alanına girer, girmelidir. Bu yorumlar ve bakışlar romancının malzemesi olmakla birlikte, yazarın kendi görüşünü ve yorumunu getirmesi esastır bana göre; ayrıca nerede daha fazla duracağı önemlidir. Neyi alıp genişletecek, birini veya bir olayı anlatırken basmakalıp paragraflardan mı yola çıkacak, yoksa oraya renkli bir bakış mı katacak? Bütün bunlar sorulması noktalardır. Yani tarihî roman apayrı bir tür olmayıp sonuç olarak romandır (Çokum, 2013: 56).

Tarihi romanlarda konu belirleme hususunda okur ilgisi etkilidir. Okur nezdinde ilgi çeken konulara ağırlık verilir.

2. Meşrutiyet yıllarında denizciliğe ağırlık verilirken 1930'lu yıllarda aşk, casusluk, cinayet, hafiyelik ve tarih konulu romanlara ağırlık verildiği görülür. M. Turhan Tan Osmanlı Tarihi kaynaklı romancılığı tercih ederken İskender Fahrettin'in Sümerlerden Orta Asya'ya Mısır'dan Bizans'a kadar geniş bir coğrafyanın tarihini ele alır (Özcan, 2011: 227-228). Tarihsel romanlar toplumsal hafızanın oluşumunda önemli rol oynayan edebi eserlerdir (İpçioğlu, 2013: 156). Tarihî romancı; hadiseleri, karakterleri kendi bakış açısına göre işler. (Erensayın, 2016: 197).

Feridun Fazıl Tülbentçi Osmanlı tarihi konulu eserler kaleme alırken padişahları roman kahramanları olarak işlemiştir. Zuhuri Danışman romanları ile aynı ilgiyi görememiştir. 1940'lı yıllarda kaleme alınan tarihi romanlarda Osmanlı tarihine olan ilgi ve özlemin izlerine rastlanır. Tarihi romanların ağırlığının macera ve kahraman odaklı olduğu görülür. 1960 sonrası gerçekleşen siyasal ve sosyal değişimin tarihi romanda farklı yönelimleri de beraberinde getirdiği görülür. Osmanlı'dan ziyade Cumhuriyet dönemi kuşağının ürün vereceği zaman gelmiştir. Modern anlamda tarihi roman eserlerinin yazılmaya başladığı bir süreç olmuştur. 1950'li yıllarda roman dışı tarih yazımını gösteren tarih dergilerinin ortaya çıkışı ve popüler tarihçilerin birçoğunun bu dergilerde yazmış olması tarihi roman üretimini olumsuz etkilemiştir (Özcan, 2011: 229).

1960'lı yıllarda Feridun Fazıl Tülbentçi, Reşat Ekrem Koçu, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Zuhuri Danışman, Oğuz Özdeş gibi isimler eserleriyle gündemde olmuşlardır. Yine Tarık Buğra ve Kemal Tahir gibi isimlerde bu devrede yazmışlardır (Çetindaş, 2006: 1095).

Namık Kemal, Türkiye'de modern bağlamda ilk tarihî romanı yazarlarının başında gelir. Namık Kemal'den sonra Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Abdülhak Hamit, Müftüoğlu

Ahmet Hikmet Reşat Ekrem Koçu, Ahmet Refik Altınay, M Turhan Tan, Kemal Tahir, Tarık Buğra, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yavuz Bahadıroğlu gibi isimler de tarih muhtevalı romanlar kaleme almışlardır (WEB4, 2018).

Kahraman merkezli daha çok tarihi serüven şeklinde yazılan romanlar 1960 sonrası değişime uğramıştır.

7-8-9 Kasım 2013 tarihlerinde *II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu* gerçekleştirildi. Sempozyumda romancı, tarih malzemesini yeniden üretirken nelere dikkat etmeli, bu malzemeler hakkında sınırsız bir müdahale hakkına sahip midir, tarihi konuların edebi senaryoya dönüştürülmesi sürecinde olumlu olumsuz nasıl problemlerle karşılaşmaktadır, tarih içerikli romanların tarih disiplindeki önemi nedir, ulusal duyguların inşasında tarihi romanın işlevi nedir vb. sorulara cevap aranmıştır.

Tarihsel bilginin yazın haline gelmesi, kurgulama, biçemselleştirme ve bunların doğal sonucu olarak ortaya çıkan estetikleştirme ile mümkündür (Kula, 2006: 162).

Ülkemizde son 25 yıldır özellikle tarihsel roman alanında pek çok esere ve yazara rastlanmaktadır. Üstelik bu yazarların önemli bir kısmı yabancıdır. Bazı yabancı yazarların eserlerinin çok okunanlar listesinde sürekli yer işgal ettiğini, bu sebepten okuyucu kitlesince Türk yazarlardan daha çok tanındıklarını da söylemek mümkündür. Bunlardan biri de Amin Maalouf'tur (Şimşek, 2013:284).

Hülya Argünşah *Türk Edebiyatında Tarihi Roman*, Zeki Taştan *Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar (1871-1950)*, İsmail Karaca *Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar (1950-1960)*, Duygu Oruç *Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (2003)*, Muhammet Ensar Erensayın *Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (2004)* Mehmet Saim Kaptan *Tarihi Romanımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)*, Moldatayev Kanat *Feridun Fazıl Tülbentçi'nin Tarihi Romanları*, Nermin Öztürk *Tarihi Romanlar ve XIX. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihi Romanın Değerlendirilmesi*, İsmail Uygun *Cumhuriyet Dönem Tarihi Romanları (1923-1946) Eski Kahramanların Yeni Söylemleri*, Aysel Öztürk *Tarih Öğretiminde*

Tarihî Romanların Kullanılması isimli tezler, tarihi roman hakkında kaleme alınan akademik çalışmalardan birkaçıdır.

Türk edebiyatında Türk tarihini konu alan tarihî romanlar üzerine hazırlanan doktora çalışmalarında iki yöntemin kullanıldığını görmekteyiz. Argunşah'ın hazırladığı tez, genel olarak Türk edebiyatında tarihî roman yazarlarının ve romanlarının tespitine ve içeriklerinden bazı romanların farklı yönlerden incelenmesine yönelik bir çalışmadır. Oldukça geniş bir zaman dilimini içerdiği için doğal olarak bütün tarihî romancıların tespiti ve bütün romanların incelenmesi yapılamamıştır. Taştan ve Karaca'nın hazırladıkları tezlerde ise incelenen dönemlerdeki bütün tarihî romanlara ulaşılmaya çalışılmış ve tespit edilen romanlar zaman, mekân, insan ve bakış açısı gibi noktalardan kapsamlı olarak tahlil edilmişlerdir. Türk edebiyatında Millî Mücadele ve İttihat Terakki'yi konu alan romanlarla ilgili yapılan çalışmalar ilk sırayı oluşturmaktadır. Bu çalışmalarda kullanılan yöntem öncelikle romanların tespitine ve tek tek incelenmesine yöneliktir. Diğer bir yöntem ise romanların belli başlıklar altında belli bir kompozisyon şeklinde incelenmesidir. Bu konuda Aysel Öztürk'ün tezi ise tarihî romanları tarih öğretimi açısından inceleyen ilk çalışmadır (Taştan, 2006: 581).

2.1.5. Tarihi Dizi-Film ve Programlar

Tarih konulu dizi, film ve programların bilhassa son dönemlerde gittikçe artan bir ilgiye mazhar olduğu görülmektedir. Bu ilgi ile birlikte tarihin çeşitli süreçlerini konu edinen yapımlar gün geçtikçe çeşitlenmekte ve sayıca arttığı görülür.

Yerli dizi türünde; *Hürrem Sultan* (2003), *Hatırla Sevgili* (2006), *Elveda Rumeli* (2007), *Muhteşem Yüzyıl* (2011), *Bir Zamanlar Osmanlı* (2012), *Harem* (2012), *Diriliş Ertuğrul* (2014), *Filinta* (2014), *Çırağan Baskını* (2014), *Muhteşem Yüzyıl Kösem* (2015), *Vatanım Sensin* (2016), *Payitaht Abdülhamid* (2016), *Mehmetçik Kut'ül Amare* (2017), *Mehmed Bir Cihan Fatih'i* (2017); yabancı dizi türünde ise *Rome* (2005), *The Tudors* (2007), *John Adams* (2008), *Spartacus* (2010), *The Pacific* (2010), *The Borgias* (2011), *Band of Brothers* (2011), *Vikings* (2013), *Da Vinc Demos* (2013), *Versailles* (2015),

Sons Of Liberty (2015), *Volf Hall* (2015), *Victoria* (2016), *The Crown* (2016) dizileri ön plana çıkmıştır.

Yerli film türünde; *Abdülhamid Düşerken* (2003), *Cenneti Beklerken* (2006), *Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü?* (2006), *Son Osmanlı Yandım Ali* (2007), *120* (2008), *Fetih 1453* (2010), *Çanakkale Çocukları* (2011), *Çanakkale 1915* (2012), *Çanakkale Yolun Sonu* (2013), *Eve Dönüş*; *Sarıkamış 1915* (2013), *Fatih* (2013), *Son Umut* (2014), *Son Mektup* (2015), *Sarıkamış Çocukları*, (2017); yabancı film türünde; *Piyanist* (2003), *Çöküş* (2005), *Kral Arthur* (2004), *Tutku*; *Hz. İsa'nın Çilesi* (2004), *300 Spartalı* (2007), *Elizabeth*; *Altınçağ* (2007), *Boleyn Kızı* (2008), *Cengiz Han* (2008), vb. filmler kitleleri nezdinde ilgi çekmiştir.

Tarih programları türünde; *Tarihin Arka Odası* (HaberTürk-2008), *Tarihe Bakıyorum* (Tv5-2009), *Tarih Sohbetleri* (Tv Net-2010), *Tarih Konuşmaları* (NTV-2010), *Eski Defterler* (A Haber-2011), *İlber Ortaylı ile Tarih Dersleri* (NTV-2011), *Unutulan Manşetler* (Kanal 24-2011), *Geniş Zaman* (TRT Türk-2012), *Nisyana Veda* (TRT Okul-2012) *Sıradışı Tarih* (Ülke TV-2012), *Tarih ve Medeniyet* (TGRT Haber-2012), *Öteki Gündem* (Habertürk-2012), *Tarih Aynası* (Mehtap TV-2013), *Tarih Atlası* (TvNet-2013), *Derin Tarih* (TvNet-2014) *Tarih 360* (360 TV-2014), *Gündem Ötesi* (TRT 1-2015) *Sağım Solum Tarih* (CNN Türk-2015), *Tarihte Yürüyen Adam* (Ülke TV-Kanal 7-2016), *Tarihte Yolculuk* (TRT Türk-2016), *Tarihin Peşinde* (Artı TV-2017) *Tarih Okumaları* (Hilal TV-2017), *Tarihin Satır Arası* (TRT Diyanet-2017) isimli tarih programları son dönemde tarihi muhteva edinen yayınlar olarak tv sahnelerinde boy göstermişlerdir.

2.2. TOPLUMSAL HAFIZAYA ETKİSİ BAĞLAMINDA POPÜLER TARİHÇİLİK TARİH EĞİTİMİ İLİŞKİSİ

Popüler tarihçilik, tarihe olan ilgi ve merakın filizlenmesinde önemli bir işleve sahiptir. Tarih algısına ve toplumsal hafızaya olan etkisi üzerinde durulması gereken bir husustur.

Bu etki doğal olarak tarih eğitimi sürecini de etkilemektedir.

Popüler tarih, tarihe giriş niteliğindedir. Toplum tarih bilgisini; popüler tarih ürünlerinden karşılar (WEB1, 2007). Bunlar halkla daha kolay temas kurabilen ürünlerdir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra popüler tarih yayınlarında bir hareketlilik gerçekleşmiştir. Bu hareketlilik Türkiye'deki popüler tarih yayınlarında da gözlemlenir. Bu yayınlar; tarih algısını, tarih eğitimini ve tarihçileri etkisi altına almıştır.

Tarih derslerinde etkili bir öğretim için öğretim stratejisi, yöntem, teknik ve kullanılacak araç gereçlerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir (Şimşek, 2003). Popüler tarih ürünleri tarih derslerinde etkili bir araç olabilir. Zira yapılan araştırmalarda, tarih derslerinde popüler tarih ürünlerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenciler olumlu görüşler ortaya koymuştur. (Aktekin ve Çoban: 2012; Bozkurt ve Bayındır, 2015).

Ders kitaplarının yanı sıra popüler tarih ürünleri, halkın tarih eğitiminde önemli bir araçtır (Özcan, 2017). Örneğin popüler tarih dergilerinin tarih eğitiminde kullanılması hususu geçmişten günümüze tartışılmalıdır. Derse yönelik ilginin artırılmasında popüler tarih dergilerinden istifade edilebilir. Ancak öğrencilere bu dergilerdeki tarihsel anlatılarda var olabilecek mitosları ve gerçekleri ayırt edebilme bilinci kazandırılmalıdır. Bu kazanım, öğrencilerin tarihsel metinlerdeki doğru ve gerçeği ayırmaya yönelik tarihsel analiz ve yorum becerisini geliştirecektir. Bu bağlamda tarih bilgisinin kullanılmasıyla ilgili öğrencilerin tarih okuryazarlığı becerileri de gelişecektir (Ata, 2002). Bunun yanında gazetelerde yer alan tarih yazı dizileri, informal tarihinin çeşitlenmesi ve tarihsel bilinçlenmenin geniş kitlelere yayılması bakımından da olumlu neticeler vermiştir (Demirtaş, 2018).

Popüler tarih ürünleri, tarihsel kavrama becerisini geliştirmeye dönük kullanılabilir. Öğrenciler bu ürünleri dönemin koşulları bağlamında inceleyebilmelidir. Öğrencilere geçmiş popüler tarih ürünleri ile günümüz tarih ürünleri arasındaki değişimler ve süreklilikler gösterilerek, öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılama becerisi geliştirilebilir. Geçmiş popüler tarih ürünleri öğrencilere sunularak, bu ürünlerdeki tarihsel anlatıların kritik noktalarının öğrenciler tarafından sorgulanması istenilebilir. Bu yolla öğrencilerin tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerileri geliştirilebilir (Elban, 2018: 389).

Popüler tarihçilik; TV programları, diziler, filmler, romanlar, dergiler, gazeteler, belgeseller, internet siteleri, radyo yayınları vb. araçlar ile geniş kitlelere nüfuz etmekte ve toplumsal hafızayı doğrudan etkilemektedir. Tarihin tartışmalı ve muğlak alanlarına farklı bir metot ile yaklaşım sergilemektedir. Okurun, izleyicinin ilgisini, dikkatini cezbeden tarzı ile üzerine eğildiği konuları popülerleştirmiş ve tarihçilerin de ilgisini de çekmiştir.

Popüler tarih anlayışı profesyonel tarihçileri ara ara etkilemiştir. Tarihçiler, bazı tarihsel konularda popüler hususların etkisi altında kalmışlardır. Gerçek dışı bilgiler, eğitim sistemi içerisine bir gerçeklik olarak girmiştir. Yanlış tarihi anlatılar, gerçekmiş gibi kabul edilmiştir. Bu durum profesyonel tarihçiliği negatif cihette etkilemiştir. Tarihçilerin akademik hassasiyetleri ihmal etmeden popüler tarih ürünleri üretmesi toplumun tarih bilincinde oluşan hasarın azaltılmasına önemli katkılar sağlayacaktır(WEB2, 2018).

Salt siyasi yahut ideolojik kaygılarla konuları ele alan eserlerin çok satanlar listesinde olmasının temel sebeplerinden birisi okurların tarih metodolojisi bilincine vakıf olmamasıdır. Bu nedenle tarihçilere büyük sorumluluk düşmektedir. Akademik tarihçilerin uzak durdukları ve küçümsedikleri popüler tarih alanının toplum üzerindeki etkileri düşünülünce, tarihçilerin bu sorumluluktan kaçmaya hakları yoktur (WEB3, 2015).

Popüler tarihçiliğin tarih metodolojisi hassasiyetinden uzak tarzı, toplumsal hafızayı olumsuz etkilemiş ve tarihi hakikatlerden uzak bir tarih algısının inşası ve yayılması sürecine sebebiyet vermiştir. Bu husus, tarih eğitimi sürecini de olumsuz etkilemiştir.

2.3. MİLLİYETÇİ POPÜLER ESERLERDEN MUHAFAZAKÂR POPÜLER ESERLERE

Geleneksel ya da modern toplumların tarih anlatılarında değişmeyen husus döneme

hâkim ideolojilerin tarih yazımına olan etkisi olmuştur. Baskın olan ideolojinin izleri sözlü ya da yazılı anlatılarda sürülebilir. Döneme hâkim olan ideolojiler gücü elinde bulunduran iktidarlarca gayelerine hizmet edecek bir işlevsellikle işlenmiştir.

Kuran'ın toplatılması hususu İslam tarihçiliğinin tarih ile ilgili ilk çalışmaları kapsamında değerlendirilebilir (Şeşen, 1998: 18). Kuran'ın yanında hadislerin toplatılması, siyer, megaziye gibi çalışmalar İslam tarih yazıcılığının temelini inşa eden atılımlardır (Fayda & Küçükaşçı, 2011: 74-75). Osmanlı tarih yazıcıları da tarih anlatılarının merkezinde İslamiyet'e yer vermiştir (Afyoncu, 2007: 19-23).

İslam tarih yazıcılığı mutlak ve umumi tarihçilikten sınırlı bir tarih telakkisine yönelmiş, metodolojik olarak yorum, sentez, tahlil ve tenkide dayalı tarihçilik düşüncesinin oluşmasına öncülük etmiştir. Bu düşünce İbn Haldun dönemiyle zirveye ulaşmıştır (Fayda & Küçükaşçı, 2011: 105).

Osmanlı tarih yazıcılığı inancın gölgesinde nakil ve rivayet üzerine inşa edilmiştir. Osmanlı devleti tarihine ait ilk örnekler Menâkıbnâmelerdir. Bu dini ve hamasi edebiyatın kökenleri; popüler Türk destanlarının yanında megazi, siyer ve Menâkıbnâme gibi İslam geleneğine dayanmaktadır (İnalçık, 2000: 100-101).

Geleneksel Osmanlı toplumunda dini referanslar öncelenirken, modern Türk toplumunda *dini* referanslar yerini *millet* esasına dayalı referansların işlevselliğine bırakmıştır. Bu dönüşüm birdenbire olmamış, modern tarih yazımının ilk örneklerinin görülmeye başladığı 19. ve 20. yy başlarında dini referanslar etkinliğini tam anlamıyla yitirmemiş, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar bu referansların toplumsal işlevi devam etmiştir. Bu işlev millet kavramının hem eski hem de yeni anlamının bir arada kullanıldığı ve birbirinden kopuşu henüz yaşamadığı siyasal ve toplumsal yapı içinde devam edebilmiştir. Daha popüler bir ifadeyle kahramanlarının hala *Müslüman Türk* kimliğiyle hareket ettiği yıllardır (Özcan, 2008: 30).

Osmanlılık ve İslamcılık düşüncesinin Osmanlı'nın dağılmasına çare olamaması, milliyetçilik düşüncesini ön plana çıkarmıştır. Bu sebeple muhafazakâr düşünürlerin de milliyetçilikle ilişki halinde oldukları görülür (Ergüç, 2013: 47).

Tanıl Bora; milliyetçi muhafazakâr düşüncüyü; *Türk Sağının Üç Hali* isimli çalışmasında; *İslam'ı birincil milliyet unsuru olarak algılama hali* olarak tanımlar. Dolayısıyla milliyetçi muhafazakârlık; ulusal kimlik ve dinin mütemadiyen ilişki halinde olduğu, Türklük ve Müslümanlığın birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceği düşüncesi üzerine kuruludur. (Bora, 2007: 127).

Osmanlı tarih anlayışında belirleyici olan İslam inancıdır. Bu inancı metinler ve sözlü anlatılarda belirgin bir biçimde görmek mümkündür. Konu dünya tarihiye ilk insan Adem ile başlar, ardından İslam tarihçiliğinin belirlediği peygamberler gelir, bu süreçten sonra belirleyici olan Osmanlı hanedanı olmuştur. Popüler tarih eserleri destani-menkıbevi gazi kahramanların

hikâyelerinde İslam geleneği sürdürüyorlardı. Kahramanlar mücadelelerini İslam uğruna yapıyorlardı. Bu mücadele eserlerin adına olduğu gibi muhtevasına da yansiyordu. Mesela Battal Gazi'nin bütün gayesi İslam'ın hâkim olduğu bir dünyayı kurak için uğruna savaşmaktı. O, Hz Ali'nin yolundan giderek bu savaşı sürdürürken, onun yolundan giden Danişment Gazi ya da Sarı Saltuk'un gayesi de İslam uğruna savaşarak İslam'ın hakimiyetini sağlamaktı (Özcan, 2008:31).

Dinin geleneksel toplumlar üzerindeki etkisi sosyal alanla sınırlı kalmamış tarih anlayışına etki etmiştir. Dönemin tarih anlatılarında bu etkinin izleri görülür. Geleneksel toplumlarda bir inanç alanı olarak var olan tarih bu inanç çerçevesinde şekillenir ve dönüşür. Osmanlı tarih yazıcıları tarih muhtevalı eserlerini İslam inancını merkeze alarak inşa etmişlerdir. Olaylar, olgular kahramanların etrafında hayat bulmuştur. Mesela Hz. Ali özelinde İslam inancı ve üstünlüğü anlatılmıştır.

Popüler tarih eserlerinde din merkezli bir tarih anlatısının edebi bir dille ele alındığı görülür. Dini referanslarla kaleme alınmış, tarih muhtevalı, aynı zamanda edebi bir ciheti olan bu ürünlerin hangi kategoride değerlendirileceği hususu geniş bir perspektiften ala alınmalıdır. Bu eserler metot olarak tarih eseri tanımlamasına uymasa da Hz. Ali, Oğuz Kağan gibi tarih kahramanlarının hikâyeleriyle toplumu derinden etkilemiş ve günümüze kadar gelmiştir.

Fuat Köprülü ilk silsilesini *Eba Müslimname*, *Hamzaname*, *Battalname* gibi eserlere dayandığı ve bu silsilenin devamı olarak kabul ettiği *Saltukname*, *Danişmentname* gibi eserlere dikkat çekerken bunları tarihi roman olarak nitelendirmişti (Köprülü, 2006:111). Köprülü'nün bu tasnifi popüler tarih ürünlerinin tasnifini kolaylaştırmakla kalmadı yapılacak olan yeni çalışmalar için de rehber oldu.

Kurani Kerim başta olmak üzere dini metinler Müslüman unsurların zihinsel evreninin betimlenirken muhtevasında tarihi materyallerle dolu kıssalar barındırmaktaydı. Tarihsel metinler önemli şahsiyetlerin hayat hikâyeleri etrafında kuruluyordu. Salt dini metinler olmadıkları gibi tarihi metinlerde değillerdi (Özcan; 2011: 49). Tür olarak hangi kategoride değerlendirilmesi gerektiği tam olarak kestirilemeyen bu ürünlerin tarihin popülerleşmesine katkı sunan bir ciheti vardı. Bu sebeple *Gazavatname*, *Danişmantname*, *Battalname*, *Fetihname*, *Zafername*, *Saltukname*, *Destan*, *Türkü*, *Şiir* vb. ürünler birer popüler tarih ürünleriydi.

Yeni devletin kurulması sonrası siyasal ve toplumsal alanda yaşanan radikal dönüşümler, tarih cemiyetinin kurulması ile tarihçilik alanına da yansıdı, cemiyetin ortaya koyduğu tarih tezi ile tarihe özel bir misyon yüklendi. Tarih tezi ile ümmet ideolojisinden ulus ideolojine geçişin aşamalarından biri gerçekleştirilirken Türklerin köklü ve görkemli bir geçmişe sahip olduğu bilinci aşılandı.

Köklü ve şanlı bir geçmişe sahip olduğu bilinci aşılarmaya çalışan kitlelere muasır medeniyetlere erişme hedefi çizilerek geçmişle gelecek arasında bir bağ kurulmuştur. Bilhassa Cumhuriyet'in erken yıllarında bu düşünce tarih çalışmalarının ana hattını teşkil etmiştir. Türkleri medeniyetin kurucusu olarak gösteren kongreler tertip edilmiş, tezler öne sürülmüş kitaplar neşredilmiştir.

1938'de Atatürk'ün ölümünden sonra tarih çalışmalarında Hümanizm ve Muhafazakârlık düşüncesinin yoğunluk kazandığı görülür. Özcan'ın (2011: 108) Anadolu temelinde Hümanist Anadolu ve Muhafazakâr Anadolu görüşü olarak tanımladığı bu iki düşünce Türk Tarih Tez'inin yerini almıştır. Hümanist Anadoluculuk anlayışının Kemalist milliyetçiliğin tarih görüşüyle çok da uzak olmadığı görülür. İnönü döneminde batı klasiklerinin tercüme edilmiş olması bu çizgideki tarih anlayışını güçlendirmiştir. Yükselen komünizm ve Sovyetler Birliği tehlikesi tarih yazımını da etkilemiştir. Milliyetçiliğin İslam'la bütünleşmeye başladığı süreçlerde Türk-İslam düşüncesinin tarih çalışmalarında yaygınlık kazandığı görülür. Bu süreçte Türklerin İslamiyet öncesi inanç ve yaşam tarzlarının İslamiyet'le benzerlikleri ön plana çıkartılarak Müslüman olma sebepleri bu benzerlikler üzerine temellendirilmiştir.

Tarihin popülerleşmesi süreci, siyasal sistem, toplum ve tarih üreten akademik ve profesyonel yapıların birbirinden keskin çizgilerle ayrılmayan ilişkisiyle daha iyi anlaşılabilir. Tarihi inancının bir cüzü ve kahramanların faaliyet alanı olarak gören Osmanlı-Türk topumu için bu süreçte geçmişten tevarüs edilen Müslüman kahraman kimliklerin yerini, etnik kahraman kimlikleri alırken, yeni bir inanç alanının doğduğu görülmektedir. Bu inanç alanını daha öncede belirtildiği gibi Türklük oluşturur. Zamanla kahramanların kimliği ve inanç alanı konusunda *Türk-İslam* düşüncesinin belirginleştiği uzlaşma sağlanacaktır (Koçak, 2002: 602). Atatürk'ün ölümünden sonra muhalefet daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmış ve muhalif düşüncelerin etkisi tarih yazımına

sirayet etmiştir. Popüler tarihin geniş imkânları bu etkinin halka ulaşmasına imkân sağlamıştır.

Bir nevi merkez sağ olarak tanımlanabilecek Türk-İslam geleneğinin tezahürü olan sağ partiler iktidarda oldukları zaman dilimlerinde resmi kurumlarda ve eğitim programlarında Türk-İslam tarihi düşüncesini öncelmişlerdir. Bu geleneğin izleri halen günümüzde siyasi partilerde, kurumlarda ve toplumsal yapıda görülebilir. Türk popüler ve akademik tarih yazımının tarihsel süreci analiz edildiğinde; Osmanlılık, Türkçülük, Anadoluçuluk ve Türk-İslam milliyetçiliğine doğru ilerleyen bir çizgi takip edildiği görülür. Bu çizginin seyrinde tarih yazıcılığının ideolojilere açık yapısının, inancın, dönem şartlarının, inançların ve siyasi düşüncelerin etkisi olduğu anlaşılır. Özetle genel bir çerçeveden bakılacak olursa Türk-İslam geleneğinin etkisi popüler tarih ürünlerinde yoğun bir biçimde hissedilmiş, çoğu ürünün ana temasını teşkil etmiştir.

2.4. POPÜLER TARİH VE MUHAFAZAKÂR KESİM (AYDINLAR)

Necip Fazıl'ın *İnanmıyorum bana öğretilen tarihe* mısrası temelinde inşa ettiği tarih paradigması, muhafazakârların, İslamcıların resmi tarih anlayışına karşı gösterdiği tepkinin bir tezahürü biçiminde değerlendirilebilir. Bu düşünce minvalinde üretilen eserler tek parti sürecinden günümüze kadar gelen bir karşı tarih paradigmasının doğmasına sebep olmuştur. Bilhassa yakın tarih üzerine kurgulanan bu paradigma muhafazakâr kitlelerce sahiplenilmiş ve popüler tarih ürünleri vasıtalarıyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Necip Fazıl bu şiirde geçen mısrasının alt yapısını; *Büyük Doğu* mecmuası, tarih muhtevalı eserleri, röportajları ve Anadolu'nun birçok ilinde verdiği konferanslarla doldurmuştur. Kendisini muhafazakâr olarak nitelendiren birçok ismin beslenme noktasının *Büyük Doğu* olduğu görülmektedir. Bir nevi karşı tarih paradigması minvalinde örgütlenen bu mecmua muhafazakârların yakın tarihe bakışının anlaşılması için üzerinde durulması gereken bir olgudur.

İsmail Kara; 11 Mart 2002 tarihli *Türklük Araştırmaları Dergisi*'nin 11. Sayısında *Tarih ve Hurafe Çağdaş Türk Düşüncesinde Tarih Telakkisi* başlıklı çalışmasıyla Necip Fazıl'ın karşı tarih yazımına olan etkisini incelemiştir. *Muhafazakârlık Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* isimli eserde Necip Fazıl'ın milliyetçi-muhafazakâr tarih düşüncesindeki yerini inceleyen Murat Güzel de düşünceleriyle bu alanda literatüre katkı sunan nadir yazarlardandır.

Muhafazakâr olarak adlandırılabilir bir çok fikir insanı bulunmaktadır. İncelenmesi bağlamında araştırmaya katkı sunacak muhafazakâr tarihçilerin başında Özcan'ın *Popüler Tarihçiliğin Muhafazakâr Yüzü* (2011; 244) isimli makalesinde üzerinde durduğu isimler ele alınabilir. Yeni rejimin tarih anlayışına karşı, dini hassasiyetleri önceleyen, muhafazakâr bir popüler tarihçilik geleneğinin doğmasına öncülük eden Necip Fazıl ve onun görüşleri minvalinde yayınlar yapan Osman Yüksel Serdengeçti bu isimlerin başında gelmektedir. Daha çok karşı tarih paradigması çerçevesinde inkılap tarihi karşıtı yayınlar yapan bu isimler, muhafazakâr kesimlerin ve tarihçilerin tarihe bakışını doğrudan yahut dolaylı bir biçimde etkilemişlerdir.

Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'sunun yanında, Eşref Edib Fergan'ın *Sebilürreşad*, Ömer Rıza Doğrul'un *Selamet* ve Nurettin Topçu'nun *Hareket* dergileri, dini duyarlılıklara sahip olan ve tek parti döneminin ötekileştirdiği kitlelerin hassasiyetlerini dile getirme noktasında özellikle önemli işlevler görmüşlerdir. Belli aralıklara rağmen uzun yıllar yayımlanan *Sebilürreşad*, *Hareket* ve *Büyük Doğu* dergileri, muhafazakâr siyasal kültürün şuurunu inşa etmede önemli bir sorumluluk üstlenmişlerdir (Akın, 2014: 38-39).

Türkiye'nin düşünsel ve siyasal serüveninde ideolojiler arası geçişlilik ve iç içelik durumu mevcuttur. Milliyetçilik, Muhafazakârlık ve İslamcılık hususunda durum daha belirgindir. Bora, *Türk Sağının Üç Hali* adlı çalışmasında buna değinir ve bu durumun Türk sağının özgüllüğünü oluşturduğunu ifade eder (Bora, 2007: 7-12).

İsmail Kara; Cumhuriyet devrinde İslamcılık ilişkilendirilmenin tehlikeli ve yasak olduğunu, bu ve başka sebeplerle bugün *İslamcı* olarak tanımlamada tereddüt etmediğimiz pek çok kişinin o dönemde *muhafazakâr milliyetçi* olarak tanındıklarını dile

getirir (Kara, 1998: 5-6).

2002'de iktidara olan Ak Parti'nin ideolojik duruşunu muhafazakâr demokrat olarak adlandırması, İslamcılık düşüncesinin muhafazakârlık cihetinden okunmasının tezahürü olarak yorumlanabilir. Türk muhafazakârlığı milliyetçilikle ilişkisini 1960 sonrası yeni bir bağlamda revize ettikten sonra Türk-İslam düşüncesi gibi gayelerle toplum mühendisliğine tevessül etmiştir (Ergüç, 2013: 41).

Türk muhafazakârlığını analiz ederken İslamcılık ve milliyetçilikle olan ilişkisini incelemek önemlidir. Bu iki düşünce sürekli etkileşim içinde olmuştur. İslamcılık ve muhafazakârlık düşüncesini; aynı çerçevede değerlendirenler olduğu kadar farklı olduğunu iddia eden görüşler de mevcuttur (Ergüç, 2013: 46).

Osman Turan, Erol Güngör gibi isimler; Cumhuriyet dönemini içine alan yakın tarih ile ilgili fikirlerini popüler tarih yazımının geleneğinin kullandığı üslup ve yöntemin dışında bir metot ile ifade ettikleri için bu başlık altında ele alınmamışlardır. Nurettin Topçu ve Semiha Ayverdi ise tarihe bakışlarını medeniyet kavramı çerçevesinde şekillendirmeleri ve Cumhuriyet tarihiyle pek ilgilenmemeleri hasebiyle kapsam dışında tutulmuşlardır. Fikri yapısıyla muhafazakârlık kavramı içerisinde değerlendirilme konusunda adı geçen yazarlara göre Yahya Kemal ilk akla gelecek isimdir, fakat onun fikirlerinin etkisi daha çok akademik tarih yazımında aranmalıdır (Özcan, 2011: 244-45).

Güngör'ün; Tanzimat sürecinin yüz elli yıllık buhranın başlangıcı olarak yorumlanmasını haksız bulması, süreci farklı okuması, muhafazakâr popüler tarih yazımı geleneği başlığı altında işlenmemesinin sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Yeni devletin kurulduğu yıllarda, rejime ve uygulamalarına karşı olduğu halde bunu dile getirmekten çekinen bir aydınlar grubu vardı. Bazı kesimler ise rejimi desteklese de rejimin radikal uygulamalarına karşı bir muhalif duruş sergiliyorlardı. Geçmişini tamamen hafızadan silerek ortak bir gelecek kurulamayacağı görüşünü savunuyorlardı. Yahya Kemal Beyatlı ve Mehmet Fuat Köprülü dinin toplum hayatında önemli bir yeri olduğunu düşünen isimlerdi. Necip Fazıl ise bu akımlarla ilişki içerisinde olan bir isimdi (Mardin, 1993:208, akt. Özcan, 2011: 257).

Bu ilişki Necip Fazıl'ın eserlerine dini hassasiyetleri önceleyen muhafazakâr bir tarih düşüncesi şeklinde sirayet etmiştir. Muhafazakâr yazarlar eserlerinde daha çok

Cumhuriyetin ilk yıllarına yoğunlaşmışlardır. Ümmet ideolojisinden ulus ideolojisine geçiş sürecinde yeni rejimin İnkılap Tarihi derslerinde işlediği resmi söylemi içeren tarih anlayışına muhalif bir popüler söylem geliştirmişlerdir. İnkılap tarihçilerinin argümanlarına karşı bir söylem olarak kendini gösteren bu anlayış muhafazakâr yazarlarca sahiplenilmiş ve karşı tarih paradigması çerçevesinde roman, hikâye, karikatür, gazete, dergi, tiyatro, yıl dönümü kutlamaları, konferanslar vb. yazılı ve görsel popüler vasıtalarla halka yayılmıştır.

Yeni cumhuriyetin kuruluş süreci ve inkılaplar konusunda tarihi yorumlama çerçevesinde temel görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Gazi Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışını, Vahdettin'in iradesi çerçevesinde yorumlamışlar ve ülkeyi kurtarmak ve milli mücadeleyi organize etmesi için Vahdettin tarafından görevlendirildiği görüşünü savunmuşlardır. Mustafa Kemal'in Milli mücadelenin başarıya ulaşması sonucunda saltanat ve hilafetin korunacağı sözünü verdiğini ama zaferden sonra sözünde durmayarak saltanat ve hilafeti kaldırdığını, bu gelişmeler üzerine Vahdettin'in ülkeyi terk etmek mecburiyetinde kaldığı söylemini sahiplenmişlerdir. İnkılapların manen toplumun çökmesine zemin hazırladığı iddia edilmiştir.

Lozan anlaşmasının bir zafer değil görünenin aksine bu antlaşmayla batıya verilen tavizler ile bir hezimet olduğu fikri savunulmuş bu minvalde yayınlar yapılmıştır. Büyük Doğu yayınlarından beslendiğini ileri süren Kadir Mısıroğlu "*Lozan Bir Zafer Mi? Hezimet Mi?*" (2009) isimli eserinde "*Lozan ile birlikte imparatorluk mirasının yağmalandığını ve Türkün şahsında intikam alınarak İslam dünyasının başsız bırakıldığını*" iddia eder.

Menemen hadisesi İnkılap Tarihi derslerinde anlatıldığı şekilde değil, iktidarın dindarlar üzerinde baskı kurmak için tertiplelediği bir komplodur. İskilipli Atıf Hoca şapka inkılabının kurbanı olarak ele alınmıştır. Şeyh Sait bölücü, irticacı değil, inkılaplar karşısında duyduğu rahatsızlığı dile getiren dini hassasiyet sahibi biri olarak aktarılmıştır. Harf inkılabı, Arap harflerinin kaldırılması hasebiyle İslam karşıtı bir uygulama olarak değerlendirilmiştir. Yeni cumhuriyet sonrası ümmet ideolojisinden ulus ideolojisine geçiş süresinde hayata geçirilen dini arka plana atan radikal inkılaplar karşısında Necip Fazıl Kısakürek *Son Devrin Din Mazlumları* (2008) adlı eserini kaleme

almıştır.

Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerini dini çözümlenin evreleri olarak yorumlamıştır. Osmanlı padişahlarından Abdülhamid'i; Ulu Hakan 2. Abdülhamid Han isimli eserinde *36 Türk hükümdarları arasında belki de en büyüğü* (Kısakürek; 1981:5) şeklinde özetlemiştir. Tarihi hadiselerin arka planında Yahudi figürü olduğu tezi savunulmuştur. Muhafazakâr yazarlar ve yayınlarında Yahudi aleyhtarlığı yaygın bir söylem haline gelmiştir. Milli mücadele sahiplenilirken yeni rejim sonrası hayata geçirilen radikal uygulamalar karşısında muhalif bir tutum sergilenmiştir.

Necip Fazıl'ın; *Ulu Hakan Abdülhamid Han, Vatan Dostu Sultan Vahidüddin, Son Devrin Din Mazlumları ve İdeolocya Örgüsü* isimli eserleri muhafazakâr kitleler ve yazarlar nezdinde özel ilgi görmüştür. Necip Fazıl'dan sonra gelen muhafazakâr yazarların büyük bir kısmı eserlerini bu kitapların savunuları çerçevesinde kaleme almışlardır. Yeni rejimin tarih argümanlarına aracılık eden İnkılap Tarihi karşıtlığının yanında, Abdülhamid ve Vahdettin savunusu da bu eserler minvalinde şekillenmiştir.

Misal Hasan Hüseyin Ceylan, *Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkileri 1-3* adlı eserinde Necip Fazıl'ın *Son Devrin Din Mazlumları* adlı eserinin kurgusunu takip etmiştir. Yine takipçilerinden olan Mustafa Müftüoğlu ve Kadir Mısıroğlu Abdülhamid üzerine kaleme aldıkları kitaplarda Necip Fazıl'ın Abdülhamid savunusunun izlerini sürmüşlerdir. (Özcan, 2011: 265).

Etkili ve keskin üslubu sayesinde inkılap karşıtı fikirleri İslamcı ve milliyetçi camiada ses getiren yazar Osman Yüksel Serdengeçti, Serdengeçti ismiyle yayınladığı dergide inkılap eleştirilerinde bulunmuştur. Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'suna nazaran daha keskin ve pervasız yazılar kaleme almıştır.

Tek parti döneminden; halk yoksulluk içindeyken yirmi yedi yıl boyunca sürgüne gönderdikleri hükümdarların saraylarında saltanat sürüldüğü, halkın soyulduğu, ülke gelirinin kendi eğlenceleri ve keyfiyetleri için harcandığı satırlarıyla bahseder (1958: 2, akt. (Özcan, 2011: 266).

İstiklal Savaşı'nın kutsallığı hususunda Necip Fazıl ile hem fikir olan Serdengeçti, Şapka

İnkılabı konusunda da onunla paralel muhalif bir duruş sergiler. İki yazar da inkılaplara karşı tahkir edici bir üslup kullanmıştır. Şapka İnkılabı ile ilgili düşüncelerini *Bizi Nasıl Mahvettiler* isimli bir hikâyesinde şapka kanunu üzerinden sert bir inkılap eleştirisi yapar ve şapkayı gâvurluğun sembolü olarak ele alır.

Necip Fazıl'ın öncülüğünü üstlendiği alternatif tarih yazımı düşüncesi; muhafazakâr çevrelerce sahiplenilmiş ve bu minvalde üretilen eserlerle bu gelenek devam ettirilmiştir. Kadir Mısıroğlu, Mustafa Müftüoğlu, Abdurrahman Dilipak, Hasan Hüseyin Ceylan, D. Mehmet Doğan, Sadık Albayrak ve daha birçok isim eserleriyle Necip Fazıl'ın temelini attığı tarih paradigmasının sözcülüğünü yapmışlardır. Gazete, dergi, sinema, dizi, tarihi roman vb. birçok eserde bu paradigmanın izlerine rastlanır. Bahsi geçen isimlerin ortak noktaları temel olarak Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'sundan etkilenmeleri ve beslenmeleridir. Örneğin Kadir Mısıroğlu; CHP, Atatürk ve Cumhuriyet inkılaplarına olan bakış açısının inşasında 1947'de tanıştığı Necip Fazıl'ın Büyük Doğusunun etkili olduğunu ifade eder. (WEB5, 2014)

Kadir Mısıroğlu; "*Lozan Zafer Mi, Hezimet mi?*" (1965), *Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücahitler* (1967), *Osmanoğulları'nın Dramı* (1974), *Bir Mazlum Padişah Sultan Abdülaziz* (2006), *Bir Mazlum Padişah Sultan Vahideddin* (2005), *Bir Mazlum Padişah Sultan 2.Abdülhamid* (2007), isimli kitapları ve konferanslarıyla halkın tarih düşüncesini ciddi bir biçimde etkilemiştir.

Mustafa Müftüoğlu "*Yalan Söyleyen Tarih Utansın* (1975), *Her Yönüyle Sultan 2. Abdülhamid* (1985), *Cumhuriyet Devrinde Mühim Olaylar* (1988), *Kanlı Oyun Menemen Olayının İcyüzü* (1991), *Milli Mücadele Gerçekleri 1-2* (1995)" vb. eserleriyle popülerlik kazanmıştır.

31 Mart Vakası Gerici Bir Hareket mi? (1987), *Şeriattan Laikliğe* (1977), *Son Devrin Osmanlı Uleması* (1987), *Taşlaşma-Çağdaşlaşma* (1987), *Meşrutiyet İslamcılığı ve Siyonizm* (1989), *Cumhuriyete Doğru Hilafetin Sonu* (1989), *Devrimler ve Gerici Tepkiler* (1989), *Tek Parti Dönemi ve Batıcılık* (1989), *Çağdaş Devrim Yobazları* (1990) kitaplarının yazarı Sadık Albayrak, uzun yıllar Milli gazete yazarlığı yapmış ve İskilipi Atıf Hoca'nın bir eserinin yayınlanması hasebiyle Necip Fazıl'la birlikte yargılanmıştır.

Tarihçiden ziyade araştırmacı yazar olarak adlandırılabilir Hasan Hüseyin Ceylan, tek parti dönemi uygulamalarını din karşıtlığı çerçevesinde yorumlamıştır. *Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkileri* isimli kitabı ile bu döneme eleştirel bir bakış getirmiştir. Misal Dersim hadisesini tek partili yılların vahşet dolu bir faciası olarak değerlendirir. Bu bakışta Necip Fazıl'ın *Son Devrin Din Mazlumları* isimli eserinin izleri görülür. *Doğu Anadolu Bölgesinde İstiklal Mahkemeleri dışında en az 50.000 insan telef edilmiştir.* (Ceylan, 1991: 37). *TBMM'de Gizli Celse Zabıtlarında Saltanatın Kaldırılması Büyük Oyun 1 (1995), Mustafa Kemal ve Hilafet Kavgası Büyük Oyun 2 (1995), Hilafetin Kaldırılması Büyük Oyun 3 (1995)* kitaplarının bir kaçıdır.

Bir Başka Açıdan Kemalizm (1988), Cumhuriyete Giden Yol (1989), İnönü Dönemi (1989), Menderes Dönemi (1990), Cumhuriyet'in Şeref Kitabı (1993), İhtilaller Dönemi (1991) isimli eserleriyle muhafazakâr çevrelerin ilgisini çeken gazeteci-yazar Abdurrahman Dilipak, yazılarında Cumhuriyet dönemine yoğunlaşmıştır. Bu dönemi muhafazakâr bir gözle İslami hassasiyetler çerçevesinde değerlendiren yazılar kaleme almıştır.

D. Mehmet Doğan, İslamcı muhafazakâr yazarların ağırlıkta olduğu Türkiye Yazarlar Birliğinde başkanlık yapmıştır. *Batılılaşma İhaneti (1975), Kemalizm (1992), Bir Savaş Sonrası İdeolojisi: Kemalizm (1994), Halka Karşı Demokrasi (1988), Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş (2013)* vb. eserleri vardır. Bunlar arasında büyük ilgi gören *Batılılaşma İhaneti* 2015 yılında 36. baskısını yapmıştır. Yazar bu eserinde; İnkılapçılarca olumlunanan kişi ve kurumları, olumsuzlaştırarak eleştirel ve muhalif bir düşünceyle ele almıştır (Özcan, 2011: 272-273).

Muhafazakâr aydınların biyografilerine göz atıldığında kahir ekseriyetinin temel beslenme noktalarının *Büyük Doğu* olduğu görülür. Yine büyük çoğunluğu İslam enstitüsü, İmam hatip lisesi, İlahiyat fakültesi çıkışlıdır. Daha çok milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakâr, İslamcı olarak adlandırılabilir kitleler nezdinde etkili olmuşlardır. Bu çevrelerce takip edilen yayın organlarında eserler neşretmişlerdir. Necip Fazıl'ın başlattığı fikir hareketinin, tarih paradigmasının doğrudan ya da dolaylı savunusunu ve sözcülüğünü yapmışlardır. Eleştirilerini cumhuriyetin ilk yıllarına tekabül eden tek parti dönemi uygulamalarına yoğunlaştırmışlardır. Batılılaşma karşıtı

argümanlar geliştirmişlerdir. Savunu ve eleştirilerinde hassas noktaları İşlam olmuştur. Necip Fazıl'ın tarih paradigması çerçevesinde eserlerini kaleme alan bu isimler karşı paradigmanın halka yayılmasında bilhassa muhafazakâr kitlelere erişmesinde bir nevi aracılık misyonu üstlenmişlerdir.

Tarihi hadiseler, ideolojik bir çerçeveden ele alınmış ve dini hassasiyetler üzerinden işlenmiştir. Tek parti döneminin kısır tarih argümanlarına karşılık aynı yüzeysellikte kısır kavramlarla karşılık verme sınırlılığına hapsolmuşlardır. İnkılapçıların *yobaz*, *gerici*, *irticacı*, *cahil*, *hain* kavramlarına karşılık; *İttihatçı artığı*, *dönme*, *Yahudi*, *mason*, *din düşmanı*, *batı uşağı*, *çeyrek münevverler* gibi kavramlar kullanmışlardır. *Ulu öndere* karşı *ulu Hakan*, *vatan hainine* karşı *vatan dostu* kavramları kullanılmış ve Necip Fazıl'ın ifadesiyle *tarihi sahte kahramanlardan temizlemek* gibi bir vazife edinmişlerdir. İnkılap Tarihi anlatılarını *resmi tarih* olarak adlandırmışlar ve tarihi gerçekliklerin anlatılmadığı söylemini sahiplenmişlerdir. Bu sebeple *yalan söyleyen tarih utansın* söylemiyle gayelerinin *gerçek tarihi* yazmak olduğunu iddia etmişlerdir.

2.5. NECİP FAZIL KISAKÜREK

Necip Fazıl hakkında başvurulacak en önemli kaynak; *bu eser benim varlığım, vücut hikmetim, her şeyim. Ben arının peteğini hendeseleştirmeye memur bulunması gibi bu eseri örgüleştirmek için yaratıldım. Şiirlerim, piyeslerim, hikâyelerim, ilim ve fikir yazılarım sadece bu eserin etrafında bir takım müştemilattan başka bir şey değildir*, (Kısakürek, 2012: 568) satırlarıyla bahsettığı *İdeolocya Örgüsü*'dür. Yaşamını kaleme aldığı *O ve Ben* isimli kitabında *Onu Tanıyıncaya Kadar (1904-1934)*, *Onu Tanıdıktan Sonra (1934-1943)*, ve *O Günden Beri (1943-1983)* olmak üzere yaşamını üç devreye ayırır. Hayatı, eserleri ve fikirleri geniş bir çerçeveden analiz edildiğinde Necip Fazıl, *edebi* ve *fikri* ciheti olmak üzere iki evrede inceleyebilir. 1943'e kadar edebi cihetiyle ön planda olan Necip Fazıl, 1943'te çıkardığı *Büyük Doğu* sonrası fikri cihetiyle ses getirmiştir. Buradan hareketle çalışmada Necip Fazıl; Abdülhakim Arvasi etkisinin

yanında, Büyük Doğu düşüncesi etrafında ele alınmıştır. İslam düşüncesi çerçevesinde bir devlet, toplum, tarih mefkuresi ortaya koyan Necip Fazıl; ruhçu, keyfiyetçi, şahsiyetçi, ahlakçı, milliyetçi, mülkiyette tedbirci, cemiyetçi, nizamcı ve müdahaleci prensiplerle eserlerini kaleme almıştır.

2.5.1. Abdülhakim Arvasi Öncesi (1904-1934)

Necip Fazıl, 26 Mayıs 1904 tarihinde İstanbul'da doğmuştur (Kısakürek, 2009: 71). Babası Abdülbaki Fazıl Bey, annesi Mediha Hanımdır. Büyükbabası, Maraşlı Kısakürekzade Hilmi Efendi'dir (Kısakürek, 2010: 11). Hilmi Efendi, batı özentisi yaşantıya karşı geleneksel hayatı temsil eder. Çocukluğu, yetişmesinde büyük tesiri olan Maraşlı Kısakürekzâdelerden büyük babası Mehmet Hilmi Efendi'ye ait bir konakta geçer.

Edebiyat dergisinin şubat 1972 sayısında Nuri Pakdil'e verdiği röportajda; çocukluk terbiye ve telkinlerini büyükbabasına borçlu olduğunu ifade eder. Necip Fazıl İstanbul'da doğmasına rağmen Maraş aile kökü ile iftihar eder. Yine aynı röportajda; *45 yaşına kadar görmediği Maraş'ı nazarında bir ideal toprak olarak ruhuna sindirdiğini ve çocukluğunda ortaya çıkan bu hissini, Maraş'ı tanınması sonrası içine yerleştiğini* belirtir. Bu etkiyi; *Orada idealimin iptidai malzemesini tamamiyle bulmuş, bütün Türkiye'de olduğu gibi, binasına henüz şahit olmuş değilim. Etrafı huni gibi kaplayan dağların dip noktasında, sâf Türk kalmış olmanın mührünü çehresinde hecelediğim Maraşlı, gözümde, tarihî haklarını bile aramak gayretinden müstağni, iç hayatını dışına vurmaz bir hicap içinde Müslüman Türkün en zengin örneklerinden biridir; faziletiyle birlikte suçu da bu noktadadır,* sözleriyle dile getirir.

İlköğrenim hayatı, çeşitli okullarda ve düzensiz bir şekilde geçmiştir. Yahya Kemal, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hamdi Akseki gibi döneminin en ünlü isimlerinin bulunduğu Bahriye Mektebine gider. Onun şiir ve edebiyata yönelmesinde önemli bir yer eden bu okul ilk çalışmalarını burada kalme alması hasebiyle de ayrı bir önem arz etmektedir. Edebiyatımızın ünlü isimlerinden Nazım Hikmet ile bu okulda tanışmıştır.

1921'de eski ismi Darülfünun olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünü kazanır. Üniversite yaşamı boyunca şiir yazmaktan kendini alıkoyamaz.

Burada yazdığı şiirlerin bir kısmını İkdam Gazetesi'nde yayımlanır. Maarif Vekâleti'nin açtığı sınavda başarılı olarak Sorbon'da Felsefe eğitimi alması için Fransa'ya gönderilir. Döneminde yurt dışına gönderilen ilk talebeler arasındadır.

Tahsili ile ilgilenmemesi hasebiyle para tahsisi kesilen Necip Fazıl, dayısının destekleriyle Fransa yaşamını devam ettirir. Bir süre sonra Türkiye'ye gelmek mecburiyetinde kalmış ve babasının vefat haberini almıştır. Türkiye'ye dönüşünden itibaren bankalarda memur ve müfettiş olarak görev almış; Robert Koleji ve Fransız Mektebi'nde öğretmenlik yapmış, Ankara Devlet Konservatuvarı ve İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalışmıştır.

Türk Edebiyatı Dergisi, Necip Fazıl özel sayısında (1983: 117) yayınlanan röportajında akademiden ayrılışını; bir gün odama, vekil referansıyla bir müdür geldi, okul ve dergi arasında bir tercihte bulunmam gerektiğini söyledi. Bu durum karşısında 54 öğrenciden oluşan bir sınıfa hitap etmektense bütün gençliğe hitap etmeyi tercih ederim diyerek istifa ettiğini anlatır.

Yaşamının dönüm noktalarından olan bu iki anı bile Necip Fazıl'ın mücadelesi, aksiyonculuğu ve idealistliği hakkında okuyucunun zihninde bir imaj uyandıracaktır. 1925'de *Örümcek Ağı*, 1928'de *Kaldırımlar*'ı yazarak edebiyat dünyasında tanınmaya başlamış ve *Kaldırımlar Şairi* olarak anılmıştır. 1931'de askerlik görevini ifa etmiştir. 1934'e kadar olan yaşamını *O ve Ben* isimli eserinde "genç şairin bohem hayatını tam bir teslimiyetle geçirdiği seneler" (Kısakürek, 2013: 74) olarak tanımlamıştır.

2.5.2. Abdülhakim Arvasi Evresi (1934-1943)

Edebiyat dergisinin şubat 1972 sayısında Nuri Pakdil'e verdiği röportajda ifade ettiği; 1934'te başıma inen balyoz Cahiliye devrinin Arabistan'ı gibi bütün dünyamı altüst etti, sözü bu tarihin onun hayatında ne derece önem arz ettiğinin bir tezahürüdür.

1934 yılının sonlarına doğru eserlerinde yaşamında önemli bir yeri olduğunu belirttiği Abdülhakim Arvasi ile tanışır. Arvasi, Necip Fazıl'ın fikir dünyasını derinden etkiler.

Bu etkiyi Necip Fazıl, *tam otuz yıl saatim işlemiş, ben durmuşum; Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum*, satırlarıyla dile getirir. Arvası ile tanışmasından sonra daha fazla tasavvufa yönelmiştir. 1934 öncesi ve sonrası kitaplarındaki içerik farklılıklarının nedeninin bu olduğunu ifade etmiştir(Kısakürek, 1994: 193).

1935'lerde Muhsin Ertuğrul'un teşvikleriyle tiyatroya yönelir. Zihin dünyasına özgün bir muhteva ve kendine has bir üslup ile *Tohum, Bir Adam Yaratmak* gibi büyük ilgi gören çeşitli tiyatro eserleri kaleme alır.

1936'da dönemin ünlü yazarlarından Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar, Burhan Toprak, Fikret Adil, Mustafa Şekip Tunç, Sabahattin Ali, Ahmet Muhip Dıranas, Sait Faik, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi isimlerin yer aldığı ve 17 sayı ile edebiyat dünyamızda yer eden *Ağaç* dergisini çıkarır. 1939'da *Çerçeve* başlığı ile *Son Telgraf* gazetesinde ilgi çekici günlük yazılar kaleme almıştır.

1941'de Neslihan Hanım ile yuva kurmuş ve bu evlilikten 5 çocuk dünyaya getirmiştir (Kısakürek, 2009: 225). 1943-1978 yılları arası büyük ses getiren *Büyük Doğu* dergisini yayınlamış ve kitaplar neşretmiştir (Aydın, 2014: 4-5).

2.5.3. Büyük Doğu Evresi (1943-1983)

Necip Fazıl, 1943'te Türkiye Cumhuriyeti tarihinin düşünce hayatını doğrudan etkileyen ve bilhassa muhafazakâr çevrelerde ayak izlerine rastladığımız, en önemli eserlerinden birisi olan *Büyük Doğu* dergisini çıkarır. *Büyük Doğu*'yu kısaca tanımlayacak olursak Necip Fazıl'ı, takip edenlerinin tabiri ile *üstat* yapan dergidir. Kesintiye uğrasa da yaşamının son demlerine dek dergiyi çıkarmıştır.

1960 mahkumiyeti sırasında yazmaya başladığı *İman ve İslâm Atlası* adlı ilmihali, 1980-81 yıllarında tamamlar ve bütün eserlerinin üstünde bir başeser olarak yayımlar. Bu kitap yazara fikir dalında Millî Kültür Vakfı Armağanı'nı kazandırır (Kabaklı, 1995).

100'ün üzerinde verdiği eserle şiirde, tiyatrodaki, gazetede, dergide, düşünce hayatında kendine özel bir yer açan Necip Fazıl, dönemine damga vurmuş ve ardında kalıcı eserler

bırakmıştır. 75. yılında Kültür Bakanlığı tarafından *Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü*'ne layık görülür. 1975 yılında Milli Türk Talebe Birliğince sanat yaşamının ellinci yılı kutlanmıştır. 1980 yılında doğumunun seksen beşinci yıldönümü sebebiyle Türk Edebiyatı Vakfı tarafından düzenlenen yarışmada *Türkçe'nin yaşayan en büyük şairi* olarak *Sultanü'ş-Şuara* şanına layık görülür. Yine aynı yıl *Kültür Bakanlığında Büyük Kültür Armağanı*'nı alır. Son zamanlarına kadar yazılarına, söyleşilerine devam eden Necip Fazıl, 1983 Mayıs'ının 25'inde yaşama veda eder. Mezarı Eyüp'te (Piyer Loti'deki) kabristanındadır.

2.5.4. Fikir Hayatı-Büyük Doğu

Cumhuriyetin ilk şairlerinden, roman, öykü, tiyatro vb. birçok alanda onlarca eser veren Necip Fazıl, 1940'lardan itibaren başlattığı *Büyük Doğu* hareketi ile fikir mücadelesinde boy gösteren bir fikir insanıdır. *Büyük Doğu* ile düşünce hayatının öncülerinden olmuş fikirleriyle önemli kitleleri etkilemiştir. *Büyük Doğu*'daki bazı makaleleri 1968 yılında *İdeolocya Örgüsü*'nde toplanmıştır. Necip Fazıl çeşitli mevzulardaki görüşlerini bu eserinde anlaşılır, keskin ve özgün bir üslup ile dillendirmiştir.

1968 yılında kaleme aldığı bu eserin ithaf bölümünde; *bu kitap benim her şeyim, bütün varlığım, ben bu eseri neşretmek için yaratıldım, tiyatrolarım, öykülerim, şiirlerim, düşünce yazılarım başta olmak üzere geri her şey müstemilattan başka bir şey değil, diyerek önemine vurgu yapmıştır.*

Eserlerinde de belirttiği üzere Abdülhâkim Arvasi'yi tanıdıktan sonra sanat ve fikir hayatında önemli değişim ve dönüşümler olmuştur. Bu tanışma sonrası; *sanatta asıl önemli olanın Allah'ı aramak olduğunu, geri kalan her şeyin değersiz olduğunu kavradığımı* ifade etmiştir (Kısakürek, 1995: 39)

Türkiye'deki sağ-muhafazakâr kesimin fikri argümanlarının temelinde Necip Fazıl'ı görürüz. Bilhassa Cumhuriyetin ilanından sonra ortaya çıkan ve günümüze değin varlığını devam ettiren muhalif muhafazakâr düşüncenin şekillenmesindeki en etkili birkaç isimden birisidir. *Üstat* adlandırmasıyla özel bir değer atfedilen Necip Fazıl'ın

düşünceleri, görüşleri bu kitleler nezdinde bir rehber olarak görülmüştür.

Necip Fazıl gerek yazılarında gerek söyleşilerinde arzuladığı gençliği tanımlamış ve çizdiği ideolojik çerçeve ve kimliğe uygun genç nesillerin yetiştirilmesi için çaba sarf etmiştir. Yazmış olduğu *Gençliğe Hitabe* şiirinde Necip Fazıl'ın arzuladığı gençlik anlayışını görebiliriz.

Gerek eserleri gerek söyleşileri gerekse fikirleriyle büyük bir kitleyi etkisi altına almış ve Cumhuriyet sonrası yeni bir kuşağın yaşama bakışının şekillenmesinde rol oynayan baş aktörlerden biri olmuştur.

Bu etki ile ilgili olarak Haksal; Necip Fazıl'ın birçok kesimde yankı uyandırdığını, öykülerinin öykü tarihimizde bir dönüm noktası olduğunu, dergileriyle birçok şair, yazar ve düşünce insanını aynı platformda topladığını, düşünceleriyle bir nesli etkilediğinin altını çizer (Haksal, 2007: 90- 92).

Bugün bile bakıldığında bu etkinin izdüşümlerini; kendini muhafazakâr-demokrat olarak tanımlayan siyasi partilerde, milliyetçi camiada, akademide, sivil toplum kuruluşlarında ve gençlik hareketlerinde görebilmek mümkündür. Başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere Adalet ve Kalkınma Partisi bünyesindeki birçok ismin konuşmalarında ve konuşmalarının satır aralarında Necip Fazıl'ın şiirlerinden ve sözlerinden istifade ettikleri görülür. Bu sebeple Türk muhafazakârlığının en önemli figürlerinden biri olan Necip Fazıl'ı anlamak ve anlamlandırmak, fikirlerinin izini sürmek, eserlerinin etki alanlarını tespit etmek, Türk muhafazakârlığını anlama ve anlamlandırma sürecinin temel yapı taşlarından biri olacaktır.

Necip Fazıl'ı idrak edebilmek için *Büyük Doğu* gayesini incelemek elzemdir. Şerif Mardin, Necip Fazıl'ın eserleriyle 1923 sonrası süreçte yaşanan kültür tartışması sahasında yer eden isimlerin öncülerindendir (Mardin, 2005: 29).

Necip Fazıl'ın ütopyası-tahayyülü *Büyük Doğu* ile vücut bulmuştur. 2. Dünya Savaşı arifesinde yayın hayatına giren *Büyük Doğu*, 1943-1978 yılları arasında toplam 35 senelik yayın hayatı süresince dönemine damga vurmuştur. Bir edebiyat dergisi iken büyük bir kitlenin fikir dünyasını inşa eden bir mihenk taşı rolü üstlenmiştir.

Büyük Doğu mecmuasının anlatım tarzı, tek parti iktidarınca sert ve rahatsız edici olarak değerlendirilir. *Büyük Doğu*, Necip Fazıl'ın, muhalif çizgisinin tezahürüdür. Batıcılık, CHP, Kominizm eleştirileri mevcuttur (Güzel, 2004: 335).

Necip Fazıl'a göre, Türkler; İslamiyetle tanışmaları sonrası Doğunun ve İslamiyetin öncülüğü üstlenmişler ama düşünce alanında üretici bir vasfa sahip olamadıkları için bu cihetlerini kaybetmişlerdir. Önemli, ses getiren mütefekkirler yetiştirilememesinin sebebini budur. Bu durum Türkleri hep ikinci planda bırakmış ve farklı kültürlerin etkisine daha açık hale getirmiştir (Kısakürek, 1967: 2).

Cumhuriyet öncesi doğan Necip Fazıl, cumhuriyete geçiş sürecine tanıklık etmiş bir fikir insanıdır. Fikirleriyle büyük bir kitleyi tesiri altına alan yazar, bu tesiri, etkiyi savunduğu fikirlerin özgünlüğüne, fikirlerine olan bağlılığına ve bu savunustaki kendine has çarpıcı üslubuna borçludur. Sadece sanatsal edebi eserler kaleme almamış, yaşadığı toplumun geleceği üzerine de zihin yormuş, kalem oynatmıştır.

2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde *popüler tarih*, *popüler tarihçilik* kavramları taratıldığında 7'si doktora, 12'si yüksek lisans tezi toplam 19 çalışmaya ulaşmak mümkündür. Bunlardan 8'i popüler tarihi romanlar, 2'si popüler tarih dergileri, 2'si kapsayıcı bir başlık ile popüler tarihçilik üzerinedir. Geri kalanlar ise tarihçilerin biyografileri ve tarihçilikleri üzerine yapılan çalışmalardır. Toplam 19 tezden 8'inin tarih bölümlerinde, diğerlerinin ise Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyoloji ve İletişim Bilimleri bölümlerinde hazırlandığı görülür. *Necip Fazıl Kısakürek* taratıldığında ise 16'sı doktora, 54'ü yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 70 çalışmaya erişilmektedir. Buradaki tezlerinde kahir ekseriyetinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde hazırlandığı görülmektedir.

Popüler tarihçilik üzerine hazırlanan tezlerin yayınlandığı yıllar incelendiğinde 2004 ve 2018 yılları arasında yoğunlaştığı görülür. Çalışmaların bu yıl aralığında

yoğunlaşmasının temel sebeplerinden biri olarak sinema, dizi, dergi, tarih programları ve roman tarzı tarihi konu edinen ürünlerin artması neticesinde tarihi bilginin popülerleşmesi sayılabilir. Ancak bu çalışmalar yukarıda da belirtildiği gibi daha çok tarihi romanlar, tarih dergileri ve tarihçilerin ya da tarihçi olmadığı halde tarih eserleri verenlerin biyografileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Popüler tarihçilik üzerine Özcan'ın (2008) *Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1908-1960)* ve Tülay Gül'ün (2017) *Türkiye'de Popüler Tarih ve Tarihçilik (1919-1950)* isimli eserleri haricinde kapsamlı ve problematik bir çalışmaların olmadığı görülür. Özcan'ın (2008) *Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1909-1960)* isimli çalışması, TTK tarafından basılan bir doktora tezidir. Tarihi roman, dergi, dizi, sinema, tiyatro vb. türlerle popülerleşen ve ciddi bir kitlenin tarih bilgisini inşa eden bu alanın ürünlerinden yola çıkarak akademik bir perspektifle incelenmesi eksikliğini ilk tespit eden akademisyenlerden olan Özcan, yoğun emek gerektiren detaylı ve kapsamlı bir çalışmayla alana önemli bir katkı sunmuştur. Eser yayınlandığı yıl Türkiye Yazarlar Birliğince "araştırma" ödülüne layık görülmüştür. Eserde; Eserde; "Popüler tarihin tanımı, muhtevası, yöntemi, geçmişi, kurumları, yazarları, ürünleri, akademik tarihçilikle olan ilişkisi incelenmiştir (Güler, 2014: 204). Özcan (2008)'in bu eseri, (*TUHED*) *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*'nde (Güler: 2014) tarafından kritik edilmiştir.

Yine Özcan, (2012) *Türk Yurdu*'nda yayınlanan *Popüler Tarih ve Milliyetçilik, Doğu Batı (2011)*'de yayınlanan *Muhafazakâr Tarihçiliğin Popüler Yüzü, Doğu Batı (2011)*'de yayınlanan *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Halk Arasında Yaygın Popüler Tarih Eserlerine Bakış* isimli makaleleri ile popüler tarihçilik temalı yapılan konferans ve söyleşileriyle profesyonel tarihçilerin ilgisini alana çekmiş ve alanın problemlerini gündeme getirmiştir.

İsmail Kara'nın; 11 Mart 2002 tarihli *Türklük Araştırmaları Dergisi*'nin 11. sayısında kaleme aldığı *Tarih ve Hurafe, Çağdaş Türk Düşüncesinde Tarih Telakkisi* başlıklı makalesi ve Murat Güzel'in Necip Fazıl'ın milliyetçi, muhafazakâr tarih düşüncesindeki yerine değindiği *Necip Fazıl Kısakürek Muhafazakârlık Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* isimli bölümü konuyu gündeme taşıyan ender çalışmalardandır.

Ahmet Şimşek öncülüğünde gerçekleştirilen ve artık geleneksel hale gelen Tarihyazımı Çalıştayları'nın dördüncüsü *Türkiye'de Popüler Tarihçilik* teması ile (15 Nisan 2016) tarihinde Kocaeli Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Çalıştay bu alana akademik bir perspektif sunması ve profesyonel tarihçilerin alana ciddi bir yaklaşım göstermesi açısından büyük önem arz etmektedir. Popüler tarih konusu çalıştayda; Dünya'da ve Türkiye'de Popüler Tarih, Popüler Tarih Programları ve Belgeseller, Sinemadan Popüler TV Dizilerine Tarih, Akademik Tarihten Popüler Tarihe, Hatıradan Romana Popüler Tarih Kitapları, Popüler Tarih Dergileri başlıklı toplam 6 oturumda detaylandırılmış ve kapsamlı tartışmalarla her yönüyle ele alınıp analiz edilmiştir. Çalıştay sonunda akademisyenlerin katkılarıyla bir sonuç bildirgesi hazırlanmış ve (WEB2, 2016) sitesinde yayınlanmıştır.

Necip Fazıl Kısakürek üzerine yapılan çalışmalar ise çoğunlukla edebiyat fakültelerinde edebi ve fikri ciheti üzerine yoğunlaşmıştır. Tarih düşüncesine yönelik sadece iki çalışma mevcuttur. Bunlar; Aslıhan Haznedaroğlu'nun (2012), *Necip Fazıl Kısakürek'in Tiyatro Eserlerinde Tarih* ve Ahmet Özgür Türen'in (2018) *Necip Fazıl Kısakürek ve Tarihi Görüşlerinin İncelemesi* isimli yüksek lisans tezleridir. Aslı Haznedaroğlu (2012) çalışmasında, Necip Fazıl'ın tarih düşüncesinden ziyade tiyatro eserlerinde geçen tarihi olayların bir betimlemesini yapmıştır.

Özcan (2011), yukarıda bahsi geçen *Muhafazakâr Tarihçiliğin Popüler Yüzü*, isimli makalesinde Necip Fazıl'ı muhafazakâr tarihçiliğin popüler yüzü olarak tanımlamıştır.

Popüler tarihçilik ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde alana kısır da olsa bir yönelim olduğu ve artık görmezden gelinemez boyutlara erişen etkilerinin akademik çevrelerce tartışıldığı bir sürece girildiği görülür. Bu süreç popüler tarih ürünlerinin akademik bir perspektif ile incelenmesine ve profesyonel tarihçilerin bir öz eleştiri yapmalarına vesile olmuştur. Özcan'ın (2008) *Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1908-1960)* isimli eseriyle Ahmet Şimşek ve Tarihyazımı.org platformunun katkıları ile Kocaeli'de gerçekleştirilen *Popüler Tarihçilik* çalıştayını, bu alanda yapılan çalışmalarda önem arz eden iki gelişmedir. Özcan'ın eseri; popüler tarihçiliğin tarihsel temelleri, üretildiği yerler, ürünleri, okuyanlar, yazarlar ve yazılanlar hakkında kapsayıcı bir çerçeve sunmuş; çalıştay ise farklı üniversitelerden gelen tarihçileri bir araya getirerek

alanın farklı açılardan mercek altına alınmasına imkân tanımıştır.

Araştırmanın odak noktası olan Necip Fazıl'ın tarih anlayışına dair çalışmalar ise literatürde görüldüğü üzere yok denecek kadar azdır. Edebi ve fikri cihetinin kuvvetli olması hasebiyle yapılan çalışmalarının bu çerçevede yoğunlaştığı görülür. Karşı tarih paradigması inşasının mimarlarından olması ve muhafazakâr kitlelerin tarih algısının biçimlenmesinde etkili bir rol oynamasına rağmen bu noktayı temel alan kapsayıcı çalışmaların olmaması görmezden gelinemez bir eksikliklerdir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde; çalışmanın yöntemi, modeli, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili süreçler açıklanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmada betimsel tarama modelinden istifade edilmiştir. Bir durumu olduğu haliyle betimlemeyi gayeleyen tarama modellerinde, çalışmaya konu olan durum mevcut haliyle tanımlanır (Karasar, 2008: 77).

Çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel çalışmalarda; gerçekçi ve kapsayıcı bir yaklaşımın benimsendiği gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi gibi nitel veri toplama yöntemlerinden istifade edilir (Yıldırım&Şimşek, 2011: 39).

Nitel araştırmaya yöneltilen en dikkate değer eleştirilerden biri, genel olarak kullanılan tanımların,metotların ve testlerin olmayışıdır. Güvenirlik ve geçerlik başta olmak üzere çoğu husus, nicel araştırmalardan farklılık arz eder. Nitel çalışmalar, olgu ve olayların var olmasına, manalarına, niteliklerine yönelirken; nicel çalışmalar, varlık derecesine, sayısal cihetlerine yöneliktir (Yıldırım&Şimşek, 2011: 255).

3.2. ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini Necip Fazıl'ın tarih muhtevalı eserleri olarak belirlenirken veri kaynağı ise “*Vatan Dostu Sultan Vahidüddin, Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han, Tarih Boyunca Büyük Mazlumlar, Son Devrin Din Mazlumları, Abdülhamid Han, İdeolocya Örgüsü, Benim Gözümden Menderes, Konuşmalar, Tohum, Kanlı Sarık, Mukaddes Emanet, Künye, Para, Ahşap Konak, Püf Noktası, Yahudilik Dönmelik Masonluk, Tanrı Kulundan Dinlediklerim*” isimli eserleri ve *Büyük Doğu* dergisinde kaleme aldığı tarih muhtevalı yazıları oluşturmuştur. Bu eserlerden özellikle *Vatan Dostu Sultan Vahidüddin, Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han, Son Devrin Din Mazlumları, İdeolocya Örgüsü* isimli eserleri ve *Büyük Doğu* yazıları muhafazakârların tarih anlayışını etkilemesi ve bir nevi karşı tarih paradigması bilinci inşa etmesi sebebiyle detaylı bir analize tabi tutulmuştur.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmanın veri toplama evresinde doküman incelemesi tekniğinden istifade edilmiştir. Bu teknik ile çalışılması gereken konu ile ilgili dokümanların incelenmesi amaçlanır. Doküman incelemesi, çalışılması gayelene olay veya olgular ile ilgili, literatürdeki yazılı ürünlerin kritik edilmesini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda, önemli bir bilgi tabanlarıdır. Farklı veri toplama teknikleriyle birlikte de kullanılabilirler. (Yıldırım, Şimşek, 2006: 187). Çalışmada; Necip Fazıl'ın eserlerindeki tarih anlayışı, tarih öğretimine ilişkin görüşleri ve tarih algısına etkisine dair veriler, doküman incelemesi yöntemiyle tespit edilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Nitel verilerin kritik edilmesi hususunda çeşitli görüşler mevcuttur (Yıldırım&Şimşek, 2011: 223). Miles ve Huberman (1984) nitel verilerin analizini; üç evreli bir sınıflandırma sürecine tabi tutar. Bunlardan ilki, doküman incelemesi vb. bir yöntemle verilerin sınırlandırılmasıdır. Bu evrede hedeflere göre hangi verilerin kapsam dışı kabul edileceği, kullanılacağı ve bunların nasıl sınıflandıracağına karar verilir. İkinci evrede veriler görselleştirilir ve bir netice çıkarmaya yarayacak hale getirilir. Üçüncü evre ise neticeye ulaşma ve doğruluğu teyit etme evresidir. Bu evrede çalışma sürecince elde edilen veriler anlamlandırılmaya çalışılır. Böylelikle verilerin içinde saklı duran hakikat son evrede ortaya çıkarılır (Özdemir, 2010: 328-329).

Araştırmada verilerin analizi aşamasında betimsel analizden istifade edilmiştir. Betimsel analizde temel gaye, toplanılan verileri kategorize edilmiş ve değerlendirilmiş bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Böylelikle ulaşılan veriler, net bir biçimde betimlenir, analiz edilir, ilişkilendirilir, anlamlandırılır, açıklanır ve çeşitli neticelere varılır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224).

Bu sebeple çalışmada; araştırma probleminin çözümüne katkı sunacağı düşünülen ilgili eserler incelenmiş ve ulaşılan veriler değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Necip Fazıl'ın tarih anlayışı, tarih eğitime ilişkin görüşleri ve tarih algısına olan etkisi popüler tarihçilik açısından analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN TARİHE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Tarih disiplini, yorumlama ve anlamlandırma özelliği hasebiyle çoğu zaman ideolojik bakışların tesirinde kalan bir alan olmuştur. Tarihi olgular ve olaylar; iktidarlar, tarihçiler, tarihe ilgi duyanlar ve toplumun çeşitli kesimlerince farklı bakış açılarıyla ele alınıp değerlendirilmiştir. Yakın tarihte dahi uzlaşa sağlanılamamış, tartışılabilirliğini muhafaza eden birçok tarihi hadise vardır.

Tarih, düşüncenin, ideolojinin dayanaklandırılması için önemli bir araç olarak görülmüştür. Araştırmaya konu olan Necip Fazıl'ında ideolojisini temellendirme hususunda tarihten istifade ettiği görülmektedir. Necip Fazıl'ın tarihe yönelişi, her şeyden önce onun bir *fikir insanı* olması ile ilgilidir. Bir edebiyatçının tarihi ele alışı, yorumlama tarzı elbette bir tarihçiden farklı bir hususiyet göstermektedir. Necip Fazıl'ın tarihi hadiseleri, akademisyen perspektifiyle değil de bir fikir işçisi metoduyla görülür. Tarihi, islami bir bakış açısı ve muhafazakâr bir perspektif ile yorumlamıştır. 1960 sonrası yazılarında tarihi konulara daha yoğun ilgi göstermiştir.

Necip Fazıl'ın eserlerinde kaleme aldığı tarihi hadiseler, düşünce dünyasında özel bir önem arz eder. Savunularını dayanaklandırmak için tarihi hadiselerden ve tarihi şahsiyetlerden istifade eder. Savunduğu tarih argümanlarını, okuyucunun merakını cezbedecek bir biçimde sürükleyici ve edebi bir dille işler. Eserlerinde tarihe olan ilgi ve

merakının izleri görülse de özünde bir edebiyatçı ve fikir insanıdır. Tarihi hadiselerle dair keskin görüşler beyan etmesine rağmen tarihçi olduğuna dair herhangi bir iddiası yoktur.

Tarih muhtevalı kitaplarından biri olan *Ulu Hakan İkinci Abdulhamid Han* isimli eserinin ön sözünde; *tarihçi olmadığını ve sanat ve düşünce insanı* olduğunu belirtir. Osmanlı, Cumhuriyet, İnkılaplar, batılılaşma hareketleri, hürriyet, demokrasi, tarihi kahramanlar ve İslamiyet üzerine kaleme aldığı fikirleri, tarih görüşünün idrak edilebilmesi için anahtar unsurlardır.

Necip Fazıl, tarihi hadiseleri davasının yanında olanlar ve olmayanlar çizgisinden hareketle yorumlar. Maddeden ziyade manaya yoğunlaşır (Korkut, 2005: 71).

Türk siyasi tarihini, yeni Cumhuriyet'in arzuladığı tarih anlayışından ziyade muhalif bir çizgiden ele alır, yorumlarıyla muhafazakâr bir tarih paradigması geliştirmiş ve savunusunu yapmıştır. Tarihi hadiselerle dair düşüncelerini daha çok tarihi kahramanlar üzerinden işlemiştir. Misal, Osmanlı padişahlarından Abdülhamit'e özel bir alan ayırmış ve Ulu Hakan İkinci Abdülhamîd Han isimli eserinde; *Abdülhamid'i anlamak her şeyi anlamak olacaktır*, sözü ile onu tarih düşüncesinin merkezine konumlandırmıştır. Tarihi hadiseleri anlamlandırma ve yorumlama sürecinde, toplumsal, siyasal, kültürel süreçleri göz ardı etmiş, başarı ve başarısızlığı tarihi kahramanlar ve karşıtları üzerinden ele alan bir tarih okuması yapmıştır.

Eserlerinde meseleleri, *Anadolu, Moskof, Yahudi, Doğu-Batı* gibi birkaç başlık etrafında konumlandırır (Haznedaroğlu, 2012). Necip Fazıl tarihi; şahıslar, batılılaşma serüveni, Yahudi/Masonlar ve Yeniçerileri merkeze alarak detaylarını işlediği dört temel kategoride ele alır. Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti etrafında bir tarih değerlendirmesine yoğunlaşır. Cumhuriyet sonrası oluşturulan tarih tezinde Osmanlı mirasının görmezden geldiği ve İslam öncesi dönemin öne çıkarıldığını iddia eder. Çalışmalarında bu teze muhalif bir tarih düşüncesi ortaya koyar (Beyaz, 2012: 190). Necip Fazıl; İslâm inkılabını gerçekleştirecek ve onu tekrardan layık olduğu yere getirecek olan milletin Türkler olduğunu savunur.

Necip Fazıl'ın tarih muhtevalı yazıları ilk olarak *Ağaç* dergisindeki *Manzara* isimli nesirlerinde görülür. Bu yazılarda bilhassa Tanzimat sonrası süreç ele alınır. Ağaç dergisinin ardından *Büyük Doğu*'da da tarih muhtevalı yazılar kaleme almaya devam etmiştir. *Türkün Muhasebesi* başlıklı yazı dizisi öne çıkan ilk örneklerdendir. Bu yazılarla Türk tarihine dair görüşlerini okurlarıyla paylaşır. Bu yazılarından bazılarını Prof. Ş. Ü. Rıdvan Balkır gibi çeşitli takma isimlerle yazmıştır. Dergi yazıları haricinde de tarihe dair düşüncelerini dile getirdiği bir çok kitabı mevcuttur (Beyaz, 2012: 190).

Necip Fazıl, Türklerin 7. ve 8. yüzyıla kadar herhangi bir ses getiremediğini, İslamla tanışıp müslüman olduktan sonra Osmanlı'nın tarih sahnesine çıkışıyla hakiki bir medeniyete kavuştuklarını dile getirir (Kısakürek, 1967: 2). 2. Viyana yenilgisinin Türklerin tarih sahnesinde arka planda kalmasına ve Avrupa'nın ön plana çıkmasına sebep olduğunu ifade eder (Kısakürek, 1967: 19). Bu sebeple Necip Fazıl'ın tarih düşüncesinde İslamiyet ve Osmanlı özel bir anlam ifade eder.

Kısa sürede çok hızlı bir ilerleme kaydeden Osmanlı'nın, ilk bunalımı Yıldırım Bayezit döneminde olmuştur. Bayezit devlet insanı olarak bozulmanın ilk örneğidir. Kardeş katli sisteminin artmasına sebep olan, saraya yabancı kadın alan, içki tüketen, akıl dışı fermanlar yayınlayan, üstünlük taslayan bir isimdir. Attığı yanlış adımlar neredeyse Türklerin tamamen tarih sahnesinden kaybolmalarına neden olacaktır. Ancak bu yanlış adımların sadece devlet başkanı temelinde olması ve topluma tamamen yansımaması hasebiyle Timur mağlubiyetine rağmen çabuk toparlanılmıştır. Necip Fazıl tarihi; *1-Kanuni Devri*, *2- Kanuni'den Sonra*, *3- Tanzimat Devri*, *4- Meşrutiyet Devri*, *5- Son Devir* olarak 5 başlıkta ele alır (Kısakürek, 2010: 22).

16. yüzyılda hayatı sadece kendi nefsi cihetinden değerlendiren softa ve yobazlar ortaya çıkar. 19. yüzyılda ise bilinçsiz bir batı özentisi, manevi değerlerden uzak tipler mevcuttur. Bu vb. sebeplerle maddi ve manevi açıdan bir çöküntü içine gireriz. Milli mücadele ile maddi kurtuluşa ersekte manevi esaretten kurtulmak mümkün olmamıştır (Beyaz, 2012: 193).

1940'lı yıllara kadar edebi kimliği ile bilinen Necip Fazıl, 1943'de *Büyük Doğu*'nun yayımlanmasından sonra yeni rejimin tarih anlayışının karşısında konumlanan, muhalif

bir çizgide karşı tarih yazımı sürecini başlatan öncü isimlerden biri olmuştur. Yeni rejimin inkılaplarına karşı, İslam inkılabı tezini öne sürmüştür.

Osmanlı ve Cumhuriyet sonrası süreci, İslam'ı referans alan tarih düşüncesine göre dönemleştirir. İnkılap hareketlerini, bir ilerleme sürecinden ziyade *İslamı bozulma* mahiyetinde yorumlar. Ona göre Kanuni Sultan Süleyman'dan ve Tanzimat'a kadar olan süreç dini hassasiyetlerin kaybedildiği bir dönemdir (Özcan, 2011: 261). Gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet tarihi okumalarını, değerlendirmelerini din bağlamında, daha da sınırlandıracak olursak İslam üzerinden yaptığını görürüz. Devletlerde, kurumlarda ve toplumlarda olan çözümlerin altında yatan temel sebebin dinden uzaklaşmak olduğu görüşünü savunur.

Tarihte rol olan önemli aktörleri de yine din üzerinden yaptığı okumalara ele almıştır. *Son Devrin Din Mazlumları* isimli eserinde, bir din mazlumu olarak gördüğü 2. Abdülhamit'e yer verir. *Şeyh Said, İskilipli Atıf, Şeyh Esad, Said Nursi, Süleyman Hilmi Tunahan, Abdülhakim Arvası* gibi isimler de Cumhuriyet Türkiye'si'nin din mağdurlarıdır. Tarih muhtevalı eserlerinde, kahramanlar, mağdurlar ve karşıtlıklar üzerinden bir süreç yürütür. Tarihi hadiseleri, ideoloji ile harmanlayıp gaye ve işleve uygun bir biçimde erişmek istediği kitleye hitap edecek bir formata dönüştürür.

Necip Fazıl'ın tarih algısına olan etkisi; tek bir çatı altında örgütlenen vakıf, cemaat, parti ve kurumlarla sınırlı olmamış, muhafazakarlık düşüncesi içerisinde ele aldığımız milliyetçi, mukaddesatçı, İslamcı olarak tanımlanan çoğu kesimde yankı bulmuştur (Özcan, 2011: 272-273).

Şair kimliğinin yanında düşünce insanı olan Necip Fazıl tarihe ayrı bir hassasiyet gösterir. Kendine has özgün bir yorumu vardır. Türk - İslâm tarihini ruhçu ve mukaddesatçı bir perspektif ile değerlendirir. Bu perspektife uygun nesiller yetişmesi için emek sarf eder. Türk tarihini Müslüman Türk'ün tarihi ile sınırlar. Bu onun tarihe "iman" penceresinden baktığını göstermektedir (Haznedaroğlu, 2012: 328). Ona göre Müslüman Türk, Türk Müslümandır.

Eserlerinde Anadolu, ruh, iman gibi sözcükleri sık kullanır. Anadolu kavramında Türk-İslam ruhunu betimler. Kurtuluş Savaşı'nı maddeye karşı manevi bir mücadele olarak yorumlar. Bu mücadelenin inanç, motivasyon kaynağını Anadolu ruhunun tezahürü orak görür.

Türk Edebiyatı Dergisi Necip Fazıl özel sayısında geçen (1983: 117), Biz Allah kelimesini söylemenin yasak olduğu devrin insanıyız ve Muhasebe isimli şiirindeki inanmıyorum bana öğretilen tarihe sözü, yeni rejimin tarih düşüncesine karşı muhafazakârların sahipleneceği tarih anlayışının işaret fişeği olmuştur. İslami endişeleri önceleyen muhafazakâr çevrelerde bir hayli rağbet gören bu anlayış, Necip Fazıl'dan bugüne gelen bir karşı tarih paradigmasının inşasına ortam hazırlamıştır. Bu paradigmayı sahiplenenler, akademik hassasiyetlerden ziyade ideolojik saiklerle hareket etmiş ve popülist söylemlerle dini hassasiyetleri önceleyen muhafazakâr bir popüler tarihçilik geleneğinin gelişmesine imkân sağlamıştır.

Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han, Son Devrin Din Mazlumları, Vatan Dostu Sultan Vahidüddin ve İdeolocya Örgüsü isimli eserleri; karşı tarih paradigmasının, okuyucu aracılığıyla halka yayılmasını sağlayan eserler olarak ele alınabilir. Karşı tarih paradigmasının mihenk taşını inşa eden bu eserler, daha sonra milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakâr çevrelerce yazılacak eserlere referans olmuş ve öncülük etmiştir. Necip Fazıl'ın tarih düşüncesini sahiplenen çoğu yazar, bu eserlerin muhtevası ve savunusundan yola çıkarak popüler tarihçilik kapsamında değerlendirilebilecek eserler kaleme almışlardır. Karşı tarih paradigmasının öncülerinden olan ve doğru ya da yanlış toplumdaki önemli bir kitlenin tarih bilincini etkileyen Necip Fazıl'ın tarih düşüncesi ve bu düşüncenin kritiği bu sebeple önem arz etmektedir.

4.1.2 Necip Fazıl Kısakürek'in Tarihi Ele Alışında Öne Çıkan Hususlar

Necip Fazıl Kısakürek'in tarihi, bir tarihçiden ziyade bir fikir adamı kimliği ile ve bu kimliği edebi yeteneği ile harmanlayarak ele alır. Eserlerinde dipnot, atıf, kaynak gösterme vb. yöntemler kullanmaz, bu sebeple akademik hassasiyetlere sahip değildir.

Tarihi muhafazakâr çerçeveden iman odaklı, dini, İslam'ı önceleyen bir perspektifle yorumlar. Maddeden ziyade ruhçu bir bakış açısına sahiptir. Madde-ruh, doğu-batı, hain-kahraman ikilemleri eserlerinde göze çarpan önemli hususlardır.

4.1.2.1 Madde-ruh

Necip Fazıl olayları olguları anlamada, anlamlandırmada, bunların muhtevastındaki derin manaları kavramada aklın yetersiz kalacağı görüşüne hâkimdir. Aklın hakikatleri kavramada, sezmede, izah etmede yetersiz kalacağını düşünmesi hasebiyle hadiseleri ruhçu bir çizgiden ele alır. Bu çizgi ile manayı derinden kavramayı gaye edinir. Batıyı maddeci, akılcı olarak görmesi sebebiyle eleştirir. Necip Fazıl'a göre tarihten çıkarılması gereken bir mâna vardır ve diğer bütün bilgiler bu mânaya hizmet eder.

Necip Fazıl ruhçuluğunun çizgisi Allah'a imandadır. Allah'a iman eden, en mükemmel ruhçudur. *Büyük Doğu*'nun bütün vatan çapında kurtarıcı olarak gördüğü ruhçuluk; ilmi ve felsefi delaleti içinde, ferdi ve içtimai bütün mukaddesler zeminini kucakladıktan sonra bu zeminin ufuk çizgisine de muhtaç olanıdır. Yani Allah'tan gelen, Allah'a giden ve arada yeni insan ve cemiyeti bütün mukaddesleriyle ihtiva eden ruhçuluk. Ona göre ruhçuluk; Allaha, peygamberinin mutlak yolundan bağlı olmanın bir neticesidir (Kısakürek, 2012: 391).

İslam, hedeflere erişme yolunda kılıç ve kalem olmak üzere iki vasıttan istifade eder. Kılıç maddeyi, kalem ruhu fetheder (Kısakürek, 2012: 123).

Necip Fazıl'ın ruhçu tarih anlayışının izlerini muhteva eden en mühim eserlerinden birisi *Kanlı Sarık*'tır (Kısakürek, 2005). Eser, Alparslan'ın Anadolu'ya girişi ile başlar. Alparslan'ın Kars'ı fethini Anadolu'daki Türk-İslam tarihinin başlangıcı olarak yorumlar.

Türklerin İslâm'la tanışmasından evvelki dönemini kayıp dönem olarak değerlendirir. Türk'ün İslamla tanışmasıyla Türk olduğunu vurgular (Kısakürek, 2010: 45). İslam, Türkleri göçebelikten yerleşik hayata geçirmiş, yolcu iken hancı yapmıştır. Türk'ün ruhunda gizli olan gerçek değerini gün yüzüne çıkarmıştır (Kısakürek, 2008: 114).

İslâm inancı, Necip Fazıl'ın eserlerini inşasını belirleyen ana çizgidir. Eserlerinde ele aldığı tarihi konuları muhafazakâr bir gözle, İslami çerçeveden yorumlar. Türk-İslam düşüncesinin Anadolu'da yeşermesinin ilk adımlarından biri olarak görmesi hasebiyle Malazgirt Savaşı'na özel önem atfeder.

Türklüğü beden, İslâm'ı ruh olarak ele alan Necip Fazıl, *Mehmetçik* hitabesinde milliyetçiliğini, *ruhunu İslamiyet'ten alan Türk'ün Türkçülüğü* olarak tanımlar. (Kısakürek, 1999: 139-140). Cumhuriyet devrinden beri ruh ve fikir iklimimizin kurutulduğunu dile getirir.

Necip Fazıl'a göre zafer yolu Anadolu'dan gerçekleşecektir. Kurtuluş hareketinin ilk adımları Anadolu'dan atılır. Anadolu, Türk-İslam ruhunun harmanlandığı yerdir. Anadolu'nun pek çok şehrinde konferans vermiştir. Anadoluluk ve Anadolu halkı Necip Fazıl'da özel bir yer arz eder. Maddeci batıya karşı Anadolu ruhu adeta bir kurtuluş reçetesidir. Büyük Doğu hareketinin merkezi de Anadolu'dur. Kitaplarında değindiği inkılap hareketinin Anadolu'dan başlayacağını belirtir. Necip Fazıl, Anadolu'dan ve Anadolu insanından daima ümitlidir. Konferanslarında hep Anadolu gençliğine seslenmiştir.

Anadolu insanı Necip Fazıl'ın zihninde; *ruh, iman, saflık* vb. sözcüklerinin manasını çağırıştırır. Anadolu insanı, çıkarsız, saf, masum, inançlı, samimi, sabırlı ve temiz ruhlu bireylerdir. *Mukaddes Emanet (2005)* isimli eserde Anadolu'nun unutulmuşluğu ve zor günlerine yer verilir. Karakterlerden baba oğlu Abdullah'ın bir Anadolulu gibi düşünmesini istemektedir (Haznedaroğlu, 2012: 236) Anadolu insanı hesapsız kitapsız harcanmıştır.

1 Mayıs 1939'da *Ben Buyum* adlı bir yazı kaleme alır. Bu yazıda dünya görüşünü çerçeveleyen ilk madde *Milliyetçilik - Anadoluculuk* olarak verilmiştir (Kısakürek, 1939: 34). Eserlerinde tarihsel süreç içerisinde Anadolu insanının çektiği sıkıntılara, yaşadığı problemlere yer vermiştir.

İlk eserlerinden olan *Tohum'da* (2005) Anadolu, Türklüğün ve İslam'ın dava merkezi olarak betimlenir. Anadolu'nun bozulması davanın neticesini etkileyecektir. İman gücüyle harmanlanmış Anadolu ruhu, maddeci Batı'ya karşı üstündür.

4.1.2.2 Doğu-batı

Necip Fazıl; Tanzimat'tan bu yana atılan adımların temelsiz ve ruhsuz olduğunu, Doğu-Batı meselesinin hiçbir zaman tüm derinliğiyle kavranıp mülahaza edilemediğini, hakiki çözümün İslam'da olduğunu, aklımızı Batı'da, ruhumuzu Doğu'da tutmak gerektiğini savunur (Kısakürek, 2011: 464). Doğu-Batı analizlerini, coğrafi sınırlardan ziyade mana ve tefekkür çerçevesinde işlemiştir. En kıymet verdiği dergisinin ismini *Büyük Doğu* koymuştur.

Doğu-Batı hususunu madde ve ruh üzerinden ele alır. Doğuyu iman, ruh ve sezgi ile Batıyı ise madde ve akıl üzerinden analiz eder. *İdeolocya Örgüsü* (2012) isimli eserinde Doğu-Batı muhasebesi yapar. Bu başlık etrafında *Batının Doğuya Bakışı*, *Doğunun Batıya Bakışı*, *Batının Kendisine Bakışı*, *Doğunun Kendisine Bakışı*, *Doğu ve BATI Bir arada*, *Doğuya İnanalım*, *Batıyı Anlamak*, *Kendi İçinde Batı*, *Kendi İçinde Doğu*, *Batının Buhranı*, *Doğuda Buhran*, *Batının Ucuzluğu* ve *Doğunun Ucuzluğu* alt başlıklarıyla bu iki kavram üzerine değerlendirmelerini yapar.

Batı, haksızlığını hak gibi gösteren kuru bir akıl harikasıdır ibaret hünerli bir gözbağcı; Doğu, bu gözbağcıya mahkûm ana hazinesinin anahtarını ceketinin astarında kaybetmiş bir sarsaktır (Kısakürek, 2012: 41). Doğu; 18. ve 19. asır sonrası madde ve dünya şuurunu kaybetmiştir ve Batının istismar sahası olarak varlığını devam ettirmiştir (Kısakürek, 2012: 52).

Şarkla Garp dünyaları arasındaki muhasebede Garbın zaferini ve Şarkın iflasını kabul etmiş ve başımızı bunca belaya salmış köksüzler, şahsiyetsizler, ve züppeler kolunun bu vatanda doğurduğu mustarip hayret devrinden beri, hem bir şeyler öğrenmesi için Batı âlemine talebe gönderirken, hem de bir şeyler öğretmesi için ecnebi mütehasısları içimize çekerken, mevzunun deşet ve nezaketine en küçük bir nüfuz bile gösterebilmiş değiliz (Kısakürek, 2012: 356).

Batılılaşma kavramının yanlış idrak edildiği hususuna vurgu yapmış, değer erozyonuna uğramadan Batı'nın gelişmelerinden istifade etmek gerektiğini belirtmiştir.

Mukaddes Emanet (2005) isimli eserde Batılılaşma eleştirisi yapılmıştır. Tanzimat Fermanı *gavura yakınlaşma* süreci, hürriyet, batının zehirli şırıngasıdır. Cumhuriyet özden kopuşun bir tezahürüdür. *Ahşap Konak (2011)* isimli eserinde kuşaklar arası çatışma anlatılır. Konağın en üst katında Türk-İslam ruhunu, değerleri ve gelenekler temsil eden dede ile anneanne, orta kat Batı hayranlığıyla değerlerini yitirmiş bir kuşağın temsilcisi olarak anne, alt kat ise batı taklitçiliği ile içten içe yozlaşmış bir neslin temsilcisi torun vardır (Haznedaroğlu, 2012: 251).

4.1.2.3 Diyalektik bakış: hain-kahraman

Necip Fazıl tarihe dair eserler kaleme alırken kendi davasına hizmet edecek hadise ve şahsiyetleri eserlerine almıştır. Davasına hizmet edecek tarihi hadise ve şahsiyetleri eserlerinde özenle işler. Hadiseler ve şahsiyetler karşısında hükümleri nettir. Hissi ve hamasi bir yaklaşım hâkimdir. Tarih kurgusunu karşıtlıklar üzerine temellendirir.

Cumhuriyet'in karşısına Osmanlı; İttihatçılar'ın, Jön Türklerin, Cumhuriyeti kuran kadronun karşısına Sultan Abdülhamid veya Sultan Vahidüddin'i konumlandırır. Sultan Abdülhamid için atfedilen Kızıl Sultan ve müstebit padişah yerine Ulu Hakan; Sultan Vahidüddin için atfedilen vatan haini yerine vatan dostu söylemini öne sürmüştür. Tarih; şahsiyetler bağlamında onun için *kendi davasının yanında olan ve olmayanları göstermek ve onlarla mücadele etmekten* ibarettir. İkinci Abdülhamid ve Sultan Vahidüddin'de olduğu gibi tarih anlayışının merkezine kişileri oturtur. Onlar üzerinden bir müdafaa yapar, fikirlerini işler. Yakın veya uzak geçmişte olmuş hadiselerin iyi veya kötü kahramanların eylemlerini genç nesillerin zihninde diri tutmayı ve geleceğin tarihçilerine bu bağlamda zemin hazırlamayı gaye edinir.

4.1.2.4 Öteki algısı: Yahudi-Moskof-Ermeni-Rum-Dönme

Necip Fazıl' göre Türk vatanının yalnız Müslüman ve Türklerden ibaret hale gelmesi ve hain ve muzlimlerden temizlenmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Başlıca hain ve muzlim unsurlar; Yahudiler ve Dönmelerdir. Bunların ardından ise din ve ruh farklılıkları hasebiyle Rumlar ve Ermeniler gelir (Kısakürek, 2012: 334). Türk vatanını bu ahin ve muzlim unsurlardan temizlemek davasındaki ana ölçü *Ya bizden ol, ya da bizden ayırdan* ibarettir. Bizden olması peşinen reddedilecek yegane sınıf Ermeniler ve Dönmelerdir (Kısakürek, 2012: 335).

Büyük tarihi hadiselerin arka planında hep Yahudi vardır. Ermeniler, İngilizler, Moskoflar yarı aydın Türkler bir tarafa Abdülhamid'in en tehlikeli düşmanı Yahudilerdir. Baş düşmandır. Abdülhamid'i küçültmek ve önünü kesmek için her şeyi yapmışlardır. Abdülhamid'e karşı olanların bu tavırlarının altında bir sebep aramak boşuna bir uğraştır. Tek sebep, bozguncu ve fesatçı Yahudi karakteridir. Dini, milli değerlerle ilgili ne varsa bozmaya çalışmaktadırlar. Bu sebeple müstakil bir devlet inşa edememiş, dünyaya yayılmış bireylerini müdafaa etme ve menfaatlerine karşı gelecek birliktelikleri parçalama rolünü üstlenmişlerdir (Kısakürek, 2013: 321).

Ermeni, Rus, ve İngiliz politikalarının arka planındaki tetikleyici ve destekleyici güç hep Yahudiler olmuştur (Kısakürek, 2013: 322). Masonluk, dönmelik, kozmopolitlik, ajanlık, körü körüne batılılaşma hareketleri, sahte inkılaplar, ahlak bozgunculuğu ve milli ruhu bozucu adımlar ne varsa onların eseridir. Ruhi ve iktisadi ihtilaller onların veledi zinalarıdır (Kısakürek, 2013:323). Yahudiler Filistin'i, orada yaşamak için değil; her tarafın kanını emerek cihan siyasetine tesir etmek için istiyorlardı (Kısakürek, 2013: 326).

Necip Fazıl tarihi mevzularda Yahudiliğe ciddi bir mana yükler. 31 Mart Vakası Abdülhamit'in tahttan indirilmesi vb. tarihi olayların arka planında bir Yahudi rolü arar. Büyük Doğu'da Necip Fazıl'ın kaleme aldığı yazılar *Yahudilik-Masonluk-Dönmelik* isimle kitap haline getirilmiştir. Abdülhamit Han isimli eseri Abdülhamit Han'ın mağduriyeti kadar Yahudi'nin düşmanlığı üzerine de kuruludur. Eserde Yahudi, Osmanlı

Yahudi'si olarak ifade edilir. Osmanlı Yahudileri ilerleyen zamanlarda Abdülhamit Han'a hal kararını veren heyetin içerisinde yer alacaktır.

Necip Fazıla göre İttihat ve Terakki Yahudilerin emrindedir. Yahudiler bir ahtapot gibi ülkeyi kuşatmıştır. Küçük ve göstermelik devletlerinde büyük ve görünmez bir imparatorluk gizlidir. Hürriyet bir Yahudi tuzağıdır. Abdülhamit tahttan indirilince Yahudi gazeteler sevinç manşetleri atmışlardır. Uydurma dil Yahudi eseridir. Yahudilerin Türkiye'yi ekonomik bakımdan ele alıp tam hâkimiyet kurma gayesi vardır. (Kısakürek, 2013: 671-673).

Yahudi; öz peygamberine ihanet eden, İsa peygamberi dinsizlikle suçlayan, İslam'da münafıklığı mayalandıran, batıl mezhepleri kuran, Kuran'da Allah'ın lanetine uğrayan, insanlığın başına bela kesilen iç ve dış düşmandır (Kısakürek, 2012: 473-474). Türk milli kurtuluş mücadelesi; başarıya ulaşır ulaşmaz, Türkü ve onun şahsında İslam'ı yok etme azmindeki Batılı ülkelerinin üzerimize saldırmasını önlemek ve göstermelik bağımsızlığımızı sağlamak şartını İslam'dan kopmamıza ve mukaddesatımızı feda etmemize bağlayandır (Kısakürek, 2012: 475).

Moskof sözcüğüne Necip Fazıl eserlerinde çok sık rastlarız. *Kanlı Sarık* (2005) ve *Mukaddes Emanet'te* (2005) Türk-Moskof düşmanlığı yoğun bir biçimde işlenir. Rus sözcüğü pek sık kullanılmaz onun yerine Moskof kullanılır. Bu kavram Necip Fazıl'da Anadolu maneviyatının, Türk-İslam ruhunun karşıtıdır.

Kanlı Sarık (2005) isimli eserde İhtiyar Timsâl; bu düşmanlığa değinir. Türklük ile Moskofluk, ruh ve mana itibariyle birbirinin karşıtıdır. Ona göre,

Bu düşmanlık, ne ateşle su, ne akla kara, ne dağla uçurum arasında vardır. Ateş suda yanabilir, ak karanın içinde eriyip onu boz rengine çevirebilir, dağla uçurum bir ovada buluşabilir. Fakat Türk'le Moskof, bir arada, aynı ahenk içinde hayal edilemez (Haznedaroğlu, 2012: 239)

4.1.2.5 Akademik hassasiyetlerden uzak tarihyazımı

Necip Fazıl'ın tarihçi olmak gibi bir iddiası yoktur. Bunu; *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han* isimli eserinin başında *tarihçi olmadığını, sanat ve düşünce insanı olma gayretinde*

olduğunu belirterek ifade eder (Kısakürek, 2013: 7). Eserlerini akademik hassasiyetleri dikkate almadan oluşturur. Dipnot, atıf, kaynak gösterme vb. akademik hassasiyet gerektiren hususlara riayet etmez. “*Anlattıklarım davamı ispata yeter*” der ve kaynak belirtme vb. hususları davanın ırgatlık tarafı olarak görür (Kısakürek, 2013). Belgelerden ziyade aktarımlar, tanıklıklar ve ideolojik saiklere dayanan bir tarih yorumu geliştirir. Tarihi hadise ve şahsiyetlere polemiksel bir yaklaşım sergiler. Hamaset ve hissiyatla harmanlanmış, okura güven veren, duruşundan emin, özgüvenli, kesin, katı ve net bir dili vardır. Tarihi hadiseler karşısında hükümleri kesindir, hiçbir şüpheye, tereddüde, sorgulamaya, müzakereye ve ihtimale mahal bırakmaz. Ona göre tarih, geçişte olup bitenlerin kaydedildiği bir albüm değildir. Bunu sadece kuru bir gözlemcilik olarak görür. Tarihi hikmet cihetinden ele alır. Olgulardan ziyade manalar üzerinde durur. Bir davası olması hasebiyle tarihe değer yargısı katmayan yaklaşımlardan uzak durur. Tarih onun için davası uğruna mücadele ettiği bir savaş alanıdır. Bu savaş alanında ya müdafaa ya taarruz halindedir.

4.1.3 Necip Fazıl Kısakürek’in Tarihi Hadise ve Şahsiyetlere Yaklaşımı

Bu bölümde; Necip Fazıl’ın tarih anlayışı, Tarihi Hadiseler ve Tarihi Şahsiyetler başlığı altında incelenmiştir. Necip Fazıl’ın tarihi, hadiseler ve şahsiyetler çerçevesinde düşüncesine hizmet edecek bir biçimde ele alıp anlamlandırması hasebiyle böyle bir başlıklandırma tercih edilmiştir.

4.1.3.1 Necip Fazıl Kısakürek’in eserlerinde tarihi hadiseler

4.1.3.1.1 Tanzimat fermarı

Necip Fazıl; Tanzimat dönemini, su ve zeytinyağı ilişkisiyle izah eder. Biri sürekli üste çıkan ve zıtlıkları barındıran ilginç bir husus şeklinde açıklar. Bu vitrinin başında Abdülmecid vardır. Tanzimat; önemli düşünce insanları yerine derinlikten yoksun, batı özenticisi tiplerle çevrelenen yöneticileri ortaya çıkarmıştır.

Tanzimat, İslam'ın gözden ve itibardan düşürülerek bozulduğu ilk devirdir. Hissiyle dine bağlı görüldüğü halde fikriyle rakip dünyanın bütün tasallut vasıtalarına karşı teslim bayrağını çekmesi ve mahkumiyeti kabul etmesine rağmen eski dünya düşüncesini muhafaza edebileceğini zanneden sözde münevver ve politikacıların eseridir. Tanzimat; İslam emrinde daha kapsamlı ve köklü bir hareket olmalıydı. Gülhane Fermanı; İslamı zahird metheden ama batında zemmedici, köksüz ve yönsüz bir delalet vesikasıdır (Kısakürek, 2012: 151-152).

Tanzimat aydınları, İslamın yanlış idrak edilmesi ve uygulanmasını eleştirecekleri yerde bizzat İslam'ı eleştiren, dava eden kopyacı, özenti tiplerdir (Kısakürek, 2013: 432). Sahte aydınlar; manasını ve gayesini bilmedikleri halde Tanzimat'tan beri hürriyet yaygarasıyla İslamın manevi hüviyetine zarar verme amacına cahilce sebep olmuşlardır. İnsan olmanın baş şartı hür olmak iken bunlar bu kavramı sınırlarını bilmemek ve başboşluk olarak yorumlamışlardır (Kısakürek, 2013: 430-431). Necip Fazıl'ın eserlerinde özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine çok sık yer verdiği görülür. *Künye*, *Abdülhamîd Han* ve *Mukaddes Emanet'te*, Tanzimat Fermanı'na yer verir. Tanzimat hareketini vak'a'dan ziyade bir olgu olarak yorumlar. Necip Fazıl'a göre Tanzimat Hareketi, *Türk'ün ruh kökünü kurutan* bir harekettir. Bu düşünceyi birçok eserinde ve konferansında vurgulayan Necip Fazıl, bugünün meselelerini, toplumdaki yozlaşmayı Tanzimat dönemiyle ilişkilendirmek eğilimindedir (Haznedaroğlu, 2012: 305).

Tanzimat Fermanı sonrası gelişmelere karşı en fazla eleştiri yönelten eseri *Mukaddes Emanet*'tir. Bu eserde Baba, Tanzimat hareketini bir *Gâvura yakınlaşma hareketi* ve *Gâvur taklidinden medet umma davranışı* olarak yorumlar.

Baba, Tanzimat sonrası dönemi; *Anadolunun kıtlıkla baş etmeye çalıştığı, her bölgede bir karışıklık ve isyan olduğu, dönüşü mümkün olmayan bir sürüklenme manzarası* şeklinde betimler (Kısakürek, 2000: 20).

Meşrutiyet' de Tanzimat süreciyle başlayan bir hareketin sonudur. Tanzimat Fermanı'nı kabul eden Abdülmecid Han, *ilk Alafranga padişah*tır ve ondan sonra gelen Abdülaziz ve Deli Murad Osmanlı Devleti'nin çöküşüne doğru gidişini hızlandırmıştır. Tanzimat'la

başlayan çöküşe dur diyen sadece Abdülhamid Han olmuş, o da *Türk ve İslâm düşmanı köksüzler* tarafından devrilmiştir. Baba'nın oğlu Abdullah da Batılının tam 110 senedir bize ustalıkla aşıladığı hürriyetten bahsederken bu cereyanın Tanzimat'la başladığına işaret eder (Haznedaroğlu, 2012: 306).

Tanzimat sonrasında medeniyetler arası ilişkilerin sınırlarına vakıf olan bir tefekkür sınıfı yetiştirilemediğini ve bu hususun en büyük milli zaaflarımızdan biri olduğunu dile getirir (Kısakürek, 2012: 422). Tanzimat sürecinin inşa ettiği iklimden istifade edip ortaya çıkan çeyrek aydınlar diye tanımladığı kesime sert eleştirilerde bulunur.

Necip Fazıl' göre bunlar Abdülaziz devrinde belirmeye başlayan inkılapçı, hürriyetçi ve muhalif bir kadrodur. Genç Osmanlılar olarak anılırlar(Kısakürek, 2013: 42).

Genel hatlarıyla özetlenecek olursa Necip Fazıl Tanzimat'a karşı eleştirel, keskin bir tutum içindedir. Tanzimat'ı; taklitçi bir anlayışla Türklüğün ruh kökünü kurutan bir hareket olarak tanımlar ve çöküşün başlangıcı olarak ele alır.

Necip Fazıl'ın Tanzimat hakkındaki düşüncesinde bir çelişki olduğunu belirten Armağan'a göre buna sebep Yeniçeri hakkındaki fikirleridir (Armağan, 2011).

Batılılaşma zarureti hissedişimizin Tanzimat'tan da önce başladığını dile getiren Güngör; Tanzimatçıların bu kaçınılmaz gidişin belli bir halkasını teşkil ettiğini söyler. Eğer onların suçu Batılılaşma ise, bu suçu kendilerinden sonraki idareler gittikçe daha şiddetli bir şekilde işlemişlerdir. Güngör'e göre, Tanzimatçıların; Garbı ve Türkiye'yi idrak etmekte eksiklikleri vardır ama onları çok sert bir biçimde eleştirmek anlamsızdır (Güngör, 1979: 14).

Tanzimat; çöküşü durduran bir süreçtir. Batı ile uzun zamandır olumlu yahut olumsuz ilişki içerisinde olan Türklerin Batı karşısındaki mücadelesidir (Ortaylı, 2016: 269). Türk milliyetçiliğine bir temel hazırlamış gerekli atmosferi inşa etmiştir (Ortaylı, 1985, 1547).

Tanzimat, salt Batılılaşma gayesi ile izah edilemez. Ekonomik ve toplumsal temelleri çökmeye başlayan bir imparatorluğun yeni ilkelerle tekrar doğma girişimidir (İnalcık, 1941:238). Sadece bir batılılaşma uğraşı olarak bahsedilen Tanzimat; adli, içtimai, iktisadi olarak köklü bir revizasyon sürecidir (İnalcık, Seyitdanlıoğlu, 2006). Tanzimat

devlet anlayışımızda ve devlet idaresinde hakiki modernleşmenin başlangıcıdır (İnalçık, 1964: 603).

Tanzimat ile getirilen reformlar sınırlı ve yüzeysel olmuş toplumun tüm kesimlerine sirayet edememiştir. Osmanlı devlet adamları gerçekleştirmek istedikleri hedeflerin hatırına batılıların reform, talep de dayatmalarına bir nevi göz yummuşlardır (Timur, 1989: 94).

Tanzimatçılar, tüm başarısızlıklarının yanında ileriki süreçlerde ortaya çıkacak olan köklü reformların temellerini atmışlar modernleşme hareketinin ilk taşlarını döşemişlerdir (Lewis, 1996: 126).

Görüldüğü üzere Tanzimat süreci ile ilgili literatür incelendiğinde çeşitli yaklaşımlar olmakla birlikte Necip Fazıl gibi keskin bir tutum sergileyen görüşlerin pek olmadığı görülür. Genel itibariyle çalışmalarda; Tanzimat'ın modernleşme hareketlerinin başlangıcı sayılması ve sonrasında gerçekleştirilen yenilenme hareketlerine temel oluşturduğu görüşü hâkimdir.

Tanzimat sürecinin; dar, yüzeysel, ideolojik çerçevenin dışına çıkılmak suretiyle öncesi ve sonrasında meydana gelen gelişmeler de dikkate alınarak kapsayıcı ve bütüncül bir perspektif çerçevesinde değerlendirilmesi, tarihi hadiselerle yaklaşım noktasında daha sağlıklı bir değerlendirme imkânı tanıyacaktır.

4.1.3.1.2 İkinci meşrutiyet

Necip Fazıl, Tanzimat ile birlikte Meşrutiyet sürecine de sert eleştiriler getirir. Tanzimat sonrası ortaya çıkan batı özentisi, taklitçi kişilerle kuşatılan devletin Meşrutiyetle birlikte tamamen teslimiyet bayrağı çektiğini ifade eder. Devlet idaresi tamamıyla Batı'nın güdümüne girmiştir. İslamiyet daha çok zarar görmüştür. Meşrutiyet Tanzimat sürecinde atılan adımların bir neticesidir. Meşrutiyet, birtakım fikirsiz Mekadonya kabadayılarının ruhuna gem takmış ve kör hamlelerini istismara yol bulmuş teşkilatlı Yahudilik,

Masonluk ve Dönmeliğin eseridir. Yahudilik, Masonluk ve Dönmelik isimli üç ayaklı sehpanın ipinde sallandırmak istediği tek hüviyet İslam'dır (Kısakürek, 1967: 2).

Meşrutiyet; dilindeki yalancı idari ve içtimai inkılap teraneleri bir tarafa, İslam ve Türk ruhunu, ahlakını, ananesini, tarihini bir pula satmak davasında, gizli ve yabancı kurmay heyetinin bir takım echel ve ahmak kuklalara oynattığı sefil bir oyundur. Meşrutiyet, getirmiş olduğu ruhi ve içtimai koşullar hasebiyle İslam'ın açıkça hırpalanmaya başladığı bir süreçtir. Hareketin asıl hedefi İkinci Abdülhamit'tir (Kısakürek, 2012: 152-153).

Necip Fazıl Kısakürek eserlerinde İkinci Meşrutiyeti *hürriyet kutlamaları* ile birlikte ele alır. Bu kutlamalara *Künye (2000)* ve *Mukaddes Emanet (2005)* isimli eserlerinde yer verir. *Künye*'de İkinci Meşrutiyeti anlatan tabloda mekân Beyazıt Meydanı'dır. Meydanda Hareket Ordusu da Harbiye Nezareti'nin kapısı önünde bulunmakta, yeni padişahın Cuma selâmlığına çıkmasını beklemektedir. Ortalık bir ana baba günüdür. *Hürriyet* ise ağızlarda dolaşan tek kelimedir. Külhanbeyi dilenciye *Allah hürriyet versin* diye dua etmesini söylerken, İstanbullu şık hanımlardan biri rahatsızlık duyar. Çünkü o da bu günlerde *hürriyeti* yeni isim olarak benimsemiştir. Külhanbeyi ile şık hanımlar arasındaki tartışmaya şahit olan iki halk kadını ise bu rezaleti, hürriyetin getirdiği bir şey olarak yorumlar ve *olmaz olsun böyle hürriyet*, derler. Halk karınca gibi meydana yığılmış, asker geçitleri tutmuştur. Millet olan bitenden habersizdir. Halbuki her şey millet adına yapılmaktadır (Haznedaroğlu, 2012: 311).

Meydan sahnesinde dikkate değer bir nokta, halk adamlarının Sultanın *Avrupa işi* tahtına dair eleştiriler getirdiği sahnedir. İhtiyar adamlardan biri şöyle der: *Aman sus! Eskinin uşağı duyar da yeninin efendisine jurnal eder*. Bu ifade Meşrutiyet'le memleketin eskisinden daha güvensiz bir döneme itildiği anlamı okunmaktadır. Meşrutiyet bir güven vermemektedir. Nitekim bu sahneyi takip eden sahne, İstanbul'un işgâli sahnesi olacaktır. İkinci Meşrutiyet'in İlânı meydanı *hürriyet* hatipleriyle doldurmuştur. *Künye*'de Meşrutiyet hatibi, sözüne şöyle başlar: *Otuz üç senedir istibdat zinciri altında inleyen bu millet...* Gazanfer'e göre bu söz şimdiden bir nakarat haline gelmiştir (Haznedaroğlu, 2012: 312).

Meşrutiyetin bir şölen havasında kutlanması *Mukaddes Emanet*'te eleştirilir. Eserin kahramanlarından Baba; Meşrutiyet kutlamaları kapsamında istemediği halde kaymakam tarafından *hürriyetle* ilgili konuşma yapmak üzere görevlendirilir. Baba'nın konuşmak istememesi üzerine emri tebliğ eden muhtar tarafından tehdit edilir (Haznedaroğlu, 2012: 312).

Eserde Baba, Meşrutiyet idaresi ile ilgili şu karşılaştırmayı yapar:

"İstibdadın doğrusunu söyleyip insanı çarmıha geren şekil... Bu bir... Bir de hürriyetin yalanını söyleyip insanı kazığa oturtan şekil... Bu da iki... Aralarında ne fark olabilir? (...) Birincide yalnız vücudumuz kesilip doğranırken, öbüründe hem vücudumuz, hem de ruhumuz parçalanır." (Kısakürek, 2000 :24 ,akt. Haznedaroğlu,2012: 312).

Baba'ya göre davullarla zurnalarla kutlanan Meşrutiyet, memlekete karanlık günler getirecektir. Meşrutiyet ilanından sonra memleketin felaketlere sürüklenişi Abdülhamîd Han adlı eserde Abdülhamîd Han'ın basiretli siyasetini ve mağduriyetini yansıtan bir durum ortaya konulur. Abdülhamîd Han Mebusan Meclisi'ni tatil ederek devletin çöküşünü 33 yıl ertelemiştir. Meclis'i tekrar açtığında bunun hayırlara vesile olmayacağını sezmiş, vekilleri *hürriyet* adlı mahbubeye bırakırken bu mahbubenin sadakatiyle birlikte, bu mahbuye karşı sadakat konusuna dikkat çekmiştir. Mecliste Sultana karşı irad edilen ilk nutukta; *bütün emelimiz mülk ve millete hayırlı işler görmektir. Rehberimiz müsâvat ve ittihat, hedefimiz de adalet ve haktır*, denilmektedir. Oysa Meşrutiyet idaresi bu vaatlerin çok uzağında işler yapacaktır. Abdülhamîd Han Meşrutiyet'le birlikte gelen felaketleri önceden sezmiş, çaresizlik içinde kalmıştır (Haznedaroğlu, 2012: 313).

Yakın dönem Türk tarihi açısından büyük önem arz eden ikinci meşrutiyet, Necip Fazıl'ın zihninde Tanzimat'la birlikte süregelen sürecin devamıdır. Tanzimat'ta olduğu gibi Türk'ü ruh kökünden koparan adımlarından birisidir. Hürriyet kavramının *başıboşluk* olarak yanlış yorumlanmasıdır. Taklitçi devlet adamlarının teslimiyet bayrağını çekmelerinin tezahürüdür.

22-24 Ekim 2008'de Marmara Üniversitesi'nde gerçekleştirilen *100. Yılında 2. Meşrutiyet Uluslararası Sempozyumu* bildiri kitabının ön sözünde; 2. Meşrutiyet'in, meşrutî monarşinin gelişim sürecinin ikinci evresine tekabül etmesi hasebiyle bu

dönemin Osmanlı'nın en kaotik (1908-1918) on yılı olduğu ve Türk modernleşmesinin ivme kazanarak Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşuna imkân sağladığı belirtilmiştir. 2. Meşrutiyet bir yandan Türk modernleşme sürecine ivme kazandırırken diğer yandan imparatorlukta ardı ardına gelen iç isyanlar ve savaşlar sonunda hızla çöktüğü yıllar olmuştur.

İkinci Meşrutiyet; Türkiye'nin Osmanlı ve Cumhuriyet dâhil yirminci yüzyılda yaşadığı büyük kültürel çiçeklenme dönemlerinden biri; belki de en önemlisidir. Ötekiler deyince aklıma 1945– 1950 arasındaki çok partili sisteme geçiş, 1961 Anayasası'ndan sonra yaşanan dönem gelir. 1908 bütün bunlardan daha önemli bir devir. Kültürel çiçeklenme dönemi olarak 1876'da kabul edilen fakat uzun süre uygulanmayan Kanun-i Esasi, anayasa, Balkanlardaki ordu birliklerinin zorlamasıyla padişah II. Abdülhamid tarafından yeniden iade edilmiştir. Zaten Abdülhamid hiçbir zaman meşrutî idareye karşı çıkmamıştır. Meşrutî idarenin iyi bir şey olduğunu, ama halkın meşrutiyet altında yaşamak için yeterince hazır olmadığını söylemiştir. Bu, ordu zorlaması üzerine artık halkın yeteri kadar gelişmiş, ilerlemiş olduğuna hükmetti demektir (Tunçay, 2007: 59).

II. Meşrutiyet'in Türk siyasetine getirmiş olduğu en önemli noktalardan birisi *Ulusal Egemenlik* ilkesidir. Padişahın kanunlara ve meclise bağlı olma zarurietini, yasama ve yürütme nezdinde kuvvetler ayrılığı ilkesinin önemini arttırmıştır. Hükümdarın saltanat etme yetkisi sembolik hüviyete bürünmüştür (Kodaman, 1993: 49).

İkinci meşrutiyet, ilkinden daha uzun sürdü ama ilki gibi başarısızlıkla neticelendi. Yurt içinde ve yurt dışında karşılaşılan güç engelleri aşmak zordu. Meşrutiyet müdafaacıları sayıca az ve deneyimsizdi. Rejim, Genç Türk liderlerinin, ancak 1918' de Osmanlı İmparatorluğunun yenilgisiyle sona eren, bir çeşit askeri oligarşisi halinde dejenere oldu (Lewis, 1993: 210).

Meşrutiyet; literatürde görüldüğü üzere genel hatları itibariyle ise uzun soluklu batılılaşma ve modernleşme hareketlerinin Tanzimat'la birlikte süregelen bir meyvesi olarak ele alınmıştır. Milli egemenlik düşüncesinin temel adımlarından birisidir. Çeşitli sebeplerle ilan edilmiş ve tepkilerle karşılaşmış olsa da yenileşme hareketlerine ivme kazandırmıştır.

4.1.3.1.3 31 mart hadisesi

31 Mart Necip Fazıl'a göre din davasına vurulan ilk darbedir. 31 Mart hadisesiyle, hakiki dincilerin alakasının olmadığını, şeriat gayesiyle ayaklanan yığınların şeriatın ruh gayesiyle ilgilerinin olmadığını ve bu tertibin İkinci Abdülhamid Han'a bağlanmasıyla onun topyekûn tasviye edilmek istendiğini dile getirmiştir. Bu hadisenin; Yahudi, dönme ve mason telkinleriyle İttihatçılarca tertiplenmiş bir mizansen olduğunu ifade etmiştir.

31 Mart Hadisesi'nin gelişiminde Abdülhamid etkisinin olmadığını, hareketi engelleme, bastırma imkanı varken devletin selameti açısından bunu yapmadığını o belirtir (Kısakürek, 2015: 14-15)

31 Mart hadisesine dair Necip Fazıl'ın görüşleri toparlanacak olursa; 31 Mart, İkinci Abdülhamid'e karşı İttihatçılarla tertiplenmiş bir mizansendir. Abdülhamid'in olaylarla herhangi bir ilgisi yoktur. Din davasına vurulan ilk darbedir. Ayaklananların şeriatın ruh gayesi ile ilgileri yoktur. Literatürde ise 31 Martı, Abdülhamid ve İttihat ve Terakki'ye yönelik bir darbe girişimi olarak değerlendirenlerin yanında bireysel çıkarları için şeriatı getirmeyi arzulayan bir kısım din sömürücülerini tertiplediği bir hadise mahiyetinde yorumlayanlar da mevcuttur.

Abdülhamid'in olaylarla ilgisinin olmadığı iddiasına karşın Akşin; Abdülhamid, Derviş Vahdeti ilişkisine değinir. Volkan gazetesinin masonluğa karşı İslamiyetçi yazılar yazmasına karşı saraya davet edilmiştir. Volkan gazetesinden Enderunlu Lütfi *Vahdedi'yim* diyerek Abdülhamid'in huzuruna çıkmıştır ve Abdülhamid memnuniyetlerini bildirerek para yardımında bulunmuştur. Bu hadise iki kez tekrar etmiştir ve Vahdeti yargılandığında Abdülhamid'ten yardım almadığını sadece Enderunludan borç istediğini söylemiştir (Akşin, 2015: 40-42).

İsyanda aktif rol alan kişilerden olan Derviş Vahdeti, İstanbul'da imamlık yapmış, İslamcı ve milliyetçi bir yayın organı olan *Volkan* gazetesini çıkarmış ve İttihatı Muhammedi Cemiyeti'ni kurarak bu cemiyetin yayın organlığını yapmıştır (Alpaslan, 2015: 174). 7 Ekim 1908 tarihinde Fatih Camisi'nde Kör Ali ve İsmail Hakkı isimli 2 hoca; *din elden gidiyor* şeklinde açıklamalarıyla halkı tahrik etmişlerdir (Aysal, 2006:

19-20). Apaslan ve Aysal bu iki örnekten yola çıkarak isyancıların din temsilcileriyle ilgilerinin olmadığı iddiasının geçerliliğinin olmadığını belirtir.

Derviş Vahdeti'ye ödenen paraların üç gayesi vardır; Padişaha rahatsız etmemek, İslamiyetçilik, Masonluk muhalifi olması. Bu üç hususu sürdürdükçe, Vahdeti, Yıldız'dan para almayı hak edecekti (Kocahanoğlu, 2009: 480, akt. Türen, 2018: 34).

II. Abdülhamit'in sessiz kaldığı ancak istediği takdirde başsız askerler ile Hassa ordularını teşkilatlandırarak olaya müdahale edebileceği iddiasına karşı Kutay; "Aradan seneler geçtikten sonra Abdülhamit, bu hadiseler karşın ne yapması icap ettiğini çok düşündü. Eskiden yaptığı gibi büyük devletler arasındaki rekabeti körükleyerek onlardan birisini kendisini yardımda çağırabilirdi veya Asya yakasına geçerek İslam Halifesi sıfatı ile *Mukaddes Cihad* ilan edebilirdi. Eğer pısrıklık göstermeseydi, bütün bunları yapabilirdi (Kutay, 1999: 152-155) satırlarıyla izah etmiştir.

31 vakasının çok kendiliğinden geliştiğini ve 1909'da sultanın başının yendiğini ifade eden Ortaylı, Abdülhamid'in vaka ile ilgisinin olup olmaması hususunun halen belirsizliğini muhafaza ettiğinin altını çizer (WEB6, 2016).

Kocahanoğlu süreci: 33 yıllık istibdattan sonra Meşrutiyet ilan edilmiş, bundan 9 ay sonra da, 31 Mart ayaklanması çıkmıştır. İstanbul'un tüm medrese talebeleri, tüm medrese hocaları, tüm Bab-ı Meşihat uleması, isyancı askerleri desteklemek için, sabah erkenden Ayasofya meydanını doldurmuşlardı. Meydan şeriat isteriz sloganlarıyla inliyordu. Birinci ordu yerinden kıpırdamamış, İttihatçı hükümet istifa etmiş, Abdülhamid isyancı askerleri affı şahaneye mazhar kılmıştı. Şeriat isteriz sloganları görmezden gelinse, tezgahın arkası tam olarak aydınlanmasa bile, ayaklanmanın ideolojik kimliğine, Saray yanlısı irtica ve gericilik damgası vurulabilir, bir karşı-devrim provası sayılabılırdi... Alemdar Mustafa Paşa ümmiliğini değil Meşrutiyet devrimciliği ve İttihat-Terakki'nin komitaci dinamizmini temsil eden hareket Ordusu, Selanik'ten gelerek bu isyanı bastırdı. Sonuç olarak bu isyan yanlışa oynayan Abdülhamid'in felaketi oldu ve 33 yıllık tahtından indirilip Selanik'e sürgün edildi...(Kocahanoğlu, 2017) satırlarıyla anlatır.

31 Mart Hadisesini Abdülhamid ve İttihat ve Terakki'ye yönelik bir darbe girişimi olarak değerlendiren Engin, olayda İkinci Abdülhamid'in parmağı olduğu iddiasının doğru olmadığını belirtir. İkinci Abdülhamid'in Hassa ordusuna komuta etme şansı yoktur (WEB7, 2017).

31 Mart Hadisesi, ülkede bireysel gayeleri sebebiyle şeriatı getirmeyi arzulayan bazı din sömürücüsünün tertiplelediği bir hadise şeklinde de yorumlanabilir. Hadiseyi tahrik edenler olduğu kadar dönemin şartları da hadisenin gerçekleşmesinin temel sebeplerindendir. Hadise çok faktörlüdür. İslamcılık ve cihat düşüncesiyle hadiseyi alevlendirenler Volkancılar ve İttihad-ı Muhammedicilerdir. Vokancıların arka planında yabancı ülkelerin etkisi vardır. Bu etki hasebiyle bazı ülkelerle ilişkiler bozulmasın düşüncesiyle soruşturmalara izin verilmemiştir (Güresin, 1969: 85).

İngilizlerin Kıbrıs'ta yetiştirdiği Derviş Vahdeti'nin, 31 Mart Hadisesi öncesi *Volkan* gazetesinde kaleme aldığı yazılar, 31 Mart Hadisesi'nin arka planına ışık tutar (Aysal, 2006: 50).

31 Mart Vakası, o gün çıkan, yani bir gün önce kaleme alınmış muhalefet gazetelerinin yazılarından da anlaşılacağı üzere önceden tasarlanmış İttihat ve Terakki aleyhtarı bir gösteridir. Bu gösteriye ayaklanma olarak adlandırılabilir. Ayaklanmayı hazırlayan muhalefettir. Hareket ordusu İstanbul önlerinde toplandığı zaman, padişah ve isyancıların aynı tarafta gibi gözükmesi, muhalefete iktidarın suçunu Abdülhamid'e yüklemek ve kendini aklama imkânı vermiştir. Böylece ayaklanmayı Abdülhamid'in çıkardığı iddiası yayılmıştır. Bu husus İttihat ve Terakki ve Hassa Ordusu'nun işine gelmiş Abdülhamid tahttan indirilmiştir. İngilizler ayaklanmayı iyi karşılamıştır (Akşin, 1972: 398-399).

4.1.3.1.4 Balkan savaşları

Necip Fazıl, Künye (2000) ve Mukaddes Emanet (2005) isimli eserlerinde Balkan Savaşları'na değinir. Künye'de (2000) eserin kahramanlarından Gazanfer, Edirne müdafaasında görev alır. Ordunun karşılanması gereken temel ihtiyaçları vardır. Asker

zor durumdadır. Gözler İstanbul'dan yardım bekler ama beklentiler karşılıksız kalır. Balkan Savaşı yıllarında orduya siyaset karışmış ve ideolojik kamplaşmalar başlamıştır. Düşman taarruzuna hazırlık yapan Gazanfer, fırka kumandanıyla girdiği münakaşa sonucunda gelen emirle görevden alınır. Bu karar siyasi bir gerekçe olarak yorumlanır. Gazanfer bu emre riayet etmez ve görevine devam eder. Bu davranışından dolayı divan-ı harpte yargılanır. Gazanfer Balkan Savaşları'nda orduya siyaset karışması hasebiyle haksızlıklara uğrayan eski talebelerini siyasetten uzak durmaya davet eder (Kısakürek, 2000: 92, akt. Haznedaroğlu, 2012: 313).

Necip Fazıl'ın Balkan Savaşlarına değinen diğer eseri *Mukaddes Emanet'tir* (2005). Eserde zaman geçişlerini ifade eden sahne önü manzaralarından biri de Balkan Savaşı manzarasıdır. 1328 yazılı levha ile sahnede görünen nefer, *başı sargılı, göğsü bağı açık, üniforması yırtık pırtık, ayakları sargılı, saç sakalı birbirine karışmış, silahsız bir haldedir* (Haznedaroğlu, 2012: 314).

Abdülhamîd Han (2005) isimli eserinde Balkan Savaşı, Abdülhamîd Han'ın tahtan indirildikten sonra memleketin felaketlerden biri olarak zikredilir. İttihat ve Terakki idareyi ele alır almaz, yani *Abdülhamîd Han'ın tahtı daha soğumadan*, önce Trablus, sonra Balkan harbi patlak vermiştir (Haznedaroğlu, 2012: 314).

Balkan Savaşları'nın 100. yılı anısına *Atlas Tarih* dergisinin 16. sayısında yayınlanan *Rumelideki anavatani kaybettik* başlıklı yazısında; Balkan Savaşları'ndaki en önemli hatanın, askerlerin siyasete haşır neşir olması olduğunu dile getiren Ortaylı Rumeli'deki anavatani bu savaşlarda kaybettiğimiz tespitinde bulunur.

Karpat; 2013 yılında gerçekleştirilen bir söyleşide Balkan Savaşları yenilgisinin nedenini ordunun siyaset ile ilgilenmesinin yasaklanmasına rağmen buna uyulmaması hususuna bağlar (WEB8, 2013). Balkan Savaşı, Osmanlı Devleti'nin aldığı en mühim yenilgilerden biridir. Balkanlardan kopma, gerileme ve dağılmanın belirtisidir (Karpat, 2012).

Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşadığı bir mağlubiyet olarak kayıtlara geçen Balkan Savaşları ordu disiplini ve asker-siyaset ilişkisinin sorgulanmasına sebebiyet vermiştir.

Yenilginin en temel sebeplerinden biri ordunun siyasete müdahil olmasıdır. Bu yenilgi ile birlikte Osmanlı Balkanlardaki varlığını yitirmeye başlamıştır.

Necip Fazıl'da eserlerinde genel olarak bu hususu sorgulayarak savaş sürecinde yaşanan ekonomik zorluklara değinir. Ordudaki ideolojik kamplaşmaların ülkeye zarar verdiğini ve sürecin mağlubiyetle neticelendiğini ifade eder.

4.1.3.1.5 Birinci Dünya Savaşı

Necip Fazıl Birinci Dünya Savaşına eserlerinde çok yer verir. Bu savaşa katılmanın bir hele de Almanların yanına katılmanın felaket olduğunu düşünür. Yapılması gerekenin *tarafsızlık* olduğunu savunur.

Künye isimli eserde; İstanbul'da bir askerî mahfilde eski öğrencileriyle karşılaşan Gazanfer, mahfilin boşalacağı haberini hemen savaşa katılmış olmamıza bağlar ve Almanların yanında savaşa girdiğimizi söyler. Gazanfer'de, Almanların savaşı kaybedeceği görüşü hakimdir (Kısakürek, 2000: 96, akt. Haznedaroğlu, 2012: 315).

Gazanfer'in yorumları, Necip Fazıl'ın süreç hakkındaki düşünceleri hakkında bir öngörü vermektedir. *Künye*'de Sarıkamış dağlarında açlık ve soğuktan ölmek üzere olan dört asker betimlenir. Askerler devrilen nakliye arabasının yanına gelip ölen katırdan kopardıkları etleri yerler. Açlıktan eti paylaşamazlar. Erlerin bir kısmı zor şartlardan aklını yitirir, çoğu soğuktan ve açlıktan yaşamını kaybeder. Bir diğer betimleme ise Sina Çölü'nde susuzluktan yaşamını kaybeden askerler üzerinedir. Şiddetli kum tipisi altında ilerlemeye çalışan askerler kuma batmıştır. Bu zor şartlar altında on kilometre mesafedeki bir noktaya varış emri verilir. Bu emir karşısında Gazanfer çaresizdir emre uymak istemez çaresi yoktur (Haznedaroğlu, 2012: 316).

Eserde; askerlerin bir hayal uğruna ölüme sürüklendiği anlatılır, bu husus *bir delinin rüyası* olarak ifade edilir. Bu vahim olaylardan ise İttihat ve Terakki sorumlu tutulur. Abdulhamid Han isimli eserde; Yavuz ve Midilli'nin boğazdan geçtiği *yaldızlı bir zindan* dediği Beylerbeyi'ndeki köşkten seyreden *mahlü ve mahpus sultan* savaşı

kaybedeceğinden emindir. 33 yıl boyunca bu neticenin olmaması için çaba sarf ettiğini beyan eder. Müttefiklerinin harpten yenik çıksa da bu sıkıntıyı atlatacaklarını, kendilerinin ise mahvolacağını belirtir (Kısakürek, 2000: 69, akt. Haznedaroğlu, 2012: 317).

Mukaddes Emanet'te Birinci Dünya Savaşı ile ilgili fikirler, geçiş sahnelerinden birinde verilir. Başkahraman Abdullah'ın: "*Ben Abdullah... Dünya Savaşı!.. Filistin cephesindeyim. Galiçya'dan Çanakkale'ye, Erzurum'un Allahuekber Dağları'ndan Sina çöllerine uzanan oluklarda Türk kanı... 24 saatte iki kuru zeytin ve yarım peksimet... Bir de annelere okutulan maval...*" (Kısakürek, 2000: 34, Haznedaroğlu, 2012: 317). sözleri savaşın özetidir.

Genel hatlarıyla toparlanacak olursa Necip Fazıl Kısakürek; savaşa katılmanın yanında bilhassa Almanlarla müttefik olarak katılmanın yanlış bir karar olduğuna vurgu yapar. Tarih düşüncesinin merkezine konumlandığı Abdülhamid Han üzerinden eleştiri getirerek ülkenin onun iradesi dışında bir felakete sürüklendiği savunusunu dillendirir. Birinci Dünya Savaşına değindiği hemen hemen bütün eserlerinde savaşın çetin şartlarından ve bu sürecin olumsuz yansımalarından bahseder. Ona göre Anadolu erleri yanlış kararlarla yok yere feda edilmiş, olmayacak bir hayal uğruna hayattan koparılmışlardır.

Birinci Dünya Savaşına katılıp katılmama hususunda, savaşa katılmamız gerektiği fikrini savunan Atatürk, İsmet İnönü, Kazım Karabekir, Fevzi Paşa ve Esat Paşa gibi isimlerin anılarının dikkate alınmadığını belirten Ortaylı bunların tecrübeli ve donanımlı askerler olduklarını fikirlerinden istifade edilmesi gerektiğini hatırlatır. İsmet İnönü, Almanya ile birlikte savaşa katılmamızın doğru olmadığını beyan eden bir rapor hazırlamıştır. Ortaylı İsmet İnönü'nün hazırladığı bu raporun Atatürk, Kazım Karabekir ve Esat Paşa ile fikir alış verişi yapılarak hazırlandığını belirtir (Ortaylı, 2014: 18).

Osmanlı'nın savaşa katılıp katılmaması hususunda; Savaşa emperyalist ülkelerin kendi aralarındaki hesaplaşması ve ayrıca Osmanlı coğrafyasında bulunan enerji kaynaklarına hâkim olma mücadelesi olarak baktığımızda, esas olarak Türkiye'nin bu savaşta yeri olmaması gerekiyordu. Olsa da güçlü görünen tarafla beraber hareket etmeliydi. Ama İngiltere, Fransa ve Rusya, Osmanlı coğrafyasına ve petrole hâkim olmaya kesin kararlı oldukları için, İttihat ve Terakki'nin teklifine hiç de sıcak bakmamışlardı. Diğer taraftan İttihat ve Terakki liderlerinde, savaşa girilmesi halinde bazı kayıpların giderilebileceği

düşüncesi hâkim olunca bu defa Almanya'nın yanında savaşa girildi. Burada Almanya'nın teşvik edici rolünü de hatırlamak gerekir. Netice itibariyle 1914 yılında başlayıp tam dört yıl süren bu savaş sırasında askeri ve toplumsal anlamda büyük sıkıntılar yaşandı. Çünkü ülke ekonomisi bir dünya savaşının yükünü kaldırmaktan uzaktı. (WEB9, 2014).

Osmanlı'nın İttifak tekliflerinin itilaf devletleri tarafından reddedilmesi üzerine Almanya'ya yanaşılmak zorunda kalınmıştır. Almanya ile ittifak anlaşması imzalanması neticesinde Goeben ve Breslau savaş gemilerinin Karadeniz'deki Rus hedeflerine saldırmasını onaylamış, bu hadise neticesinde Osmanlı Devleti fiilen Birinci Dünya Harbi'ne katılmıştır (Alkan, 2014: 157).

Osmanlı, Fransa, İngiltere ve Rusya ile çeşitli ittifak girişimlerinde bulunmuş ama beklediği neticeyi elde edememiştir. Bu girişimlerin başarısız olması Almanya ile ittifak kurmayı zaruri hale getirmiştir. Osmanlı ve Alman askeri heyetleri arasındaki bir asra dayanan ilişki de Osmanlı-Alman ittifakın temel sebeplerinden biridir. Enver Paşa başta olmak üzere diğer bazı İttihatçı isimlerde, Osmanlı'nın geleceği için Almanya ile ittifak yapmanın önemli olduğu görüşünü savunmuşlardır. Müttefik devletlerce savaş sonrası Osmanlı ile ilgili önemli pazarlıklar yapıldığını düşünüyorlardı. Goeben ve Breslau'nun gemilerinin Rus hedeflerine saldırı eylemine göz yummaları da bu sebeptir (Alkan, 2014: 176-177).

Başta Enver Paşa olmak üzere Babıali'deki önemli isimlerin savaşta Almanların galip geleceğine olan güveni, Osmanlı- Alman ittifakının oluşmasında etkin rol oynamıştır. İtilaf devletleri ile savaşa girme hususunda atılan adımların olumlu neticelenmemesi, İttihatçıların Almanya ile birlikte savaşa katılmasına zemin hazırlamıştır (Bayur, 1991: 642).

Birinci Cihan Harbi ile ilgili birçok çalışma yapıldığını fakat Sadrazam Halil Paşa'nın kaleme aldıklarının dikkate alınmadığına dikkat çeken Bardakçı, paşanın anılarında savaşa giriş sürecinin tüm detaylarıyla anlattığını vurgular. Rusların Osmanlı üzerindeki gayelerinin anlaşılması üzerine Osmanlı-Almanya yakınlaşmasının olduğunu dile getirir (WEB10, 2014).

Atatürk ve bazı isimler haricinde, bilhassa İttihatçıların ileri görüşlü olmaması sebebiyle harbe katılmanın kazançlar getireceği ve harbin uzun sürmeyeceği görüşünün yaratılmaya çalışıldığını dile getiren Aybars, Almanya'nın Osmanlı'ya savaşa girmesi için baskı yaptığını, katılmakta gecikirse savaşın nimetlerinden yararlanamayacağını bildirdiğini ve Enver Paşa'yı Bulgaristan ve Romanya'nın kendi saflarında savaşa katılacağı hususunda güvencediğini belirtmiştir. Bu süreçte Rus donanmasının Osmanlı donanmasına karşı düşmanca tutum izlediğini, boğazın ağzına mayın döktüğünü, bu gelişmeler sonrası Osmanlı donanmasının Karadeniz'e açıldığını ve Rus donanmasına saldırdığını ifade eder. Osmanlı böylece savaşa fiilen katılmıştır. (Aybars, 1986).

Birinci Cihan Harbi, trajedilerle doludur şiddet hasebiyle askerlerin büyük bir kısmı Azerbaycan'a kaçmıştır (WEB11, 2015).

Almanlar, Osmanlı tarafından açılacak bir Kafkas Cephesi'ne ihtiyaç duydukları için müttefik olmuşlardır. Doğu Cephesi, Birinci Cihan Harbi'nde en başta açılan acılarla kapanan bir cephe'dir. Sarıkamış dramı, esir düşen askerlerin anlarıyla gün yüzüne serilmiştir. İttihatçılar kaybetmekte olan bir devletle ittifak yapıldığını, dört sene sonra Malta'da öğrenebilmişlerdir. (Sönmez, 2014: 321).

İttihatçılar en başta İngiltere ile savaşa katılmak istemişler ama bu istekleri geri çevrilmiştir. Balkan Savaşları neticesinde Osmanlı'nın Rusya, İngiltere ve Fransa'ya olan itimadı sarsılmıştır. Bu sebeple Almanya ile Birinci Cihan Harbi'ne girilmiştir (Yılmaz, 2014: 32).

20. yüzyıl Türkiye tarihinin en büyük hatası, 1914'te Rusya, Fransa ve İngiltere'ye harp ilân etmesidir. Birinci Cihan Savaşı sonunda (1918) iki milyon insan yaşamını kaybetmiş, ekonomi çökmüş, ülkenin harabeye dönmüş ve imparatorluk yıkılmıştır (WEB12, 2001).

Enver Paşa, Osmanlı'nın tarafsızlık politikasından vazgeçip Almanya saflarında Birinci Dünya Savaşına girilmesini arzu ediyordu (Kılıç, 2014: 111). Almanların ittifak yapmalarının nedenlerinden en önemlisi Osmanlı üzerinden cihad politikası ile itilaflara karşı İslam dünyasını harekete geçirmektir (Kılıç, 2014: 126).

Almanlar, cihad politikası ile ilgili ciddi bir beklenti içerisine girmiş ama hayal kırıklığına uğramışlardır. Çünkü çıkar birliğine katkı sunacak güçlü bir halife yoktur. Halifenin davetine Mısırlıların çoğu katılmamış ve çıkarları hasebiyle İngilizleri desteklemişlerdir (Kılıç, 2014: 150).

Görüldüğü üzere Türk tarihinde bir kırılma noktası olan Birinci Dünya Savaşı ile ilgili kongre, sempozyum, kitap, dergi özel sayıları olmak üzere birçok çalışma yapılmıştır. Araştırmalar üzerine bir gruplandırma yapılacak olursa savaşa katılmama/savaştan kaçınmanın imkânsızlığı/savaşa hangi saflarda katılma kararı ile ilgili hususlarda farklı görüşlere yer verilmiştir.

İlgili literatürde genel kanı; İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı ile ilgili emelleri düşünülünce savaşa Almanların yanında katılmanın bir mecburiyet olduğudur. Bunun yanında Atatürk, İnönü, Karabekir, Esat Paşa, Fevzi Paşa ve Said Halim Paşa'nın notları, mülakatı ve hatıratlarının değerlendirilmemesi ve savaşa girme sürecinde bu tecrübeli askerlerin görüşlerinin dikkate alınmaması hususu üzerine ciddi eleştiriler getirildiği görülür.

4.1.3.1.6 Ermeni meselesi

Ermenilerin Osmanlı Devleti'ne zarar verme faaliyetleri Abdülaziz döneminde medya ve tiyatro alanına hâkim olmaktan gelen bir üstünlükle kültür cihetinde görülür. Ermenilerin hâkim olduğu medya ve basın Abdülhamit başta olmak üzere Türk ruh kökünün düşmanıdır. Abdülhamit döneminin ilk günlerinde ıslahat isteklerinde bulunmuşlardır. Türk-Rus savaşı süresince Rusların kazanması için çaba sarf etmişlerdir. Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgesindeki bazı illerde hâkimiyet kurma gayesini arzulamışlardır (Kısakürek, 2013: 239-240).

Necip Fazıl'a göre *Kızıl Sultan* tabiri bir Ermeni buluşudur. Abdülhamid düşmanları bu tabiri hakikat diye kabullenmiş ve Ermeni kafası ile düşünmeye başlamışlardır (Kısakürek, 2013: 242). Ona göre Ermeniler; Bütün imkânlara vakıf olmalarına rağmen Türk egemenliğini zaafa uğratmayı amaçlamışlar bu sebeple İttihatçıları

desteklemişlerdir. Bu tavırları ve Abdülhamit'in de ahı sonucunda Birinci Dünya Savaşı'nda başlarına gelen akıbetle bütün varlıklarını kaybetmişlerdir (Kısakürek, 2013: 246-247).

Necip Fazıl, *Kanlı Sarık* isimli eserinde Ermeni sorununda dair kesitler sunar. Rusya'nın Kars ve Ardahan'ı almak suretiyle Müslüman Türklerin bu coğrafyada azınlık olduğu savını güçlendirmek istediğini dile getirir. Baskı zoruyla göç ettirilen Türklerin yerine Ermeniler, Rumlar ve Yezidiler yerleştirilir. Kars'ın alınmasıyla Ermeni talanına uğradığını ifade eder. İlerleyen süreçlerde Kars kurtarılır ama vatan işgal altındayken bunu büyük bir zafer saymamak gerektiği vurgulanır. Eserde Mazlum Hoca bu hususu; *kapıları açılan zindanda prangalı mahkûmların şenlik yapması* şeklinde ifade eder (Haznedaroğlu, 2012: 319).

Necip Fazıl Kısakürek devamında aşağıdaki şiire yer verir:

"Bakidir İslâm'ın şerefi şanı, Âsi olma böyle hannâs Ermeni, Hiç kalmaz yanında Türklerin kanı alır, komaz sende kısas Ermeni. Boş buldun meydanı, "aslanım" dersin, Silahsız İslâm'ı talar da yersin; Mevlâm tez günlerde belânı versin; İçersin ağuyu tas tas Ermeni! Erzurum, Pasin'de bekliyor ordu, Emir çıkar, gelir, kurtarır yurdu, Sefil eder atarız veremi, derdi, Yakında oluruz hâlas, Ermeni." (Kısakürek, 2000: 102, akt. Haznedaroğlu, 2012: 319).

Necip Fazıl'ın Ermenilere temas eden diğer bir tiyatro eseri de *Abdülhamîd Han* eseridir.

Eserin sonunda mahlû sultan Ermenilerle ilgili olarak şunları söyler:

"Ya Adil! Bana "Kızıl Sultan" ismini koyan ve yıkılmam için her adımı atan Ermenileri, şimdi beni yıkanlara parçalatıyorsun! Bu cellatları da kim bilir kimlere parçalatacaksın?" (Kısakürek, 2000: 76-77, akt. Haznedaroğlu, 2012: 320).

Tarih Boyunca Büyük Mazlumlarda; iki tarafında mağdur olduğunu, ama en mazlum tarafın Türkler olduğunu belirtir. Ermenilere yapılanları Türklerin değil, İttihat ve Terakki kadrosunun yaptığını, karşılığını Türklerin çektiğini ifade eder. Ermeniler salt İttihat Terakki mazlumuyken Türkler hepsinin mazlumu olmuşlardır (Kısakürek, 2010: 81).

Ermeni Tehciri, dönemin şartları düşünüldüğünde zaruri nedenlerden dolayı alınan ve uygulanan bir karardır. Bu karar ve neticesinde gelişenleri soykırım kavramıyla tanımlama çabası bu kavramın gerçek mahiyetini azaltır. Tehciri bu kavramla

adlandırmak Nazilerin yaptıklarını hafifletir. Ermeniler Ruslarla işbirliği yapmıştır. Tehcir süreci trajik hadiselerle doludur (Ortaylı, 2003: 58-60).

Ermeni sorununun, sömürgeci ülkeleri de ilgilendirecek kapsayıcı bir boyuta olmasına rağmen dünya basınına bilinçli bir yönlendirme ile Türk-Ermeni sorunu şeklinde aktarılmıştır. Bu nedenle sorunun asıl nedeni gözden kaçırılmıştır. Hadise tek taraflı ele alınmış Batılı güçlerin Osmanlı iç işlerine müdahale etmeleri problem olarak görülmemiştir (Kodaman, 1983: 161).

1915'te yaşananların soykırım değil, devletin nefis müdafaası olduğunu ve “soykırımın belgesi” diye bir şeyin var olmadığı vurgulayan Bardakçı, devletin sonraki senelerde bu konuda bazı hatalar yaptığını ifade eder. Sürecin acı ve hüzünlü olduğunu ama mecburiyetten kaynaklandığını söyler. Tehcirin doğru olduğunu ama uygulanma şeklinin tartışmalı olduğunu belirtir (WEB13, 2014).

Ermeni sorunun başlamasından çok daha önceki evreler incelendiğinde yüzden daha fazla plan ve projelerle Batılı güçlerin Osmanlı'yı bölmesi ve parçalaması üzerine çalışmalar yaptıkları görülür. Bu plan ve projeleri faaliyete geçirmek için uğraşan bir çok Ermeni ve yabancı din adamı mevcuttur. Ruhani görevlerini bir kenara bırakıp siyasi meselelere müdahil olmuşlardır (Süslü, 1990: 24).

Ermeniler; asırlar boyunca milleti sadıka olarak adlandırılmışlar, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren sorunların başlamıştır. Meydana gelen şiddet hadiselerinin asıl sebebinin 2. Abdülhamit döneminde uygulanan sert politika olduğu iddiası asılsızdır. I. Cihan Harbi'nde Ruslarla işbirliği yapan Ermenilere karşı kendini müdafaası için uygulanan zaruri bir karardır.

Kafkas Cephesi'nde bulunan Osmanlı ordularına ihanet eden ve Ruslarla birlikte hareket ederek Van, Kars ve Erzurum gibi Osmanlı vilâyetlerinin Rusların eline geçmesine yardımcı olan Ermenilere karşı, Osmanlı Devleti'nin tehcir uygulamasını, devletin kendini müdafaasıdır. Tehcir meşakkatli geçmiş ama yine de tedbirlerin alınmıştır. Soykırım ve katle yönelik herhangi bir düşünce olmamıştır(WEB14, 2014).

Ermeni meselesini, Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesi ile ilişkilendirerek analiz etmek doğru değildir. Çünkü belgeler incelendiğinde Osmanlı'nın gayesinin Ermenileri yok etmek olmadığı görülür. Birinci Cihan Harbi öncesi Doğu Anadolu'daki belli illerde cereyan eden hadiselerde bir kalkışma hareketini önleme gayesi görülür (Çiçek, 2015: 27-28).

Ermeniler sahte belge ve verilere dayanan, propaganda içeren, bilimsel hassasiyetlerden uzak, öznel çalışmalarla yapay bir tarih ve hafıza inşa etmişlerdir. Katliama uğrayan, mağdur edilen millet gerçekte Türkler olduğu halde, düşmanlıkları alevlendirmemek adına sessiz kalmaları suçluluk psikolojisinin tezahürü olarak değerlendirilmiştir. Yirminci yüzyıl boyunca ulusal kimliklerini Türk karşıtlığı soykırım efsanesi üzerinden inşa eden Ermenilerin faaliyetleri neticesinde birçok ülke soykırımı kabul eden kararlar almıştır. Ermenilerin yaptığı bu faaliyetlerin temelinde, soykırım iddiasını tüm dünyaya kabul ettirmek ve bunun üzerinden Türkiye'yi yalnızlaştırıp tazminat ve toprak alma arzusu yatmaktadır (Sarıncay, 2015: 48-49).

1915'te alınan tehcir kararı, düşmanla işbirliği yapan gruplara karşı güvenlik sebebiyle alınan geçidi bir önlemdir. Ermenilerin iddia ettikleri gibi planlı ve teşkilatlı bir yok etme çabası değildir (Sarıncay, 2015: 61).

Tehcir uygulaması, Ermeni ulusuna karşı bir yok etme yöntemi değildir bu nedenle de soykırım olarak nitelendirilemez. Osmanlı'nın Ermenilere karşı kitlesel bir yok etme planını gösteren geçerli bir kanıt olmamakla birlikte Türklerin aldığı tehcir kararının meşru sebepleri vardır (WEB15, 2010).

Türklerle Ermeniler, uzun yıllar sorunsuz bir biçimde yaşamışlar ama Osmanlı-Rus 1877-1878 harbi ile süreç yeni bir döneme evrilmiştir. İngiltere ve Rusya arasındaki mücadele, Ermeni meselesini küresel soruna dönüştürmüştür. Ermeniler bu durumdan istifade etmek için çeşitli ülkelerde zararlı faaliyetlere girişmişlerdir (Halaçoğlu, 2004: 1).

Yapılan araştırmalara göre tehcirin soykırım olduğuna dair hiçbir bulguya rastlanmamıştır. Osmanlı yönetiminin soykırım olarak kabul edilecek bir politikası

olmamıştır. Ermeni tarihçilerin iddia ettikleri gibi Yahudi soykırımıyla hiçbir benzer noktası yoktur. Bir buçuk milyon Ermeni'nin öldürüldüğü iddiası gerçeği yansıtmamaktadır çünkü Osmanlı'daki toplam Ermeni nüfusu bir buçuk milyonken savaş sonrası nüfus bir milyon iki yüz bin civarındadır (Halaçoğlu, 2004: 28).

Katliamların olduğunu ama bunun Nazilerin Yahudileri katletmeyi amaçladıkları gibi bir soykırım değildir. Binlerce Ermeni'nin sürgün edilirken açlık ve hastalıklardan dolayı helak olduğunu ve birçoğunun öldürüldüğünü ifade eden Mango, bunun planlı bir imha planı olmadığını hayatta kalan yüz binlerce Ermeni'nin bunun kanıtı olduğunu belirtir. Ermenilerin kampanyası en başından beri Andonyan belgelerinde olduğu gibi sahte evraklara dayanmaktadır(WEB16, 2012).

Ermeni isyanlarının hızlı yayılması, geniş çaptaki öldürme ve sabotaj faaliyetleri (Başgün, 1970: 84) ve hükümetin tüm uyarılarına rağmen herhangi bir çözüme ulaşılamaması sonucunda, savaş bölgesindeki Ermenilerin daha güvenli yerlere aktarılması fikri zaruri bir hal almıştır. Bu sebeple, tehcir yani göç ettirme işlemine başvurulmuştur. Bu işlem Ermenilerin can ve mal güvenliğinin tamamen devlet tarafından sağlanması şartıyla gerçekleştirilmiştir (Kantarcı, 2003: 26).

Soykırım teriminin Ermeniler açısından bir takıntı haline geldiğini, Osmanlıların, soykırım gayesi olmadan güvenlik gerekçesiyle uygulanan tehcir esnasında kabul ettiği telefatin 250-300 bin kişi olduğu iddiasını hatırlatan Tuncay; Ermenilerin bazen çok abartılı olarak bu sayıyı 1.5 milyon olarak göstermeye çalıştıklarını ama muhtemel hakikatin Halil Berktaş'ın söylediği gibi 600 bin civarında olduğunu vurgular. Sayılardan ziyade acıklı olanın, Ermeni ölümlerinin sebebinin Osmanlı örgütleri nezdince yapılmış olması olduğunu söyler ve 1915 olaylarının müthiş bir trajedi olduğunu ifade eder (WEB17, 2012).

Ermeni meselesiyle ilgili çeşitli iddialar ortaya atılmıştır bu iddialar arasında yer değiştire sırasında binlerce kişinin katledilmesi vardır. Tehcir dönemindeki hayat şartlarına bakıldığında; yolculuk sırasındaki hastalıklardan ve yolculuk sırasında meydana gelen saldırılardan dolayı çok sayıda insanın yaşamını kaybettiği görülür. Özetle tehcir sırasında yaşanan ölümler katliam olarak değil olağanüstü sebeplerle

gerçekleşmiştir. Bunun dışında 1916'da gönüllü Rus saflarına katılan Ermeni birliklerinin Türklere karşı savaşırken ölmesi bu iddialarının asılsızlığını ortaya koyar (Gürün, 1983: 223).

Ermeni meselesi ile ilgili literatür hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olursa yaşanan süreçte ciddi kırılmalar, travmalar, ölümler yaşandığı ancak bu sürecin *soykırım* olarak değerlendirilmesinin doğru olmayacağı kanısının hakim olduğu görülür. Bu hususa dair onlarca kongre, konferans, sempozyum tertip edilmiş, kitaplar, makaleler yazılmıştır.

Necip Fazıl Kısakürek eserlerinde bu genel kaniya paralel bir savunu içerisinde olsa da Ermenilere karşı sert, keskin bir düşünce içerisindedir. Abdülhamid'e "kızıl sultan" lakabının Ermenilerce takıldığı iddiasını dillendirip, Osmanlı'yı tahrip etme ve yıkma girişimlerinde bulduklarını ifade eder. Türk-Rus harbi süresince Osmanlı'dan toprak talep etmişler ve Rusların yanında bir tavır sergilemişlerdir.

Literatürden yola çıkılarak bir değerlendirme yapılacak olunursa yaşanan süreçte, ciddi kırılmalar, travmalar, ölümler yolduğu hakikatinin yanında bu durumun bir "soykırım" yahut planlı bir imha süreci olmadığı görülür.

Tüm bunların yanında çeşitli kimliklere karşı toptancı bir perspektifle yaklaşmanın doğru olmadığı bilinciyle hareket etmek tarihi hadiseleri sağlıklı ele alabilme açısından önem arz etmektedir.

4.1.3.1.7 Millî mücadele dönemi

Millî mücadele, Necip Fazıl'a göre millî şahlanış hareketidir. Bu hareketin müellifi ise Gazi Mustafa Kemal'i Samsun'a gönderen Sultan Vahdettin'dir (Kısakürek, 2013: 186). Ona göre millî mücadele Sultan Vahdettin'in öngörülleri sayesinde kazanılmıştır.

Millî Mücadele sadece mazlum bir milletin emperyalizme karşı ayaklanması ve Anadolu, sadece bir istihsal perspektifi içinde mütalâa edilecek alelâde bir toprak yığını, ruhsuz ve şapşal bir tabiat parçası değildir (Kısakürek, 2010: 106).

Necip Fazıl, milli mücadele konulu eserlerinde Maraş'a özel bir yer verir. Ona göre Maraş, takdire şayan bir kahramanlık örneği sergileyerek, kurtuluş ümidini cesaretlendiren zaferiyle Anadolu'ya örnek olmuştur. Tohum isimli eserinde milli mücadeleye yer verir. Eserde kurtuluş mücadelesini Maraş özelinde ele alır. Bu mücadeleyi; *ruhun maddeye karşı mücadelesi* şeklinde değerlendirir. Eserde İstiklal mücadelesine dair bir kaç hadise ele alınır (Haznedaroğlu, 2012: 320). Bunlarda anlatılmak istenen husus mücadelenin haklılığı ve işgal güçlerine karşı direnenlerin onurlu duruşudur.

Fransız komiteciler, ambardaki yiyeceklere zehir atarlar ve bir günde 120 kişi hayatını kaybeder, bu durumunu fark eden bir doktor sayesinde daha büyük bir tehlike önlenmiştir. Bu olayın intikamı ise Kilis'e yangınıyla alınır. Fransızlar esir aldıkları küçük bir çocuğa yaptıkları işkencelerle çocuktan haber almaya çalışırlar ama çocuk hayatı pahasına sır vermez. Komitecilerin reisi ise aynı cesareti gösteremez. Eserde Fransızların nezdinde işgal güçleri korkak, çıkarıcı; Maraşlılar nezdinde ise milli mücadelenin haklılığı, cesareti, onurlu direnişi anlatılır. Kanlı Sarık isimli eserinde Kars'ın kurtuluşunu Mazlum Hoca karakteri nezdinde ele alır. Bu zafere vatanın işgal altında olması hasebiyle pek sevinemez. Kars Ermeni mezalimindedir. Ermeniler Mazlum Hoca'nın ailesini katleder. Kuvayi Milliye zabiti olan Habib, Kars'a döndüğünde kayınbabasını ve nikâhlı eşinin ölüm haberiyle karşılaşır (Haznedaroğlu, 2012: 321).

Mukaddes Emanet isimli eserde kurtuluş ümidinin Ankara'da olduğu belirtilir. Eserde sırtlarına top taşıyan üç Anadolu kadını betimlenir. Eserin kahramanlarından Abdullah kurtuluş mücadelesinin yolunun Ankara'dan geçtiğini ifade eder ve arkadan *Ankara'nın taşına bak, gözlerimin yaşına bak* türküsü duyulur. *Künye* isimli eserde ise milli mücadele hareketine katılmak isteyen Gazanfer'in hikâyesine yer verilir. Gazanfer saraya davet edilir ve arzusunun tam zıttı yönde milli mücadele hareketine karşı kurulan Kuvayı İnzibatiye'de paşalık yapması teklif edilir. Gazanfer bu teklifi anında reddeder. Ancak Ankara'dan beklediği kurtuluş hareketine katılma arzusu da gerçekleşmez. Zaferle sonuçlanan kurtuluş hareketini sonrasında İstanbul'da yürüyüş yapar. Yaşama

veda etmek üzere olan Gazanfer bu yürüyüşü dahi izleyemeden son nefesini verir (Haznedaroğlu, 2012: 321-322).

Milli ayaklanma; ulusun azim ve kararlılığından ortaya çıkmış, ulusal örgütlerden gelen yazılarda Atatürk'ün vatan ve millet hizmetine çağrılmış, kendisi de bu haklı talebe Amasya Tamimi ile cevap vermiştir. Böylece Anadolu halkının bağımsızlık hareketi milli önderine kavuşmuştur. Anadolu'da ortaya çıkan bu hareket karşısında Osmanlı saltanatı, kendi varlığını İngiliz egemenliğinde devam ettirebileceğini ummuştur. Sonrasında gelişen durum, bu iki siyasetin çarpışması sürecidir. Mustafa Kemal gücünü, Yunan baskını sonucu memlekette uyanan milli ayaklanmaya borçludur. (İnalçık, 2008: 38-39).

Yunanlıların Anadolu'yu işgale başlaması, Sultanı vaatlerle kandıran İngiliz politikasının riyakarlığını ortaya çıkarmıştır. Belli bir tarihe kadar Mustafa Kemal, Milli Mücadele hareketinin Mesned-ı Hilafeti ve ulusu kurtarma gayesine yönelik olduğunu vurgulamıştır. 1920 Nisan'ında meşru hükümeti Ankarada kontrolüne alana kadar Sultanı nasıl kullandığını tespit etmenin bir tarihçi için ilginç bir tespittir (İnalçık, 2008:40-41). Bağımsızlık savaşı, Cumhuriyet ve Atatürk Türkiye'sinin Osmanlı'nın son iki yüz yıllık tarihi olan uzun bir süreçtir (İnalçık, 2008: 44).

İstanbul Hükümeti'nin, bölgedeki asayişsizliği kaldırmak gayesiyle Atatürk'ü görevlendirmesi, Milli mücadele hareketinin başlangıç noktası olmuştur (Akşin, 2010: 71).

Milli mücadele, fevkalade zor şartlar altında yürütülmüş ve ilk başlarda dağınık olan bu hareketin önderliğini muazzam dehasıyla Mustafa Kemal'in üstlenmiştir. Lozan; milli mücadelenin bu zor şartları altında artık kımıldayacak halimizin kalmadığı bir evrede imzalanmıştır. Türkler; çoğu millette olmayan uzun asırlara dayanan bir devlet geleneği ve örgütlenme yeteneğine sahiptir. Asker millet olma özellikleri bu cihetlerini daha da kuvvetlendirmiştir (Ortaylı, 2010: 53).

Bağımsızlık mücadelesinin önemini kavramak için Sevr ve Lozan'ın detaylarına bakmak kafidir. Üç yıl gibi kısa bir zaman diliminde Sevr'den Lozan'a geçiş mücadelesi elde

edilen başarının en önemli göstergelerindendir. Daha net bir ifade ile Sevr Bağımsızlık mücadelesinin dününü, Lozan yarınını temsil eder. Sevr Osmanlı'nın sonuyken, Lozan bir milletin doğuşudur (Toprak, 2013: 4).

Kurtuluş savaşı, bir milletin idam fermanı olan Sevr'e başkaldırıydı. Milli mücadele dünyaya meydan okuyan bir bağımsızlık savaşı, Lozan ise bu mücadele neticesinde elde edilen zaferin tescil edilmesidir (Toprak, 2013: 6).

Milli mücadele sürecine Mustafa Kemal'in geç katıldığını vurgulayan Tuncay, onun İstanbul'da Osmanlı hükümetine girmek ve harbiye nazırı olmak istediğini söyler. İzzet Paşa'nın bunu istemediğini eğer o süreçte bu isteğikabul etseydi, milli mücadele diye bir şeyin olmayacağını ifade eder. Çünkü böyle bir durumda Mustafa Kemal'in Anadolu'ya gidip bir hareket geliştirmesi beklenemezdi, der (WEB18, 2010).

Milli mücadele süresince erkeklerin yanında kadınlar da vatan savunmasında bulunmuşlardır. Cephe ve cephe gerisinde önemli destek sağlamışlardır (Aydemir, 2009: 463).

Milli mücadelenin, milletin *son nefesi* ve yaşama arzusunun tezahürü olduğunu belirten Karpat, mücadelenin askeri yönü olduğunu ama bu yönün sivil irade altında tecelli ettiğini ifade eder. Bu sivil irade de azda olsa azınlıkların da rolü vardır ama asıl mücadele Müslüman Türk'ün mücadelesidir (WEB19, 2013).

19 Mayıs 1919'dan sonra zor ama aynı zamanda kararlı bir dönem başlamış, Türk milleti işgali tanımamış ve bu tarih sonrası yaşanan gelişmeler bu kararlığın hayata geçirilmesi şeklinde cereyan etmiştir. Doğuda Ermenilere, güneyde Fransızlara karşı üstün başarılar kazanılmıştır. Akdeniz bölgesinde işgal yürüten İtalyanlar ise Fransızların akıbetine uğrayacakları endişesiyle bölgeden kendiliklerinden ayrılmışlardır. Atatürk'ün, Anadolu'ya geçip Milli Mücadele'nin liderliğini yürütmek üzere İstanbul'dan ayrıldığını ve üç sene süren Milli Mücadele yıllarından sonra ülkenin düşmanlardan tamamen temizlendiğini dile getirir (Engin, 2011).

Görüldüğü üzere literatürde farklı görüşler mevcuttur. Milli mücadele üzerine yapılan çalışmalarda genel hatları itibariyle küllerinden yeniden doğan bir milletin kararlı, haklı

ve azimli mücadelesinin iz düşümlerine rastlanır. Kuvayı Milliye, cemiyetler, kongreler, cepheleler, TBMM'nin açılışı gibi alt başlıklar halinde sürecin zafere giden basamaklarından bahsedilir. Elde edilen zaferin tüm uluslara örnek teşkil edecek bir başarı olduğu vurgusu yapılır.

Necip Fazıl Kısakürek'de eserlerinde Milli Mücadelenin bu cihetini ele alır ve süreci manevi bir şaha kalkış hamlesi olarak değerlendirir. Ruhun maddeye karşı direnişidir. Bu süreçte mücadelenin başlangıcı noktasında Vahdettin'in temel aktör olduğu ve Gazi Mustafa Kemal'i mücadeleyi başlatması hususunda görevlendirdiği görüşünü savunur.

Necip Fazıl'ın milli mücadele süreci ile ilgili tartışma yaratan bu iddiası, bu hususu Atatürk ve Vahidüddin üzerinden işleme hasebiyle tarihi şahsiyetler başlığı altında ele alınmıştır.

4.1.3.1.8 Cumhuriyet inkılâpları

Necip Fazıl'a göre Cumhuriyet inkılabı; dayandığı destani kuruluş hareketiyle, tam izmihlal ve inkıraz noktasına kadar gelip çatan sukut hattını birdenbire düzlüğe çıkaran bir vakiydir. Fakat bu mesut vakıyanın madde planındaki zaferini ruh planında mutlak bir ihmal takip etmiş ve böylece gerçek inkılap, idare şekli, istiklal ve sair nailiyet şartları yanında ruh yönünden tamamen öksüz kalmıştır (Kısakürek 1968: 153).

Gerileme tarihimizin muazzam iniş çizgisinde, bu hattı üç yerden kıran ve gerileme seyrini akıllarınca ilerlemeye çevirmek isteyen üç köşe noktası, Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet İnkılaplarıdır. Bu inkılaplar, gerilemeyi azaltmak yerine heyelan şeklinde daha aşağılara götürmüştür Necip Fazıl; Cumhuriyet'in dünyaca kabul edilen idare, şekil ve prensiplerine değil; ruh planında zarar verdiğini iddia ettiği inkılaplarına karşı olduğunu ifade eder (Kısakürek, 2012: 162).

Benim Gözümde Menderes isimli eserinde, Cumhuriyet inkılabının bir İdeolocya getirmediğini, madde kurtarıcılığı içinde ruh batırcılığına gittiğini ve Türk'ün ruh kökünü zedelediğini belirtir (Kısakürek, 2011: 63).

Andan Menderes'in Demokrat Parti İzmir İl Kongresi'nde söylediği:

“Şimdiye kadar baskı altında bulunan dinimizi baskıdan kurtardık. İnkılap softalarının yaygaralarına ehemmiyet vermeyerek ezanı Arapçalaştırdık. Mekteplerde din derslerini kabul ettik. Radyo'da Kuran okuttuk. Türkiye bir Müslüman devletidir ve Müslüman kalacaktır. Müslümanlığın bütün icapları yerine getirilecektir.”

sözlerini Hiroşima'yı göklere uçuran atom bombası kuvvetinde bir konuşma olarak değerlendirir ve Tanzimat'tan beri beklediğimiz bir ses olarak ele alır (Kısakürek, 2011: 203).

İnkılaplar, Necip Fazıl'ın eserlerinde en çok işlediği konular arasında yer alır. *İdeolocya Örgüsü*'nde *Beklediğimiz İnkılap* başlığı altında 40 sayfa boyunca bu konudaki düşüncelerini işler ve insanlığı kurtaracak tek inkılabın *İslam İnkılabı* olduğunu belirtir (Kısakürek, 2012: 169).

İnkılaplar üzerinden Cumhuriyet dönemi eleştirisi yapar. 1923'ten itibaren atılan adımlarla ruhi, ahlaki, siyasi, idari, içtimai ve iktisadi iflasa sürüklenildiğini ifade eder (Kısakürek, 2012:193). *Mukaddes Emanet*'te şapka devrimi ve harf inkılabı eleştirir yapar (Kısakürek, 2005).

Necip Fazıl'a göre inkılapçılık; hak ve mutlak din Peygamberinin mukaddes ayak izleriyle açılmış yolu bulmaktır (Kısakürek, 2012: 123). Durağan, parça parça düzeltme ve küçük ıslahat hareketleri yerine; canlı ve kapsayıcı bir şahlanmış davasıdır. Aletleri söz ve kalem, kadrosu İslam'ı önceleyen mukaddesatçı ve milliyetçi gençliktir (Kısakürek, 2012: 194-195). Tokmak inkılabı değil, fikir inkılabıdır (Kısakürek, 2012: 272).

Cumhuriyet öncesi doğan İnalçık, inkılaplar sürecine şahitlik etmiş saygın bir tarihçidir. Cumhuriyet inkılaplarını Osmanlı'dan Türkiye'ye bir devamlılık içerisinde ele alır. Dönem hakkındaki görüşlerini doğrudan dönemin muhatapları üzerinden inşa eder.

İnkılaplar, toplum yaşamını derinden etkilemiştir. Bilhassa Laikleşme süreci, Batı'da olduğundan çok daha derin sancılarla gerçekleşmiştir. Yenilenme ve değişim çok daha radikal, ani ve keskin olduğundan direnmenin bütün bileşenleri etkin olmuştur (İnalçık, 2008: 117).

Cumhuriyet fikri, 1919'dan itibaren Mustafa Kemal'in zihnindedir olduğu ve bu fikri eyleme geçirmesi Türk tarihinde büyük bir devrimdir. İnkıpların planlaması, 1922'nin aralık ayında Halk Fırkası'nın kuruluş evresinde yapılmıştır. Halifeliğin kaldırılması ise devrimlerin başlangıcı ve büyük bir olaydır. Radikal devrimler, mecliste onaylatılmak gayesiyle müdafaa-i hukukçuları Halk Fırkası adıyla örgütlenmiştir (İnalcık, 2008: 48-49). Cumhuriyet, 150 yıl süren tarihi bir dönüşümün son radikal ifadesidir. Bu cumhuriyetin idealize ettiği temel Tanzimat'ın batıcı kültürel hayatına dayanır (İnalcık, 2008: 65).

Atatürk liderliğinde Anadolu coğrafyasında ulusal ve seküler bir devletin temellerinin atılması, İslam dünyasını temellerinden sarsan gelişmelerin başlangıcı olmuştur. İnalcık, Atatürk devrimlerine temel oluşturan fikirlerin, tarihimizin gelişim sürecinin doğal bir neticesi şeklinde değerlendirir. Cumhuriyet inkıpları, Tanzimat'tan beri süregelen Türk Aydınlanma Çağı'nın neticesidir. Modern okullarla yetişen Mustafa Kemal ve birlikte hareket eden kurmaylar, bu düşünceleri uygulamak gayesiyle ihtilalin ön saflarında bulunmuşlardır (İnalcık, 2008: 57-58).

Atatürk ve devrimleri üzerine yapılan eserlerin eleştiriye açık tarafı, tarihi koşulların ve aşamaların göz önünde tutulmamasıdır. Atatürk inkıpları topyekn bir ihtilaldir (İnalcık, 2008: 60). İnalcık, Cumhuriyet inkıplarını Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir devamlılık içerisinde değerlendirir. Dönem hakkındaki görüşlerini doğrudan dönemin muhatapları üzerinden inşa eder. Cumhuriyet öncesi doğan İnalcık, inkıplar sürecine şahitlik etmiş saygın bir tarihçidir.

Cumhuriyet; Osmanlı'dan Türkiye'ye bir devamlılıktır ve en büyük getirisi uygarlıktır. Osmanlı Türklerin imparatorluğuydu, bu da Türklerin cumhuriyetidir (Ortaylı, 2013).

Türk devrimi, Türk toplumunu ortaçağ karanlığından çağdaş uygarlık düzeyine çıkma sürecidir. Türkiye, emperyalizme karşı silahlı bağımsızlık savaşının kazanmasıyla örnek teşkil ederken, devrimlerle de çağdaş bir devlet ve toplum yaratma başarısı ile örnek olmuştur (Aybars, 2015: 218).

Cumhuriyetin jakoben bir cumhuriyet olduğunu dile getiren Tuncay, devrimlerin pek çoğunun laiklikle sembolik olarak ilişkili olduğunu ve en radikal devrimin ise harf inkılabı olduğunu vurgular. İslamiyet’le özdeşleşmiş bir yazıyı terk edip Hristiyanlıkla özdeşleşmiş Latin alfabesine geçişin ciddi bir karar olduğunu belirtir. Bu devrimin; medeni kanun, borçlar kanunu, ceza kanunu vb. adımlarla benimsetilmeye çalışıldığını ifade eder. Bu süreci, “yağmurdan kaçarken doluya tutulmak” olarak yorumlayıp, İslam aile hukukunun yerine Katolik aile hukukunu getirilmesini eleştirir (WEB20, 2003).

1925 sonrası gerçekleşen inkılap hareketi eski nesiller arasında derin akisler oluşturarak devam etmiştir (Karpata, 2010: 68). Son bir buçuk asırlık süreç Türkiye’nin yenileşme adımlarıyla doludur. İlk reformlar Osmanlı döneminde askeri ve idari kurumlarda yapılmıştır. Reformlar ilerleyen süreçte tüm halkı kapsayan bir sürece girmiş radikal değişimler meydana gelmiştir. Osmanlı’da başlayan bu ıslahat olarak adlandırılan bu reformlar Cumhuriyetle birlikte *inkılap* sürecine evrilmiştir. İnkılaplar toplumsal yaşamı ve devlet kurumlarını temelinden değiştiren ve revize eden bir kuramı temsil ediyordu. Yeni rejim sonrası bu süreç kaçınılmaz hale gelmiştir (Karpata, 2010: 79).

Cumhuriyetin ilanı edilmesi Halifeliğin kaldırılması süreci İslamcı/Monarşik devlet zihniyetinin tamamen son bulması laik bir sisteme geçişin en önemli iki adımlarındandır. Bu adımlar sonrası teokratik esaslarla idare edilen Osmanlı’dan laik ilkeleri benimseyen bir sisteme geçildi (Karpata, 2010: 132) Cumhuriyet; halkçılık, milliyetçilik ve laiklik ilkeleri baz alınarak inşa edildi. (Karpata, 2010: 135-136).

İnkılapların karşılık bulmasındaki en önemli husus; dinin devlet haricinde örgütlenme kabiliyetinin noksanlığı, Alevilerin katkısı, Diyanetin yönlendirici rolü, rejimin ağırlığı, toplumun uyum sağlaması ve faydacı cihetidir (Tanör, 1998: 265).

Cumhuriyet inkılaplarına olan tepkinin çoğu seçkinlerden kaynaklanır. Toplumun kısmi tepkisini de bu seçkinler yönlendirmişlerdir. En radikal muhalefetin beklenildiği Halifeliğin kaldırılması sürecine dış dokunur bir tepki gösterilmemiştir (Mango, 1995: 394).

Zaferler, Gazi Mustafa Kemal'in önemini perçinleyen bir unsurdur. Önderliğini bu zaferlerine borçludur. Elde ettiği başarılar liderliğini pekiştiren ve besleyen bir unsur olmuştur. Kurtuluş Savaşı'na Anafartalar'daki başarılarıyla katılmıştır. Kurtuluş savaşında gösterdiği başarılarla da 600 yıllık bir saltanatı ve geleneksel toplum yapısını değiştirme imkânını elde etmiştir (Kongar, 1999: 198).

Osmanlı döneminin son yüzyılında hayata geçirilen bir takım reformlar aslında giderek Cumhuriyetin zemininin ve alt yapısını oluşturmuş ve bir takım ihtiyaçların ortaya çıkması neticesinde reformlar yapılmıştır. III. Selim ve II. Mahmut'un ülkeyi modernleşme çabalarıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün muasır medeniyetler seviyesine erişebilmek adına inkılâplar yapması arasında benzer bir yön vardır. Hepsi de ülkeyi daha güçlü hale getirmek, toplumu kalkındırmak, insanlara bir refah ortamı sağlamak ve neticede ideal bir ülke yaratmak düşüncesi içindedir. Bu ister ıslahat ister inkılap olarak adlandırılınsın Türk modernleşmesinde de bu gaye ile hareket edilmiştir. Mevcut kurumlardan işe yaramayan bazılarının kaldırılması ama her halükarda yeniden bir yapılanma içine girerek o yeniden yapılanmanın getirdiği hızla bir ivme kazanıp daha güçlü daha kudretli bir ülke olmak ve giderek dünya siyasetinde hatırı sayılır aktörlerden biri olmak hedeflenmiştir (WEB21, 2014).

İnkılapların Batılılaşmaktan ziyade modernleşmek olarak adlandırılması gerektiğini ifade eden Engin, o süreçte devletin askeri, idari, siyasi vb. birçok alanda kurumların dibe vurduğunu ve yenilenmesi ihtiyacının doğduğunu vurgular. Batıdan alınan yeniliklerin de birebir alınmadığını, yerel unsurların ilave edildiğini belirtir. Örneğin Latin alfabesinde harflerin hepsinin alınmadığını ve Türk alfabesi olarak benimsendiği dile getirir. Temel gayenin ise okuma yazmayı kolaylaştırmak olduğunu söyler (WEB22, 2017).

İnkılap adımlarından biri olan Harf Devrimi, Cumhuriyetin hedeflediği kültür politikasının bir parçasıdır. Geçmiş kültür normlarından, Cumhuriyet'e özgü yeni kültür normlarına geçişi ifade eder. Bu bağlamda Harf devrimi bir sonuç değil, aslında bir nedendi. Yani Cumhuriyet'in inşasındaki kilit taşlardan biri olarak düşünülmesi gerekir. (Toprak, 2017: 3-4). Yeni cumhuriyetin hedeflediği vatandaş kimliği, dönemin

okur-yazar oranı ve basılan kitap sayıları üzerine düşünülduğünde devrimin gerekliliği hususu anlaşılabilir.

Cumhuriyet dönemi inkılapları kısmi de olsa bir kırılma, bir tepki ve bir kopuş sürecine sebep olsa da birçok kurum revize edilerek sürekliliğini devam ettirmiştir (WEB22, 2017).

İlmiye Sınıfı ve Devlet Memurları Kıyafeti Kararnamelerinin Kabulü (1925), Uluslararası Erkam'ın Kabulü Hakkındaki Yasa (1928), Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Yasa (1934), Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Yasa (1934), Soyadı Yasası (1934), Ağırlık ve Uzunluk Ölçülerine Dair Yasa (1930). Ayrıca Takvim Değişikliği (1926), Ticaret Yasası (1926). Hafta Tatilinin Cuma'dan Pazar'a alınması, alafranga saatin kabulü, Ayasofya'nın müzeye çevrilmesi vb. adımlar, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için gerekli olan ortam ve koşulların gerçekleşmesi amacıyla kabul edilen yasal düzenlemelerdir (Lewis, 2007: 269).

Gazi Mustafa Kemal, askeri başarılar sonrası Türk toplumuna yeni bir kimlik kazandırmayı arzulamış ve bu arzunun başarıya ulaşması için eskiye dair ne varsa kökten kurtulmanın gerektiğini bunun içinse inkılapların şart olduğunu ileri sürmüştür. Bu süreçte tek başına hareket etmeden çevresi ile istişare ederek adımlar atmış ve meclis aracılığıyla inkılapları halka mal etmek istemiştir (Turan ve diğerleri, 2000: 197-198).

Kurtuluş mücadelesinin zaferle taçlandırılması neticesinde idari, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda gerçekleştirilen inkılaplarla yeni devletin inşa süreci başlamıştır. Atılan adımlarda ümmet ideolojisinden ulus ideolojisine geçiş sürecinin izleri görülür. Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olma yolunda önemli ve radikal atılımlar gerçekleştirilmiştir. Bu atılımların bazıları toplumun çeşitli kesimlerince tepki ile karşılanmıştır.

Necip Fazıl'da inkılaplara muhalif tutum geliştiren yazarların başında gelir. Kurtuluş mücadelesini manevi zafer olarak ele alırken inkılapları maddi çöküş süreci olarak değerlendirir. Harf inkılabına şiddetle karşı çıkar. İnkılapları, Türkü ruh kökünden koparan adımlar olarak nitelendirir.

İnkılaplar literatürde genel itibariyle Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş evresinde atılması gereken zorunlu adımlar olarak değerlendirilir. Milli mücadeleden zaferle çıkan yeni devletin örgütlenme evresinde fikri alt yapısını inşa etme ve demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti olma yolunda yeni nesiller yetiştirme gayretinin bir tezahürüdür. Toplumun alışkanlıklarının değiştirilmesinin zor olması hasebiyle tepkilerin doğal olduğu ancak yeni rejimin kararlı tutumu ile bu sürecin sancılı da olsa Milli mücadele gibi başarıyla neticelendiği görüşü hâkimdir.

4.1.3.1.9 Şeyh Sait isyanı

Şeyh Sait İsyanı, 1925 yılında cereyan eden, Cumhuriyet tarihinin ilk isyanlarından biridir. Yeni Cumhuriyet'in karşılaştığı önemli sorunlardan biridir. İsyanın sebepleri, başlangıcı, gelişimi, bastırılması ve yargılamaları hususunda farklı değerlendirmeler mevcuttur. İsyanın en tartışmalı isimlerinin başında Şeyh Sait gelir. Necip Fazıl'ın bu hadise ile ilgili yazıları da bu tartışmaları körükleyen etkenlerin başında gelir.

Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları* adlı kitabında; Şeyh Sait'in planlı bir isyan hareketine giriştiği, İngiliz ajanı olduğu ve ayrı bir Kürt devleti ideali peşinde olduğu iddiasını çürütmeye çalışır (Kısakürek, 2015: 53).

Cumhuriyetin ilanı sonrası atılan adımlar hasebiyle Şeyh Sait'in yeni rejime küskün olduğunu, İslam'i hassasiyetleri olan her bireyin onun bu tavrına hak vermesi gerektiğini çünkü onun şeriata bağlı bir din mazlumu olduğunu belirtir (Kısakürek, 2015: 44).

İslamiyet'e zarar verdiğini düşündüğü adımlarla ilgili; *elimden gelse bizzat dövüşür, dinin yükseltilmesine gayret ederim*, sözlerinin isyana teşvik olarak algılanmaması gerektiği, rejime olan kırgınlığı ifade eden sözler olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu düşüncesini ise organize edilmiş bir isyan ve başkaldırı hareketine karar vermiş birinin işe, kitleleri ümitsizliğe sürükleyecek böyle bir ifade kullanarak başlamayacağını belirterek savunur (Kısakürek, 2015: 37). Ona göre harekete isyan süsü verilmeye gayret edilmiştir.

Gelişen hadiseleri Şeyh Said'in tertiplelediği, ateşlediği iddialarını çürütmek için Şeyh Said'in hiçbir adım atmadığını, köyünde inzivaya çekildiğini, buna rağmen hükümet güçlerinin üzerine gelmesiyle hadiselerin başladığını ve karşı koymaya mecbur bırakıldığını belirtir (Kısakürek, 2015: 46, akt. Türen, 2018: 60). Bu sebeple isyanın bir hazırlık süreci içermediğini, anlattığı hadiseler neticesinde meydana geldiğini ifade eder.

Dini hassasiyetleri önceleyen bir tarih okuması yapması hasebiyle hadiseleri kendi ideoloji çerçevesinde bu perspektiften değerlendirir. Fethi Okyar yerine İsmet İnönü'nün başa getirilmesi sürecine bu noktadan yola çıkarak muhalif ve eleştirel bir tutum sergiler. Bu tavrını; *Müslümanı Müslümana kıydırmayacağını iddia eden Ali Paşa yerine, ismitsiz İsmet Paşa'yı başa getirdiler*, sözleriyle belirtir (Kısakürek, 2015: 51). İsyanın bastırılması süreci için alınan tedbirleri aşırı bulması hasebiyle İnönü eleştirisi yapar.

Necip Fazıl'ın Şeyh Sait ilgili görüşleri özetlenecek olursa Şeyh Sait; planlı bir isyan hareketine girişmeyen, yabancıların kışkırtmalarıyla hareket etmeyen, bağımsız bir Kürt devleti ideali peşinde koşmayan, rejime küskün bir din mazlumudur.

Literatürde ise bu hususla ilgili çeşitli yaklaşımla mevcuttur. Metin Toker, Ergün Aybars, Uğur Mumcu ve Behçet Cemal gibi araştırmacılar isyanın çıkışında İngiliz rolü olduğunu savunurlar (Öke, 2014: 214). Kürkçüoğlu, ayaklanmada İngiliz parmağı olduğuna dair iddialara karşı daha temkinlidir. İngiltere'nin kesin rolünü ortaya koyacak bir belgeye rastlayamadığını belirtir (Kürkçüoğlu, 2006: 377).

Başka bir görüşe göre ise ayaklanmanın nedeni; İngilizlerin kışkırtmaları değil aksine Atatürk devrimlerine karşı bir tepki hareketidir. Hilafetin kaldırılması, Saltanat idarecilerinin sürgüne gönderilmesi, Şer'iyye ve Evkaf Vekâletini kaldırılması, şer'i mahkemelerin ilgası, medreselerin kapatılması ile dini yönden köklü değişikliklere gidilmiş ve isyanın temelindeki dini söylemlerinin oluşmasına neden olmuştur (Kılıç, 2009: 133).

Şeyh Sait Ayaklanması'nın çıkışında iç dinamiklerin mi yoksa dış dinamiklerin mi etkili olduğu bugün hala tartışılan bir konu olmuştur. Ayaklanmanın çıkış noktasında iç dinamiklerin etkisi genel itibariyle herkes tarafından kabul görürken, araştırmacıların

kesin olarak uzlaşmaya varamadıkları konu, İngiltere'nin bu ayaklanma olayının neresinde olduğu sorunudur (WEB3, 2018).

İngilizler, dinsel yönden halifeliği geri getirmek ve Kürdistan bağımsızlığını kazanmak isteyen bir ayaklanmayı desteklememiştir. Bu ayaklanma İmparatorluk sınırları içerisindeki Müslümanlar düşünüldüğünde İngiltere için tehlikeli bulunmuştur. Ayrıca bağımsız Kürt devleti fikri, İngiliz himayesindeki Kürtlere sıçraması ihtimali göz önünde bulundurulmuştur (Tuncay, 1981: 130-131).

Kürkçüoğlu, Türkiye'yi parçalamak, ya da kendisinden uzaklaştırarak Sovyetler Birliği'nin yanına geçmesini sağlamanın İngiliz politikasına aykırı olduğunu bu sebeple ayaklanmanın başarılı olmasını arzu etmeyeceği ama Musul meselesinde avantaj getirecek sınırlı bir ayaklanmanın gerçekleşmesi için Kürtlere ümit verme ihtimalini göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizer (Kürkçüoğlu, 2006: 310-314). Baskın Oran, Musul meselesi sürecinde İngiltere'nin bu ayaklanmayı kullanmak isteyeceği düşüncesini dile getirir (Oran, 1988: 168).

Zayıf bir katılımı gerçekleştiren başarısız bir eylem olmasına karşın, bu denli fazla ses getirmesi; Türk Hükümeti'nin, iç muhalefeti susturmak ve devrimlerin gerçekleşmesi için gerekli olan siyasal ve hukuksal altyapıyı hazırlamak amacıyla ayaklanmanın konumunu abartması ve İngiliz Hükümeti'nin Musul meselesini lehine çevirme arzusu olarak görülebilir (WEB23, 2018).

İslamoğlu, Şeyh Said kıyamı İslami bir kıyam olduğu gün gibi ortada iken, bu gerçeği Müslüman olmayan birçok kişi itiraf etmişken, ne hikmetse kimi Kemalist yazarlar ve Kürt milliyetçileri, onu ulusal-ulusçu bir kıyam gibi gösterme gayretine girdiklerini ifade eder (İslamoğlu, 1991: 64-66).

İnönü isyanı, ülkenin karışık olduğu bir evrede beliren bir irtica hareketi ve şark isyanı olarak değerlendirir (İpekçi, 2014: 22). Kazım Karabekir, bölgenin cehaleti, geri kalmışlığı, işsizliği, aşiretlerin varlığı vb. hususları isyanın temel sebepleri arasında görür (Karabekir, 2000: 46-47).

Bu isyan, Türkiye’de yeni kurulan Cumhuriyet idaresinin, Türk milletinin her ferdi tarafından anlaşılamadığını ve kabul edilemediğini göstermiştir. Asırlardır alışık oldukları şeriat düzeni ve ağalık sisteminin değiştiğini gören bir grup, Mustafa Kemal’i ve Cumhuriyet düzenini yıkmak neticede de bir Kürt devleti kurmak için ayaklanmışlardır. Bu ayaklanma; yıllarca süren bir savaşlar silsilesinden yeni bir Türkiye çıkararak kurucu kadro tarafından sert bir şekilde bastırılmıştır. Çünkü genç Türkiye’nin ne kaybedecek toprağı ne de iç isyanlarla uğraşacak vakti vardır (Türen, 2018: 64).

Belgeler; Şeyh Said’in isyanı planladığını, isyan çıkarmak için propaganda ve bağımsız Kürdistan kurmak için İngilizlerle birlikte hareket eden Seyit Abdülkadir gibi Kürtçülerle temas kurduğunu, işbirliği içine girdiğini göstermiştir (Meydan, 2010: 352).

Şeyh Sait İsyanı, ülkenin çağdaş muasır medeniyetler seviyesine çıkarılma gayesi için atılan devrim adımlarına karşı gösterilen tepkinin tezahürüdür. İsyan ile birlikte ülke idaresi yasalarda değişiklikler olmuştur. İsyanı bastırmak için sert ve radikal tedbirler alınmış, Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası’nın kapatılmasına sebep olmuştur (Aybars, 1998: 256-261).

4.1.3.1.10 Şapka devrimi: İskilipli Atıf

Necip Fazıl Kısakürek Şapka devrimi ile ilgili olarak; gelenek ve görenekler varken kıyafetlerin yasalarla belirlenmesini kabul edilemez bir durum olarak değerlendirilmesi yapar. Zorunlu kıyafetin sadece belirli mesleklerde olabileceğini ifade eder. Aydınlığın sözde sembolü olan şapkanın benimsenmesinin topluma herhangi bir faydası olamayacağını dile getirir (Kısakürek, 2015: 73-74).

Necip Fazıl’a göre şapka; şahsiyetimizi topyekûn Garba teslim ettirilişimizin, yüzde yüz palyaço haline getirilişimizin, bir paspas üzerinde milli ırzımızı Avrupalıya feda etmeye zorlanışımızın resmi, aleni ve nihai hamlesidir. Şapkada şapkayı aşan bir mana vardır. Dini, milli, bedii ve tarihi ölçülerimizin istikrah duyduğu bu unsuru başımıza geçirmeye

mecbur tutulmak; bütün mukaddesatımızın, tarihi can düşmanımızın emrine verilmeye zorlanmasıdır (Kısakürek, 2012: 370).

Son Devrin Din Mazlumları adlı eserinin önemli bir kısmını İskilipli Atıf'a ayırmış ve onu *şapka devrimine muhalif ve dindar olması hasebiyle idam edilen ilk din mazlumu* olarak betimlemiştir. İskilipli Atıf'ın şeriat ölçüsünü temsil ettiğini bu sebeple şapka devriminde kurban edilen suçsuz bir şehit olduğunu belirtir. Rejimin dindarlara karşı muhalif bir politika yürüttüğünü söyler. İskilipli Atıf'ın kurduğu Teali İslam Cemiyeti'nin İzmir'in işgaline ilk tepki veren dernek olduğunu ifade etmiştir. (Kısakürek,2015: 85).

Necip Fazıl'a göre İskilipli Atıf, Şapka devriminden önce kaleme aldığı Frenk Mukallitliği isimli tartışmalı eseri hasebiyle idam edilmiştir (Kısakürek, 2015:89). İdamından sonra başına şapka geçirildiğini de rivayet etmiştir. İskilipli Atıf, hayatı çilelerle dolu zulmün baş kurbanlarından biridir. İnce hikmetlerle dolu gerçek ve derin bir mümindir (Kısakürek, 2015: 121).

Necip Fazıl'ın Şapka inkılabı ve İskilipli Atıf ile ilgili görüşleri özetlenecek olursa; Şapka inkılabı, İslam'ı kazıma adımlarından birisidir. Halk benimsememiştir. Kılık kıyafet zorunluluğunun kanunlarla dayatılması yanlıştır. İskilipli Atıf bu dayatmalara karşı çıkmış, muhalifliği ve dindarlığı hasebiyle idam edilen ilk din mazlumudur. Literatürde ise Armağan gibi bu düşünceyi destekleyenlerin yanında şapka kanunu üzerinden din istismarı yapılmak suretiyle cumhuriyet karşıtlığı inşa çabasının bir tezahürü olarak değerlendirenlerde mevcuttur.

İskilipli Atıf'ın şapka kanunu yayınlanmadan önce yazmış olduğu bir kitabı sebebiyle yargılandığını dile getiren Armağan, yargılama neticesinde hukuksuz bir biçimde idam edildiğini belirtir (WEB24, 2017).

Meydan, İskilipli Atıf'ı; dini kullanarak halkı isyana teşvik eden katı bir İslamcı olarak betimler. Necip Fazıl'ın İskilipli Atıf'ı önemli bir din âlimi gösterme gayretinin altında *rejimin dindarlara karşı olduğu* algısını yaratma arzusu olduğunu ifade eder (Meydan,2013: 628).

Şapka Kanunu bahane edilerek *din istismarı* üzerinden toplum Cumhuriyete karşı kışkırtılmak istenmektedir. Burada sorun şapka takıp takmamak değil, toplum arasında dini kullanan bazı kişilerin Müslüman toplumu yeni rejime karşı isyana teşvik etmektir. Kanun şapka zaruriyetini halka değil, mebus ve memurlara getirmiştir. İlerleyen süreçte kanunun istismar edilmemesi yaptırım olarak hapis ve para cezası maddesi eklenmiştir. Verilen cezaların sebebi şapka giyilmemesi değil, bunu bahane edip ayaklanma teşebbüsünde bulunmalarıdır. İskilipli Atıf da halkı isyana ve irticaya teşvik suçlamasıyla cezalandırılmıştır (Meydan, 2013: 665).

Atatürk başta olmak üzere Anadolu'da emperyalizme karşı direnenlerin öldürülmesi emrini içeren bir bildirin *İskilipli Atıf*'ın üyesi olduğu bir Teali İslam Cemiyeti tarafından dağıtıldığını belirten Arı, *İskilipli Atıf*'ın şeriatçı bir devlet kurmak istediğini ve vatana ihanet suçundan yargılanıp idam edildiğini beyan eder (WEB25,2014) Öztürk, *İskilipli Atıf*'ın hakiki bir din âlimi gösterilme gayretinin yanlışlığına vurgu yapar (Meydan, 2013: 635).

Şapka devrimi konusunda en tartışmalı isim, şapka devrimine muhalif olduğu ve toplumu isyana teşvik ettiği gerekçesiyle *İstiklal Mahkemesi* kararıyla idam edilen *İskilipli Atıf*'tır. *İskilipli Atıf Hoca* şapka devrimi ile ilgili yargılandığı davadan beraat etmiş ama inkılaplara karşı duruşu hasebiyle *İstiklal Mahkemelerince* idam edilmiştir.

Atıf Hoca, şapka konusundan beraat etmesine rağmen devrimlere karşı tutumu nedeniyle *İstiklâl Mahkemesi*'nce mahkûm olmuş ve idam edilmiştir (Koloğlu, 1978: 96).

İskilipli Atıf, *Frenk Mukallitliği* ve *İslam makalesi risalesi* sebebiyle şapka kanunu aleyhinde çıkan ayaklanmalarda rolü olduğu gerekçesiyle *İstiklal Mahkemelerinde* yargılanarak idam edilmiştir (Baydar, 1970: 134).

Şapka Kanunu ile şapka giymenin zorunlu hale getirilmediğinin altını çizen Bardakçı, eğer giyilecekse sadece şapkanın giyilmesi gerektiği maddesinin getirildiğini ifade eder. *İskilipli Atıf*'ın *Frenk Mukallitliği* ve *İslam isimli risalesi* sebebiyle idam edildiği iddiasının yanlış olduğunu belirtir (WEB26, 2015).

İskilipli Atıf gibi Teali İslamcılarının Atatürk ve Milli mücadele karştı olduğunu, İttihatçıların din yolundan saptıklarını belirten Tunaya, bu sebeple Necip Fazıl'ın bahsettiği İzmir'in işgaline ilk tepki gösteren gruplardan olduğu iddiasının yanlış olduğuna vurgu yapar (Tunaya, 1984: 382-385).

Türen, Necip Fazıl'ın iddialarına karşı kaleme aldığı çalışmasında, farklı akademisyenlerin de görüşlerine yer vererek; şapka devrimi ve İskilipli Atıf ile ilgili Necip Fazıl'ın ortaya attığı iddiaların geçersiz olduğunu belirtir (Türen, 2018:67). Hadiselere, kaynaksız ve belgesiz anlatılarla ideolojik bir yaklaşım sergilediğini ifade eder (Türen, 2018: 77).

Özakman, halkın şapka giymek hususunda zorlanmadığını, memurlara zorunluluk getirildiğini ve kimsenin şapka giymediği için idam edilmediğinin altını çizer. İdam cezalarının asıl sebebinin halkı isyana teşvik etmek olduğunu dile getirir (Özakman, 2012: 650).

4.1.3.1.11 Menemen hadisesi

Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları* adlı kitabında Menemen hadisesini; birkaç serseriye para ile yaptırılmış bir tertip olarak görür ve hadisenin asıl gayesinin büyük ve kuvvetli sandıkları din adamlarını ortadan kaldırmaya çalışmak olarak değerlendirir (Kısakürek, 2015: 131). Kubilay'ın vurulma süreci ile ilgili, *tokatları yiyen Mehmed henüz kendisini toparlayamadan bir silah sesi... Kubilay'ın yere düştüğü görülüyor. Topuğundan bütün ayağı parçalanasıya bir tüfek kurşunu yemiştir*, satırlarıyla bahseder (Kısakürek, 2014: 134). Hadiseden sonra sıkıyönetim ilan edilmesi ve yapılan tutuklamaları *dinle ilgili herkes çuvalın içinde* diyerek eleştirmiştir (Kısakürek, 2015: 135). Nakşibendi tarikatı şeyhi Şeyh Esad'ı olaylardan sorumlu tutulmasını eleştirmiştir ve onun mağdur edildiğini ifade etmiştir. Öldürülmesini ise tertip planının ilk maddesi olarak değerlendirmiştir (Kısakürek, 2015: 160-161). 1931 tarihli Ankara Türk Ocağı'nda yaptığı konuşma;

"...Bir kaza merkezinin göbeğinde, hükümet konağının, hükümet otoritesinin telkin ettiği bir meydanın ortasında, müfrezesini bırakan, kolunu sallaya sallaya bir başına mürtecilerin üzerine yürüyen ve gençliği, hocalığı, askerliği bütün mefkûreyi temsil eden bir genç, halkın, askerinin ve bütün dünyanın gözü önünde evvela tabanca ile vuruluyor. Sonra kafası bıçakla kesiliyor. Ve sonra başı sicimle irtica mızrağına takılıyor. -Buna ne diyorsun? Bunun manasını anlıyor musun? Mürteci, memleket gençliğine, memleket fikrine beslediği kastın, gayzın, kinin, mel'un hırsın derecesini Kubilay'ın başında açıkça soğukkanlılıkla irade ediyor. Kubilay'ın başı kesilmeseydi, bu iradeyi bulamayacaktık. Bu vakayı benzerlerinden ayıracaktık. Eğer Kubilay bir kahramansa bu farkı meydana çıkardığı içindir. Hem de hiç benzer bir vakanın zayıf şeraiti içinde çıkabildiği içindir. Binaenaleyh mesul kimdir? Mesul, Derviş Mehmet ve avanesi değildir. İrtica, —Bahrimuhitl deki buz dağları gibi suyun yüzüne sivri bir uç çıkardı. Mesul bu uç değildir. Buz dağının heyet-i mecmuasıdır. Bu ucu tepelemekle, suyun yüzünde ondan hiçbir nişame bırakmamakla dağı kaldırmış olmayız. O dağı tuz buz etmek lazım. Mesuller, suyun yüzüne çıkmayanlar, çıkan birkaç kişiye cemiyet hayatı içinde sinsi sinsi omuz verenlerdir." (Kocahanoğlu, 2013: 220) dikkat çekicidir.

5 Ocak 1931 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde yayımlanan konuşmasında ise Menemen hadisesi ile ilgili: "...Gözüme görünen şeyi açıkça, kaidesiz, tertipsiz ve imansız söylüyorum. Eğer zayıf tutarsan, eğer inkılâbın yüreğini, hassasiyetini ve sınırlarını temsil etmezsen, bıçağın ters tarafı ile yirmi dakikada kesilen Kubilay'ın kafasında sana tevcih edilen akıbeti seyredebilirsin... Türkiye'nin nüfus kütüğündeki softa ve mürtecilerin yeşil kanını kurutacaksın; bu kadar..." der (WEB27, 2013).

Necip Fazıl'ın Menemen hadisesi hususundaki görüşleri toparlanacak olursa; Menemen'de cereyan eden hadise tertipli bir süreçtir. Hadisenin asıl gayesi etkili din âlimlerinin etkisini azaltmak yahut yok etmektir. Hadiseden Nakşibendi tarikatı Şeyhi Şeyh Esat Efendi'nin sorumlu tutulması yanlıştır. Şeyh Esat Efendi masumdur. Literatürde ise bu düşüncenin yanında hadisenin Laik Cumhuriyete karşı gerçekleştirilen bir gericilik hareketi olduğu görüşü hâkimdir.

Soyak hatıralarında ilk günlerde hükümetin olayın birkaç şakinin sapkın davranışı olarak gördüğünü ancak Mustafa Kemal Paşa'nın bunun planlı bir eylem olduğundan şüphelendiğini belirtir (Soyak, 1973: 433). Gazi Mustafa Kemal, Menemen Hadisesi ile ilgili; halkın namusunu ve dinini kurtaran bir ordu subayının mürteciler tarafından öldürülmesine ve Menemen halkının buna seyirci kalmasına tepki gösterir. Hadiseyi cumhuriyete karşı gerçekleştirilen bir suikast olarak değerlendirir (Soyak,1973: 454). Kurtoğlu, Menemen hadisesinin en önemli özelliklerinden birisinin dine niteliğe sahip olması olduğunu belirtir. Ayaklanmayı gerçekleştiren kişilerin Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkarak şeriata dayalı bir devlet kurmay tahayyül ettiklerini ifade eder (Kurtoğlu, 2000: 45).

Menemen hadisesi, ülke içindeki gericilerin varlığının devam etmesi ve mevcut rejimi yıkma girişimi tezahürüdür. Çok partili bir rejimin işleyişini sağlayacak toplumsal bir tabanın henüz oluşmadığının resmidir (Güner, 2006: 125).

Menemen hadisesi ve Kubilay'ın şehit edilmesi sürecinin failleri Nakşibendicilerdir. Nakşibendi tarikatı Şeyh Esad, oğlu Mehmet Ali ve Kubilay olayında Menemen'de en önde yürüyen ve genç öğretmenin başını kesen Giritli Mehmet üzerinde durulması gereken kişilerdir (Çetinkaya, 2012).

1929-1930 arasında dünyada meydana gelen ekonomik bunalımın yarattığı etkiden istifade eden irticacı çevreler, yeni kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nda birleşmişlerdir. Cumhuriyet kazanımlarının tehlikeye girdiğini hissedenden Atatürk, çok partili sisteme geçiş denemesinden geri adım atmıştır (Tanfer, 1990:318). Gericiler irtica hareketi, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın dağılması sonrası *şeriat* sloganlarıyla İzmir Menemen'de tekrar ayaklanmışlardır (Çetinkaya, 1997: 16).

Menemen Hadisesi, Nakşibendilerce planlanmıştır. Tarikatın önderi Şeyh Esat, tekke ve zaviyelerin kapatılması sonrası köşküne kapanmış ama müritleri aracılığıyla faaliyetlerini devam ettirmiştir (Kırçak, 1989: 291).

Menemen Hadisesi, dini çıkarları için kullananların hazırladığı bir gerici hareketidir. Yargılama sürecinde hadisenin çok geniş boyutlu olmadığı anlaşılmış, gözdağı vermek için adımlar atılmış, idam kararları alınmış ama Menemen'de yaşayan tüm halkın cezalandırılması gibi bir uygulamaya gidilmemiştir (Aysal, 2009: 610).

Kubilay'ın, Cumhuriyet düşmanı bir grup tarikat mensubunca vahşice katledildiğini ifade eden Meydan, Menemen'de sadece Kubilay'ın değil, Atatürk'ün kurduğu laik cumhuriyetin boğazı kesilmek istendiğinin altını çizer (WEB28, 2018).

Resmi tarihin Menemen ile SCF arasında bağ kurmaya çalıştığını dile getiren Koçak, bunun kronolojik olarak çok zordur olduğunu belirtir; çünkü Menemen olayında SCF tarih olmuştur (WEB29, 2013).

Tunçay, Menemen hadisesinin CHP'nin bir planı olduğu iddiasının doğru olmadığını ama iktidarın bu hadisenin önemini abartarak genel bir temizlik için kullandığını beyan eder. Nakşibendi tarikatı şeyhi Şeyh Esad Efendi'nin öldürülmesini buna örnek gösterir. Bu durumun Menemen'de gerçekleşen hadiseyle bir ilgisinin olmadığını söyler (WEB30, 2018).

Kubilây Olayı ya da *Menemen Olayı* olarak adlandırılan olay, 23 Aralık 1930 tarihinde, İzmir'in Menemen kazasında gerçekleşmiştir. Mahkemedeki ifadelere, şahitliklere ve iddianameye göre, olayın en az 4 aylık bir planlama süreci vardır. Bu sürecin ardından, Manisa'dan yola çıkarak Menemen'e gelen, başlarını *Mehdi* ya da *Derviş Mehmet* adlı bir uyuşturucu bağımlısının çektiği 6 kişilik grup tarafından gerçekleştirilen olay sonucu Asteğmen Kubilây Bey başı kesilerek, 2 bekçi vurularak şehit edilmiştir. Olayı gerçekleştiren 6 kişilik gruptan da 3 kişi çatışmada öldürülmüştür (Ertem, 2012:115).

Derviş Mehmet'in bütün Menemenlileri şeriat bayrağı altında toplanmaya çağırdığını dile getiren Arı, bu çağrıya uymayanların kılıçtan geçirileceğini söylediğini belirtir. Cumhuriyet yerine şeriat yasalarını getirilmeye çalışılmış, Kubilay gözü dönmüş Derviş Mehmet tarafından öldürülmüştür. Derviş Mehmet ve adamları, İstanbul'da bir tarikat önderi olan Şeyh Esat'a bağlıdırlar (WEB25, 2014).

Hür, Derviş Mehmet'in etkisine kapılmış birkaç cahilin esrarında etkisiyle mehdilik gösterisi sahnelediklerini, bu durumun doğru düşünme yetisinden yoksun idareciler sayesinde büyüdüğünü, alevlendiğini, göstericilerin büyük öfke ve cesaretle üzerlerine gelen Kubilay'ı canavarca öldürdüklerini, o sırada çevrede olan kimselerinde bu durumu tiyatro seyrede gibi seyredip müdahalede bulunmadıklarını dile getirir. Bu hadiseler cereyan ederken erler ortada yoktur. Hadisenin Şeyh Esad Efendi tarafından tertiplendiği iddiasının delili, Nalıncı Hasan'ın Esad Efendi'ye yaptığı ziyarette halifelik, fes ve tekkelerle ilgili konuşmalarına şahit olduğunu söylemesidir. Hadisenin bu boyutta bir ekip ile gayeye erişmesi mümkün görünmemektedir. Bunların yanında hadisenin Nakşibendileri yok etmek için Ankara tarafından hazırlandığı ve Gazi Mustafa Kemal'in *Menemen'i yakın* dediği iddiası ispatlanmış değildir. Bu kanıtlamasa da Ankara'nın bu hadise üzerinden dini grupları sindirme politikasına gittiği görülür (WEB27, 2013).

Nakşibendî tarikatından Derviş Mehmet, Mehdilik iddiası ile ortaya çıkmıştır. Toplumunu şeriat istemek için sancak altına çağırmıştır. Hadiseyi haber alan bölük komutanı yardım talep etmiştir. Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay bazı erlerle birlikte yardıma gönderilmiştir.

Radikal bir Atatürkçü olan Kubilay; Derviş Mehmet ve adamlarından silahları bırakıp teslim olmalarını isteyince, asiler tarafından öldürülmüştür. Hadiseye engel olmaya çalışan bekçiler de asilerce öldürülmüşlerdir (Çaycı, 2002: 180).

Menemen Olayı'nı gerçekleştiren 6 kişiden sağ olarak yakalanan Mehmet Emin, Nalınca Hasan ve Küçük Hasan'ın yapılan yargılanmaları sonucunda vermiş oldukları ifadelerde Manisa ve çevresindeki Nakşibendi tarikatı ileri gelenleriyle ilişki içinde bulduklarını, İstanbul'da bulunan Nakşibendi tarikatı lideri Şeyh Esad Efendi ile sürekli haberleştiklerini belirtmeleri bu olaydan Nakşibendi tarikatının birinci derecede sorumlu olduğunu ortaya çıkarmıştır (TBMM, Zb.C., Cilt 25, s.8)

Menemen hadisesi, yakın tarihimize kara leke olarak geçmiş acı bir olaydır. Bu cinayeti işleyenlerin birçoğu olay sırasında, bir kısmı da mahkemede verilen kararlar sonrasında hak ettikleri cezayı almışlardır. Bu olayın arkasında yer almış ve bu vahşete sebebiyet vermiş herkes cezalandırılmıştır. Fakat bu olay, Osmanlı'dan kalma Şeyhlik, müritlik, halifelik gibi kavramları benimsemiş gerici ve cahil bir kitlenin hala var olduğunu göstermiştir. Necip Fazıl'ın bu husustaki yorumları duygusal ve kurgusaldır (Türen, 2018: 85).

4.1.3.1.12 Dersim isyanı

Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları* adlı kitabında Dersim hadisesini;

“En aşağı 50.000 Müslüman'ın kanını ve canını ihtiva etmesi bakımından, kalın hatlarıyla bir harita gibi çizdiğimiz ve şu anda yalnız ana prensip ve manasıyla tespit ettiğimiz bu faciyanın, tarihte bir benzeri gösterilemez. Babalarını arayan ve yanına gitmek istediklerini söyleyen iki masum çocuğun Hozat Kaymakamı tarafından süngületerek babalarının yanına gönderilmesi... Kendisinin öğretmen ve köy halkıyla alakasız bir şahıs olduğunu iddia ederek alevler içinden fırlamak isteyen bir gencin, kalasla itilip alevler içine atılması ve karşısında sigara içilmesi... Buğday sapları üstünde yakılan, daha evvel kurşunlanmış bütün bir köy halkı... Annesinin

karnından sivri uçlu aletle çıkartıldıktan sonra yaşamakta devam eden ve hala topuğunda bu sivri uçlu aletin izini taşıyan çocuk... Bir dere içinde boğazlanan ve bu fiili yerine getiren cellâdın bulunması bir hayli zorluğa yol açan yirmi masum... Ve buna benzer daha neler, daha neler!.. Cesetleri değil, manaları muhakeme ve idam eden tarih, bakalım bu 50.000 çocuk, genç, ihtiyar, kız, kadın, hasta, alil Müslüman cesedine karşılık kaç ferdin manası üzerinden kararı verecektir?" satırlarıyla anlatır ve din mazlumluğunun en çarpıcı levhası olarak betimler (Kısakürek, 2015: 167).

Celal Bayar'ın Başvekil ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın Genelkurmay Başkanı olduğu bir süreçte meydana gelen Dersim faciası, satırlarıyla hadiseden Fevzi Çakmak ve Celal Bayar'ı sorumlu tutmuş ve Murat suyunun kandan kıpkızıl aktığını görenlerin olduğunu iddia etmiştir (Kısakürek,2015: 169).

Dersim hadisesi hususunda Necip Fazıl'ın görüşleri özetlenecek olursa; 50.000 bin müslümanın öldürüldüğü, tarihte bir benzeri olmayan acılarla travmalarla dolu bir faciadır. Olaylardan Fevzi Çakmak ve Celal Bayar sorumludur. Literatürde ise yaşamını kaybedenlerin sayısı ile ilgili görüş ayrılıklarının yanında katliam olup olmaması ve olayların bastırılma sürecine dair çeşitli yaklaşımlar mevcuttur.

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan 14 Ağustos 2010 tarihli konuşmasında; Necip Fazıl'ın *Son Devrin Din Mazlumları* adlı kitabından bahsederek; *bu kitaptan sonra hayatının değiştiğini, okuduğu satırların hafızasından çıkmadığını, kitabın yakın tarihin karanlık sayfalarını aydınlattığını* söyler. *Şahsının ve neslinin Dersim hadisesiyle bu ilk kez bu kitapla tanıştığını* vurgular. Kitabın yayınlanmasıyla *yasaklanıp toplatıldığını* ifade eder. Necip Fazıl'ın *Dersimlilere yaşatılan trajediyi bu kitapla gün yüzüne çıkarttığını* vurgular (Meydan, 2010: 454).

Meydan 50.000 iddiasının asılsız olduğunu ve hiçbir belgede böyle bir böyle bir sayıya ilişkin kanıt olmadığını ifade eder. Necip Fazıl'ın Dersim ile ilgili iddialarını içeren *Son Devrin Din Mazlumları* isimli kitabının mesnetsiz, kaynaksız, belgesiz bir biçimde duyumlar üzerine kaleme alındığını belirtir. Necip Fazıl'ın Dersim hadisesine dair beyan ettiği görüşlerin temeli; Nuri Dersimi ve İ. Sabri Çağlayangil'e dayanır. Dersim hadisesiyle yüzbinlerce insanın katledildiği iddiasının ana kaynağı, Kürt Teali Cemiyeti üyesi, Koçgiri, Ağrı ve Dersim isyanlarının liderlerinden Kürtçü Baytar Nuri Dersimi'dir. (Meydan, 2010: 471-473).

Gazi Mustafa Kemal ve İnönü himayesindeki 1937 yılındaki Dersim Harekatı'nda 265 asi öldürülürken, 67 şehit verilmiştir. İddia edildiği gibi ortada bir katliam hareketi mevcut değildir. Yine 1938'de Celal Bayar'ın sorumluluğunda gerçekleştirilen İkinci Dersim Harekatı'nda da bir katliam olduğu iddiası gerçekdışıdır (Meydan, 2010:580). Seyit Rıza, Koçgiri, Ağrı ve Dersim isyanlarının elebaşlarındandır. Bölücü Kürt hareketini temsil eder (Meydan, 2010: 554).

Özgür Erdem, *Dersim Yalanı ve Gerçekler* isimli kitabında; bütün belgeleri taradığını *Ulus, Akşam, Cumhuriyet, Kurun, Son Telgraf* ve *Tan* gazetelerini tek tek incelediğini ama Dersim'de katliam olduğuna dair bir delile rastlamadığını ifade eder (Erdem, 2012).

"Tunceli'de toplam olarak 95 aşiret varken 1937 isyanına 6, 1938 isyanına ise 10 ya da 15 aşiret vardır. Bu durum 15.000-20.000 kişilik bir nüfus kontrol edildiğini göstermektedir. Türk ordusu bölgede önüne geleni öldürmüş olsa dahi 50.000 ile 100.000 kişiyi öldürmüş olması imkânsızdır (Erdem, 2012: 97).

Dersim hadisesi neticesinde sadece Seyit Rıza ve isyanda etkili olan 6 isim idam etmiştir. Bu sebeple Dersim'de Kürtlerin katledildiği, soykırıma uğratıldığı iddiası provakatif yanlış bir iddiadır (Zelyut,2014: 303).

Cemal Şener, *Osmanlı Belgelerinde Dersim Tarihi* isimli eserinde Dersim aşiretlerinin isyan ve başkaldırma girişimlerinde bulduklarını belirtmiştir (Şener, 2003).

Milli devlet inşasının Dersim'in aşiret yapısı ile çelişmesi neticesinde Dersim'de büyük bir isyan patlak vermiş, devlet de isyanın büyüklüğü düzeyinde isyanı bastırmak için çeşitli tedbirler almıştır. İsyani bastırma girişiminde devletin aşırı güç kullandığına dair çeşitli eleştiriler mevcuttur. Tehlikenin büyüklüğü oranında devletin sert tedbirler alması doğal bir husustur. Ulusal varlığı tehdit eden gücün neticesinde ir güç kullanılmak zaruri bir husustur. İsyani bastırmakla görevli askerlerin yetkinliği ise hasıraltı edilmemesi gereken bir durumdur (Doğan, 2012: 168).

Dersim olayları büyük bir katliam hareketi olup etkileri günümüze kadar devam bir travmadır. Toplumsal bilince yerleşmiş olumsuz olayların hem mağdurun zihninde hem de toplumsal bellekte kendini tekrar eden sızısı ancak toplumsal yüzleşmeyle dinebilir. Yüzleşme terimi, olayları yeniden ele alıp sağlıklı bir değerlendirme yapmak anlamına

gelir. Bu yüzleşme, ölümlere terk edilmiş, mağaralarda gaz bombalarıyla can vermiş ve binlercesi evinden uzaklara sürülmüş bir halkın acısını görebilmeyi ve ona hakkını teslim etmeyi içerir. Elbette, yüzleşme, günümüze dek etkisi süren ırkçı, ötekileştirici klişelerin yeniden sorgulanır olmasını da sağlar (Baran, 2014: 12).

Dersim hadisesinin halka karşı olan bir girişim değil isyancılarla olan bir çatışma süreci olduğunu belirten Halaçoğlu, isyancıların köylerde olması hasebiyle istenmeyen üzücü hadiseler meydana gelmesinin de doğal bir husus olduğunu ifade eder (WEB31, 2014).

Hür, Dersim hadisesinin korkunç bir katliam olduğunu ve bu katliamın sadece devlete tabi olmakla kalmayıp aynı zamanda Kürtlüğünden, Zazalığından, Ermeniliğinden, Aleviliğinden, Dersimliliğinden de vazgeçerek *tek millet, tek dil, tek din* şemsiyesi altında toplanmaya direndikleri için yapıldığını ifade eder (WEB32,2014).

Nuri Dersimi'nin kaleminden anlatılan Seyid Rıza ile belgelerdeki Seyid Rıza birbiriyle çelişmektedir. Bu husus, Nuri Dersimi'ni kaynak alan tarih eserlerinin güvenilirliğinin sorgulanması gerektiği hakikatini gün yüzüne çıkarmaktadır (Kızıldağ,2013: 31). Necip Fazıl, Dersim hadisesi hususunda isyancıları masum ve din mazlumu gibi gösteren, belgelere dayanmayan, taraflı ve art niyetli bir tutum sergilemiştir (Türen, 2018: 91).

1920'lerden 1930'lara kadar gerçekleşen bir dizi Kürt isyanı devletin Dersim'i, Kürt direnişinin örgütlenebileceği potansiyel bir coğrafya olarak değerlendirmesine yol açmıştı. Dolayısıyla Dersim, Kürtler'in yoğun olduğu bölgelerde egemenlik kurma ve Türkleştirme politikasının bir tezahürüdür (Gürboğa, 2011: 20). Seyit Rıza'nın Kürt milliyetçi hareketiyle teması, 1920-1921 yıllarında Koçgiri İsyanı liderlerine destek vermesi, isyanın bastırılmasından sonra Alişer Bey gibi etkili bir siyasal şahsiyetin Ovacık aşiretlerine sığınması, Seyit Rıza'yı devletin gözünde bölgede politik bir güce dönüşebilecek liderlik potansiyeli yüksek bir kişi haline getiriyordu (Gürboğa, 2011: 25). Dersim halkının Alevi/Kürt kimliği bölgenin devlete entegrasyonunda yeni bir engel olarak görülmüştür. Devlet teşkilatının yetersizliği, devletin katı ideolojik tutumu ve bölge halkının temdin ve temsil politikalarına gösterdiği direnç 1937 yılında başlayan

ve 1938 yılı ortalarında son bulan kapsamlı ve şiddetli bir dizi askeri operasyona yol açmıştır (Gürboğa, 2011: 28).

Dersim harekâtı ile birlikte o bölgede cereyan eden problem kökünden çözülmüş ve bir daha aynı ayaklanmalar olmasın diye gerekli tüm önlemler alınmıştır. İsyancıların elebaşları tutuklanmış ve başka illere sürülmüşlerdir. Dersim isyancılarından kurtarılmıştır (Uluğ, 2007: 188-189).

Gazi Mustafa Kemal 1 Kasım 1938 tarihli meclis konuşmasında; uzun süredir devam eden Dersim hadisesinin bir daha baş göstermemek üzere çözüldüğünü, Cumhuriyet'in imkânlarından oradaki vatandaşlarında artık istifade edeceğini belirtmiştir (Perinçek, 2010: 124).

Bardakçı, Dersim hadisesi ile ilgili rapor hazırlatıldığını ve raporda; Dersim'e şefkat gösterilmesi ve eğitim götürülmesinin şart olduğunun ifade edildiği ama raporun dikkate alınmadığını belirtir. Rapor yazarlar arasında Şeyh Sait İsyanı zamanında Diyarbakır Valisi olarak görev yapan Ali Cemal Bey'inde olduğunu belirtir. Bu rapor uygulansaydı bugün bu acıları tartışmıyor olurduk, der (WEB33, 2011).

4.1.4 Necip Fazıl Kısakürek'in Eserlerinde Tarihi Şahsiyetler

4.1.4.1 Alparslan

Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan, siyasi ve askeri vasıflarıyla tarihin önde gelen hükümdarlarından birisidir. Necip Fazıl, Kanlı Sarık (2005) isimli eserinde Türk-İslam tarihini özetleyerek Kars'ın fethine özel bir yer ayırır. Bu fetih, Türklere Anadolu'nun kapısını açması hasebiyle özel bir önem arz etmektedir. Alparslan'ın bu cihetini ön plana çıkarır.

Eserde, tarihi temsil eden İhtiyar Timsâl; Türkiye Tarihi yazarı Fraklı Adam'a Alparslanı; *“Doğu'ya doğru yol açmak gayretindeki Haç'ı Batı'ya doğru yürüttüğü Hilal'le parçalayan, ilk Müslüman Türk Başbuğu”* olarak anlatır. Ona göre Alparslan; *Türk'ün yeni ruhuna Batı yönünde ilk geçidi hazırlayan, Anadolu yolunu açan,*

Fatih'in dört asır sonra Ayasofya kubbesinde tutturduğu düğümü, ilk defa Doğu'da "Anı" mâbedinde perçinleyen, iman hamlesine Türk'te ilk yönü veren ilk kahramandır (Kısakürek, 2000: 18, akt. Haznedaroğlu, 2012: 293).

Yine Kanlı Sarık'ta Malazgirt Meydan Muharebesi'ne Alparslan'ın kahramanlıklarına yer verilir. Alparslan, askerleri kendisine candan bağlıdır. Alparslan'ın askerlere yaptığı; *"Düşman yurdunu değil canını kurtarmaktan başka bir şey düşünmeyen bir korkak adam!.. Sen de, yaşamanın iğreti, asıl hayatın din uğrunda ölmek olduğunu bile eroğlu ersin! Şu kılıcı tutan elinde Erman kalmayınca kadar çarpışacağım. Dinin, vatanını, başbuğunu seven ardımdan gelsin."* (Kısakürek, 2000: 19, akt. Haznedaroğlu, 2012: 294) konuşmasına yer verir.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu; Alparslan zamanında askeri ve siyasi olmak üzere içtimai hayatı her safhasında milli karakterini muhafaza etmiştir. Hükümdarından en küçük neferine kadar Büyük Selçuklu, bir Türk devletidir (Köymen, 1967: 6).

Piyadeoğlu, Alparslan'ın, Selçukluların ilk hükümdarı olmamasına rağmen bütün Selçuklu coğrafyasına hakiki manada hükmeden ilk hükümdar olduğunu belirtir. Selçuklulara devlet kimliğini kazandıran hükümdar olmakla birlikte Anadolu'nun Türk iskânına açılmasını sağlamıştır. Doğu Hristiyanlarının en önemli dini merkezlerinden biri olan, Bizans'ın en önemli hudut şehirlerinden Ani'nin ele geçirilmesi, Selçuklu fethinden ziyade İslâm'ın bir zaferi olarak kabul ettiğini ifade eder (WEB34, 2016).

Alparslan hakkında yazılan eserlerin azlığına dikkat çeken Ortaylı; Anadolu'nun kapılarını açan bir isim olarak tarihe geçmesine rağmen onun Anadolu'yu ele geçirip iskân etme gibi bir amacı olduğunu söylemenin zor olduğunu belirtir. Alparslan; ortaçağların zengin, verimli ve uygun stratejik bölgesine, yani Suriye, Filistin ve Mısır'a yönelme gayretindedir. (WEB35, 2016).

Oğuzların, Dandanakan zaferiyle Horosan'da 1040 yılında Büyük Selçuklu Devleti kurulmuştur. Alparslan'ın Malazgirt zaferiyle de Anadolu artık bir Türk vatani olarak tarihteki yerini almıştır (Timurtaş, 1970: 2-3).

Alparslanın kısa süren saltanatı (1064-1072), Türk tarihinin en ihtişamlı dönemlerinden biri sayılır (Turan, 2015: 206). Alparslan; Türk İslam tarihinin 900 yıla dayanan tarihi çizen bir isim olarak tarihte kendine yer edinmiştir (Güngör, 1998: 82).

Malazgirt Zaferi, hem yeni bir Türk yurdunun inşasına zemin hazırlamış hem de Türkleri, Hristiyan dünyasına karşı koruyucusu haline getirmiştir. Çünkü Malazgirt, sadece iki ordunun çarpışması değil; iki medeniyetin çatışmasıdır (Yuvalı, 1994: 36).

Türk Tarihi'nin kaderini çizen isimlerden biri olan Alparslan hakkında yapılan çalışmalarda öne çıkan hususların başında Anadolu'nun Türk yurdu olmasına imkan tanıyan Malazgirt zaferi gelir. Bu zaferin Türk tarihine olan etkisine dikkatler çekilir. Alp Arslan'ın, Türk ve İslam tarihinin dokuz asırlık sürecine yön veren isimlerinden başında geldiği vurgusu ön plana çıkarılır.

Necip Fazıl'da eserlerinde Alp Arslan'ın bu cihetine vurgu yapar. Onu, Anadolu'nun kapılarını Türklere açan ve iman hamlesinde Türk'e ilk yönü veren isim olarak değerlendirir. Fatih'in Ayasofya'da attığı düğümün Alparslan'la Anı mabedinde perçinlendiğini ifade eder.

4.1.4.2 Kanunî Sultan Süleyman

Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han adlı eserinde Kanuni Sultan Süleyman'la Abdülhamid'i karşılaştıran Necip Fazıl, Kanuni'yi Himalaya dağı yüksekliğinde bir tepenin üzerinde, kibrit çöpü boyunda bir insan; Abdülhamid'i ise dağın eteğinde uçurumun dibinde, dev boylu bir hükümdar olarak anar. Kanuni'yi ölçenler onu dağın eteğinden hesapladıkları için yüceltip Abdülhamid'i küçülmüşler. Gerçek Türk Tarih yazarları ikisini de aynı satır üzerinde değerlendirirlerse hakikat ortaya çıkacaktır. (Kısakürek, 2013: 465).

Kanuni kendi şahsiyle değil, devriyle büyük bir padişahdır. Türk fetih sıradağlarının mirasına konmuş bir talihlidir. Devri alçalmaya başlamanın devridir (Kısakürek, 1968: 156).

Necip Fazıl Kısakürek Kanunî Sultan Süleyman'ı dönemi ile birlikte değerlendirir. Ona göre Kanunî'yi *Muhteşem* yapan, döneminin mimarı, kaptan-ı deryâsı, şairi, sadrazamı ve âlimidir. Kanunî, Necip Fazıl'ın tiyatrolarında çok üstün körü bir temas halinde geçer. Kanlı Sarık'ta Kars'ın Kanunî tarafından ele geçmesi ve padişahın öz emri ve ifadesiyle “şenlendirilmesi”ne dair bir bahis vardır. Kanunî'nin ana hedefi Batı'dır. Bu yüzden Şark sorunu çözülmeyen ve geride tam bir güven sağlanmadan Garp'a yüklenilir ve Anadolu kendi haline terk edilir (Haznedaroğlu, 2012: 296).

Tarihimizde Kanuni gibi büyük bir dehaya sahip birkaç devlet başkanı gösterilebilir ama onun ihtişamındaki bir hükümdarın değil Türk tarihinde cihan tarihinde bile görülmediğini ifade eden Öztuna, Batıların bu sebeple ona *muhteşem Süleyman* ve *Cihan Hakan'ı* dediklerini belirtir. Türk tarihinde Kanuni kadar devlet makamında bulunan pek az hükümdar vardır. 47 yıla varan hükümdarlığı, süresince sanıldığı gibi en geniş sınırlara ulaşamamıştır ama hiçbir saltanatın onunkiyile mukayese edilemez. İmparatorluğun en az kusurla nasıl yönetileceğinin en parlak örneğidir. Tüm bunların yanında Barbaros Hayrettin Paşa, Sinan ve Baki gibi önemli isimleri ortaya çıkaran hükümdardır (Öztuna, 2006: 9-10).

Muhteşem Süleyman, Ortaylı nezdinde büyük bir mareşal, usta bir kuyumcu, beğenilen bir şairdir. Arazi meselesinin düzenlenmesi en önde geleni olması hasebiyle tebaası onu “Kanuni” diye nitelendirir ama bütün dünya onu *muhteşem* olarak anar. Osmanlı'nın Kanuni döneminde dış politika ve diplomasi becerisi üst düzeydedir. Döneminde Mimar Sinan, Sokullu Mehmed Paşa, Kemal Paşazade gibi önemli isimler yetişmiştir. Uzun saltanatında bir Avrupa ve Ortadoğu imparatorluğunun sahibidir (WEB37, 2011).

Sultan Süleyman, Türk milletini tarihinin en yüce zirvesine, savaşı, kanunları ve siyaseti kullanarak, çıkarmıştır. 46 yıllık hükümdarlık süresince Osmanlı'yı bir Cihan imparatorluğu haline getirmiştir (Kapanşahin, 2007: 348).

Kanuni Sultan Süleyman, 17. yüzyıl yazarları tarafından *altın çağ* olarak nitelendirilmiş ve yaptığı fetihleriyle imparatorluğu bir dünya gücü haline getirmiştir. Yavuz ve Fatih kadar meşhur bir padişah olmasının sebebi, uzun süre tahtta kalması ve Osmanlı'nın gücünün Avrupa'da iyice hissedilmesine bağlıdır (Afyoncu, 2011). Osmanlı'nın en

parlak padişahlarından biridir. Kendinden önceki hiçbir padişahın sahip olmadığı avantajlarla Osmanlı tahtına çıkmış ve zengin, güçlü bir imparatorluğun başına geçmiştir (Afyoncu, 2002).

Kanuni Sultan Süleyman'ın Osmanlı'yı Cihanşumül bir imparatorluk haline getirdiğinin altını çizen Emecen, 46 yıla varan saltanatının en ihtişamlı dönem şeklinde anıldığını belirtir. Kanuni, sadece ülke içinde değil Batılı devletlere de kendisini kabul ettirmiş bir isimdir. Batılı tarihçiler Kanuni'ye muhteşem ve büyük Türk unvanıyla kapmışlar. 18. yüzyıl Avrupa kaynaklarında ise yasa yapıcı ciheti ön plana çıkmış ve Kanuni olarak anılmıştır. Kanunların revize edilmesi, bürokrasideki yenilikler, reformlar ve hukuku önceleyen adımlar Kanuni döneminin *Sultan Süleyman Çağı* olarak tarihe geçmesini sağlamıştır (WEB38, 2017).

Literatürde ciddi bir Kanuni biyografisi olmadığını altını çizen Kumrular, Hakiki dikkate değer bir Kanuni çalışması yazabilmek için birkaç dile birden hâkim olmak bilmek gerektiğini belirtir (WEB39, 2012).

Kanuni Sultan Süleyman ve dönemi hakkında gerek akademik gerekse popüler olmak üzere birçok çalışma mevcuttur. Kongre, sempozyum, kitap, tez, makale gibi çalışmaların yanında dizi, film ve tarih programları da yapılmıştır. Bu sebeple Kanuni Sultan Süleyman tarihçilerin her zaman ilgiyle yaklaştığı popüler bir şahsiyettir.

Literatürde Kanuni Sultan Süleyman dönemi, Osmanlı'nın en ihtişamlı dönemi olarak ele alınır. Onun döneminde imparatorluk bir dünya gücü haline gelmiştir. Bu sebeple Kanuni Sultan Süleyman *Muhteşem Süleyman* olarak anılmıştır. Türk milletini tarihin en zirvesine çıkararak isimlerin başında geldiği dile getirilir.

Necip Fazıl'ın ise Kanuni Sultan Süleyman ve dönemine farklı bir açıdan baktığı görülür. Ona göre Kanuni; şahsıyla değil, kendi devriyle büyük bir padişaktır. Dönemi, çöküş sürecinin başlama evresidir. Doğu meselesini çözmeden batıya yönelmesini yanlış bir politika olarak değerlendirir. Kanuni Sultan Süleyman'ı, tarih düşüncesinin merkezine aldığı 2. Abdülhamid ile karşılaştırır. Tarihçilerin iki ismi ele alış biçiminin

yanlış olduğunu ifade eder. Kanuni Sultan Suleyman ve İkinci Abdülhamid arasında İkinci Abdülhamid'i ön plana çıkarır.

4.1.4.3 Abdülmecid Han

Necip Fazıl'a göre tezatlıklarla dolu Tanzimat dönemi vitrinin başında; tepesinde bir sorguç parıldayan limon kabuğu fesli, göğsü sırma sırma nakış, uzun streli daracık pantolonlu ve rugan çekme potinli genç padişah Abdülmecid vardır (Kısakürek, 2013: 15). Alafranga bir padişahdır. Alafrangalık rotasını imzalayan ilk kaptandır. Devlet gemisini kayalıklara sürmüş ve Batıya borçlanarak kötü gidişata ön ayak olmuştur. Sahte inkılapçıların tesiriyle yenilikler getirmeye çalışmuştur. Moskoflara karşı durabilmek gayesiyle Avrupa'nın sığıntısı olmayı kabullenmiştir (Kısakürek, 2013: 19). 1839'da okunan Tanzimat Fermanı'ndan, bitik bir padişahdan başka bir şey kalmamıştır. (Kısakürek, 2013: 20). Tanzimat'tan Meşrutiyet'in ilânına kadar olan tarihin yorumlanışında bahsi geöen hükümdarlardandır.

Ortaylı, Abdülmecid'in kanuni idareye saygılı, mutedil biri olduğunu belirtir. İktidarını Mustafa Reşit Paşa'nın başını çektiği Tanzimatçılara eslim etmiştir. Bütün tebaanın hukukunu gözeten bir reform adımları atmaktan başka bir alternatifi olmadığını dile getirir. Türkiye, Abdülmecid zamanında demiryolu ile tanışmuştur. Kara yolu ve posta sistemi ıslah edilmiş, deniş ulaşımı geliştirilmiş, tercüme faaliyetleri artmış, eğitim reforme edilmiştir. Kırım savaşı olmasa belki daha etkili reformların geröekleştirebilirdi düşünceğini savunur. Döneminde idam cezası uygulamayan tek hükümdar olduğunu ve despot olmadığını ileri sürer (WEB40, 2011).

Babası İkinci Mahmud ile birlikte çağdaşlaşmanın liderliğini yaptığını vurgulayan Bardakçı, Tanzimat'ın mimarı Abdülmecid'in, Türkiye'deki bütün reformların öncüsü olduğunu belirtir. Modern kurumların neredeyse hepsinin temeli Abdülmecid hükümdarlığında atılmıştır. Döneminde ilk kez Avrupa'dan borç alınmıştır (WEB41, 2011).

Döneminde gerçekleştirilen yeniliklerle reformların öncülerinden biri kabul edilen Abdülmecid, döneminden asırlar sonra dahi tartışılan isimlerindendir. Gerçekleştirdiği reformların destekleyeni kadar muhalifi de olmuştur. Ülke onun döneminde siyasal, sosyal, kültürel, sanatsal, eğitimsel birçok alanda yeniliklerle tanışmıştır. Günümüzdeki birçok kurumun temeli onun döneminde atılmıştır.

Necip Fazıl'ın Abdülmecid'e karşı eleştirel bir bakış açısı vardır. Eserlerinde Abdülmecid eleştirisinin izlerini görülür. Moskof'a karşı ülkeyi Batı'ya teslim eden bir hükümdar olduğunu belirtir. Döneminde gerçekleştirilen reformları, Türkü öz kökünden koparan adımlar olarak nitelendirir. Abdülmecid'in ülkeyi borca sürüklediğini savunur.

Borç hususunda görüşleri akademiyle paralellik arz eden Necip Fazıl, Abdülmecid döneminde gerçekleştirilen reformlara bakış açısı ile ayrışır. Yeniliklerin sahte inkılapçıların tesiri ile yapıldığını öne sürer. Gerçekleştirilen modernleşme çabalarının ülkeyi manevi çöküşe sürüklediğini dile getirir.

4.1.4.5 Abdülaziz Han

Necip Fazıl'a göre Abdülaziz, Osmanlı borcunu üç yüz milyon altın çıkararak, ağaca aşı yapmak yerine ağacı temelinden kurutmuştur (Kısakürek, 2013: 22). Avrupa seyahatini ibretli ve gülünç bir anı olarak ele alır. Abdülaziz'i suni ve takma garp meyveli garip bir adam olarak betimler. Avrupalılar bu yeni Türkü istihzalı bir nezaketle hayretle izlemektedirler (Kısakürek, 2013: 27).

Sultan Abdülaziz de söyleyecek bir sözü, bir davası olmayan padişahlarımızdandır. O, kollarındaki adalelerin gücüne eş, bir düşünce kuvvetine sahip değildir. Abdülaziz de kendinden önceki padişah gibi Osmanlı Devleti'nin kökünü zehirlemeye devam eder. Devletin borcunu artırdıkça artırır. Bu dönemde, edebiyatta, ilimde, teknikte, fikirde tam bir şahsiyetsizlik ve sıglık hakimdir. Tanzimat'a kadarki devrede ahlâk ve ruh sükutumuz sadece yüksek zümre diyebileceğimiz saray, hükümet, ordu ve idare mekanizmalarıyla sınırlı kalmıştır. Daha cemiyete, aileye, köye sirayet edememiştir (Kısakürek, 2014: 62).

Mukaddes Emanet'te (2005) Sultan Abdülaziz'den bahseder. Ona göre Abdülaziz dönemi, Batı taklitçiliğinin arttığı ve çöküşün hızlandığı bir süreçtir. Eserde bu dönem:

"Düşün!.. Avrupalıya 300 milyon altın borç... Vur patlasın çal oynasın, sefahat israf... Çizgileri, nakışları bir haça benzeyen saraylar... Hem para veren, hem de onu mal satarak elimizden alan Avrupa'nın yutturduğu çürük donanma... Türettiği çürük adam... Her tarafı inmeli, kafatası battal devlet... Moskof'un taktığı isimle "Hasta Adam"...(Kısakürek, 2005:19-21,akt. Haznedaroğlu, 2012: 300) satırlarıyla anlatılır.

Abdülaziz döneminde çöküş süreci Anadolu halkını zor durumda bırakmıştır. Anadolu halkı yanlış kararların ve politikaların kurbanı olmuştur. Çöküşe geçen devleti içine düştüğü bataklıktan kurtarma vazifesi yine Anadolu halkına yüklenmiştir.

Künye (2000) isimli eserde Yemen meselesi anlatılırken Gazanfer Yemen'de Abdülaziz dönemine kadar bir problem olmadığını ifade eder. Abdülaziz devrinde patlayan isyan Yemen kaybedilinceye kadar devam etmiştir. Abdulhamid Han isimli eserde ise Abdülaziz'in yıkılmak üzere olan bir devleti miras bıraktığı vurgulanır (Haznedaroğlu, 2012: 301).

Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han isimli eserinde Abdülaziz'den olumsuz bir biçimde bahseder. Vezir tokatlama modasını çıkaran pehlivan olarak anar. Yine aynı eserde; Abdülaziz'den; "Avrupa kolaycılığı cereyanının büyük şefi Mustafa Reşit Paşa tezgâhından yetişme Ali ve Fuad Paşalar, Sadaret hademelerine (Bendeniz!) diye hitap edecek kadar nezaket ve zarafette ileri bu paşalar, kendilerine yolu tıkamaya bakan ve çilesiz kaba softalardan birkaç gömlek daha ahmak insan ve kâinat murakebesinden aciz, büyük irfan ve düşünce kökünden mahrum, fakat açığız tavırlı ve kandırıcı edalı Avrupa sarhoşu ve Batı simsarı maymunlarından başka bir şey değildir. Abdülaziz'de tam bu kıraatta adamların oyuncağı olmaya mahkûm bir budaladır (Kısakürek, 2013: 36) satırlarıyla bahseder. Abdülaziz'in saray israfları ve modası geçmiş harp gemileri satın aldığına dair iddialarını dillendirir.

Özetlenecek olursa Necip Fazıl'ın Sultan Abdülaziz'e karşı sert, eleştirel bir tutum sergilediği görülür. Sultan Abdülaziz'i, Batı taklitçiliği ve özenticiliği ile suçlar. Onun dönemi, çöküşün hızla devam ettiği bir dönemdir. Gereksiz kamu harcamaları neticesinde yaptığı borçlanmalar ülkeyi çıkmaza sürüklemiştir.

Abdülaziz'in en önemli katkısı, Mısır sorununun ardından devletin ünitelere bölünmeye çalışmasını engellemesidir. Avrupa kamuoyunu etkilemek için Avrupa seyahati yapmıştır. Abdülaziz'in modern imparatorluğun deniz yolu, demiryolu, telgraf ve fabrikadan oluşur fikrinin doğru olduğunu yorumunda bulunur. Türk tarihçiliğinin zayıf olması hasebiyle Abdülaziz'in yanlış tasvir edilmektedir (Ortaylı, 2012).

Sultan Abdülaziz döneminde Osmanlı, mali bunalım yaşamış ve yapılan yeni borçlanmalarla ekonomik açıdan iflas noktasına gelinmiştir. Abdülaziz, hükümdar olduğu ilk dönemde Ali Paşa ve Fuat Paşa'nın verimli çalışmaları neticesinde mali krizi biraz öteleyebilse de ekonomik problemlerden kaçınmamıştır. Döneminde kamu harcamaları finansmanında hazine borçlanma yöntemine başvurulmuş u husus da iflası kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu adımları neticesinde yanındaki idareciler de Abdülaziz yönetimine olan desteklerini çekmişlerdir (Topçu, 2014: 1).

Sultan Abdülaziz'in milyonlarca altın borçla ve Avrupa seyahati ile dikkatleri üzerine çekmiştir. Döneminde Devlet-i Ali'ye tarafından 1875'te bu borçların ödenemeyeceği açıklanmıştır. Sultanın ölümünün yıllarca tartışıldığını, muhtelif evrakların padişahın katledildiğini gösterdiğine işaret eden Engin, Sultanın ölümünde şahsi ikbal peşinde koşan paşaların ve istihbarat eksikliğinin etkili olduğunu savunur (WEB42, 2017).

Bardakçı, Abdülâziz'in şahsına ve politikalarına destek olabilecek, katkı sinacak bireyler olmadığından tahttan indirilerek şehit edildiğini ifade eder (WEB43, 2013).

Abdülaziz Sultan Abdülmecid'in aksine Doğu kültürüyle yetişmiştir. Abdülaziz'in hükümdarlığının ilk yıllarının oldukça başarılı olduğunu ifade eden Afyoncu, son yıllarında felaketlerin birbirini izlediğini belirtir. 1876'nın Mayıs'ında tahttan indirilen Abdülaziz, dört gün sonra öldürülmüştür (WEB44, 2011).

Sultan Abdülaziz dönemi, idari düzeni revize etmek ve değiştirmek için atılan adımların yoğun olduğu bir dönemdir. On altı yılı bulan hükümdarlığı süresince Tanzimat reformları hayata geçirmeye çalışılmış ve ıslahat çalışmalarına yoğunlaşmıştır. İl idarelerinde köklü değişikliklere gidilmiştir. Yurtdışına çıkan ilk Osmanlı padişahtır. İyi niyetle Osmanlı'nın hak ettiği yerde olmasını, hak ettiği zenginliği tekrar elde etmesini istiyordu. Bunları gerçekleştirecek ekonomik yetkinliğe sahip olunamaması hasebiyle borçlanma yoluyla kamu harcamaları yapılmıştır. Bu husus ise mali buhranı derinleştirmiştir (Topçu, 2014: 20-21).

Balkan isyanlarının artması, borç ödemelerinin gelmesi, hazine gelirlerinin azalması, kıtlık ve afetler, büyük israflar hasebiyle Ramazan Kararnamesi yayınlanmıştır. Tüm bu

olumsuz hadisesinde Abdülaziz tahttan indirilmiş 5. Murat getirilmiştir (Topçu, 2014: 22).

Abdülaziz döneminde, başta iç işlerine karışılması hususunu önleme gayesi başta olmak üzere birçok sahada ıslahat çalışmaları yapılmıştır. Osmanlı idarecileri, yabancı devletlerin Osmanlı iç işlerine karışmalarını engelleyebilmek düşüncesiyle çeşitli ıslahat faaliyetleri yürütmüşler, dış müdahaleleri mümkün olduğu kadar azaltmaya çalışmışlardır. Devletin, yapılan ıslahat çalışmalarında en büyük problemi, memurlarının ehliyetsizliği ve ıslahat çalışmalarının devamlılık gösteremeyişidir. Her taraftan kuşatılmış olan Osmanlı Devleti, ıslahat çalışmalarında yeterli ve gerekli ön hazırlıkları yapamamış; bu durum ıslahatların yerleşmesini ve başarılı sonuçlar vermesini engellemiştir (Keklik, 2009: 95).

Görüldüğü üzere Sultan Abdülaziz hususunda literatürde ciddi tartışmalar mevcuttur. Hükümdarlığı döneminde ekonomik durumun kötüye gitmesi ve yapılan borçlanmalar eleştirilmiştir. Tanzimat sonrası birçok reform hareketi gerçekleştirilmiştir. Islahat hareketlerinin hazırlıksız ve yetersiz ifa edilmeye çalışılması eleştirilmiştir. İlk yıllarda başarılı olsa da sonraki süreçlerde ülkenin felakete sürüklendiği ifade edilmiştir.

4.1.4.6 Ulu Hakan İkinci Abdulhamid Han

Sultan İkinci Abdülhamid, Necip Fazıl'ın tarih anlayışının temel karakteridir. Necip Fazıl'ın eserlerinde en çok ele aldığı tarihi şahsiyetlerin başında gelir. Gerek dedesi Mehmet Hilmi Efendi gerek Abdülhakim Arvasi Necip Fazıl'da Abdülhamit sevgisini oluşmasında etkili isimlerdir. Tarihi anlamada, yorumlamada İkinci Abdülhamid'i mihenk taşı olarak görür.

Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han isimli eseriyle Abdülhamid hakkındaki *müstebit, kan dökücü, korkak* vb. algıları değiştirmek istemiştir. Yaptığı savunularla İkinci Abdülhamit hakkında hazırlanan olumlu eserlerin başlatıcılarından olmuştur. *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han* isimli eserinin önsözünde davasının haklılığını temellendirmek için İkinci Abdülhamid'i seçtiğini bilhassa belirtmiştir.

“Abdülhamid’in üzerinde sahte ilim imal edilmiş tarihin en büyük kurbanı olduğu” fikrinin ilk olarak Büyük Doğu’da dillendirildiğini ifade etmiştir. (Kısakürek, 2013: 10).

Necip Fazıl; Abdülhamid’i 36 hükümdarının en büyüğü olarak anar. İttihatçıların; Yahudi, dönme, mason ve emperyalist ajanlarla birlikte hareket edip Abdülhamid’i tahttan indirdiklerini ve hakkında doğru olmayan bir bilim uydurarak, ilim ve hakikat namusunun ırzına geçtiklerini söyler (Kısakürek, 2013: 11)

İttihatçıların yayınladığı *Abdülhamid’i Sani ve Devr-i Saltanatı, Hayatı-Hususiyeye ve Siyaseti* adlı eseri sert bir biçimde tenkit eder. Eseri ilim ve fikir haysiyetinden yoksun ısmarlama bir eser olarak tanımlar. Abdülhamid hakkında olumsuz ne söylenmişse onun tam tersinin doğru olduğunu iddia eder.

Mithat Paşa, Abdülhamid konusunda sahte ilim uyduran İttihatçıların sahte kahramanıdır. Katı bir Abdülhamid düşmanıdır. İçi saman dolu bir müze arslanıdır. Sürgüne gönderilmesiyle şahsiyetsizlik, köksüzlük ve küfür şahsında mahkûm edilmiştir (Kısakürek, 2013: 227).

İkinci Abdülhamid’in harpten korunmak için ne türlü didindiği fakat 93 Türk-Rus harbini kaçınılmaz hale getirenin Mithat Paşa ve kumpanyası olduğu dile getirilmiş ve onu bir hürriyet kahramanı olarak göstermenin yanlış olduğu vurgulanmıştır (Kısakürek, 2013: 121). Necip Fazıl’a göre Abdülhamid bu durumu şu sözleriyle ifade etmiştir: *Harbi ben istemedim birtakım maceracı politikacılar istedi ve milleti arkalarında sürüklediler* (Kısakürek, 2013: 165). Bu sebeple Necip Fazıl’ göre Mithat Paşa’nın sürgün edilmesi hususu keyfi bir idare uygulamasından ziyade alınması gereken bir karardır. Abdülhamit incelemeleri bu noktadan başlamalı ve bu detay gözden kaçırılmamalıdır. Necip Fazıl’a göre Abdülhamid, arzusu haricinde gelişen olaylara rağmen İmparatorluğu muhafaza edebilmiştir.

Abdülhamid’in fikir hürriyetini kaldıran müesseseyi kurduğu ve sansür uygulamalarını saltanatının son yıllarına kadar devam ettirdiğini, bu sebeple bu hususu tartışmanın manasız olduğunu dile getiren Necip Fazıl, burada dikkat edilmesi gereken noktanın bu uygulamanın sebepleri olduğunu ifade etmiştir. Basın sansürünün milli bünyeyi korumak için yapıldığını vurgulamıştır.

Basın sansürünün mikroplara karşı kullanılan bir aşı jektörüne benzetmiş Abdülhamid'in bu sebeple yasakçı değil, bir kurtarıcı olduğunu dile getirmiştir (Kısakürek, 2013: 198). Necip Fazıl'a göre Abdülhamid, özgürlüğe değil; onun su istimal edilerek kullanılmasına karşıdır.

Maarif Nezareti Teftiş ve Muayene Encümeni tarafından zararlı bulunan 150 çuval kitap yakıtılmıştır. Bu kitapların yakılması Necip Fazıl'a göre din maskesi altında dine zarar veren yayınların imhasıdır. Bu uygulama ile Abdülhamid bir nevi dine hizmet etmiştir (Kısakürek, 2013: 202-203).

Bu satırlarıyla Abdülhamid savunusu yapan Necip Fazıl diğer taraftan ise Tek Parti dönemi eleştirisi yapmıştır. İnönü'nün Cumhur reisliği devrinde gazetelere *Allah ve ahlaktan bahsetmek yasaktır* emri verildiğini iddia etmiştir (Kısakürek, 2013: 198)

Necip Fazıl'a göre bugün Türkiye'de ne kadar eser varsa hepsinde Abdülhamid'in katkısı vardır. Mektepler, mühendishaneler, fabrikalar, yollar, akademiler onun eseridir. Abdülhamid dış politikada muazzam bir denge politikası izlemiş ve hasta adam diye nitelendirilen imparatorluğu yıllarca ayakta tutmayı başarmıştır.

Abdülhamid eğer tahtından indirilmemiş olsaydı, Birinci Dünya Savaşına girilmeyecek, Sevr belası olmayacak, bugün Türkiye her açıdan küresel bir güç olacaktı (Kısakürek, 2013: 281).

Necip Fazıl'a göre Abdülhamid; ruhçu, milliyetçi, ahlakçı, nizamcı ve adil bir karaktere sahiptir. Onun devrinde tek bir insan dahi onun iradesiyle öldürülmemiştir. İdam cezalarını hapse çevirmiştir. Her işe el atan Abdülhamid, adalet sahasını, Allah korkusu ve şeriat kaygısıyla emin insanlara bıraktıktan sonra asla karışmamıştır. (Kısakürek, 2013: 311).

Abdülhamid Osmanoğulları içinde en dindar isimdir. Ne Murat ne Fatih Sultan Mehmet ne Beyazıt onun dindarlık derecesine erişebilir (Kısakürek, 2013: 329). Dini vazifelerini aksatmadan ifa ederdi. Abdülhamid Müslümanlık dışındakilere nezaket ve zarafet çerçevesinde soğuk ve mesafelidir. Necip Fazıl, Abdülhamid'in milliyetçi bir padişah olduğu kanısındadır. Ama Abdülhamid ayrılık çıkmasın diye milliyetçiliğini açığa

vurmamıştır. Ümmetçilik duygusunu zedelemeyen milliyetçi hislerini muhafaza etmiştir (Kısakürek, 2013: 343).

Abdülhamid; Yahudiler, masonlar, ajanlar, sahte inkılapçılar, köksüzler ve züppeler tarafından olumsuz bir aktör olarak aktarılmak istenmiş ve bu çevrelerce zalim, korkak, müsrif, hain, baskıcı, kızıl sultan vb. ithamlara maruz kalmıştır. Necip Fazıl ise Abdülhamid'e karşı geliştirilen bu söylemlere karşı bir görüş inşa etmiştir.

Ulu Hakan İkinci Abdülhamid adlı eserinde Kanuni Sultan Süleyman'la Abdülhamid'i karşılaştıran Necip Fazıl, Kanuni'yi Himalaya dağı yüksekliğinde bir tepenin üzerinde, kibrit çöpü boyunda bir insan; Abdülhamid'i ise dağın eteğinde uçurumun dibinde, dev boylu bir hükümdar olarak anar. Kanuni'yi ölçenler onu dağın eteğinden hesapladıkları için yüceltip Abdülhamid'i küçültürler. Gerçek Türk Tarih yazarları ikisini de aynı satır üzerinde değerlendirirlerse hakikat ortaya çıkacaktır. (Kısakürek, 2013: 465).

Necip Fazıl; Abdülhamid'in 31 Ayaklanması ile bir ilgisinin olmadığı, bu ayaklanmayı tertipleyenlerin İttihatçılar olduğu görüşünü savunur. Abdülhamid 33 yıllık saltanatı boyunca hiçbir cana kıymamış bu olayda da tek bir damla kan dökülmemesi için gayret sarf etmiştir (Kısakürek, 2013: 543).

Necip Fazıl' göre Abdülhamid; Türk tarihi ve sahte inkılaplar bilmecesinin anahtar şahsiyetidir. Yahudi ve Jön Türk elinde asliyetsizlik ve köksüzlük hareketinin kurbanıdır. Ve bir gün dedesi İkinci Mahmud'un yanında bu bilmeceyi çözecek nesilleri beklemektedir. Onu anlamak her şeyi anlamak olacaktır (Kısakürek, 2013: 643).

Abdülhamid Han isimli eserinde Abdülhamid'in son dönemlerini ele alır. 1900'lü yılların olaylarını yansıtan eser, Abdülhamîd Han'ın ölümüyle hitama erer. Eserin tarihî muhtevası, aktarılan kişi ve olayların gerçekleriyle örtüşür. Eserin merkezinde, devleti 33 üç yıl Jön Türklerin, Ermenilerin ve Siyonistlerin yıkıcı faaliyetlerine karşı ayakta tutmaya çalışan İkinci Abdülhamîd'in tarih önündeki haklılığı ve hakkı yenmişliği vardır (Haznedaroğlu, 2012: 173).

Abdülhamîd Han'ı merkeze alan eserde, Abdülhamîd Han'ın diliyle ortaya konan bir tarih mülâhazası vardır. Birinci Dünya Savaşı, Meşrutiyet'in ilanı, Yahudi meselesi, Jön Türk faaliyetleri vb. olaylar Abdülhamid Han merkezinde yorumlanır. Muhteva olarak

Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han isimli esere benzese de Ulu Hakan isimli eserinde daha detaylı bir çerçevede değerlendirilmiştir. Tartışmaların güncelliğini muhafaza ettiği hafiye teşkilatı hususu eserde geniş yer tutar. Teşkilatı iki eserde de savunur. Jurnalciliği ülkenin geleceği açısından devletin tüm kurumlarına vakıf olma arzusu ile izah eder. Ve bu hususu vatanseverlik cihetinde yorumlar.

Abdülhamid, hem dinin hem de Türklüğün savunucusudur. Devletini yıkılmaktan, sömürgelikten, emperyalistlerden ve kapitalistlerden muhafaza etmiştir. İkinci Abdülhamid Han'ın Batı karşısındaki tavrını takdir eder. Aldığı kararları ve faaliyetleri onların işine gelmemesi sebebiyle Masonik bir darbe ile tahttan indirilmiştir (Kısakürek, 1967: 2).

Abdülhamid, Necip Fazıl ile ilgili düşüncelerini on bir maddede özetler:

- 1) Hakkında sahte tarih uydurulmuş Müslüman-Türk şahsiyetine sahip bir hükümdardır.
- 2) İzlediği politika ile Osmanlı'yı tam otuz üç yıl boyunca en zor şartlarda idare etmiştir.
- 3) İstihbarat ağını kuran zeki bir hükümdardır.
- 4) Milli ruha uygun reformlarla birçok yeniliğe imza atmıştır.
- 5) Hükümdarlık sürecini bolluk devri olarak zihinlere kazımış, şahsi hazinesinden devletin borcunu ödemiştir.
- 6) Etkili ve önemli yeni devlet insanlarını yetiştirmiştir.
- 7) Çok kan döken *Kızıl Sultan* değil, şevkatli ve merhametli bir şahsiyettir.
- 8) 31 Mart'ı engelleme gücü varken müslüman kanı dökülmesin diye herhangi bir girişimde bulunmamıştır.
- 9) Donanmanın çürümesine göz yummamış, orduyu güçlendirmiştir.
- 10) Batı mimarisini benimseyememiş Yıldız sarayına taşınmıştır.

11) Hakkındaki olumsuz iddiaların hepsi asılsızdır. Ona dair yayılan olumsuz anlatıların hepsininin zıddı doğrudur (Kısakürek, 2010: 508).

Abdülhamit'in düzmece bir isyanla tahttan indirildiğini düşünerek İttihatçılar'dan pek haz etmez. 31 Mart'ı din davasına vurulan ilk darbe olarak betimler. Çünkü şeriat beklentisinde olan kesim, şeriatın manasından bihaberdir (Kısakürek, 2010: 12). İttihatçıları *komitacı, mason kuklası ve dönme* olarak nitelendirir (Kısakürek, 2010: 517).

Abdülhamîd Han isimli eserinde Abdülhamid Han'ın tahttan indirilişinde dikkatleri Yahudi rolüne yöneltir. Eserde Abdülhamit'in Yahudi tehlikesine karşı duruşu ve Siyonizm'e karşı aldığı önlemlere değinilmiştir. Abdülhamit Han Siyonizm'e dair araştırmalar yaptırır, Yahudi ve masonların birliği bozucu faaliyetlerini ve eserlerini yasaklar, bazılarını yaktırır. Bu sebeple sultan, şeriat kitaplarını yaktırmakla itham edilir. Şeyhülislam'dan Siyonizm'e karşı fetva yayınlamasını ister.

Yahudiler, *Abdülhamit Han* isimli eserde Osmanlı Yahudi'si olarak adlandırılır. Yahudiler ilerleyen zamanlarda, Abdülhamit Han'a hal kararını bildirecek grubun içerisinde alacaktır. Abdülhamit Han tüm tekliflere rağmen arzulanan toprak taleplerini reddetmiştir. Arzuları gerçekleşmeyen Yahudiler Abdülhamit Han'a karşı intikam duygusu beslemişlerdir. Abdülhamit Han bu kin ve intikam duygusundan haberdardır. Bu sebeple 31 Mart Vakası sonrası kan dökülmemesini sağlamaya gayret etmiştir. Abdülhamit Han'a karşı saldırıların temelinde Yahudiler olduğunu iddia eder. Onu Son Devrin Din Mazlumları isimli eserinde din mazlumu olarak tanıtır. İkinci Abdülhamit, Necip Fazıl'ın tarih savunularındaki en önemli argümanı ve kahramanıdır.

Necip Fazıl'ın İkinci Abdülhamit müdafaası İslamcı çevrelerde geniş yankı uyandırmış ve oluşturulan yeni eserlerde devam ettirilmiştir. Bu müdafaa hareketi ilk başlarda Necip Fazıl'ın ağırlığı ve gölgesi altında ilerlemiş, Necip Fazıl sonrası ise eserlerini takip eden çevrelerce devam ettirilmiştir.

Necip Fazıl, *Abdülhamid Han* isimli eserinde olayları Abdülhamit Han çerçevesinde kurgular. Eserde Abdülhamit Han; devleti otuz üç yıl diri tutan, vatansever, dindar,

merhametli, ileri görüşlü, cesur, zeki, vicdan sahibi, sözünün eri, fedakâr bir karakter olarak anlatır. Hakkı yenilmiş, yeterince anlaşılammış ve kalbi kırık bir şahsiyettir.

Kanlı Sarık'ın bir bölümünde Kars'ın Rusya hakimiyetindeki yılları anlatılır. Türk halkı türlü zulümlerle bıktırılarak göçe zorlanmakta, onlardan boşalan yere ise Ermeniler yerleşmektedir. Bazı imamlar da hicreti şeriatin bir hükmü olarak duyurarak halkı göçe teşvik etmeye başlamıştır. Abdülhamîd Han Türk halkının bölgeyi terk etmemesi fermanını çıkarır. Bu şekilde ileride bu toprakların Türk'e ait olduğu ispat edilebilecektir. Yıllar sonra göçü durdurma politikasının meyveleri görülür ve 1918'de Kars Türk yurdu olma hükmün devam ettirir (Haznedaroğlu, 2012: 302).

Mukaddes Emanet isimli eserde Abdülhamîd Han'la ilgili eserde geçen karakterlerden Abdullah'ın babası: İstanbul'da hayır kalmadı, diye başlayan konuşmasını büyük bir felâket açıklamasıyla sürdürür:

Abdülhamid'i devirdiler. Abdülhamid düşmanı Türkler değil, İslâm ve Türk düşmanı köksüzler... Görürsün, ne ağır ödeyecekler!.. Onlar ödemeyecek, biz ödeyeceğiz! Canımızla, kanımızla, ırzımızla, vatanımızla... Tanzimat Fermanı doğumlu Baba, Abdulhamîd Han'dan; *çöküş sürecinde olan Osmanlı'yı otuz üç yıl idare eden, sahtelikleri tespit edip devletin dağılış sürecini durdurmak isteyen ilk hükümdar* olarak bahseder (Kısakürek, 1971: 21-22 akt. Haznedaroğlu, 2012: 303).

Necip Fazıl'ın ilk eserlerinden olan *Künye*'de, Meşrutiyet sonrası meydana gelen olayların eleştirisi yapılır. Bu eser Necip Fazıl'ın baştan bu yana Abdülhamîd Han hakkında olumlu bir düşünceye sahip olduğunu gösterir (Haznedaroğlu, 2012: 303).

Necip Fazıl: Büyük Doğu mecmuasının 30 Mayıs 1947 tarihli 65. sayısında Rıza Tevfik Bölükbaşı tarafından Abdülhamid'in ölümü üzerine kaleme alınan Sultan Abdülhamîd Han'ın Ruhaniyetinden İstimdat adlı şiiri yayımlanması hasebiyle *Türklüğe hakareten* yargılanır ve hapis cezası alır (Kısakürek, 2011: 100).

Özetlenecek olursa Abdülhamid; tarih düşüncesini, tarihi hadiseler ve şahsiyetler üzerinden inşa eden Necip Fazıl'ın temel karakteridir. Eserlerinde en çok yer verdiği isimlerin başında gelir. Ona göre 36 Türk hükümdarları arasında en büyüğüdür.

Müslüman-Türk şahsiyetine sahip bir hükümdardır. Yıkılmakta olan Osmanlı'yı 33 yıl ayakta tutmuştur. *Ulu Hakan*'dır. Tam anlamıyla idrak edilememiş bir şahsiyettir. Osmanlı'nın muhteşem çağı olarak anılan Kanuni'den üstün meziyetleri olan bir padişahdır. Hakkında ileri sürülen olumsuz iddiaların hepsi asılsızdır. Tarihi anlama ve anlamlandırma sürecinde mihenk taşı işlevindedir.

Literatürde Abdülhamid; Osmanlı sultanları arasında üzerinde en çok tartışılan ve popülerliğini her daim muhafaza eden bir isimdir. Radikal savunucuları olduğu kadar keskin muhalifleri de mevcuttur. Gerek akademik gerekse popüler olmak üzere hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Tarihi roman, dizi, film, dergi, gazete ve tv programlarına konu olmuştur. Hakkında yapılan çalışmalar analiz edildiğinde Abdülhamid'in uzunca bir süre *Ulu Hakan/Kızıl Sultan, ne Ulu Hakan ne Kızıl Sultan* çerçevesi altında ele alındığı görülür.

İkinci Abdülhamid hakkında kaleme alınan eserler, son yirmi beş yıllık süre zarfında bazı değişimler geçirmiştir. *Kızıl Sultan-Ulu Hakan* zıtlaşması bilhassa profesyonel tarihçilikte önemli ölçüde aşılmıştır. 1970 ve 1980'li yıllar sonrası yapılan akademik çalışmalarda Abdülhamid'in temel modernleşme anlatılarına dâhil edilme çabası görülür. Abdülhamid ile ilgili yurt dışında yapılan monografik çalışmalar ve doktora tezleriyle Abdülhamid dönemine ilişkin üretilen eserler daha kapsamlı ve kuşatıcı bir nitelik kazanmıştır (Özbek, 2004: 72-73).

Böylelikle *Kızıl Sultan mı, Ulu Hakan mı* tartışması, yerini, Abdülhamid'in Tanzimat çizgisinde çağdaş bir hükümdar olduğunun teslim edilmesi şeklinde bir senteze bırakmış görünmektedir (Özbek, 2004: 75). Akademik tarihçilikte de Abdülhamid ile ilgili artık *ne Ulu Hakan, ne de Kızıl Sultan idi veya müstebit idi ama aynı zamanda ıslahatçıydı*, şeklinde, dengeci bir tavır bulunmaktadır (Özbek, 2004: 86).

II. Abdülhamit'in imparatorluktaki yapısal dönüşümü hızlandırdığını belirten Karpat; Enver Ziya Karal'ın *Abdülhamit döneminin önceki dönemlerdeki yapısal gelişmelerin bir sentezi olduğu* tezini destekler ve bu dönemde ekonomik ve sosyal alanlardaki değişimlerin yanı sıra, ideolojik bir dönüşümün yaşandığına işaret eder (Karpat, 1972: 270. akt. Yiğit, 2012: 30).

Ortaylı için 2. Abdülhamid iflas eden bir imparatorluğun başına geçmiştir. Dış borçların ödenmesinde etkili bir yol izlemiştir. Dönemiyle ilgili aydınların en çok eleştirdiği hususların başında sansür ve hafiyelik sistemidir. Sansür komitesinin saçmalıklarının padişahı dahi kızdıracak seviyeye getirmiştir. Sansür tedbirleri, hafiyelik sisteminin etkisi ile Anadolu'dan ziyade daha çok İstanbul'da yoğunlaşmıştır. 2. Abdülhamid saltanatı; uzun bir barış dönemidir. Osmanlı eğitiminde, sağlık kuruluşlarında, Anadolu'da, Suriye'de tarımın kalkınmasında atılcı bir dönemdir. Abdülhamid dönemi ile ilgili bilgi edinmek için *Sultan Abdülhamid/ François Georgeon, Abdülhamid'in Valileri: Osmanlı Vilayet İdaresi 1895-1908 / Abdulhamit Kırmızı, Enver Paşa (1. cilt) / Şevket Süreyya Aydemir, The Problems of External Pressures, Power Struggles, and Budgetary Deficits in Ottoman Politics Under Abdulhamid II (1876-1909): Origins and Solutions, Engin Deniz Akarlı* eserlerine bakılabilir (WEB45, 2016).

2. Abdülhamit, Cihanşümül denilen imparatorlukların üçüncüsü ve aslında sonuncusunun son hükümdarıdır. Sonrasında gelen iki hükümdarın kayda değer bir yanları yoktur. Dolayısıyla bütün dünyanın son hükümdarı, imparator 2. Abdülhamit'tir (Ortaylı, 2012).

2. Abdülhamid, borçları azaltılmış bir ülke devretmiştir. İflas bayrağı çekmiş bir devletin başkanı olmuştur. Fabrika, demiryolu, modern sulama ve tarım yöntemleri Abdülhamid'in başarılarında bir kısmıdır. Eğitim, sağlık, kültür, sanat, sanayi, iletişim, bürokrasi vb. alanlarda birçok kurumun temeli Abdülhamid döneminde atılmıştır. (Engin, 2017). 2. Abdülhamid dönemi politikasının temel unsuru Osmanlı toprak bütünlüğünün muhafazasıdır (Engin, 2017).

2. Abdülhamit; 1940'ların sonlarından itibaren Atatürk ve Cumhuriyet rejimini beğenmeyen, hatta nefret edenlerce savunulmaya başlanmış, ihtisas tarihçiliğinden gelmeyen edebiyatçılar, şairler ve muharrirlerce göklere çıkarılmıştır. Sultan, bu kesimlerce günahsız, kusursuz bir evliya şeklinde işlenmiştir. Bu süreçte sultan, birkaç ciddi ismin İsmail Hami Danişmend ile Hüseyin Nihal Atsız'ın tarih ilmine yakışır bir biçimde kaleme almış bunlar da sağ temayüllü ilim insanlardır. Bazı aşırı sağcı kalemlerin savunularıyla Abdülhamid isminin daha alerjik hale geldiğini vurgular.

Sultanın, Atatürk'ün alternatifi olarak gündeme getirilmesi yanlıştır, ikisini birden kucaklamak gerekir ve ikincisi, birincinin son şah eseridir. Abdülhamid'in kusurları ve yanlışları vardır ama o imparatorluğu 33 yıl başarıyla savunan bir Türk büyüğüdür (Öztuna, 2017: 12-14).

2. Abdülhamit'in zor bir süreçte tahta geçtiğinin altını çizen Afyoncu, bu süreçte ülkeyi ayakta tutma çabası verdiğini ve bunu usta bir siyasetle yaptığını dile getirir. 2. Abdülhamid'le ilgili Vahdettin Engin'in çalışmalarının rehber olduğunu bilhassa Bir Devrin Son Sultanı 2. Abdülhamid isimli eserinin önemli olduğunu belirtir (WEB32, 2017).

Murat Bardakçı, Abdülhamit hakkında en iyi çalışmaları yapanların başında Orhan Koloğlu'nun geldiğini, *Abdülhamid Gerçeği* isimli eserinin sultanı en mükemmel anlatan eser olduğunu vurgular. Bu eser ile birlikte Abdülhamid, ifrat tefrite kaçmadan, olduğu gibi önemli bir devlet adamı kimliğiyle işlenmiştir. *Abdülhamid ve Masonlar* ise yine Abdülhamid hakkında okunması gereken önemli bir eserdir (WEB46, 2017).

Bütün yükseliş evresindeki toplumlar, o süreçte lider olanları yükseltme yarışına girerler. Örneğin Kanuni Sultan Süleyman ve Fatih Sultan Mehmet'in üstün kişiliklere sahip olmasalar dahi yine de övgüyle anılacak isimlerdir. Çöküş evresinde ise liderler, eleştirilme ve aşağılanma durumuna maruz kalırlar. 2. Abdülhamid, bu şanssızlığı yaşamış, devlet yaşamını uzatma ve çağdaş eğitimli yeni bir kuşak yetiştirme başarısının unutulmuştur. Diktatörlüğü, dönemin şartları göz önüne alınmadan eleştirilmiş ve yerli-yabancı kaynaklarca haksız iftiralara maruz kalmıştır (Koloğlu, 2015). Abdülhamid, Tanzimat ve Meşrutiyet'ten ayrı bir bütün olarak değerlendirilme hatasına düşülmektedir. O *ne Kızıl Sultan ne de Ulu Hakan*'dır. Bu yaklaşımların hiçbirinde bilimsel, nesnel bir yaklaşım hâkim değildir (Koloğlu, 2017: 7-8).

Hülagu'da Abdülhamit'in, *ne Kızıl Sultan ne Ulu Hakan* olduğunu, bu tabirlerin batıdan ithal edildiğini dile getirir. Kızıl Sultan tabiri Fransa'dan bize geçmiştir. Bu tabir, Abdülhamid üzerinden İslam ve Türkler hakkında olumsuz bir algı inşası çabasının bir tezahürüdür. Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri Abdülhamid zamanında atılmıştır.

Osmanlı'yı 33 yıl ayakta tutan Abdülhamid, kıvrak zekâsı ve politikasıyla tarih için önemli bir figürdür (WEB47, 2013).

Yenileşme faaliyetlerinin Tanzimat Fermanı'yla devletin vazgeçilmez siyaseti olmuş ve 2. Abdülhamid'de bu siyaseti devam ettirmiştir. Tıpkı selefleri gibi iktidarı süresince kurumsal ve toplumsal bağlamda devleti dönüştürme/değiştirme gayeli yenilikler yapmıştır. Başta yönetim olmak üzere eğitim, ulaşım, haberleşme, basın vb. alanlarda yeni atılımlar gerçekleştirmiştir. Bu atılımlardaki temel gayesi kaynağını dini aidiyetten alan geleneksel Osmanlı toplumunu, modern bir görünüme kavuşturmadır. Devletin dağılmasını engelleyememiş olsa da dağılan devletin külleri arasından yeni bir devletin inşasını filizlendirecek kurumlar miras bırakmıştır (Alkan, 2011: 114-115).

Uluslararası siyaseti iyi okuyan Abdülhamit, Osmanlı'yı otuz yıl ayakta tutan politikaların da mimarıdır (Öke, 1982: 70).

İkinci Abdülhamit: *Sultan Abdülhamid Kızıl değil, bir Gök Sultan*'dir. Bütün yaşamını bir dava uğruna devletine adanmıştır. Benzersiz politikasıyla Batılı güçleri oyalamış diğer taraftan yurt içinde attığı adımlarla ülkesini kuvvetlendirmiştir. Yeni demir yolları ve okullar inşa etmiştir. Abdülhamid'in her insanda olabilecek kusurlarını ön plana çıkarıp marifetlerini inkâr etmenin Türk tarihine herhangi bir katkısı yoktur (Atsız, 1956b:139-145).

Abdülhamit, Mithat Paşa'nın ölümünden habersiz olduğunu ileri sürse de bu durumdan siyaseten sorumludur. Dönemi polis devleti dönemine benzer. Eğitimde ilerlemeler kaydedilmiş ama yetersiz kalmıştır. Gizli polis örgütüne aşırı önem vermiş ve basına radikal sansürler uygulamıştır. Hasta adam olarak adlandırılan Osmanlı'nın yaşamını uzatması hasebiyle ilerlemeci olanlar için olumsuz bir simgedir. Cumhuriyet karşıtı kesimler için bir karşı devrim aktörüdür (Akşin, 2017: 46).

Bunların yanında İkinci Abdülhamit dönemine ilişkin Engin Deniz Akarlı, Ali Birinci, Azmi Özcan, Şükrü Hanioglu, Gökhan Çetinsaya, Selim Deringil, Tufan Buzpınar, Gül Tokay gibi isimlerin de çalışmalarına göz atılabilir. Tarihi şahsiyetler; ideoloji, kimlik ve inançlar üzerinden değil de tarihçilik hassasiyetiyle ele alındığında konuya ilişkin daha sağlıklı değerlendirmeler yapıldığı görülecektir.

4.1.4.7 Vatan dostu Sultan Vahidüddin

Vatan Dostu Sultan Vahidüddin isimli eseri gazetede tefrika edildikten sonra kitap olarak basıldı. Belirli bir süre sonra takibe uğrayarak Atatürk'e hakaret iddiasıyla mahkemeye verildi. Beraat kararı sonrası Necip Fazıl; kitabın takdim kısmında, bir şeyi methetmek, onun karşısını eleştirmek değildir. Gündüzü övmek geceyi kötülemek manasına gelmez diyerek kitabını savundu.

Abdülhamid'in kendisine en yakın bulduğu kişi Mehmet Vahidüddin Efendi'dir. İkisi arasında madden ve manen büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler bilhassa din ilgisi ve İslamiyet hususundadır. 36 Türk padişahı arasında en dindarı Abdülhamid'dir. Vahidüddin'de en dindar padişahlar kategorisinde değerlendirilebilecek ilk 3 isimden biridir (Kısakürek, 2013:30).

Sultan Vahidüddin, büyük harbin beşinci ve son yılında, imparatorluğun dağılmasına kısa bir zaman dilimi kala başa geçmiştir (Kısakürek, 2013:107). Onun başına ne gelmişse böyle bir zamanda tahta geçmesinden gelmiştir. Asıl böyle bir süreçte tahta geçmeyi kabul etmeseydi vatan haini olurdu (Kısakürek, 2013: 108).

Necip Fazıl Vatan Dostu Sultan Vahidüddin isimli eserinde Vahidüddin 'in vatan haini olarak anıldığı bir süreçte, Atatürk'ün Vahidüddin'i, vatan aşkıyla yanan biri olarak andığını ifade eder (Kısakürek, 2013: 88).

Aynı eserde Sultan Vahdettin ve Mustafa Kemal arasında geçen görüşmeler aktarılmış ve Atatürk'ün tek muradının, kendisini Genel Kurmay Başkanı tayin ettirmek olduğu dile getirilmiştir (Kısakürek, 2013: 116). Bu arzusuna rağmen Sultan Vahdettin, Mustafa Kemal'i Suriye Kumandanlığına tayin etmiştir.

Mütakare şartları bildirildiğinde Sultan Vahidüddin yıldırımla vurulmuşa döner, tespihi elinden düşer, bir süre konuşamaz. Felaketin asıl sorumluları olan (Talat, Enver ve Cemal Paşa'lar), Enver Paşa'nın yalısında toplanıp bir Alman harp gemisiyle sabaha karşı Almanya yolunu tutarlar. Böyle bir süreçte Necip Fazıl, Vahidüddin'i; her cihetiyle parçalanmış, esir alınmış, bilinçsizce kıvranan bir yurttan, akılsız vezirler arasında tek başına kalmış talihsiz bir lider olarak betimler (Kısakürek, 2013: 131).

Sultan Vahidüddin hakikate büyük bir hükümdar ve millet dostudur. Osmanlı padişahları ve belki bütün insanoğlu kadrosu içinde en talihsizidir. O padişahlar içerisinde en küçük görünen ama en büyük isimlerin başında gelir (Kısakürek, 2013: 143).

Necip Fazıl, *Vatan Dostu Sultan Vahidüddin* isimli eserinde; Ulusal bağımsızlık mücadelesi fikrini ilk ifade eden ve bu sürecin liderliğini yapan ismin Atatürk'ten önce vatan hainliği suçlanılan Vahidüddin olduğunu beyan eder (*Kısakürek, 2013:157*) der.

Sultan Vahidüddin çöküş sırasında birliklerini bırakıp İstanbul'a dönen genç kumandanların kıtalarının başlarına Anadolu'ya dönmelerini istemiş böylece hareketin ilk adımlarını atmıştır. Bu süreçte Mustafa Kemal'in ise tek emelinin Harbiye Nazırlığına geçmek olduğunu belirtmiştir (Kısakürek, 2013: 159).

Vahidüddin'in tek gayesi altı küsurluk vatanı Osmanlı tahtını kurtarmaktır. Bu gayesini gerçekleştirmek için attığı ilk adım İstanbul'daki genç kumandanları birliklerinin başına göndermekle atmıştır. Bundan sonraki adımı ise bu kumandanları denetleyecek tek bir çatı altında toplayacak bir baş bulmak olacaktır. Ama bu ismin İstanbul teşkilatından olmaması gerektiği kanaatindedir. Bu makama gelecek ismin İstanbul dışı hatta gerekirse esaret halindeki merkezi hükümete boyun eğmeyecek, iradeli, ihtilalci ve milli bir kahraman olmalıydı (Kısakürek, 2013:164).

Necip Fazıl; Sultan Vahidüddin 'in Anadolu'ya geçemeyeceğini, geçerse milli şahlanış hareketinin en başından bunu haber alan işgal güçlerince boğulacağını düşünüyordu. Bu sebeple aradığı vasıflara sahip olan Mustafa Kemal Paşa'da karar kılar ve bu görevi ona verir (Kısakürek, 2013:162). Bu hususta önce tezini ortaya koyar sonra bu tezi ispat etmeye çaba sarf eder. Başta kişisel fikirlerinin ne olduğunu, bu hususta ne düşündüğünü sonra ise okuru ikna için kanıt olarak sunduğu vesikalardan örnekler verir:

Kat'i belgeler:

- 1) Mehmed Ali Bey'i Avrupa'da yayınladığı belgeler
- 2) Mustafa Sabri Efendi'nin Mısır'da yayınlanan, ülkede yasaklanan eseri
- 3) Ali Nuri Bey'in tespiti

4) Kazım Karabekir'in anıları

5) Mustafa Kemal Paşa'ya usül ve teamül dışı olarak verilen Hatt-ı Hümayun (Kısakürek, 2013: 181)

Belge kıymetindeki adımlar:

6) Vahidüddin'in, genç komutanları birliklerinin başlarına göndermesi

7) Vahidüddin'in ulusal mücadele hareketine olan ilgisi ve süreci takibi Şehzade Mahmut Şevket Efendi'nin anlattıkları

8) Bir kısım tarihçilerin tanıklıkları

Belge değerinde kabul edilebilecek güvenilirliği açık olan Fevzi Paşa ve Refet Paşa'nın anlatıları (Kısakürek, 2013: 182)

Necip Fazıl' göre bu vesikalar Milli Şahlanış Hareketi'nin mimarının Sultan Vahdettin olduğunun kanıtıdır. Mustafa Kemal'e milli mücadele hareketini kurması için bir miktar para da vermiştir (Kısakürek, 2013: 186).

Cihan harbinin kaybedilmesiyle hilafet ve saltanat makamının tehlikeli bir yere sürüklendiğini, bu tehlikenin bertaraf edilmesi adına genel asayişini sağlamak ve memleketin kurtarılması adına Gazi Mustafa Kemali görevlendirdiğini bildirdiği fermanı vesikaları en kıymetlisi olarak görür.

Necip Fazıl'a göre bu ferman bütün tereddütleri ortadan kaldıracak biçimde Ulusal Bağımsızlık Hareketi'ni Vahdettin'in başlattığına kanıttır. Çünkü ona göre bu adım basit bir güvenlik için Anadolu'ya gönderilecek bir paşaya verilmez (Kısakürek, 2013: 188). Bu fikrin Sultan Vahidüddin'den değil de ilk Mustafa Kemal Paşa'dan geldiği düşüncesine katılmaz, eğer öyle olsa idi ikisi müttefik olur, sürecin ilerleyen safhalarına Vahidüddin vatan haini sayılmazdı der. Mustafa Kemal'in bu fermanı hiç bahsetmemesi onun kendi isteğiyle Sultan Vahidüddin arzusuyla harekete geçildiğinin ispatıdır (Kısakürek, 2013: 189).

Yine aynı eserde Necip Fazıl, Atatürk'ün anılarını paylaştığı müverrih Enver Behnan Şapolyon'un, İstiklal Savaşı'nı başlatması için Mustafa Kemal Paşayı Anadolu'ya gönderen ismin Vahidüddin olduğunu söylediğini belirtir.

“*Sen Mustafa Kemal Paşa'yı, İstiklal Savaşı'nı başlatmak için Anadolu'ya Vahidüddin tarafından gönderildiğini kabul ediyor musun?*” diye sorduğunu ve onun bu soruya: “*Evet kabul ediyorum.*” şeklinde cevap verdiğini anlatır (Kısakürek, 2013: 192).

Necip Fazıl, savunusuna kanıt olarak saydığı vesikaların haricinde eserinin sonlarına doğru *Vesikaların Vesikası* başlığıyla okuyucuya sarsıcı bir sürpriz yaptığını belirterek Sultan Vahidüddin hakkındaki tezini ispatladığını bildiriyor ve son hükmü veriyor.

Vesikaların vesikası olarak adlandırdığı vesika ise Mustafa Kemal Paşa'nın saraya çektiği bir telgraftır. *TBMM Zabıt Ceridesi*'nin (Cilt 1, 2. Basım, 1940) dördüncü ve beşinci satırlarında geçen: *Dilhah-ı milkdarilerinden mülhem azm ve iman ile vazife-i acizanemde müdavim bulunmuyorum. Sadeleştirilmiş haliyle: Mülk ve memleket sahibi zat-ı şahanelerinin arzusu ve dileklerinden aldığım azm ve iman ile aciz vazifeme devam etmekteyim* (Kısakürek, 2013: 202).

Bu telgrafta geçen *dilhah* kelimesinin o günlerde hükümdara karşı böyle hitap etmek gerektiği için kullanıldığı ve emir manasına gelmediğini savunanlara karşı Necip Fazıl; telgrafından mecliste okunmasından yedi ay evvel *İrade-i Milliye* gazetesinde neşredildiği halini kanıt gösterir. Telgrafta *Dilhah* yerine *İlka* geçmektedir. *İlka* ise bir fikri empoze etmek, yeni bir şey ortaya koymak, bir manayı ruha sokmak anlamlarına gelmektedir. Bu durum göstermedir ki Milli mücadele fikrini, Anadolu'ya geçme fikrini Mustafa Kemal'e ilka eden Sultan Vahidüddin'dir (Kısakürek, 2013: 203). Bu sebeple Necip Fazıl'a göre eğer Sultan Vahidüddin, milli mücadelenin başlamasını ve zaferle nihayete ermesini sağlayan isimdir.

Bağımsızlık mücadelesi fikri Vahidüddin'den gelmiş bu fikri yerine getiren ise Mustafa Kemal olmuştur. Bu durum fikri yerine getirenin kıymetini azaltacak değildir. (Kısakürek, 2013: 204).

Bu tespitlerin ardından Sultan Vahidüddin'in iradesi dışında milli mücadeleye karşı görünmek durumunda kaldığını belirtmiş ama içten içe bu mücadelenin başarıya ulaşması için dua ettiğini öne sürmüştür. Bedbaht sultan artık ne kadar ileri gidecekleri muallak düşmanlar karşı Kuva-yı Milliye'yi suçlar gibi davranmaktadır. (Kısakürek, 2013: 209).

Mustafa Paşa ve arkadaşları hakkında verilen idam kararlarını ise fetvayı verenin Ferit Paşa'nın Şeyhülislamı Dürrizade olduğu ve süreci takip eden düşman kuvvetlerine karşı bu fetvaya karşı durması Sultan Vahidüddin'in açısında olanaksızdı, diyerek savunmuştur. Necip Fazıl'a göre Sultan Vahidüddin bu kararlara karşı dursaydı Anadolu'ya geçmesi gerekirdi ve onun Anadolu'ya geçmesi işgal kuvvetlerinin tüm gücüyle Anadolu'ya saldırmasına sebebiyet verecekti. Sultan bu kararıyla *vatan haini* olarak anılacağını bildiği halde vatanın kurtuluşunu önceleyip fedakârlık yapmıştır. (Kısakürek, 2013: 210-211). Nitekim (San Remo)'daki çilehanesinde söylediği, *saray ve saltanat yıkılmış ne çıkar; vatan ve millet kurtuldu* ya sözü buna delildir (Kısakürek, 2013: 212).

Hatta düşmanın gözünü boyamak için *Kuva-yi İnzibatiye* tarzı girişimler de bulunmuş ve gizli talimatlarla bu hareketin içindekilerin Milli mücadeleye katılması sağlanmıştır. Bu süreçte Anadolu'da meydana gelen isyanlarda Sultan Vahidüddin'in bir tesiri yoktur (Kısakürek, 2013: 211).

Necip Fazıl, Sultan Vahidüddin'in önünde iki seçenek olduğunu bunlardan ilkinin; yurttan kalıp başına gelecekleri çaresizce beklemek, ikincisi ise hükümdarlık unvanını yitirmiş biri olarak yurt dışına gitmektir. Sultan Vahidüddin bu iki seçenekten ikincisini seçerek İngiltere'ye gitmeye karar veriyor. İngiltere'yi tercih etmesinin sebebini ise o zamanda İslam kitlelerinin büyük bir kısmının İngiltere idaresinde olması hasebiyle alaka isteyebileceği tek devlet olmasına bağlıyor. Çıkıp gitmekle Sultan Vahidüddin sulfi olmamış sadece mazeret kullanmıştır (Kısakürek, 2013: 216).

Necip Fazıl'ın anlatımına göre *Vatan Dostu Sultan Vahidüddin* isimli eserini yazarken, Atatürk'ün sofrasında 11 sene hizmet ettiğini söyleyen Cemal Granda isimli birinden telefon geldiğini ve telefondaki ismin; Milli mücadele fikrinin kendisine padişah

tarafından verildiğini bizzat Mustafa Kemal'in ağzından duyduğuna şahitlik ettiğini söylüyor. Bu iddiaya göre Kazım Karabekir, İstiklal Harbi şerefının kendisi ve Atatürk'e ait olduğunu iddia ediyor. Bunu duyan Mustafa Kemal, Tevfik Bey'e: vatani Karabekir'in iddia ettiği gibi iki kişinin kurtardığı fikrinin akıl dışı olduğunu, kendisini ulusal mücadele hareketini başlatması gayesiyle Anadolu'ya hareket etmek üzere Vahidüddin tarafından görevlendirdiğini söyler (Kısakürek, 2013: 324).

Savunusuna dayanaklandığı bu hatırasının ardından Falih Rıfkı'nın *Atatürk Samsuna Gidiyor* başlıklı anısını Vahidüddin savunusuna son örnek olarak verir. Bu yazıya göre Sultan Vahidüd'din Mustafa Kemal'e: “*Paşa, paşa! Şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin! Bunların hepsi tarihe geçmiştir. Şimdi yapacağın hizmet hepsinden de mühim olabilir! Paşa, sen devleti kurtarabilirsin!*” şeklinde hitap eder (Kısakürek, 2013: 226). Hatta Sultan Vahdettin ölümüne yakın son günlerinde “*Biz yandık ama onu Anadolu'ya göndermekle vatani kurtardık!..*” demiştir (Kısakürek, 2013: 248).

Toparlanacak olursa Sultan Vahidüddin; yalan ilim ve tarih imal edenlerin tezgâh kapısını açacak ve onları adalet savıcısına teslim ettirecek bir anahtardır. İkinci Abdülhamid'den sonra en büyük mazlumlardandır (Kısakürek, 2013: 252). Vahdettin, Necip Fazıl'ın Abdülhamid ile birlikte eserlerinde en çok yer verdiği isimlerin başında gelir. Vatan Dostu Sultan Vahidüddin isimli eseriyle Vahdettin hakkındaki olumsuz iddiaları çürütmeyi gayelemiştir. *Hain* argümanına karşı *vatan dostu* savunusunu öne sürmüştür. Ona göre Vahdettin'in en büyük talihsizliği, çöküş sürecinde olan bir devletin başına geçmesidir. Vahdettin, Milli mücadele hareketini başlatan ve Gazi Mustafa Kemal'i bu uğurda görevlendiren isimdir.

Literatürde ise bu sürece farklı yaklaşımlar mevcuttur. Vahdettin'in hain olarak değerlendirilmesinin doğru olmadığı hususunda görüşler ağır basmaktadır. Necip Fazıl kadar radikal bir savunu olmasa da zor şartlar içerisinde ülkeyi devralan sultana hakkını teslim etme anlayışı hâkimdir. İlber Ortaylı, Metin Hülagu, Murat Bardakçı, Yılmaz Öztuna, Mete Tuncay, Vahdettin'in siyasi bağlamda yanlış hesapları olduğunu ama bunun *hainlik* olarak değerlendirilmesinin yanlış olduğuna vurgu yapar.

Kemal Arı, Turgut Özakman, Şerafettin Turan, Sinan Meydan, Gazi Mustafa Kemal'in Samsun'a Vahdettin tarafından gönderildiğini ama bu kararın Atatürk'ün milli mücadeleyi örgütlemesi gayesi ile alınmadığını ifade eder. Zafer Toprak, Vahdettin'in milli mücadele yanlısı olmadığını, sınırlı bir antlaşma ile devletin kurtulacağına dair bir inanç beslediğini ifade eder.

Vahdettin'in *hain* olarak nitelendirilmesi yanlış olduğunu belirten Ortaylı, Anadolu önderlerinin idam fetvasına göz yummak haricinde önemli bir hatasının olmadığını altını çizer. Osmanlı mülkünün yediği darbe hususunda kimse onun fikrini sormamıştır. Milli mücadeleye karşıtı adımlar, ondan daha çok Damat Ferit kabinesi ve İngiliz işbirliğinin eseridir. Türkiye'yi terk eden Vahdettin'in gittiği ülkelerde ülkesi aleyhinde eylemleri olmamıştır. Vahdettin ile Atatürk'ün kavgalı olduğu kadar gibi dostturlar. (WEB48, 2005). Vahdettin, çok fazla suçlanılan, yapmadığı işlerden sorumlu tutulan ve yanlışları abartılan bir hükümdardır (Ortaylı, 2018: 143).

Vahdettin, *hain* olmamakla birlikte siyaseten tecrübesiz, bilgisiz ve başarısızdır. Çevresinin oyuncağı haline gelmek gibi bir hataya düşmüştür. İddia edildiği gibi İstanbul'dan ayrılırken bir servetle gitmemiştir. Tahttan indirilmesi hasebiyle Vahdettin'in Atatürk'le arasının kötüdür aralarındaki çatışmanın kaynağı gelenekçi-yenilikçi çatışmasıdır (Hülagu, 2016).

Vahdettin'in oyalama ve vakit kazanma çabasının *hainlik* mahiyetinde değerlendirildiğini dile getiren Bardakçı, onun *hain* olmadığını belirtir. Sevri imzalamamasına karşın uzun yıllar *hain Vahdettin Sevri imzaladı* denilerek olumsuz bir algı inşa edildiğini vurgular (WEB49, 2005). Atatürk'ün Samsun yolculuğu hususunda bilhassa ders kitaplarında yanlış anlatımlar olduğunu, yolculuğun zor şartlarda ve gizli olmadığını bizzat bilgi dâhilinde bir devlet operasyonu şeklinde gerçekleştiğini ifade eder. Sultan Vahdettin ve Damat Ferit Paşa'nın da haberdar olduğunu vurgular. Hattâ Mustafa Kemal'in Samsun yolculuğu le ilgili görevlendirilme imzalarını taşıyan belgeler, dönemin resmi gazetesi *Takvimi Vekayi*'de neşredilmiştir. (Bardakçı, 2015).

Sultan Vahdettin'in ciddi hataları vardır ama bu hataların hainlik olarak adlandırılması doğru değildir. Sadece Vahdettin değil hiçbir hükümdar memleketine ihanet edemez (Bardakçı, 2015: 1).

Vahdettin'in *hain* olmadığını dile getiren Öztuna, bu kavramın kuruluş yıllarının ateşli dönemlerinde kullanılmış siyasi bir kelime olduğunu belirtir. Fransız ve Rus devrimleri sürecinde de bu tür kelimelerin kullanıldığını, zamanın şartlarına göre bu hususun normal olduğunu ama aradan zaman geçmesiyle geçmişin dikkatle tetkik yapılarak bu kavramlardan uzak durulması gerektiğini ifade eder (WEB49, 2005).

Tuncay, *hain Vahdettin* kelimesinin dönemin şartları içerisinde telaffuz edildiğini ve haksız bir söylem olduğunu dile getirir. Siyasi bağlamda yanlış hesapları olabileceğini ama bunun *hainlik* olarak adlandırılmayacağını beyan eder (WEB49, 2005).

Vahdettin; içten, adil, zeki ve ülkesine hizmet etme hususunda hevesli bir hükümdardır. İttihatçı karşıtlığı ile tanınır. Vatanın kuruluşunun İngiltere'nin lütuflarına mazhar olmaktan geçtiğine samimiyetle itimat ettiği imajını verir. Zahiren ince ama ciddi bir sinir problemi mevcuttur. Ümitsiz ve başarısız imajına rağmen zorlu görevini vakur bir duruşla devam ettirmiştir (Satan, 2010: 148-149).

Vahdettin vatan haini değildir tezi, Mevlanzade Rıfat'a aittir. Mevlanzade Rıfat, *Türkiye İnkılabının İçyüzü* adlı kitabında; *Mustafa Kemal'in, milli mücadeleyi başlatması için Sultan Vahdettin tarafından Anadolu'ya gönderildiği* iddiasını ortaya atmıştır (Rıfat, 2000: 215).

Vahdettin; ne hain ne de Mustafa Kemal'i kurtuluş savaşını başlatması için Anadolu'ya gönderen gizli kahramandır. Vahdettin, Atatürk'ü Samsun'a görevlendirirken onun ne yapacağını iyi bilmektedir. Hatta bunu bilerek para vermiş ama bunu yaparken saraya yakın çevrelerin telkiniyle hatta zorla yaptığını vurgular. Mustafa Kemal'in idam fermanını onaylaması İngiliz baskısını hasebiyledir (WEB49, 2005).

Meydan, Vahdettin'in Atatürk'ü Damat Ferit ve İngilizlerin isteği üzerine Anadolu'ya gönderdiğini ve bu karardaki amacının milli mücadelenin başlatılması değil; aksine başlayan direnişleri etkisiz hale getirmek olduğunu dile getirir. Atatürk'e Samsun'a gidiş

için geniş yetkiler verilmesi hususunun doğru olduğu ama bu yetkilerin direnişleri örgütlemesi gayesiyle verildiği iddiasının yanlış olduğunu ifade eder. Atatürk'ün ilerleyen safhalarda direnişi örgütleyen adımları sonrası geri çağırılması, görevden alınması, rütbe ve nişanlarının sökülmesi ve idama mahkûm edilmesini bu görüşüne dayanak oluşturur (WEB50, 2017). Kurtuluş savaşının asıl kahramanının Vahdettin olduğu iddiası doğru değildir. Bu iddianın asıl gayesi Atatürk'ün rolünü azaltmaktır (Meydan, 2013: 147). Necip Fazıl, Vahdettin'i methederken Atatürk' eleştirel tavır takınır ama Atatürk vatanın bağımsızlığı için mücadele ederken, Vahdettin İngiliz gemisine binerek kaçmıştır (Meydan, 2013: 200).

Atatürk'ün Vahdettin'in iradesiyle Samsun'a gönderildiğini ifade eden Arı ama bu kararın altında yatan sebebin direnişi örgütlemek olmadığını söyler. Atatürk'e ve onun kuşağına göre Vahdettin'in hain olduğu, yaptığı ve aracı olduğu eylemlerin ülkeye kötülük getirdiğini belirtir. Bilhassa Osmanlı'nın son dönem padişahlarından en çok eleştirilecek olan 2. Abdülhamit ve Sultan Vahdettin'in bazı kesimlerce bir yüceltilme gayesi taşındığını, bunun bilgisizlik ve Osmanlı sultanlarına olan duygusal bağdan kaynaklandığını vurgular (WEB51, 2017). Sultan Vahdettin ve hükümetinin Mustafa Kemal'in dinsiz olduğu propagandası yaptığını ve aleyhine ölüm fermanları yayınladığını belirtir (Arı, 2016: 54).

Vahdettin'in milli bir kuvvet hazırlamak için yaverlerinden Mustafa Kemal'i yetkilendirdiği, galip devletlerin bilgisi dışında gizli ve özel bir talimatla Anadolu'ya gönderdiği iddiası doğru değildir. Çünkü İngiliz Yüksek Komiserliği Baş Tercümanı Ryan hatırlarında Damat Ferit'in bu görevlendirme hakkında kendilerini bilgilendirdiğini ifade etmiştir (Turan, 2004: 156).

Atatürk'ün Samsun'a gitmeden önce Vahdettin'in yaverliğini yaptığını milli mücadelenin ilk aşamasında da padişaktan farklı bir kimseyi kurtarma çabası içinde olmadığını beyan eden Toprak'ın görüşlerine göre Atatürk, Samsun'a vardığında dahi imparatorluğu kurtarmayı amaçlamaktadır fakat süreç ilerledikçe İstanbul ile arası açılmış ve Vahdettin'e karşı tavır alınmıştır. Çünkü Vahdettin hiçbir zaman saltanatından ödün vermek istememiştir. Vahdettin milli mücadele yanlısı değildir, devletin çok daha sınırlı bir barış antlaşmasıyla kurtulacağı fikrindedir. Mustafa Kemal'i

Anadolu'ya Doğu'da terhis edilmemiş askerî yapının kontrol edilebilmesi için göndermiştir (WEB52, 2008).

Vahdettin'in Atatürk'ü, Anadolu'ya bağımsızlık savaşını başlatmak için gönderdiği iddiası doğru değildir aksine gayesi tam teslimiyetle İngiltere'ye bağlanmaktır (Özakman, 2015: 254).

4.1.4.8 İttihat ve Terakkiciler

Necip Fazıl, İttihat ve Terakki'yi; Batıcı bir yönetim tarzına kavuşma ve Avrupalılaşıma sürecinde devlete karşı kurulan ilk gizli oluşum olarak yorumlar (Kısakürek, 2013: 247). *Onu; öz ökünü kaybetmiş, İslam'dan ayrılmış, kendi öz ruhunu yok sayma pahasına Batıya özenmiş, kişilerden oluşan bir topluluk* olarak görür (Kısakürek, 2013: 251). Jön Türkler; kendi öz mayasından, hamurundan, yani milletin ruh kökünü dayadığı iman ve İslam'dan tiksinen ve bu nefret hissini Batının çıkartma kâğıdı kadrosundan dış ziyet çizgileriyle kendi sefil dünyasına ait kırık dökük eşyanın satıhçı ve ucuzcu kıyasından devşiren arsız cehalet ve mağrur hamakat tipidir ve başlıca kastı İslamiyet'tir (Kısakürek, 2013: 447).

İttihat ve Terakkiciler masonluk emrine girerek putperest davranışlar sergilemişlerdir. Gözleri bağlı toplantıya gitmeleri, Kuran ve tabanca üzerine el konulmasına dayalı yemin metotları bu davranışlarının göstergelerindedir. Aksiyoncu cihetlerini Selanik'te bulmuşlardır (Kısakürek, 2013: 458).

Jöntürkler; mason, Yahudi, kozmopolit, emperyalist, ve memleket içinden zehirleyici akımların kuklalaştırdığı sahte aydınlar zümresidir. Bu zümre Türk tarihinin en büyük mazlumu olan İkinci Abdülhamid düşmanlığının siyasal ve ideolojik temelini inşa eder, (Kısakürek, 2013: 253). Necip Fazıl'a göre İttihatçıların gereksiz yere yücelttiği sahte kahramanlardan biri de Namık Kemal'dir (Kısakürek, 2013: 256). Necip Fazıl'a göre İttihatçılar mekteplere yalan tarih sokmuşlardır. Bu mekteplerde Abdülhamid'i insanların ayaklarına kapanıp kendisine secde etmesini isteyen bir Nemrut'tur

(Kısakürek, 2013: 331). Abdülhamid'i devirerek, meşrutiyeti getirmek gibi gayeleri vardır (Kısakürek, 2013: 438).

Necip Fazıl; Abdülhamid'in 31 Ayaklanması ile bir ilgisinin olmadığı, bu ayaklanmayı tertipleyenlerin İttihatçılar olduğu görüşünü savunur. Abdülhamid 33 yıllık saltanatı boyunca hiçbir cana kıymamış bu olayda da tek bir damla kan dökülmemesi için gayret sarf etmiştir (Kısakürek, 2013: 543). Necip Fazıl'a göre İttihatçılar Yahudi ve Mason kuklasıdır. Bazı din büyüklerini kullanarak Abdülhamid'e küfür isnat etmişlerdir.

Necip Fazıl; İttihat ve Terakki'nin asıl hesabının Yahudi emrinde İslam'ı yıkmak olduğunu düşünür. İttihatçılık; Tanzimat'la başlayan Batı taklitçiliği ve ucuz yenilik faaliyetlerinin komitacılığa dökmüş şeklidir. Çeyrek ve sahte aydınlar hareketidir. Ulu Hakan'ı devirdikten sonra imparatorluğu inkıraza sürükler (Kısakürek, 2013: 41). İttihat ve Terakki Yahudilerin oyuncağı haline gelmiştir. İttihatçılar vatani düşman istilasına terk edip kaçmışlardır.

İttihatçılar bütün iyi niyet ve vatanseverliklerine rağmen, vatanın ciddi bir çıkmaza sürüklenmesine neden olmuşlardır. İttihatçılara göre; iktidara gelebilmek için darbe dâhil her yöntem mubahtı. Meşhur mottoları *ya devlet başa ya kuzgun leşedir*. Cumhuriyetin ilanı sonrası süreçte etkinliklerini yitirmiş olsalar da iktidara geçme arzuları devam etmişlerdir (Engin, 2011).

4.1.4.9 Mustafa Kemal Atatürk

Necip Fazıl, Osmanlı İmparatorluğun dağılışı sürecinde Atatürk'ün tek muradının, Vahidüddin'in emrinde Genel Kurmay Başkanı olmak olduğunu dile getirmiştir (Kısakürek, 2013: 116). Ancak bu arzusunu gerçekleştirememiş Sultan Vahidüddin tarafından Suriye kumandanı olarak tayin edilmiştir. Necip Fazıl bu durumu Mustafa Kemal'in merkezden uzaklaştırılması ve bir nevi harcanması olarak değerlendirmiştir (Kısakürek, 2013: 119).

Yine Mustafa Kemal, Necip Fazıl'a göre Sultan Vahidüddin'den Harbiye Nazırlığı yahut Sadrazamlık isteme arzusundadır (Kısakürek, 2013:134). Mustafa Kemal, Mondros'un imzası sırasında Harbiye Nazırı olmayı gayeliyordu. Milli bir ayaklanma başlatmak gibi bir gayesi yoktu. Çünkü Necip Fazıl; Mustafa Kemal'in, henüz Talat Paşa hükümeti çekilmeden, kurulacak yeni hükümette, kendisinin Harbiye Nazırlığı'na uygun görülmesini hem hükümdara hem de İzzet Paşa'ya önerdiğini ileri sürer (Kısakürek, 2013: 153).

Necip Fazıl, *Vatan Dostu Sultan Vahidüddin* isimli eserinde, cihan savaşı sonrası ulusal bağımsızlık mücadelesi düşüncesini ilk ortaya atan ismin Atatürk'ten önce Sultan Vahidüddin olduğunu iddia eder (Kısakürek, 2013: 157).

Vahidüddin vatani kurtarmak için ilk adım olarak İstanbul'daki genç kumandanları birliklerinin başına gönderir. Bundan sonraki adım ise bu kumandanları tek bir çatı altında toplayacak, örgütleyip denetleyecek, iradeli, cesur, boyun eğmeyecek milli bir baş bulmak olacaktır (Kısakürek, 2013: 164).

Çünkü Necip Fazıl'a göre Sultan Vahidüddin Anadolu'ya geçemez, geçerse milli kurtuluş hareketi işgal güçlerinde başlamadan bitirmek üzere tümünden boğulur. Bu sebeple aradığı vasıflara sahip olan Mustafa Kemal Paşa'da karar kılar ve bu görevi ona verir (Kısakürek, 2013: 162). Milli mücadele fikri Mustafa Kemal'den gelmese de bu fikrin uygulayıcısı olarak Mustafa Kemal tarihte hak ettiği yeri alacaktır (Kısakürek, 2013: 204).

Necip Fazıl'ın 1939 yılında kaleme aldığı *Çerçeveseler*'de Mustafa Kemal Paşa hakkında medihkar yazılar bulunmaktadır. Bu yazılar 1940 yılında Semih Lütfi Kitabevi tarafından neşredilen *Çerçeve-Günün Konuşmaları* (Kısakürek, 1940:144-156) kitabına da alınmıştır. *Atatürk Dirilecektir* (Kısakürek, 1943: 2) yazısı da bu yazılar içinde değerlendirilebilir. Atatürk'ün ölümü üzerine 1938 yılında:

Atatürk'ü iki ayrı cihetten ele alır. İlki, hakkında ölüm fermanı verilmiş Türk milletini esaretten ve ölümden kurtarmıştır. İkincisi ise milli mücadele zaferi sonrası düşünce planında yeni bir kimlik inşası sürecine girişmiştir. Tarihsel süreç açısından da Atatürk'ü

iki evrede ele alan Necip Fazıl, ilk evrenin milli mücadele ile başlayıp düşmanın denize dökülüşüne kadar kısım olduğunu, ikinci evreninse fikir planında yapılan inkılaplara bugüne kadar süregeldiğini dile getirir. İkinci evrede değerlendirdiği Gazi Mustafa Kemal'i İnkılapçı Atatürk olarak tanımlar. İnkılapçı Atatürk'ün Tanzimat'tan bu yana Batılılaşma yolunda atılan eksik adımların tam ve noksansız olarak tamamladığını belirtir. Atatürk'ü milli kahraman olarak anar ve ölümü ile duyduğu üzüntüyü bildirerek Atatürk gibi bir lideri yetiştiren Türk milletinin aynı çaptaki kahramanlar yetiştireceği ümidini taşıdığını beyan eder (Cumhuriyet Gazetesi, 26.10.1938: 2).

1943'te yayın hayatına giren Büyük Doğu'nun 9. sayısı *Atatürk'ün Altın Anahtarla Açtığı Son Fabrika... Şimdi Onun Ruhunu Aynı Anahtarla Zafer Kapısında* başlıklı kapakla çıkmıştır. Gazi Mustafa Kemal ile ilgili kaleme aldığı bu medihkar yazıların 1946'dan itibaren tek parti dönemi çerçevesi altında eleştirel bir tutuma evrildiği görülür.

Necip Fazıl, *Dedektif X Bir* adıyla *Büyük Doğu*'nun 22 Aralık 1950 tarihli sayısında kaleme aldığı yazısında ise Mustafa Kemal için; *umumi manada sadece bir Allahsız değil, ruhunda en küçük (idealist) havaya pay bırakmayan koyu ve sert bir materyalisttir. Umumi manadaki bu ruh seciyesinden sonra Birinci Cumhur Reisi, pek ama pek bir İslamiyet düşmanıdır.*(Dedektif X Bir, 1950) der.

Bu düşüncelerinin dayanağı ise Mustafa Kemal'in yazdığı, 1931 yılında Maarif Vekâleti armasıyla neşredilen meşhur eserdir. Necip Fazıl'a göre Mustafa Kemal bu eserin ilk sayfalarında, zekâdan başka hiçbir şeyin kıymetinin olmadığını, bütün ruh alemin âleminin kurgusal bir masal olduğuna inandığını belirtir (Dedektif X Bir, 1950).

Yine aynı eserin 2. cildinde geçen *Mekkeliler Arapları kendi mabetlerine çekebilmek için Arap yarımadasının muhtelif yerlerinde mabut tanılan 360 putu Kâbe'de yerleştirmişlerdi. Yahudi ananelerine de raptetmişleri. Bu uydurmalara göre İbrahim karısı Hacer ile oğlu İsmail'i buraya getirmiştir. Bunların hepsi, bittabi sonradan uydurulmuş masallardır*, sözlerini düşüncesine kanıt olarak sunar.

Eserde Hz. Muhammed'den bahsedilen metinlerde sadece ismi ile zikredilmesi hususunu eleştiren Necip Fazıl, bu üslubu hüürnetsizlik olarak değerlendirmiş bunun

sebebinin Allah ve Allah Resulüne olan sevgisizlik ve nefret olduğunu ifade etmiştir. Hatta kâinatın medarı iftiharını için *donsuz bedevi* tabirini kullandığını iddia eder. Onu bir komutan ve devlet başkanı olarak metheder gibi görünüp, onun hakikatlerine küfrettiğini ifade eder (Dedektif X Bir, 1950).

Necip Fazıl'a göre Mustafa Kemal; her şeyin Allah resulü tarafından uydurulduğunu düşünen bir İslamiyet düşmanıdır. Güya münevver geçinen bazı çevrelerin, onun İslamiyet'e hiçbir zararının olmadığı, imana, ibadete, herhangi bir dini müesseseye el sürmediği hatta kaba taassubu yok etmek için dine faydası olduğu görüşünü savunduklarını bu görüşün yanlış olduğunu dile getirir. 15 sene süren faaliyetlerinin din ve imana zarar verdiğini belirtir (Dedektif X Bir, 1950).

4.1.4.9.1 Put adam (Er-raculu's-sanem)

Put Adam, Mustafa Kemal'in hayatını konu edinen bir kitaptır. Hakkında çeşitli iddialar mevcuttur. Kitabın Necip Fazıl tarafından 1975 yılında Osmanlıca olarak kaleme alındığı ve bir mütercim tarafından Arapçaya çevrilerek yayınlandığı belirtilir. Necip Fazıl tarafından ana taslağı oluşturulan kitap ismi saklı tutulan bir subayın vesikalarını ve Dr. Rıza Nur'un hatıratlarını da içerir.

Muhsin Abdülhamid; Mehmet Ali Orhan'la 1968'de İstanbul'a gelip Necip Fazıl'ı ziyaret ettiğini ve ziyaretlerinin sebebinin Orhan'ın; Arap dünyasının Mustafa Kemal hakkındaki bilgilerinin sınırlı olması hasebiyle ondan Atatürk ile ilgili bir kitap yazmasını istemek olduğunu söyler. Necip Fazıl bu teklifi kabul etmiş *ben Türkçe yazarım sen de Arapça 'ya tercüme edersin*, demiştir. 1978'de tekrar görüşmüşler ve Necip Fazıl *Put Adam* isimli kitabın bittiğini ancak kendi ismiyle yayınlanmasını istemediğini dile getirir. Yazar olarak *Bir Türk Subayı* ibaresi konulmasını söyler. Ve kitap 1978'de 544 sayfa olarak Lübnan'da yayınlanır. Mehmet Ali Orhan, Necip Fazıl'ın istediği gibi kitabı Arapçaya tercüme etmiştir. Çeviren olarak Abdullah Abdurrahman ismini yazmıştır. Dr. Rıza Nur'un hatıralarından da iktibaslar yapılarak oluşturulan kitap bir Mustafa Kemal biyografisi olarak tasarlanmıştır (Abdülhamid, 2016: 104).

Necip Fazıl'ın dostu İkinci Abdülhamid iken baş düşmanı Mustafa Kemal'dir. Sultan Vahidüddin adlı eserde iddiaları delillerle çürütülen kişinin baş düşmanı yani Mustafa Kemal olduğunu söyler. *Put Adam* isimli eser onun için yazılmıştır (Armağan, 2016: 66).

Put Adam'ın yazılış süreci ile ilgili olarak Mısıroğlu; Necip Fazıl'ın bir gün kendisinin yanına geldiğini, Mustafa Kemal hakkında “*Eser*” isimli bir kitap yazdığını ve bu kitabı basmasını istediğini ifade eder. Bu kitabı incelediğini, kaynaklarının yetersiz olduğunu ve kulaktan duyma verilerle yazıldığını dile getirir. Necip Fazıl'ın kendisinden yaşça büyük olması hasebiyle böyle ifade edemediği için kitabın başına iş açacağı gerekçesiyle basmaması gerektiği telkininde bulunur. Basılması için gelen tekliflere ise Rıza Nur'un hatıralarından istifade edilerek basılması gerektiğini söyler. Kitap bir yıl sonra Rıza Nur'un hatıralarından esinlenilerek “*Bir Türk Subayı*” ismiyle basılır. Mısıroğlu; ilmi kaynaklara itibar etmemesi hasebiyle bu kitabın okunmaya değmeyecek bir kitap olduğunu dile getirir. Atatürk ile ilgili Rıza Nur'un hatıraları ile ilgili kaleme aldığı kitabına bakılmasını telkin eder (WEB53, 2016).

Atatürk, yıkılan Osmanlı yerine, tarihi ve kültürel değerler üzerinden yeni bir toplum inşa etmeyi başarmış büyük bir liderdir. Değişim, reform ve yenileşme hareketleriyle topluma yeni bir yaşam tarzı imkânı sunmuştur. Türk toplumun yeniden yapılanması sürecinin en önemli örgütleyicisidir (İnalçık, 2008).

Atatürk, Milli mücadele fikrinin temellerini atmış ve bu mücadelenin yasallaşması ve meşrulaşması için Misaki Milli'nin kabul edilmesini sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyet'i bu mücadelenin bir neticesidir (WEB54, 2018).

Atatürk'ün, din düşmanı olmadığını, dinin hakiki manasının kabullenilmesini ve vicdanlara hitap eden bir hale gelmesini arzuladığını vurgulayan Karpaz. Atatürk döneminde, devrin din bilginlerine ilişilmediğini belirtir. Medreselerin kapatılması vb. hadiseler, yeni bir başlangıç için atılması gerekli adımlardır (WEB55, 2009).

Atatürk'ün Samsun'a çıkışı, Türk tarihinde bir kırılmanın, başlangıcın, yen bir sürecin ilk adımıdır. Saltanat idaresinin muhafazası için çalışanlarla, milli mücadele ve ulusal egemenlik için örgütlenenlerin mücadelesinin başladığı tarihtir (Karpaz, 2010: 120).

Atatürk'ün Türk toplumu, ekonomisi ve kültürü üzerine düşüncelerini analiz eden araştırmalar yetersizdir. Onun Türk toplumuna olan itimadını, ve ona onurlu bir yaşam sunabilmek için sergilediği fedakarlıkları inceleyen çalışmalar azdır. Mücadelenin, inkılapların sürekliliğini sağlayan onun Türk toplumuna olan sonsuz güvenidir. Toplumun ideolojik açıdan birbirinden farklı kesimlerini TBMM çatısı altında bağımsızlık mücadelesi için birleştirebilmiş önemli bir isimdir (Karpaz, 2010: 473).

Sevr'in, yani imparatorluğun parçalanma gayesini engelleyen unsurun Atatürk'ün başlattığı milli mücadeledir. Bağımsız bir devlet kurma düşüncesi Atatürk'ün Samsun'a çıkmasıyla hayata geçmiştir. Atatürk'ün gayesi Osmanlı'yı kurtarmaktan ziyade Türk ulusuna dayanan yeni bir Türk devleti kurmaktır. Bu sebeple ulusal bağımsızlığın yanında ulusal egemenlik savaşı da vermiştir. Padişah ve halife otoritesi yerine kaynağı meclise dayanan yeni bir idare anlayışı için mücadele vermiştir. Savaşın kazanılmasından sonra saltanat ve halifelik kaldırılmış ve cumhuriyet ilan edilmiştir (Aybars, 1987: 63-63).

Atatürk, 20. yüzyıl başında Türk ulusuna önderlik eden aydınlatma sürecinin lideridir. 1919 Mayıs'ında Samsun'a çıktığında, saray ve hükümetten çare beklemenin yanlış olduğunu ve tek dayanacak gücün ulus olduğunu düşünür. Nutuk'ta da belirtildiği üzere Atatürk'ün temel gayesi millet egemenliğine dayalı, bağımsız bir devlet kurmaktır (WEB56, 2014). Atatürk, sadece Türk toplumunda değil, uluslararası düzeyde tarihi bir değerdir. Akıl ve bilimin rehber alınmasında tarihi bir misyona sahiptir (Arı, 2017).

Ortaylı, Atatürk hakkında yazılmış en iyi biyografilerden diye tabir ettiği Andrew Mango'nun *Modern Türkiye'nin Kurucusu Atatürk* isimli eserini tavsiye eder (WEB57, 2017). Kurtuluş Savaşı'nın birçok komutanının Anadolu'yu kurtarma hususunda ümitsizdir ve vatanın bir kısmının kurtarılmasını yeterli görülmektedir. Atatürk uzak görüşlülüğü, liderliği ve dehasıyla hem Anadolu'nun kurtarılmasına vesile olmuş hem de cumhuriyeti ilan edilmesini sağlamıştır (WEB58, 2016).

Revizyonist tarihçilerin devrin şartlarını bilmemeleri hasebiyle Atatürk'ü diktatörlükle suçlamak gibi bir hataya düştüklerini belirten Mango, Atatürk'ün arzusunun, Türkiye'nin demokratik bir biçimde medeni dünyanın içinde olması olduğunu vurgular. (TBB, 2009: 38-39).

Atatürk, yirminci yüzyılı etkileyen en önemli liderlerinden birisidir. Atatürk'ü döneminin baskıcı diktatörlerinden ayıran iki husus: Dış politikada yayılmayı, sınırsal genişlemeyi gaye edinmemesi ve iç politikada uzun yıllar devam edecek bir sistem inşa etme başarısıdır (Kinross, 2016: 13). Akıl süzgecinden geçirilmemiş yobaz inançlara karşı bir tutum sergiler. İnançlar mantık, muhakeme, bilgi ve bilimle uyum içinde olmalıdır. Çağdaşlığı önceleyen bir fikir dünyasına sahiptir.(Kinross, 2016: 451).

Atatürk'ün deist olduğu görüşünü dile getiren Tuncay, bu görüşünü ise Atatürk'ün yabancı gazetecilere verdiği röportajlarda ifade ettiği sözlere dayandırır (WEB59, 2016).

Atatürk, Vahdettin'in alamadığı riski alıp cesur bir tavırla düşmana karşı mücadele etme yolunu tercih etmiş ve antlaşmayı imzalayanları hain ilan etmiştir. Milli mücadelenin kazanılmasıyla bu antlaşma tarihe karışmıştır (Akşin, 2007: 154). İstanbul'un Atatürk ve kurtuluş savaşına karşı çıkışının sebeplerinden birinin Vahdettin'in güvenlik endişesi korkusudur (Akşin, 2010: 168).

Atatürk; hiçbir açıdan diktatörlük yanlısı değildir. Mussolini ve Hitler gibi demokrasi üzerine olumsuz tavır ve beyanları olmamıştır. Milli egemenliğe gönülden bağlıdır. Gericiliğe, yobazlığa ve Türk milletini gerileten geleneklere, adetlere karşıdır (Atay, 1969: 521)

Atatürk sadece din sömürü hususunda tartışmalara müsaade etmemiştir. Atatürk'ün diktatörlüğü sadece bu hususta görülmüş, tek parti bu sebeple var olmuş ve varlığını devam ettirebilmiştir (Bayur, 1971:345).

Atatürk, kendinden sonra gelen kuşaklara, bağımsız bir devlet armağan etmiş bir liderdir. Akıllı, vicdanı hür, insani cihetleri yüksek bir isimdir (Özakman, 2015:741).

Mustafa Kemal, İstanbul'un ümitsiz durumunu görerek mücadeleyi başlatmak gayesiyle Anadolu'ya geçmeye karar verdi. Gazi Mustafa Kemal'in düşüncelerinden habersiz olan padişah onu asayişini sağlaması, Müslüman- Hristiyan gerginliğini yatıştırması, çetelerin ve arta kalan Osmanlı askerlerinin silahsızlandırılması için 9. Ordu Müfettişliği göreviyle Samsun'a gönderdi. Mustafa Kemal bu görevle gittiği Samsun'da milli mücadele kadrolarını örgütleme ve bağımsızlık mücadelesi çalışmalarını başlattı. Bu çalışmalar için Kazım Karabekir, Hüseyin Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele gibi isimlerle toplantılar organize etti (Lewis, 1993: 246-247).

Atatürk; parçalanmış imparatorluğun yıkıntılarından yeni bir millet ve devlet kurmuştur. Tüm bunların yanına Atatürk'ün asıl büyüklüğü, kurtuluş savaşı sonrası iyice tükenmiş olan ülkenin temel sorunlarını görebilmesi bunu çözebilecek cesaret ve kararlılığa sahip olmasıdır. Pek çok reformcudan farkı, yüzeysel bir modernleşme hareketinden ziyade toplumsal hayatın her alanında kökten bir reform hareketinin gerekli olduğu hakikatini kavramasıdır (Lewis, 1993: 290-291).

Görüldüğü üzere ulusal ve yabancı literatürde Atatürk ile ilgili sayısız çalışma vardır. Gazi Mustafa Kemal; imparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinin baş aktörlerindedir. Kurtuluş mücadelesinin liderliğini üstlenmiş, milli mücadelede elde edilen zaferi cumhuriyetle taçlandırmıştır. Yeni devletin inşası sürecinde getirdiği radikal reformlarla destekçileri olduğu kadar muhalifleri de olmuştur.

Abdülhamid ve Vahdettin de olduğu gibi Gazi Mustafa Kemal'de Necip Fazıl'ın tarih düşüncesinde önemli bir aktördür. Tarih düşüncesini hadiseler ve şahsiyetler üzerinden inşa eden Necip Fazıl'ın, Atatürk'ü; Vahdettin ile olan ilişkisi ve inkılaplar temelinde ele aldığı görülür. Milli mücadele sürecinin başında Atatürk'ün ilk gayesinin Harbiye Nazırı olmak olduğunu iddia eder. Milli şahlanış fikrinin Gazi Mustafa Kemal'den değil, Vahdettin'den geldiğini savunur. Yeni devletin inşası sürecinde getirilen inkılaplara karşı muhalif bir tutum sergiler. Milli mücadeleyi destekleyen bir tavır alırken, inkılaplar sürecini manevi çöküş süreci olarak değerlendirir. Tek parti dönemi uygulamalarını eleştirir. Ümmet ideolojisinden ulus ideolojisine geçiş sürecine muhalif bir tutum geliştirir. Atatürk'ün materyalist olduğunu ve İslami hassasiyetleri taşımadığını iddia eder. Atatürk ile ilgili sert muhalif yazılarının yanında metheden yazıları da mevcuttur.

Tüm bunlar analiz edildiğinde Necip Fazıl'ın Atatürk'ü değerlendirme hususunda ideolojik bir tutum sergilediği görülür. Tarihi şahsiyetler üzerinden bir tarih yorumu getirmesi hasebiyle Atatürk'e Vahdettin ile ilişkisi ekseninde bir perspektif geliştirmiştir. Tarihi şahsiyetler hususunda sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için keskin ideolojik bir tutumdan ziyade dönemsel şartları dikkate alan bir yaklaşım daha uygun olacaktır.

4.1.4.10 İsmet İnönü

Necip Fazıl Kısakürek, *Dedektif X Bir* mahlasıyla *İsmet Paşa ve Lozan'ın İç yüzü* başlıklı *Büyük Doğu*'da yayınlanan yazısında; Lozan barışının, Batı emperyalizmine karşı gizli bir anlaşmayla, mukaddesatımızın bizzat imhası gibi korkunç bir fedakârlık sayesinde elde edildiğini ileri sürer. Lozan'da Lord Curzon gibi kurdun karşısında kuzu veya oğlak olarak ifade ettiği İsmet İnönü vardır. Necip Fazıl, Lozan'ı iki evrede ele alır. Birinci evre 1922-1923, ikinci evre ise 1923 Nisan'ından temmuza kadar olan evredir. Birinci evre emperyalistlerin Türkiye'den hayat hakkı koparamadığının ve koparamayacağını evresi; ikinci evre ise tepeden inme, gizli saiklerle birçok şey kopardıklarının ve koparacaklarının anlaşıldığı evredir. İki devre arasındaki çelişki yakından incelenecek olursa, ikincisinin ilk temel üzerine atılmamış fakat öyle gösterilmiş bir bina olduğu anlaşılır. Çünkü ilk devredeki temel ikinci devredeki inşayı çekemezdi.

Necip Fazıl, İnönü'nün ricatte kaçıp bir samanlığa saklandığını ve İnönü zaferini devşirdiğini düşünür ve tek suçumuz bu meccani kahramanlık şartlarını sana bağlamamızdır, der (Kısakürek, 2011: 401).

1939 yılında kaleme aldığı *Çerçeveler* de ise İsmet İnönü hakkında medihkar yazılar bulunmaktadır. Son Telgraf gazetesinde İnönü'yü metheden birçok yazısı mevcuttur. Bir yazısında; İnönü'nün, toplum nezdinde, bütün dertlere deva olabilecek yetkinliğe sahip biri olarak görüldüğünü belirtmiştir. Türk inkılâbı, İnönü'nün yönetiminde olumlu ve olumsuz cihetlerini tespit ederek en olgun evresine erişecektir. Türk toplumu ile

İnkılapları uzlaştırıp barıştıracak olan isim İnönü'dür (Beyaz, 2012: 55-56; Şehsuvaroğlu, 2012: 135).

Büyük Doğu dergisini, 13 Aralık 1946 tarihli 50. sayısında *Başımıza Kulak İstiyoruz* kapağı ile çıkarır. Bu kapak nedeniyle devlet reisine hakaret ve irticai yayın yapmak suçlamasıyla kapatılır.

Genel hatları itibariyle incelendiğinde Necip Fazıl'ın İsmet İnönü'ye muhalif, eleştirel bir bakışı vardır. İnönü'nün Lord Curzon karşısında tecrübesiz olması hasebiyle Lozan'da çok fazla taviz verildiğini iddia eder. Lozan'da mukaddesatımızın kaybedildiği, Batı'nın isteklerine boyun eğilerek antlaşmanın imzalandığını belirtir. İnönü üzerinden tek parti dönemi eleştirisi yapar. Metheden yazıları da mevcuttur ama İnönü'ye karşı muhalif bir çizgidedir. Yukarıda da belirtildiği üzere eserlerinde Lozan üzerinden İsmet İnönü eleştirisi yapar.

Lozan hususunda yapılan tartışmaların *zafer /hezimet/ne zafer ne hezimet* minvalinde ilerlediği görülür. Necip Fazıl'ın paralelinde tarih algısına sahip isimlerin Lozan'a eleştirel bir yaklaşımı varken, Lozan'ın, Türkiye Cumhuriyeti'nin inşasının zaferi olarak değerlendirenler ağırlıktadır. Bunlardan farklı olarak Lozan'ın dönemin şartlarına binaen ne zafer ne de hezimet olarak değerlendirilemeyeceğini beyan edenler de mevcuttur.

İnönü, diplomasi yeteneği ve vatanseverliğiyle Lozan'dan büyük bir zaferle çıkmıştır. Anadolu'da doğan ulusal devletin varlığı, uluslararası camiada Lozan ile tescillenmiştir. Lozan ile Sevr ulusun kaderini tayin eden iki önemli antlaşmadır. Sevr, Osmanlı'nın çöküşünü; Lozan, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu simgeler. Sevr savaşın, Lozan sulhun adıdır. Emperyalizm Lozan'da sorgulanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin barışıl bir politika izlemesi, İkinci Dünya Savaşı'na katılmaması Lozan sayesinde.

Milletin kaderini belirleyen iki önemli antlaşmadır ve birbirlerinden bağımsız düşünülemezler. Uluslararası alanda Türkiye'nin varoluş sürecini, bu arada Milli Mücadeleyi bu iki antlaşmanın ışığında anlamak gerekir. Bu nedenle Osmanlı'yı çökerten Sevr, Cumhuriyet Türkiye'sini kuran ise Lozan oldu. Sevr savaş çığırkanlığı yapan, Lozan ise barışın güvencesini oluşturan bir düzenleme olarak tarihe geçmiştir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin 20'li ve 30'lu yıllarda barıştan yana ağırlığını koyması ve II. Dünya Savaşı'nın dışında kalışı Lozan sayesinde gerçekleşmiş ve Emperyalizmin ilk sorgulanışı Lozan ile olmuştur (Toprak, 2013: 1-2).

Atatürk ve İnönü bu devletin kuruluşunda söz sahibi iki isimdir. Biri edebi şef, öbürü onun emrinde ve yanında söz ve hak sahibidir. Türk halkı savaşta ve barışta bu iki ismi birlikte görmüştür. Türkiye'nin kurtuluşu ve kuruluşu potasında herkes varını yoğunu ortaya koymuştur. İnönü'de bunlardan biridir. Ama sürecin ilk saflarında, Atatürk'le birlikte ve onun yardımcısıdır (Aydemir, 2009: 510).

Lozan'la birlikte uzun süreden beri aşağılık ve kölelik sembolü sayılan kapitülasyonların tümünden kaldırılmıştır (Lewis, 2007: 254).

Lozan; ne hezimettir ne de büyük bir zaferdir. Çok çetin koşullarda zaferimizle neticelenen ve dünya harbini bitiren bir antlaşmadır. Türkler, Yunanlılar ve İngilizler açısından uzun bir sürece dayanan savaş hasebiyle büyük bir yılgınlık sonucu imzalanmıştır. Lozan'a İsmet İnönü'nün gönderilme sebebi ise Mustafa Kemal'e en yakın ve onu dinleyecek, prensiplerine riayet edecek kişi olmasıdır (Ortaylı ve Küçükkaya, 2012: 75).

Lozan, diğer barış antlaşmalarının aksine hala geçerliliğini koruyan, büyük bir emek ve özveri ile devam ettirilen kurtuluş savaşının zaferle taçlandırılması neticesinde Türklerin bağımsızlığının kabul edildiği bir antlaşmadır. Birinci Dünya Savaşını sona erdirmiştir. Galip devletlerle eşit şartlarla masaya oturulması, Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan diğer antlaşmalardan farklı olduğunu göstermektedir (WEB60, 2013).

İsmet İnönü, Cumhuriyet Türkiye'sinin en tartışmalı isimlerinin başında gelir. Muhalifleri İnönü'yü, baskıcı politikanın önde gelen ismi olmakla eleştirir. Muhaliflerine göre İnönü, tek parti yönetiminin kurucu simgesidir. Cumhurbaşkanı seçilmesi sonrası otoritesini Atatürk'ün otoritesi ile karşılaştırınca tereddüde düşen İnönü bu korkuyla kendisini milli şef seçirmiştir. İnönü ilerleyen süreçte, çok partili sistem için muhalif mücadelenin simgesi olmuştur (Karpaz, 2010: 477-478).

Lozan'ın, kan ve gözyaşı dolu yılların ardından imzalanan başarılı bir antlaşma olduğunu ifade eden Bardakçı. Lozan ile ilgili gizli madde ve zafer değil hezimet olduğu söylentilerinin doğruluk payı olmadığını vurgular (WEB61, 2012).

Lozan Anlaşması'nın tüm yönleriyle incelendiği *Bilinmeyen Lozan & 90. Yıl dönümünde Öncesiyle, Sonrasıyla Lozan Anlaşması* belgeselini hazırlayıp sunan ve bu kapsamlı çalışmayı *Bilinmeyen Lozan* ismiyle kitaplaştıran Taha Akyol, Lozan'la ilgili tartışmaların güncel siyasi ideolojiler ve önyargılar çerçevesinde yapıldığını, bunun yanlış olduğunu belirtir. Lozan'a *zafer* demek mübalağa etmektir. *Hezimet* demek ise iftiradır (Akyol, 2017).

Muhafazakâr kesimin dillendirdiği, İsmet İnönü'nün tecrübesizliği yüzünden Lozan'da çok fazla taviz verdik iddiası doğruyu yansıtmamaktadır. İsmet Paşa tecrübeli bir subaydır. Pazarlık edecek olan diplomatların davalarına inanmış olmaları gerekir. Bab-ı Ali diplomatları buna uygun değildir. İsmet Paşa bir dava insanıdır (WEB62, 2016). Lozan, sekiz ay süren tüm yönleriyle önemli bir tarihi pazarlık sürecidir. Sürecin tıkanması durumunda ya bir taraf ödün verecek, ya tekrar savaşa girilecektir (Akşin, 2008: 114).

Lozan antlaşmasıyla Mondros ve Sevr ile kaybedilen bağımsızlık tekrar kazanılmıştır. Milli zaferin tescillenmiştir. Türklerin emperyalizmle olan mücadelesi zaferle neticelenmiştir (WEB63, 2009). Lozan, Türk milletini yok etme planına karşı verilen tarihi mücadelenin zafer belgesidir. Yeni cumhuriyetin tapusudur (Aybars, 2006).

Ali Naci Karacan'a göre İsmet İnönü; savaşın değil barışında zorlu bir süreç olduğunu görmüş ve ülkeyi büyük savaşın dışında tutmaya çalışmıştır. Milli Mücadele, barış için yeniden masaya oturma sürecine mecbur bırakmıştır. Lozan; İtilafların, Türk yetkililere üst perdeden bakan ama Türklerin onlar karşısında baş eğmeyen, geri adım atmayan onurlu duruşlarıyla kesintiye uğrayan, çok çetin müzakerelerle geçen antlaşmadır. Türkiye'ye en başta dikte edilen hali ve son hali arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Türklerin gerçek zaferi, Avrupa'nın kendisini Türkiye ile eşit görmeme tavrını kırması ve karşılıklarına güçlü bir devlet çıkarmasıdır. Lozan'la birlikte bağımsız bir Türkiye ortaya çıkmıştır (Karacan, 1971: 68).

Lozan üzerinden İsmet İnönü'ye yapılan saldırıların onun değerini azaltmanın aksine onun nasıl bir tarihi kahraman olduğunun daha iyi anlaşılmasına vesile olacağını ifade eden Arı'ya göre Lozan, Türk devletinin dünya tarafından tescil tapusudur. Kurtuluş savaşının taçlandırıldığı büyük bir zaferdir. Sevr ve Lozan arasındaki fark bu zaferin tezahürüdür (WEB64, 2018).

İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, devam eden süreçteki siyasi görevlerinde ve devlet yönetiminde uyguladığı politikalarıyla Atatürk'ten sonra en etkin devlet insanı olmuştur. Milli mücadelenin silahlı mücadele boyutunu bitiren Mudanya Mütarekesi görüşmelerinde ve Milli mücadeleyi diplomatik olarak Lozan Konferansı'nda Türk tarafını temsil etmesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli bir rol üstlenmiştir. Lozan Barış Antlaşması, İnönü'nün siyasi-diplomatik alandaki en önemli başarısı olmuştur (Uçan, 2014: 210).

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1. Başbakanı ve 2. Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, elli yıllık siyasi hayatı boyunca ülkenin siyasetini yönlendiren en önemli siyasi liderlerden biri olmuştur. Ülkenin kuruluş yıllarında ve cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk ile yaptığı siyasi faaliyetleri sayesinde *İkinci Adam* olarak görülmüştür (Uçan, 2014: 214).

Millî Mücadele'nin başarı kazanmasından sonra da hilafetçi ve saltanat yanlılarının arasından sıyrılarak cumhuriyetin ilanı ve inkılaplar konusunda her zaman Atatürk ile işbirliği içerisinde olan İnönü, diplomat ve stratejist özelliğiyle Lozan Barış Konferansı'nda baş delege olarak ön plana çıkmıştır (Mutlu, 2008: 508).

Lozan, Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan barış antlaşmalarının en uzun süreli olanıdır. Lozan'ın önemi öncesinde dayatılmaya çalışılan şartlara bakılınca idrak edilir. Lozan, kurtuluş mücadelesinin ve diplomatik süreçlerde İsmet Paşa ve beraberindekilerinin tam bağımsızlık hususundaki kararlılığı sonucu elde edilmiş bir başarıdır (Öpöz, 1998: 167).

Lozan Antlaşması neticesinde uzun süreden beri aşağılık ve kölelik sembolü olan kapitülasyonlar tüm sonuçlarıyla kaldırılmıştır (Lewis, 2007: 254).

Birinci İnönü muharebesi, içte ve dış itibarın artmasına vesile olmuş, bağımsızlık mücadelesine olan inancı pekiştirmiştir (Türker, 1997: 64). Türk ordusu otoritesinin kurulması, teşkilatlanması ve gelişimine katkı sunmuştur (Türker, 1997: 69). Mustafa Kemal Paşa'nın deyimiyle İnönü sayesinde orada sadece düşman değil; milletin makûs talihi de yenilmiştir (Türker, 1997: 138).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı, Lozan'ın mimarı İsmet İnönü, geçmişten bugüne hep tartışıla gelen isimlerin başında gelir. İnönü 'süz bir Cumhuriyet tarihi yazmak neredeyse imkânsızdır. Şevket Süreyya Aydemir Gazi Mustafa Kemal'i *Tek Adam* olarak kitaplaştırırken İsmet İnönü'yü *İkinci Adam* olarak kaleme almıştır. Gerek milli mücadele süresince gerekse cumhuriyet sonrası süreçte hep aktif rol almıştır. Literatürde hakkında hazırlanmış birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar genel olarak cepheler, Mudanya, Lozan ve siyasi hayatını muhteva edinmektedir. Siyasi hayatı ile ilgili yapılan çalışmalarda muhteva Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığı sürecinde alınan kararlar, çok partili yaşama geçiş süreci ve 1960 darbesi sürecinde hakkında ortaya atılan iddialar üzerinedir.

4.1.4.11 Adnan Menderes

Necip Fazıl, *Benim Gözümden Menderes* isimli eserinde Menderes'i; *o zamana kadar tanımadığımız, yalnız Serbest Fırka'dan Halk Partisi'ne geçtiğini ve senelerdir silik bir CHP vekili olduğunu bildiğimiz, 46-47 yaşlarında meçhul bir şahıs* şeklinde anlatır (Kısakürek, 2011: 55). En başlarda Demokrat Parti'ye karşı Büyük Doğu'da eleştirel ve mesafeli bir tutum aldığını belirtir (Kısakürek, 2011: 62).

Kısakürek oğullarından yakın akrabası Ali Kısakürek, Demokrat Parti'yi desteklemek adına Necip Fazıl'a Maraşlılara tesir etmesi için telkinde bulunuyor. Necip Fazıl ise her iki partinin de aynı tohumdan meydana geldiğini hatırlatarak fazla ümitli olmanın gereksizliğini ancak Halk Partisi'ni iktidardan düşürmek için Demokrat Parti'yi desteklemenin mümkün olduğunu telkin ediyor (Kısakürek, 2011: 113). Demokrat

Parti'ye fikir ve (doktrin) rengi verecek kadronun bulunmadığın bu sebeple çok da ümitli olmamak gerektiğinin altını çiziyor (Kısakürek, 2011: 115).

Hapis yıllarında çıkan af kanunu ile birlikte esaretten kurtulan Necip Fazıl, evine giderken asli sesiyle okunan öğle ezanını ağlayarak dinlediğini ve acaba yeni bir gün mü doğuyor, diye düşündüğünü nakleder (Kısakürek, 2011: 121). Demokrat Parti'nin ciddi bir farkla seçimi kazanmasını Halk Partisi'ne karşı muazzam bir halk inkılabı ve ihtilali olarak değerlendirmiştir. Ona göre Halk Partisi 27 yıldır halkı ruhta ve maddede harap etmiştir (Kısakürek, 2011: 127). Bu sebeple seçimlerde Demokrat Parti seçilmemiş, Halk Partisi'nin atılmıştır. 27 senelik korsan geminin devrilmesi sonrası Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Özetle Demokrat Parti iktidarı bedavadan devralmıştır. Demokrat Parti'de fikirsizlik, plansızlık, kararsızlık ve hâkimiyetsizlik vardır (Kısakürek, 2011: 128).

Necip Fazıl; bu başarımın milli ruha denk sıfırdan bir bina etme adımlarıyla taçlandırılmadığını, böylelikle, kefil oldukları halde ödeyemedikleri bir yükün altında kalarak yapamadıkları şeylerin şahıslarına yapıldığını görmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Hatta söylemlerini daha da sertleştirerek Yassıda'da ilahi adaletin tecelli ettiğini ve *etmeyene edilir* sözünün doğrulandığını ifade etmiştir. (Kısakürek, 2011: 127). Milletın bir çırpıda silkelenip boynundan söküp attığı yılanı, Adnan Menderes demokrasi softalığı içerisinde sadece uslu durmasını şart koşarak kafese atmış, beslemiş ve en nihayetinde yılan tarafından sokulmuştur (Kısakürek, 2011: 186).

Menderes; 1946 yılına değin sessiz, zarif, mahcup, nazik, zahiren ihtirassız, silik ve tutuk bir şahsiyettir. (Kısakürek, 2011: 174). Adnan Menderes muallakta bir karakterdir. Tarihte onun kadar duruma göre tavır belirleyen biri yoktur (Kısakürek, 2011: 172). Özel düşünceleri ve duygusal cihetiyle üzerinde süs taşıyan bir kızdan farkı yoktur. Ruhi ve fikri hususlarda rüzgârın estiği yöne savrulan bir hedefsizdir (Kısakürek, 2011: 292).

Necip Fazıl, Demokrat Parti yıllarını üç başlık içinde konumlandırır. 1954'e kadar olan süreci *Hedefsiz Gayret*, 1957'e kadar olan süreci *Boşuna Zahmet*, 1960'a kadar olan süreci ise *Boyuna Gaflet Devresi* (Kısakürek, 2011: 181).

Andan Menderes'in Demokrat Parti İzmir İl Kongresi'nde söylediği: *Baskı altında olan İslam'ı baskıdan kurtardık, İnkılapçıların Türkçeleştirdiği ezanı eski haline getirdik, Radyolarda kuran, okullarda din dersleri okuttuk. Müslüman olan Türk devleti böyle kalmaya devam edecektir* sözlerini Hiroşima'ya atılan bombası gücünde bir konuşma olarak değerlendirir ve Tanzimat'tan beri 11 yıldır beklediğimiz bir ses olarak ele alır (Kısakürek, 2011: 203).

Bir süre sonra Menderes'in zikzaklı tavırlar çizmeye devam ettiğini belirten Necip Fazıl, yine de kutsal davalarına ilk dayanak noktası olan Menderes'i destekleme ve o bırakmadıkça bu desteği devam ettirme kararı aldıklarını belirtir (Kısakürek, 2011: 204). Bu kararı alması Necip Fazıl'ı Menderes'i eleştirmekten geri koymaz. Çıkarılan *Atatürk'ü Koruma Kanunu* eleştiren Necip Fazıl, Allah ve peygamberi inkâr edenin var olduğu bir yerde Mustafa Kemal'i eleştirmeyi suç saymayı anlamsız bulmaktadır (Kısakürek, 2011: 233).

Necip Fazıl, Adnan Menderes'ten *Büyük Doğu* için destek talep eder. Adnan Menderes bu talebi geri çevirmez (Kısakürek, 2011: 214). İlerleyen süreçte *Büyük Doğu* için tekrar destek talep eden Necip Fazıl'a dönemin başbakan yardımcısı, bir süreliğine gazeteyi kapatmasını ve olaylar durulduktan sonra daha büyük bir müessese ile tekrar çıkarılmasının uygun olacağını belirtmiştir. Bunun üzerine Necip Fazıl, *Tünele Giriyoruz* isimli yazısıyla *Büyük Doğu*'yu kapatmıştır. Necip Fazıl, gazetenin kapatılması emrini Celal Bayar'ın verdiğini düşünmektedir (Kısakürek, 2011: 238).

Adnan Bey, özgürlük ve demokrasi kavramları haricinde hiçbir fikir kaygısı çekmez. Malatya Hadisesi, onun ruh şifresini ortaya koyar ve macuncu tepsilerindeki bin bir rengi hatırlatan karakterini gösterir (Kısakürek,2011: 252-253).

Necip Fazıl hapiste iken yazdığı bir mektubunda Menderes'ten, *bir başbakan olarak varlık göstermesini ve kendisine yardım etmesini istediğini yoksa sonsuza kadar onu unutacağını* ifade eder. (Kısakürek, 2011: 275) diye seslenir. Bu talep karşılık bulur ve Necip Fazıl bir süre sonra tahliye olur.

Necip Fazıl, Adnan Menderes'le bir görüşmesinde halkın ondan beklentisinin, Halk Partisi'nin yarattığı tahribatı ve Halk Partisi'ni olanca hüviyeti, mazisi ve haliyle bütün dayanaklarıyla yıkmak olduğunu belirtir. Halk, Necip Fazıl'a göre Menderes'ten büyük

ve hakiki bir inkılap beklemektedir ve bu davada ona destek olacak tek unsur Büyük Doğu'dur. (Kısakürek, 2011: 323).

Necip Fazıl'a göre Adnan Menderes'in uyguladığı dış politika, pasif, etkisiz ve noksandır (Kısakürek, 2011: 357).

1959'da Adnan Menderes'i Londra'daki mezardan döndüren tayyare kazasını haber alır almaz o gün çıkacak olan *Büyük Doğu*'da; *kaza seni bizden alsaydı, Büyük Doğu yayınlanmayacaktı* satırlarını kaleme alır. Menderes'in kaza sonrası kurtulamadığı amaçsız politikasını daha da kökleştirdiğini belirtir (Kısakürek, 2011: 387).

Adnan Menderes'in bu sürecini *uyanık koma* olarak adlandıran Necip Fazıl, Büyük Doğu olarak ne yapacaklarını düşünerek, hoşlanıp hoşlanmamamıza bakmaksızın ona tutacağı yolu göstermek ve muhalefeti yıkma kararı aldık der (Kısakürek, 2011: 388). Uçak kazasının Menderes için bir işaret ve lütuf olduğunu, bundan sonra ya olması ya ölmesi gerektiğini vurgular. Hatta ne yapacaksa 1959-1960 yılları arasında yapması gerektiğini yoksa iş işten geçeceğini belirtir (Kısakürek, 2011: 389-390). Necip Fazıl' bu durumu *mikroba merhamet, hastaya merhametsizlik* olarak özetler.

Menderes'in kendi düşmanları var diye basın affına yanaşmadığını, çok iyi tanıyorum dediği orduyu aslında tanımadığının altını çizer, ordu konusunda çok temkinli olması gerekirken olmadığını belirtir (Kısakürek, 2011: 398). Menderes, Necip Fazıl'ın uyarılarına kulak asmayacak ve öldürmedikleri tarafından öldürülecektir (Kısakürek, 2011: 409).

Necip Fazıl'a göre Menderes, çilesi çekilmiş hiçbir dünya görüşüne bağlı değildir. Belirli sınırlar içinde mümtaz bir anlayış ve anlatış sahibidir. Cumhuriyet inkılaplarına içten inanmaz ama dışardan koruyucu ve kollayıcı görünür. Düşündüklerini haykırabilecek cesarete sahip değildir. Ona göre Adnan Bey; özel bir başvekildi, Allah tarafından büyük oluşa memurdu ama olamayınca ölmüştür (Kısakürek, 2011: 419-422).

Yapılan darbeye karşı, *hükümet teneke olsaydı, hançer kırılırdı* yorumunu yaparak hükümetin duruşunu eleştirir (Kısakürek, 2011: 443). Eğer dik dursalardı, İhtilalin i'sine

bile yer olmazdı. Necip Fazıl bu nedenle Demokrat Parti kadrosunu köpük kadro olarak nitelemiştir (Kısakürek, 2011: 455).

Yargılamalarda örtülü ödenek hususu ile ilgili; *Örtülü ödenek ile Menderes'in kendisini değil; kendisinin davası için Menderesi kullandığının altını çizer. Bu süreçte Menderes'in iradesiz ve sabırsız şahsiyeti hasebiyle gayesine erişemediğini ifade eder. Yaptığı yardımlar hasebiyle Adnan Menderes'e minnettar olduğunu ve olmaya devam edeceğini* belirtir (Kısakürek, 2011: 464).

Necip Fazıl'a göre Adnan Bey, samimi bir biçimde hiçbir zaman İslamcı olmamış, İslam'a yürekten bağlanmamış bazı zamanlarda onu olumsuzluklardan koruyacak adımlar atmakla yetinmiştir. Eğer tüm samimiyeti ve gücüyle İslam'a tutunsaydı hakiki bir bina inşa eder, kâğıttan sarayını betonarme bir gökdelenle değiştirirdi (Kısakürek, 2011: 470).

Necip Fazıl, *Benim Gözümde Menderes* isimli eserini şu sözlerle bitirir:

“Eğer Allah; İslamiyet'i koruduğun yalanını, sana o beyin yırtıcı ve yürek delici yalnızlığın içinde doğrulttuysa, sen bir şehitsin ve Allah Resul'ünün lütfuna layıksın... Elveda Adnan Bey! İnşallah yeni yeteceklere ders olursun!.. Elveda!.. (Kısakürek, 2011: 490).

Menderes, halk tarafından çok tutulmuş fakat uygulamaları çok tartışılmıştır (Karpaz, 2010:486). Menderes liderliğindeki Demokrat Parti, ekonomi politikalarıyla gelişme hamlesini köylere kadar ulaştırabilmeyi başarmıştır (Karpaz, 2010:494). Ekonomi özelindeki başarılı reformlarına rağmen demokratik adımlar atma hususunda yetersiz kalmış (Karpaz, 2012: 497).

Menderes hakkında kesin bir karar vermek zordur ama Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli bir yeri vardır. Demokrasi üzerine mecliste tarihe geçen anlamlı konuşmalar yapmış olmasına rağmen ruhen demokrat olmaması hasebiyle süreç ilerledikçe demokrasiden uzaklaşmıştır. CHP'nin kapatılması için attığı adımlar, İnönü'ye olan baskıları önemli hatalarından birkaçıdır. Döneminde yetişen kadrolar, demokratik

sistemin gelişmesi adına yeni olanaklar inşa etmiştir. Demokrasi tarihinde yeri olmayan bir darbeye iktidarına müdahale edilmiştir (Karpaz, 2011: 55).

Menderes'in dünya görüşü elbette ki kendi kişiliği, içinde bulunduğu ve gelir sağladığı çevre (toprak sahipliği) ve sağ ideoloji çerçevesinde gelişmiştir. Menderes temelde Cumhuriyetin temel değerleri ve ülke kazanımları bir sorunu olmayan, ancak tek parti döneminin sorgulanamaz derecede kutsallaştırılan politikalarına eleştirel duran ve kendi siyasal kariyerini de buna adayan bir devlet adamıdır (Konca, 2011: 36).

İkinci Dünya Savaşı'nın askeri ve zorlu ekonomik koşullar nedeniyle CHP'nin uyguladığı baskıcı yönetime ve halkın yoksulluğuna karşı, özgürlük ve varıllık sözü veren Demokrat Parti, 1950 seçimlerinde seçmenlerin ezici desteğini almayı başarmıştır. Mango'ya göre, Demokrat Parti daha önceden devletin sınırladığı üretken enerjileri salıvererek hızlı bir ekonomik gelişme dönemi başlatmıştır (Mango, 1995: 28).

İlber Ortaylı, Menderes dönemini yazmanın zor bir iş olduğunu belirtir. Ne İsmet Paşa ne Celal Bayar ne Menderes ne de Fatin Rüştü Zorlu bir kalemde övülecek veya yerilecek portreler değildir. Menderes, yaptığı işe kendini kaptıran devlet adamlarındandır. İmar faaliyetleri, Menderes zamanında yoğunlaşmıştır. Menderes'i İsmet Paşa ve Türkeş'in astırdığı iddiası doğru değildir. Adnan Menderes'i kaleme alan tarih dizilerinde, bir tarihçi hassasiyetiyle yaklaşılsa da asgari ölçülü bir yaklaşım daha yerinde olacaktır (WEB65, 2013).

Adnan Menderes liderliğindeki Demokrat Parti; Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki radikal (kültürel) Batıcılık ve lâiklik siyasetine karşı gelişen toplumsal tepkiyi, dindar-muhafazakâr bir söylem etrafında siyasete taşımıştır (Mert, 1998: 8).

Menderes, muhalefet yıllarında CHP hükümetlerinin siyasete yaklaşımı ve muhalefete karşı tavrından rahatsızlık duymuştur. Menderes İktidara geldiğinde geçmişin etkisinden hiçbir zaman tam olarak kurtulamadı. Muhalefetin zaman zaman yaptığı eleştirilere hep CHP hükümetleri devrini referans göstererek tepki göstermiştir. Türk Siyasi tarihinde 1945-1960 yılları yazılırken Menderes için ayrı bir yer ayırmak gerekir. Doğru ve yanlış kararlarıyla bir döneme damgasını vurmuş olan Menderes, on yıllık iktidarı boyunca

kendi kaderini kendisi hazırlamıştır. Yönetimi ve hizmetleriyle siyasi hayatımızın en yüksek halk desteğini kazanırken, siyasi hatalarıyla 27 Mayıs'ı hazırlamakta birinci derece rol oynamıştır. Muhalefetle sürekli çatışma halinde olması; kutuplaşma ve gerginliği arttırmış ve meşruiyet tartışmasına zemin hazırlamıştır (Demir, 2009: 443-444).

1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasıyla tek partili rejimden çok partili sürece geçilmiştir. Temel hak ve hürriyetleri genişletmek ve milli irade sloganlarıyla yola çıkan parti, iktisadi gelişim için özel sektöre de büyük önem vermiştir (Ahmad, 2010: 29-29).

Demokrat Parti'nin ilk gayesi demokrasiyi geliştirmek olmuştur. Halk Fırkası bu yöndeki eleştirileri göğüslemek için tek dereceli seçim sistemini getirmiştir. 1950 seçimleriyle 27 yıl süren CHP iktidarında sona gelmiştir. İktidar ilk kez serbest ve dürüş bir seçimle el değiştirmiştir (Birand, Dündar ve Çaplı, 1991: 25).

Demokrat Parti, halkın her kesiminden destek görmüştür. Toplumun ihtiyaçlarını çok iyi kavramış ve bu ihtiyaçları önceleyen bir politika geliştirmiştir. Anadolu gençlerinin siyasete atılmaları noktasında önemli katkıları olmuştur. Tek parti sürecinin devletçi bürokratlarına karşı, halkın temsilcisi olmuştur (Göktepe, 2002: 901).

Toplum, kendisini küçümseyen bir zihniyete karşı Demokrat Parti aracılığıyla tepki göstermiştir. Menderes'in bürokrasi ve protokolü önemsemeden toplumla iç içe olması, onun halk nezdinde ön plana çıkmasını sağlamıştır (Aslan, 2014: 128).

Menderes, Türk siyasi tarihinin en önemli isimlerinden birisidir. Başbakanlığı süresince aldığı kararlar ve 1960 darbesi sonrası idamı, geçmişten bu güne tartışılmaya devam etmektedir. Muhalifi olduğu kadar destekleyeni vardır. Literatürde genel olarak Menderes'in toplumun geniş kesimlerinden aldığı destek, tek partili sistemden çok partili sürece geçişin etkileri, iktisadi kalkınma hamleleri, örtülü ödenek davası, 6-7 Eylül Olayları, 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreç ve idamı konu edinilir. Milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakâr kitleleri etkileyen, günümüz siyasetçilerinin söylemlerinde etkileri görülen Menderes'e farklı yaklaşımlar mevcuttur.

Menderes; doğru/yanlış kararlarıyla bir döneme damgasını vurmuş, dindar/muhafazakâr söylemi siyasetin merkezine taşımıştır. Büyük bir halk desteğiyle iktidara gelmiş, kitleleri peşinde sürüklemiş, icraatları ile olumsuz/olumsuz çeşitli tepkilerle karşılaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın zorlu ekonomik koşulları ve tek parti döneminin sancıları bu desteğin temel sebeplerinden biri olarak görülebilir. Yürüttüğü iktisadi politika ile köylere kadar tesir etmeyi başarabilmiş, bu alandaki başarılarının yanında siyasi hususlarda attığı adımlar tepkiyle karşılanmıştır.

Necip Fazıl, Menderes'e eserlerinde sık yer veren isimlerin başında gelir. Menderes hakkında *Benim Gözümden Menderes* isimli özel bir kitap da kaleme almıştır. Yaşamı süresince Menderes ile hep sıkı bir ilişki içerisinde olmuştur. Tek parti döneminin sona ermesini ve Adnan Menderes liderliğindeki Demokrat Parti sürecini heyecanla karşılamıştır. Büyük Doğu'nun yayın hayatına girmesi ve devam etmesi için Adnan Menderes'e mektuplar yazmıştır. Adnan Menderes'i methettiği yazıların yanında çok sert eleştirilerde bulunduğu yazıları da mevcuttur. Menderes'in Halk Parti'si karşısında ezici bir çoğunlukla seçimi kazanması muazzam bir zaferdir ama Menderes, bu zaferi milli ruha denk sıfırdan bir inşa süreci ile taçlandıramamıştır. Necip Fazıl'a göre Menderes; kutsal davaya ilk defa bir dayanak noktası vadeden ama halkın beklentisini tam olarak karşılayamayan, cesaretsizliği hasebiyle başına gelecek kötü şeylere engel olamayan bir şahsiyettir.

4.2. NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN TARİH ALGISINA ETKİSİ:

İslamcı, muhafazakâr ve milliyetçi muhafazakâr olarak adlandırılan kesimlerin bilhassa yakın dönem tarih algısını etkileyen isimlerden olan Necip Fazıl (Özcan, 2011: 44) eserleriyle 21. Türkiye'sinin düşünce tarihinde yer eden önemli bir isimdir.

Necip Fazıl'a göre son 25 yıl içerisinde Türk ruh köküne bağlı olarak yetişen Bakan, profesör, milletvekili, doktor, avukat, gazeteci, partici kim varsa gıdasını *Büyük Doğu*'dan almıştır (Kısakürek, 2012: 568).

Bilhassa Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı sürecince dönemin Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve bakanların konuşmalarında Necip Fazıl'a yaptığı atıflar, 2014'te başlayan ve geleneksel hale gelen *Necip Fazıl Ödülleri*, anma etkinlikleri, hakkında hazırlanan tezler, kitaplar, dergi özel sayıları, tv programları, Necip Fazıl etkisinin günümüz Türkiye'sinde güncelliğini halen muhafaza ettiğinin bir göstergesidir.

Dönemin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2011 yılında AK Parti'nin Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda; *Necip Fazıl'ın Son Devrin Din Mazlumları kitabının hayatını değiştirdiğini, okuduğu satırların hafızasından çıkmadığını, bu kitapla Dersimle tanıştığını ve kitabın yakın dönem Türk tarihinin karanlık sayfalarına ışık tuttuğunu* beyan eden konuşması (WEB66, 2011) bu etkinin devlet yönetimindeki en üst düzey kadrolara dahi sirayet ettiğinin bir tezahürüdür.

Muhafazakâr çevrelerde etkileri hala devam eden Necip Fazıl, bu çevrenin yakın tarihe bakışının anlaşılması ve bu bakışın alt yapısının analiz edilebilmesi açısından incelenmesi gereken bir isimdir.

Tarih görüşünü *inanmıyorum bana öğretilen tarihe* mısrasıyla özetleyen Necip Fazıl, Cumhuriyet'in tarih paradigmasına karşı muhalif bir tarih görüşü geliştirmiş, kitap, dergi, konferans vb. çeşitli mecralarda bu düşüncelerini kendini takip eden kitlelerle paylaşmıştır.

Özcan; *Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1908-1960)* isimli doktora tezi ve *Muhafazakâr Tarihçiliğin Popüler Yüzü (2011)* isimli makalesinde Necip Fazıl'ın karşı tarih yazımının doğuşu ve muhafazakârlığı ön plana çıkaran bir popüler tarih yazımı geleneğinin başlamasındaki öncü rolüne dikkat çeker.

İsmail Kara; 11 Mart 2002 tarihli *Türklük Araştırmaları Dergisi*'nin 11. Sayısında *Tarih ve Hurafe Çağdaş Türk Düşüncesinde Tarih Telakkisi* başlıklı çalışmasıyla Necip Fazıl'ın karşı tarih yazımına olan etkisini incelemiştir. Murat Güzel, *Necip Fazıl Kısakürek Muhafazakârlık Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* isimli çalışmada, Necip Fazıl'ın milliyetçi-muhafazakâr tarih düşüncesindeki yerini ve etkisini ele almıştır.

Sultan Vahdettin hakkında kaleme aldığı *Vatan Dostu Sultan Vahidüddin* isimli eseriyle milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı çevreleri etkileyen bir Vahdettin savunusu ortaya koymuştur. İkinci Abdülhamid hakkında kaleme aldığı *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han* isimli eserinde yaptığı Ulu Hakan savunusu sahiplenilmiş ve ondan ilham alınan benzeri yayınlarla geniş kitlelere yayılmıştır.

Necip Fazıl'ın karşı tarih yazımı geleneğini temsil eden eserleri; muhafazakâr, mukaddesatçı, milliyetçi kesimlerde ilgi görmüş, takip edilmiş ve ortaya koyduğu tarih düşüncesi paralelinde yeni eserler yazılmasına kaynaklık etmiştir.

Mustafa Armağan, Yavuz Bahadıroğlu, Kadir Mısıroğlu, Mustafa Müftüoğlu, Abdurrahman Dilipak, Hasan Hüseyin Ceylan, D. Mehmet Doğan, Sadık Albayrak ve daha birçok isim eserleriyle Necip Fazıl'ın temelini attığı tarih paradigmasının sözcülüğünü yapmışlardır. Bahsi geçen isimlerin çoğu Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'sundan etkilenmiş ve beslenmiştir. Örneğin Kadir Mısıroğlu; *CHP, Atatürk ve Cumhuriyet inkılaplarına olan bakış açısının inşasında 1947'de tanıştığı Necip Fazıl'ın Büyük Doğusunun etkili olduğunu* ifade eder. (WEB5, 2014)

Mısıroğlu; ilk çalışmasını Lozan konusunda yapmış ve çok ses getiren *Lozan Zafer mi Hezimet mi?* isimli kitabını yayınlamıştır. *Osmanoğulları'nın Dramı (1976) Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücahitler (1972), İslam Yazısına Dair (1993) Bir Mazlum Padişah Sultan II. Abdülhamid (2007), Bir Mazlum Padişah Sultan Vahdeddin (2005), Bir Mazlum Padişah Sultan Abdülaziz (2006)* gibi eserler yazmıştır. Hükümdarları konu edinen kitaplarıyla onları evliyalık mertebesine eriştirecek bir Osmanlı tarihi algısının inşasına zemin hazırlamıştır. Çalışmalarında Necip Fazıl etkisinin izleri görülür (Özcan, 2011: 270).

Bu etki temel omurgayı inşa etse de Kadir Mısıroğlu, Necip Fazıl'ın tarih muhtevalı eserlerinin metoduna dair eleştiriler getirir. Aşırını nefis itimadından dolayı eserlerini araştırmadan hazırlıksız kaleme aldığını, bilgi ve fikir yanlışları olduğunu, seviyesiz bir üslupla polemiklere girdiğini ve hükümlerinin sert olduğunu ifade eder. Yeniçeri kitabını bu düşüncelerine örnek olarak gösterir (WEB67, 2012).

Osman Yüksel Serdengeçti, Necip Fazıl gibi milli mücadeleyi benimsemiş ve zaferden sonraki aşamalara, uygulamalara eleştiriler getirmiştir. İttihatçıları, Yahudileri ve Dönmeleri, Necip Fazıl gibi tarihin arka planında yer alan asıl oyuncular olarak değerlendirmiştir (Özcan, 2011: 267).

Yavuz Bahadıroğlu, gençlik yıllarında Necip Fazıl gibi bir isimle karşılaştığı için talihli olduğunu ifade eder. Necip Fazıl'la ilk tanışmasının Rize'de bir konferansta gerçekleştiğini ve onun bilgisine, konuşmasına ve kelime hazinesine hayran olduğunu anlatır. Necip Fazıl'ın sigarası, kravatı, at binmesi vb. hususlardan ötürü eleştirildiğini belirtir ama kendisinin böylesine kudretli bir nesir ve şiir ustasının dinsiz cepheye yer almasındansa kendi saflarında olduğu için şükran borçlu olduğunu vurgular. Çünkü Necip Fazıl, milyonlarca genci etkileyebilen etkin bir isimdir (WEB68, 2010).

Mustafa Müftüoğlu, Necip Fazıl'ın *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han*'ına benzer bir içerikle *Her Yönüyle Sultan İkinci Abdülhamit* kitabını kaleme almıştır. *Yalan Söyleyen Tarih Utansın* isimli 12 cilde varan eseri mevcuttur. *Milli Mücadele Gerçekleri 1-11, Kanlı Oyun Menemen Olayının İyüzü, Cumhuriyet Devrinde Mühim Olaylar (1988)* gibi kitaplar da Necip Fazıl'ın etkisinin görüldüğü örnekler arasındadır (Özcan, 2011: 271).

Hasan Hüseyin Ceylan, *Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkileri 1-3* isimli eserinde Necip Fazıl'ın *Son Devrin Din Mazlumları* adlı eserinin kurgusunu takip etmiştir. Yine takipçilerinden olan Mustafa Müftüoğlu ve Kadir Mısıroğlu Abdülhamid üzerine kaleme aldıkları kitaplarda Necip Fazıl'ın Abdülhamid savunusunun izlerini sürmüşlerdir. (Özcan, 2011: 265). Dersim meselesini kavrayış şekli Necip Fazıl etkisinin tezahürüdür (Özcan;2011: 271-272).

Abdurrahman Dilipak'ın *Bir Başka Açıdan Kemalizm (1988), Cumhuriyete Giden Yol (1989) İnönü Dönemi (1989), Menderes Dönemi (1990), Cumhuriyet'in Şeref Kitabı (1993), İhtilaller Dönemi (1991)* isimli eserleri resmi tarihe karşı bir alternatif tarih yazma hedefinin yansımasıdır.

D. Mehmet Doğan'ın *Batılılaşma İhaneti (1975)* isimli eseri büyük ilgi görmüştür. Kitabın çok basılması ciddi bir okur kitlesine eriştiğini göstermektedir. Doğan eserinde; cumhuriyetçilerin methettiği tarihi hadise ve şahsiyetleri, muhafazakârların, İslamcıların Batılılaşma hareketlerine olan algıları çerçevesinde eleştirel bir perspektifle ele almıştır.

Batılılaşma karşıtı bir atmosferin inşasında *Büyük Doğu* temelinde elbette Necip Fazıl'ın rolü büyüktür ama bu süreç sadece ona indirgenemez. Yine de Necip Fazıl'ın ürünleri belirli kurum ve topluluklarla sınırlı kalmamış, muhafazakârlık başlığı altında değerlendirilebilecek milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakâr, İslamcı, olarak tanımlanabilecek bütün gruplar üzerinde etkili olmuştur (Özcan, 2011: 272-273).

Mustafa Armağan, Necip Fazıl'ın bazı tarih eserlerinin tarihçilere malzeme sunmaktan çok usul bağlamında katkıda bulunduğunu dile getirir. Armağan'a göre Necip Fazıl, Dersim tabusunu yıkanlardan biridir. Türk Tarihçiliğinde konuşulamayan konular hakkında cesur yazılar kaleme almıştır. Geniş kitlelerde etkili olmuş, farklı konular üzerindeki görüşleri nesilden nesile yayılmıştır (Armağan, 2016: 66-67). Necip Fazıl'ın eserleri kitlesine bir bakış açısı kazandırma gayesiyle neşredilse de tarih disiplini açısından (Kanuni hakkındaki görüşleri gibi) hassasiyet göstermemesi hasebiyle sonraki dönemlerde yanlış kalıp yargıların oluşmasına hizmet ettiği için epey zararlı olmuştur. Necip Fazıl; bazı tarihi hatalar yapmış olabilir bu hataları düzeltmek akademinin işidir. Ancak akademi bu işlevi yerine getirmemiştir. Necip Fazıl ve Erol Güngör gibi isimler nadirattandır (Armağan, 2016: 72).

Orhan Okay'a göre Necip Fazıl, *Büyük Doğu* ile birkaç nesil üzerinde de etkili olmuştur. *Ağaç* ve *Büyük Doğu* dergilerinden itibaren, yani 1936'dan vefat tarihi olan 1983'e kadar gündemden düşmemiştir. O yıllardan itibaren yetişme çağındaki her nesil üzerinde tesiri olmuştur. Yakın dönem siyasi tarihi üzerine okuyucu zihninde alışılmış değer yargılarını sarsıcı bir çığır açmıştır. (Okay, 2016: 76-77).

Suat Ak, Necip Fazıl'ın Anadolu'yu kürsüden fethettiğini ve Anadolu'da verdiği konferanslarla fikirlerinin geniş kitlelere yayıldığını belirtir (Ak, 2016: 79). Milli Türk Talebe Birliği'nin 59. kuruluş yıldönümünde Nevzat Yalçıntaş, Necip Fazıl'ı

senelerden beri gençliğin aranan ismi şeklinde takdim etmiş ve neslin onun mayasının eseri olduğunu vurgulamıştır (Ak, 2016: 85).

İlber Ortaylı, Necip Fazıl'ın Türkçe'nin en büyük şairlerinden olduğunu, kalemiyle bir nesli etkilediğini dile getirir. Abdülhamid ve Vahdettin hakkında kaleme aldığı eserlerini okuduğunu, şiirlerindeki dengeyi ve ölçüyü tarih kitaplarında bulamadığını vurgular. Necip Fazıl'ın tiyatro eserleriyle kendi Abdülhamid'ini yaratıp sahneye çıkardığını ama bunun tarihçilik cihetiyle değil edebi cihetiyle ele alınması, incelenmesi gerektiğini belirtir (WEB69, 2011).

İsmail Kara'ya göre Necip Fazıl; Cumhuriyet'in karşısına Osmanlı, Mustafa Kemal, Tanzimat Paşaları, Jön Türkler ve İttihatçıların karşısına Sultan Abdülhamid veya Sultan Vahdeddin'i konumlandırarak karşı tarih görüşünü şekillendirmiştir. Kızıl Sultan ve müstebit padişah yerine *Ulu Hakan*, vatan haini yerine *Vatan Dostu* Sultan Vahdeddin, hain, mürteci, yobaz yerine Son Devrin Din Mazlumları kavramlarını öncelemiştir. Sanatkarlığı ve şairaneliğine yaslanarak kurduğu hamaset ve hissiyatla karışık sembolik dil, milliyetçi-muhafazakar-İslamcı çevrelerce sahiplenilmiş ve karşı tarih inşasında etkin bir işlev üstlenmiştir.(Kara, 2016: 97-98).

Necip Fazıl esas itibariyle Cumhuriyet ideolojisinin tarih anlayışına muhalifliği hasebiyle 1924 sonrasına yoğunlaşmıştır. Tanzimat ve Meşrutiyet ile uğraşması da Cumhuriyet devri tenkitlerine zemin hazırlamak için izlediği bir yoldur. Ulu Hakan ve Sultan Vahdeddin kitaplarını esas itibariyle bu düşünce ile kaleme almıştır. Bu düşünce Necip Fazıl'ı, parçalı ve bütünlükten yoksun bir tarih anlayışına sürüklemiştir (Kara, 2016: 99).

Hasan Aksakal'a göre Necip Fazıl Kısakürek'in gençlik üzerinde ciddi bir tesir gücü vardır. Müstesna güzellikteki Türkçe 'si ile etkileyici bir üsluba sahiptir ancak yetersiz tarih bilgisi ve yanlış tarihsel analizleriyle kitlelerin tarih bilincinde olumsuz izler bırakmıştır (WEB70, 2017).

Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu* düşüncesi ile erişmeye çalıştığı milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakâr, İslamcı tarih düşüncesinin izleri Sezai Karakoç'un Diriliş düşüncesinde kendini gösterir (Babacan, 2010:464).

Mustafa Miyasoğlu, onun 1943'ten 1983'e kadar 40 yıldır mücadele içerisinde olduğunu, Abdülhamid ve Vahdettin üzerine kaleme aldığı eserleriyle resmi ideolojiye karşı savunduğu tezleriyle büyük yankı uyandırdığını belirtir. Resmi ideolojiye karşı tek başına fikir beyan etme cesareti sergilediğini bu cesareti hasebiyle sağıcısından solcusuna çoğu kişinin onun tarih tezlerini mütalaa ettiğini vurgular. Büyük Doğu tezinin hala geçerliliğini muhafaza ettiğini, Mısır'da başlayan Arap Baharının Necip Fazıl'dan etkilenen düşünürler sayesinde gerçekleştiğini iddia eder. Mısırlı Prof. Dr. Muhammed Harb'ı bu isimlerden biri olarak değerlendirir (WEB71, 2012).

Murat Güzel'e göre Necip Fazıl; milliyetçi-muhafazakâr şanlı tarih anlayışı ve komplocu tarih yazımlarının ortaya çıkışında azımsanmayacak derecede pay sahibidir. *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han, Vatan Dostu Sultan Vahidüddin, Son Devrin Din Mazlumları ve İdeolocya Örgüsü* bu tarih yazımı anlayışının örnekleridir. Necip Fazıl'ın bu tarih yazımı anlayışı milliyetçi-muhafazakâr çevrelerce sahiplenilmiştir. Yavuz Bahadıroğlu ve Yılmaz Boyunağa'nın tarihi romanları, Müftüoğlu'nun *Yalan Söyleyen Tarih Utansın*, Mısıroğlu'nun *Lozan Hezimet mi Zafer mi*, adlı eserleri bu anlayışın bir ürünüdür (Güzel, 2017: 339).

Tüm bu veriler üzerine düşünüldüğünde; inkılap karşıtı söylemin doğuşu, Abdülhamid ve Vahdettin'in müdafaası, Lozan'ın zaferden ziyade hezimet olduğu iddiası, Batı'ya verilen tavizlerin arka planında İslam düşmanlığının yatması, İnkılap tarihindeki tek adam anlatısına karşı sarıklı hocaların milli mücadeledeki rolü, Cumhuriyet sonrası İnkılapların din karşıtı uygulamalara dönüşmesi, tüm kötülüklerin arka planında Yahudi figürü olması söylemlerinin temeli Necip Fazıl'ın tarih yorumunda gözlemlenebilir.

4.3. NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN TARİH EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Eğitim konusuna Necip Fazıl'ın yazılarında önem verdiği görülür ama salt tarih eğitimini tema edinen bir eseri yoktur. Eğitim yazılarını daha çok 1939-1978 seneleri arasında neşretmiştir. Sabahta kaleme aldığı çoğu yazısı 1939-1941 seneleri arasında yayınlanmıştır. *Çerçeve* adıyla kaleme aldığı bu yazılar eğitim-öğretim sisteminin var olan sorunlarının tespitini içerir. Eğitim yazılarının bir kısmını ise Büyük Doğu'nun ikinci evresinde yayımlar. İlk evreden daha sistemli ve açık bir biçimde yazdığı bu yazıların *Tanrı Kulundan Dinlediklerim* adıyla neşretmiştir. Eğitim ile ilgili fikirlerini beyan ettiği diğer bir eseri ise *İdeolocya Örgüsü*'dür. Bu kitapta eğitim sistemi ile ilgili tartışmalı önerileri mevcuttur (Şengül, 2015: 55).

Eğitim sistemi ile ilgili önemli tespit ve önerileri bulunan Necip Fazıl'ın bazı yazıları; *Maarif Meselemiz-1 Şahıslar ve Davalar (1939)*, *Maarif Meselemiz-2 Meselenin İlk Esası (1939)*, *Maarif Meselemiz-3 Meselenin İkinci Esası (1939)*, *Gramer Dersi (1939)*, *Yeni Türk Maarifi-1 Tercüme Davası (1940)*, *Yeni Türk Maarifi-2 Millî Kütüphane (1940)*, *Yeni Türk Maarifi-3 İmla-Gramer-Mektep Kitabı (1940)*, *Talebenin Disiplini (1940)*, *Muallim ve Talebe (1940)*, *Gene Maarif (1940)*, *Maarif Vekaleti(1940)*, *Maarif Meselemiz(1941)*, *İşte Maarif Meselemiz(1941)*, *Ve İşte Maarifimiz (1941)*, *Günün Maarif Davası (1941)*, *Yüksek Teknika Mektebi (1941)*, *Müsbet Bilgiler -Aleti- (1941)*, *Müsbet Bilgiler -Mânâsı- (1941)*, *Maarif (1965)*, *Maarif Politikası(1967)*, *Mektep Açılırken(1968)*, *Okuma Kitabı (1968)*, *O Terane (1968)*, *Milli Eğitim-1 (1973)*, *Milli Eğitim-2 (1973)*, *Milli Eğitim-3 (1973)*, *Öğretmenin Hali (1973)*, *Yine Öğretmen (1973)*, *Milli Eğitim Davamız-1 Kök Fikir (1978)*, *Milli Eğitim Davamız-2 Maddeler (1978)*, *Milli Eğitim Davamız-3 Maddeler (1978)* dir (Şengül, 2015: 55). Üniversite eğitimi üzerine düşüncelerini ise *İdeolocya Örgüsü* isimli eserinde işlemiştir.

1978 Nisan'ında yazdığı "*Millî Eğitim Dâvamız: (1) Kök Fikir* başlıklı yazısında, eğitim sorunlarını; *İlk mektep, son mektep, talebe, ahlâk, inzibat, terbiye, bilgi, kitap, tercüme, lügat, dil, usul, program, yabancı profesör, yerli muallim, öğrenci sayısı, öğretmen*

kadrosu, öğretim yolları, öğretim yerleri, öğretimde zaman, öğretimde mekân, zaman, olarak özetler (Kısakürek; 2010: 64).

İşte Maarif Davamız başlıklı yazısında İnkılapların bir ahlak anlayışı geliştiremediğini, bu gayenin gerçekleşmesini; eğitim sisteminin, Doğu-Batı mahsubu içerisinde bir ahlak anlayışına erişmesiyle gerçekleşeceğini belirtir (Kısakürek, 1989: 129-147).

Necip Fazıl'a göre kütüphaneler ve müzeler de eğitimin önemli problemlerindedir. Şüphesiz her eğitim sistemi ihtiyacı olan kaynaklara mümkün olduğu kadar uygun şartlarda ulaşabilmeyi ister. Bunlar millî kütüphane ve müzelerdir. Kütüphane ve müzeler, gayelere erişebilmek kaynak temini hususunda önemli yerlerdir. Muazzam bir tarihe sahip olan ülkemiz, milli tarih eğitimi şuuru aşılama noktasında bu yerlerden daha çok istifade etmelidir. 1940 Mart'ında yazdığı, *Yeni Türk Maarifi-2 Millî Kütüphane* başlıklı yazısında, Yeni Ankara Umumî Kütüphanesi'nin açmasını takdirle karşılayan Necip Fazıl, (Kısakürek, 2010: 213) sonraki yıllarda kaleme aldığı yazılarında yeni kütüphane ve müzelerin açılması konusunda bir şey yapılmamasını hayal kırıklığı ile karşılar. Ahlaki ilerleme ve ilmi meselelerden uzak kama sorunun eğitim ile ilgili olduğunu düşünen Necip Fazıl, bunun eğitimle giderilebileceğini belirtir (Şengül, 2015: 60-61).

Ona göre mevcut tarihçilik, gerçeği yansıtmamaktadır bu nedenle yeni bir tarih anlayışıyla tarih eserleri kaleme alınmalıdır. *Tanzimat'tan beri gençlere gerçek bir tarih yazamadık* sözüyle bu konudaki gayretlerin yetersizliğinden yakınır (Kısakürek, 2009: 14). Rapor'da da farklı bir tarih anlatısının gerektiğini ifade eder. Tarihin bazı aktörlerinin fazla kıymetlendirildiğini, bazılarının ise haklarının yendiğini belirtir. *Geçmiş ve gelecek ile ilgili kararı sen vereceksin, tarihteki doğru ve yanlışları sen ayıklayacaksın* satırlarıyla tahayyülündeki tarih idrakine uygun eserlerin neşredilebilmesi için okurlarını şevklendirmiştir (Kısakürek, 2009: 65).

Tarih muhtevalı eserlerinin çoğunda *tarihçi olmadığı* altını çizerek amacının; *gerçeklerin manasını anlatmak* olduğunu bu nedenle bir tarihçi gibi niceliksel hadiseler üzerinde durmayacağını belirtir. Tarihteki hadiselerin *maddi cihetinden ziyade manevi*

cihettiyle ilgileneceğinin altını çizerek bu konuda tarihçileri ve Türk tarihçiliğini eleştirir (Kısakürek, 2009: 16).

Türk tarihini bölümlere ayırarak incelemek yerine bütüncül bir perspektif ile ele alır ve tarihe bir gaye yükler (Kısakürek, 2010: 193). Tarih eğitimi sürecinin karşılaştırmalı bir öğretim yöntemiyle yapılmasını gerektiğini düşünür. Türk tarihi, dünya tarihi ile karşılaştırılarak öğretilmelidir (Korkmaz, 2016: 286)

Necip Fazıl gençlerin yeni bir tarih şuuruyla yetiştirilmeleri gerektiğini düşünür. Tarih öğretimindeki temel amacın gerçek tarihi kahramanları yüceltmek sahte olanları ise tarih sayfalarından silmek olması gerektiğini ifade eder.

Necip Fazıl, kendisinin de ifade ettiği üzere tarihçi değildir ve tarihçi olmak iddiasını da taşımamaktadır. Ancak tarih muhtevalı eserleriyle toplumun tarih algısını etkilemekle kalmamış, yazılacak yeni eserlerin temasının arka planını inşa etmiştir. *Muhasebe* isimli şiirinde geçen *inanmıyorum bana öğretilen tarihe* ve *Sahte Kahramanlar* şiirinde geçen *bize kalan aziz borç, asırlık zamanlardan; tarihi temizlemek sahte kahramanlardan,* satırları döneminde ifa edilen tarih eğitimi-yazımına gösterdiği tepkinin tezahürüdür.

Muhafazakâr isimlerin eserlerinde daha çok Tanzimat sonrasını ve yeni Türk devletinin ilk yıllarını konu edindikleri görülür. Bu evrede yoğunlaşmalarının sebebi ise İslam'a zarar veren adımların bu zaman aralığında atıldığını düşünmeleridir. Bu sebeple Tanzimatçıların ve Cumhuriyetçilerin karşıtı bir tarih yazımı inşa etmeye çalıştıkları görülür (Özcan, 2011: 259).

Necip Fazıl Kısakürek de bu yazarların başında gelir. Resmi söyleme muhalif bir tarihçilik ideolojisi ve yöntemini benimsemiş ve eserlerini bu çerçevede inşa etmiştir. Ele aldığı tarihi hadise ve şahsiyetlerle ilgili yaklaşımları nasıl bir tarihçilik arzuladığının tezahürüdür. Bu bağlamda; Abdülhamid'i *Ulu Hakan*, Vahdettin'i *vatan dostu* olarak gören, Milli mücadele sürecini Vahdettin ile ilişkilendiren, Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyeti manevi bir çözülüş süreci olarak algılayan, İnkılapların hakiki bir ahlak telakkisi getirmediğini iddia eden, Lozan'ı Osmanlı'nın tasviyesi,

mukaddesatımızın zehirlenmesi süreci olarak yorumlayan bir tarihçilik anlayışını benimsemiştir.

Cumhuriyet döneminde İslam temelli muhalefet ideolojisinde, Kemalist rejimin zaferlerini ve başarılarını önemsizleştirme çabası vardır (Altun, 2012: 180).

Necip Fazıl'da; Kemalist ideolojinin ve Cumhuriyet'in yeni bir ahlak anlayışı getiremediğini, milli mücadele ile elde edilen maddi kurtuluşun manevi zaferle taçlandırılmadığını, bu neticeye rağmen tarihin yeni ideolojiyi benimsetmek için kullanıldığının altını çizerek bu hususu eleştirir.

Necip Fazıl; akademik tarihçilik geleneğinden ziyade, kendi ideolojisine uygun sözlü anlatılar ve tanıklıklar üzerinden yürüttüğü bir tarihsel yaklaşımı benimsemiştir. “Tarihi sahte kahramanlardan temizlemek” gibi bir hedef belirlemesi hasebiyle inanmadığını beyan ettiği tarih öğretimine alternatif bir tarihyazımı öğretisi sunmuştur.

İnanmıyorum bana öğretilen tarihe söylemi salt söylem olarak kalmamış, öğretilmesini arzuladığı tarih düşüncelerini eserlerinde işlemiştir.

Necip Fazıl eserlerinde bu çerçevede bir tarih öğretimi kurgulamıştır.

2. Abdülhamid ve Vahdettin'i ele alma tarzı, Cumhuriyet dönemi tarihyazımı ile hesaplaşma arzusunun en açık tezahürüdür. Necip Fazıl'ı tarihe yönelten temel etkenlerden birisi Kemalist tarih öğretilerini geçersiz kılma arzusudur. Dönemin baskın tarih anlatısı ve öğretilerine karşı muhalif bir duruş sergilemiştir.

1943'te yayın hayatına giren Büyük Doğu ile birlikte inkılap tarihi karşıtı bir tarih yazımı/eğitimi eleştirisi çerçevesinde eserler kaleme almıştır. İnkılap tarihi karşısında muhalif bir tarihçilik geleneğinin oluşmasında temel aktörlerden biridir.

Necip Fazıl'ın benimsediği tarihsel anlatıların çerçevesini *madde-ruh*, *doğu-batı*, *hain-kahraman* ikilemleri inşa eder. Tarih düşüncesinin ana eksenini İslamiyet'i benimsemiş Türkler oluşturur. Dolayısıyla tarihyazımı ve öğretimi sürecinde İslami ve milli vurguları önceleyen bir düşünceye sahiptir.

Tarih; Necip Fazılın mukaddesatçı Türk gençliğini biçimlendirme hususunda istifade ettiği bir araçlardan biridir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.TARTIŞMA VE SONUÇ

TV programları, diziler, filmler, kitaplar, dergiler, belgeseller, internet siteleri, gazete yazıları, radyo programları vb. yapımlar ile geniş kitlelere nüfuz ederek toplumsal hafızayı ve tarih eğitim sürecini etkileyen popüler tarihçilik, tarihçilerin üzerinde özenle durması gereken bir alandır. Tarihe dair ilgi ve merakı kamçılmasının yanında tarih algısına olan olumsuz etkileri gözden kaçırılmaması gereken ciddi bir husustur. Doğru ya da yanlış toplumun tarih algısını etkileyen ürünlerin akademik bir perspektifle ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda akademik tarihçilerin popüler tarihçiliğe yönelmesi verimli neticeler doğuracaktır.

Tarih muhtevalı eserler neşreden bazı isimlerin toplumun tarih algısında önemli bir etkiye sahip oldukları görülür. Şiirleri, dergileri, konferansları ve kitaplarıyla toplumun ciddi bir kesiminde ses getiren Necip Fazıl Kısakürek bu isimlerin içerisinde değerlendirilebilir.

Necip Fazıl Kısakürek; sanatının haricinde *Büyük Doğu* dergisinden itibaren Türk fikir hayatında yaşadığı dönem ve sonrasında hep tartışılan isimlerin başında olmuştur. Şair cihetinin yansıra aksiyoner bir fikir insanıdır. Yazıları kadar hitabet sanatı ile de meşhurdur. Neredeyse Anadolu'nun bütün şehirlerinde konferanslar vermiştir. Konferanslarına *Aziz Anadolu Gençliği* diye başlamış, en büyük arzularından birini;

hitap ettiği kitlenin mukaddesatçı bir meşaleyle münevver bir zümreye dönüşmesi olarak betimlemiştir. İslami hassasiyetleri önceleyen kesimlerin ideolojik biçimlenmelerinde önemli bir rol üstlenmiştir.

Tarih ile olan ilişkisini üstlendiği bu rol biçimlendirmiştir. Tarih muhtevalı eserlerinin başında gelen *Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han* kitabının önsözünde: *Ben sanat ve fikir adamı olmak davasındayım ve tarihçi değilim. Bu eserde bir tarih denemesi değil.* (Kısakürek, 2013: 7) satırlarıyla tarihle olan ilişkisinin, eserlerini kaleme alırken izleyeceği yöntemin hangi çerçevede olacağının işaretini verir. Tarihi hadiseleri; maddi cihetinden ziyade hikmet yönünden, ideolojisine, düşüncesine, davasına hizmet edecek minvalde ele alır. Sanat anlayışında ruhçu olduğu kadar tarih düşüncesinde de ruhçu bir çizgidedir. Ona göre tarih, *İdeolocya Örgüsü* paralelinde olmalıdır.

Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han isimli eserinde; bir tarihçi gibi kronolojik düzene uygun bir tarih bilgisi verme kaygısından uzak olduğunu, anlattıklarının davasını kanıtlamaya yeteceğini ifade eder (Kısakürek, 2013: 8).

Eserlerinde otoriter, keskin ve net bir üslup hâkimdir. Tarihi hadiseleri; alternatifi olmayan, ihtimalsiz, tek hakikat gibi gösteren bir anlatım biçimi ile eserlerine işlemiştir. Mecazlı, ağdalı ve sürükleyici kalemiyle okuru sürekli zinde tutmuş, savunu ve karşıtlıklar çerçevesinde girdiği polemiklerle takipçilerinin tutumunu keskinleştirmiştir. Tarih düşüncesi, İslamcı-muhafazakâr-milliyetçi camiada ilgi görmüş, destek bulmuştur. Tesir gücünün bu denli etkili olmasının temel sebeplerinden biri de tarih düşüncesini edebi yeteneği ile harmanladığı keskin anlatım tarzıdır.

Eserleriyle toplumda ciddi bir karşılık bulan Necip Fazıl'ın etkileyici üslubu, değindiği konuların popülerleşmesine zemin hazırlamış ve farklı bakış açılarıyla tekrar değerlendirilmesine imkân tanımıştır.

Ona göre tarih, gayeyi ifa etmek ya da gayeye yaklaşmak maksatlı bir *savaş alanı*dır. Bu savaş alanında mücadeleler tarihi şahsiyetler üzerinden yürütülür. Tarihi şahsiyetlerden İkinci Abdülhamid, Necip Fazıl'ın zihninde özel bir yer teşkil eder. Ona göre *Abdülhamid' anlamak, her şeyi anlamak* olacaktır. Abdülhamid, *Ulu Hakan*'dır ve Türk-İslam davasının kurtarıcısıdır. Körü körüne bir Batıya yönelişin karşısında duran

büyük bir şahsiyettir. *Şeyh Said, İskilipli Atıf, Şeyh Esad, Said Nursi, Süleyman Hilmi Tunahan, Abdülhakim Arvası* gibi isimleri din mazlumları olarak değerlendirir.

31 Mart'ı din davasına vurulan ilk darbe, şapka devrimini İslam'ı kazıma adımlarından biri, Menemen'i din âlimlerinin etkisini azaltmak için tertiplenmiş bir hadise, Dersim'i tarihte benzeri olmayan acılarla dolu trajik bir facia olarak betimlemiştir (Kısakürek, 1950).

Yaşamı ve eserleri analiz edildiğinde Necip Fazıl'ın ideolojisini savunma gayreti içerisinde olan bir dava insanı olduğu görülür. Bu sebeple tarih düşüncesini, savunu ve karşıtlıklar üzerinden inşa etmiştir. Misal kimi çevrelerce Abdülhamit için telaffuz edilen *Kızıl Sultan'a karşı Ulu Hakan*; Vahdettin içinse *vatan haini* söylemine karşı *vatan dostu* savunusu ile gündeme gelmiştir. Savunduğu şahsiyetleri aklama gayreti ve karşıt olduğu görüşleri sert tenkit hususu eserlerinde sık karşılaşılan bir durumdur.

Bilinenin aksine gerilemenin Kanuni devrinde başladığını iddia eder. Kanuni Sultan Süleyman'ın büyük bir padişah olduğunu ama şahsından ziyade devriyle büyük olduğunu belirtir. Devri alçalmanın başlangıcıdır. Onu tepede görürler ama o mirasyedidir. Kanuni, miras olarak Türk fetih sıradağlarının Himalaya'sına konmuş bir talihlidir (Kısakürek, 1969: 156).

İdeolocya Örgüsü'nde geçen *Tanzimat'tan beri devam eden sahte inkılaplar ve bu inkılapların türettiği sahte kahramanlar davamızın müşahhas planıdır.* (Kısakürek, 2015) sözü tarih anlayışının bir özeti gibidir. Tarihi olayları bu perspektiften bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülür. Tanzimat Fermanı ile başlayan batılılaşma girişimleri için atılan adımları tenkit etmiştir.

Cumhuriyetin büyük batılı güçlerle imzalanan Lozan antlaşması sonucu ilan edildiğini iddia eden Necip Fazıl, Lozan'da Osmanlı'nın İslami köklerinin yok edildiğini ve laik bir devlet kurulmasının şart koşulduğunu dile getirir. Antlaşma İslam'ı merkeze alan bir devlet yerine laik bir cumhuriyet kurulmasını ön görmüştür (Kısakürek, 1959:8). Lozan sonrası Cumhuriyeti ilan edenleri, Türkü madde planında kurtarsa da mana planında

kurtaramamakla eleştirir (Kısakürek, 1946: 11). Bu sebeple Cumhuriyet sonrası politikalara muhalif, eleştirel bir tarih okuması yapmıştır.

Milli mücadeleyi, milli şahlanış hareketi olarak yorumlamış, cumhuriyet sonrası getirilen inkılapları manevi çöküş süreci olarak değerlendirmiştir. Tanzimat ile başlayıp İkinci Dünya Savaşına kadar giden süreci bilinçsiz batı hayranlığıyla izah ederken bunun neticesinde fikri ve ahlaki bir kriz buhranı ile karşı karşıya kalındığını belirtmiştir. İnkılapları, bir ahlak anlayışı getirememekle eleştirir ve ahlakın kaynağının din olduğunu ifade eder (Karaca, 2009: 13). İnkılapların, reformların eskiyi yok ederken, buna karşılık yerine yenisini koyamadığını ve *ahlak krizine* sebebiyet verdiğini ifade eder. Ona göre; Cumhuriyetin en büyük başarısızlığı budur ve bu başarısızlık *kimlik ve kişilik burhanı* yaratmıştır.

Atatürk ile ilgili 1946 yılına kadar medihkar yazılar kaleme almış, 1946 sonrası eleştirel bir tutum sergilemiştir. Lozan'da çok fazla taviz verildiğini, Batı'nın isteklerine boyun eğildiğini ve mukaddesatımızın kaybedildiğini dile getirir. Lozan üzerinden İnönü eleştirisi yapar. İnönü'ye muhalif bir çizgidedir.

Menderes'i; *kutsal davaya ilk defa bir dayanak noktası vadeden ama halkın beklentisini tam olarak karşılayamayan, cesaretsizliği hasebiyle başına gelecek kötü şeylere engel olamayan bir şahsiyet* olarak tanımlar. Onun Halk Partisi karşısındaki ezici zaferini kutlar ama bu zaferin, milli ruha denk bir inşa süreci ile taçlandırılmadığını savunur.

Necip Fazıl'ın eserlerinde gözlemlenen tarih okuması; akademik tarihçilik geleneği içerisinde yürütülen çalışmalardan ziyade aktarımlar, tanıklıklar ve ideolojik cihetlere dayanır. Cumhuriyetin inşa ettiği anlatıya karşı alternatif bir tarih anlatısı inşa etmiştir. Bu anlatının alt yapısını eserlerine; *tarihi hadise* ve *şahsiyetler* temelinde *doğu-batı, madde-ruh, hain-kahraman*, diyalektiği üzerinden işlemiştir.

Tarihi; İslami çizgiden, iman ve inanç temelinde ele alır. Ona göre Türk-İslam şuurunun harmanlandığı yer Anadolu'dur. Anadolu, tarihte maddeye karşı verilen savaşta zaferi temsil eden kurtuluşun merkezidir. Milli mücadele, Anadolu ruhu sayesinde zafere erişmiştir. Ancak bu ruh, zafer sonrası tek parti dönemiyle birlikte heba edilmiştir.

Ona göre mevcut tarihçilik gerçeği yansıtmamaktadır bu nedenle yeni nesiller; yeni bir tarih anlayışla yetiştirilmelidir. *Muhasebe* isimli şiirinde geçen *inanmıyorum bana öğretilen tarihe* ve *Sahte Kahramanlar* şiirinde geçen *bize kalan aziz borç, asırlık zamanlardan; tarihi temizlemek sahte kahramanlardan* satırları döneminde ifa edilen tarih eğitimi-yazımına gösterdiği tepkinin tezahürüdür. *İnanmıyorum bana öğretilen tarihe* söylemi salt söylem olarak kalmamış, öğretilmesini arzuladığı tarih düşüncelerini eserlerinde işlemiş ve bu çerçevede bir tarih öğretimi kurgulamıştır.

Tanıl Bora'nın ifadesiyle Necip Fazıl *milliyetçi-muhafazakâr* söylemin kilit figürüdür (Bora, 2007: 129). Eserlerinde işlediği tarih düşüncesi, Türkiye'de İslamcılığın ve muhafazakârlığın yakın tarih okumasının ana kaynaklarından.

Mustafa Armağan, Yavuz Bahadıroğlu, Kadir Mısıroğlu, Mustafa Müftüoğlu, Abdurrahman Dilipak, Hasan Hüseyin Ceylan, D. Mehmet Doğan, Sadık Albayrak ve daha birçok isim eserleriyle Necip Fazıl'ın temelini attığı tarih paradigmasının sözcülüğünü yapmışlar ve onun inşa ettiği tarih anlatısının geniş kitlelere yayılması hususunda önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Bahsi geçen isimlerin çoğu Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'sundan etkilenmiş ve beslenmiştir.

İslamcı, muhafazakâr, milliyetçi kesimlerin tarih paradigmasının mimarı kabul edilen Necip Fazıl (Özcan, 2011: 44) eserleriyle halen popülerliğini muhafaza eden bir isimdir. Belirtilen kesimlerin yakın tarih algısının anlaşılabilmesi için önemli bir yeri olan Necip Fazıl, Türk popüler tarih yazımında muhafazakâr tarihçilik olgusunun idrak edilebilmesi için kilit isimdir.

5.2.ÖNERİLER

1. Popüler tarih/tarihçilik kavramları ile ilgili literatürde çeşitli değerlendirmeler mevcuttur. Kavramın sınırlarını belirlemenin güçlüğü, alanla ilgili çalışmaları güçleştirmektedir. Bu bağlamda yapılacak çalışmalarda: Popüler tarih/tarihçilik

nedir? Popüler tarihçi kimdir? Popüler tarih ürünleri nelerdir? Hangi eserler popüler tarih ürünü kapsamında değerlendirilebilir? Popüler tarih eserlerinde hakikat/denge ikilemi nasıl aşılmalıdır? Popüler tarih eserlerinin üretimi sürecinde hangi hususlara dikkat edilmelidir? Popüler tarihçiliğin toplumsal hafızaya olan etkileri nelerdir? Popüler tarihin tarih eğitimine olan etkisi nelerdir? vb soruların cevaplarını içeren çalışmalar popüler tarihçilik literatürüne önemli katkılar sunacaktır.

2. Tarihe olan ilgiyi arttırması hususunda oldukça etkili olan popüler tarih/tarihçilik; tarih metodolojisi hassasiyetlerine uzak cihetiyle sunduğu bilgilerin güvenilirliği/gerçekliği noktasında güven vermemektedir. Bu problemi giderebilmek/azaltabilmek gayeli tarih eğitimi derslerinde tarihi bilginin edinilmesi süreci ile ilgili metot derslerine ağırlık verilebilir.
3. Akademik tarih eserlerinin soğuk anlatımı ve ağır üslubunun, tarih bilgisi edinme noktasında halkı popüler tarih ürünlerine yönelttiği gözlemlenmektedir. Popüler tarih/tarihçilik ürünlerinin toplumun tarih algısına etkisi ile birlikte akademik hassasiyetler ihmal edilmeden geniş kitlelere nasıl nüfuz edilebilir sorusu profesyonel tarihçilerin üzerine düşmesi gereken bir husustur.
4. *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han, Vatan Dostu Sultan Vahidüddin, Benim Gözümde Menderes, İdeolocya Örgüsü, Son Devrin Din Mazlumları ve Büyük Doğu*, Necip Fazıl'ın ve onu takip eden kitlelerin tarih görüşlerinin anlaşılması, tarihsel temellerine inilmesi bağlamında kaynak eserler olduğu görülür. Bu cihetleri hasebiyle toplumun tarih algısını etkileyen bu eserlerin ve Necip Fazıl inşa ettiği tarih paradigmasını devam ettiren isimlerin eserlerinin de yeni çalışmalarla akademik bir perspektiften kritik edilmesi elzemdir.
5. Eserleri analiz edildiğinde Necip Fazıl'ın eleştirdiği tarih anlayışının yanlışlarına düştüğü, metot olarak benzer yöntemi takip ettiği görülür. Muhalif olduğu tarih yazımına karşı alternatif tarih olarak nitelendirilse de salt muhafazakâr bir perspektif ile bir tarih yorumu refleksi geliştirdiği görülür. Bu sebeple belirli ideolojik kalıplardan uzak, bütüncül ve kapsayıcı bir perspektifle tarihsel

düşünme becerilerini önceleyecek/metodolojiye hâkim bir tarih anlayışına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Afyoncu, E. (2011). *Muhteşem Süleyman Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Afyoncu, E. (2007). *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Afyoncu, E. (2002). On Soruda Kanuni Dönemi. *Popüler Tarih*, 25, 16-21.
- Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. (Çev. A. Fethi). İstanbul: Hil Yayınları.
- Akarçay, E. (2008). *Bir Muhafazakârlaştırma Projesi Olarak Türk-İslam Sentezi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdemir, C. (2010). *Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'ta İdeal Gençlik Tasavvuru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akın, H., M. (2014). Muhafazakar Siyasal Kültürde Bir Sembol Olarak Necip Fazıl Kısakürek. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 39, 31-43.
- Akif, E. (2005). Büyük Doğu ve Gelecek Tasavvuru. *Hece Dergisi Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı*. 97, s. 50.
- Akşin, S. (2010). *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşin, S. (2008). Siyasal Tarih 1908-1923. *Türkiye Tarihi C.4., Çağdaş Türkiye 1908-1980.* 10. Baskı. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşin, S. (1972). *31 Mart Olayı*. İstanbul: Sinan Yayınları.

- Aktekin, S. ve Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 7(13), 141-160. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kid/article/download/5000124555/5000114689> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Akyol, T. (2017). *Bilinmeyen Lozan*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Alkan, N. (2011). Sultan İkinci Abdülhamid ve Osmanlı Modernleşmesi. *Devri Abdülhamid Sultan 2. Abdülhamid*. Gülbadi A. Hülagu M. ve Şakir B. (Editörler). s.93-117. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 4.
- Altun, F. (2012). Alternatif Tarih Yazmak: Necip Fazıl Kısakürek'in Hafıza Siyaseti. *Toplum ve Bilim*. 123, 170-201.
- Altun, F. (2005). Necip Fazıl Kısakürek'in Yakın Tarih Görüşü Hakkında Bazı Değerlendirmeler. *Hece Dergisi, Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı*. 97 s.197.
- Ata, B. (2002). Tarih derslerinde dokümanlarla öğretim yaklaşımı. *Türk Yurdu*, 175, 80-86. https://www.academia.edu/606604/Tarih_Derslerinde_Dok%C3%BCmalarla_%C3%96%C4%9Fretim_Yakla%C5%9F%C4%B1m%C4%B1 adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Atay, R. F. (1969). *Çankaya*. İstanbul: Bateş Yayınları.
- Ortaylı İ. (2013). Cumhuriyetin Bir Örneği Yok. *Atlas Tarih*, , 22. 90-114.
- Atlas Tarih, (2012). 100. Yılında Balkan Savaşları Rumeli'ye Veda. *Doğan Yayınları*, 16.
- Atsız, N, H. (1956). Abdülhamid Han, Gök Sultan. *Türk Ülküsü*, İstanbul: 139-145.
- Argunşah, H. (2002). Tarihi Romanın Yükselişi. *Hece Dergisi, Türk Romanı Özel Sayısı*, 65/66/67,454-465.

- Argunşah, H. (2002). Tarihi Roman'da Postmodern Arayışlar. *İlmi Araştırmalar*, 14, 17-27. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/73423> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Arı, K. (2017). *Atatürk ve Aydınlanma*. Ankara: Sentez Yayınları.
- Arı, K. (2016). Büyük Millet Meclisi'nin Açılışına Gidilen Yolda Fetva Savaşları. *Bütün Dünya Dergisi*, 4, 53-56. Ankara:Başkent Üniversitesi Kültür Yayını.
- Armağan M. (2016) Tarihle Hesaplaşan Adam. *Diyalog Dergi Yayıncılığı*, 50, 61-73.
- Aslan, E. (2014). *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aybars, E. (2015). "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması" Üzerine Düşünceler. *Tarih İncelemeleri Dergisi*,1, 209-218. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/egetid/issue/5028/68459> adresinden 17.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Aybars, E. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1*. İstanbul: Zeus Kitabevi.
- Aybars, E. (1987). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Durum Tesbiti. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 3, 63-77.
- Aybars, E. (1986). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Aydemir, S. Ş. (2009). *İkinci Adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydemir, S. Ş. (2009). *Tek Adam*. 1. Cilt, 26. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydemir, S. Ş. (2009). *Tek Adam*. 2. Cilt, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ayfer, Y. (2004). Tarihi Roman Üzerine. *Bilge*, 24, 42-49.
- Aysal N. (2009). Yönetmel Alanda Değişimler ve Devrim Hareketlerine Karşı Gerici Tepkiler "Serbest Cumhuriyet Fırkası – Menemen Olayı". *Ankara Üniversitesi*

- Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 44, 581-625.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/20533> adresinden 05.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Aysal, N. (2006). "Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 38, 19-20.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/789/10128.pdf> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Babacan, M. (2010). Sezai Karakoç'un Piyesleri. *Sezai Karakoç*. M. Çelik ve Y. Çeli (Editörler). s.458-468. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Baran T. (2014). *Basında Dersim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bardakçı, M. (2015). *Şahbaba*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Başaran G. (2004). *Türk Ulusal Kimliğinin İnşası ve Medyada Popüler Tarih Söylemi Tefrika Tarihi Romanlar (1928-1938)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Baydar, M. (1970). Şapka Konusunda Atıf Hoca Süleyman Nazif Çatışması. *Türk Dili*, 23, 230.
- Bayur, Y. H. (1991). *Türk İnkılâbı Tarihi*. Cilt II, Kısım IV, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bayur, Y. H. (1971). *Atatürk, Hayatı ve Eserleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Beyaz Y. (2012). *Nesir Yazılarına Göre Necip Fazıl'ın Düşünce Dünyası*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birand, A, M. Dünder, C. ve Çaplı B. (.1991). *Demir Kırat*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Birinci, A. (1998). *Babıali'nin Tarih Mecmuaları*. Ankara: Türk Yurdu.
<http://babacankütüphanesi.com/Dergi/AlıBirinci.pdf> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

- Bora, T. (2007). *Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik-Muhafazakârlık-İslamcılık*. Ankara: Birikim Kitapları.
- Çaycı, A. (2002). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk: Millî Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Çelik, M. (2013). *Necip Fazıl'a Göre Edebiyat ve Devlet Bağlamı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetindaş, D. (2006). *Popüler Tarihi Romanlar ve M. Turhan Tan*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Çetinkaya, H. (2012). *Kubilay Olayı ve Tarikat Kampları*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Çetinkaya, H. (1997). *Kubilay Olayı ve Tarikat Kampları*. 4. Baskı, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Çetindaş, D. (2006). *Popüler Tarihi Romanlar ve Mümtaz Turhan*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çokum, S. (7-9 Kasım 2013). Tarihi Romanda Yaşanmışlık. 2. *Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, İstanbul.
- Çukurova B. & Çakmak F. (2017). *Cumhuriyetin Kazanımları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Dedektif, X., B. (1950). Doğu Faciası, *Büyük Doğu Dergisi*, Sayı 16, 3.
- Dedektif, X., B.(1950). Taşlık. *Büyük Doğu Dergisi*, Sayı 27, 3.
- Dedektif, X., B. (1949). Hesap, *Büyük Doğu Dergisi*, Sayı 1. 3.
- Demir, Ş.(2009). *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes 1930-1960*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

- Demirtaş, B. (2018). Tarih öğretiminde bir cumhuriyet aydını: Haluk Yusuf Şehsuvaroğlu ve tarih yazıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 385-404. <http://www.gefad.gazi.edu.tr/download/article-file/462754> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Demirtürk S. & Akalan A., O. (2015). *Tarihi Ve Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Ermeni Meselesi*. İstanbul: Türk Eğitim Sen Yayınları.
- Doğan, T. (2012). Arşiv Belgelerine Göre 1937-1938 Dersim İsyanı. *History Studies International Journal Of History* 4 (1)", 158-169. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423902436.pdf> adresinden 22.06.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Elban, M. (2018). 1950'lerin Popüler Tarih Dergisi "Resimli Tarih Mecmuası"nda Tarih Eğitimi ve Öğretimi. *Turkish History Education Journal*, 7 (2), 372-391. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/tuhed/issue/39129/437234> adresinden 15.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Engin, V. (2017). *Bir Devrin Son Sultanı 2. Abdülhamid*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Engin, V. (2017). *2. Abdülhamid ve Dış Politika*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Engin, V. (2011). *Hesaplaşma*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Erensayın, E., M. (2016). *Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, Ö. (2012). *Dersim Yalanı ve Gerçekler*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Erden, A. (1998). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ergüç, V. (2013). *Türkiye'de Muhafazakar Milliyetçilik: Erol Güngör Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ergün A. (1988). *İstiklal Mahkemeleri 1920-1927*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Ersoy, İ. (2007). *Necip Fazıl Kısakürek Düşüncesinin Felsefi Yönü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertem, B. (2012). TBMM ve Divan-ı Harp Mahkemesi Tutanaklarına Göre "Kubilay Olayı, *Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 3*, 100-116. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/203131> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Fayda, M. & Küçükaşçı, M. (2011). Ortaçağ İslam Dünyasında Arapça Tarih Yazımı. *Türkiye'de Tarih Yazımı*. Engin, V. & Şimşek A. (Editörler). s.69-105. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Göktepe, C. (2002). Menderes Dönemi (1950-1960). *Türkler Ansiklopedisi XVI*. (Güzel C., H. Çiçek K. ve Koca S. (Editörler). s. 901-910. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Güler, M. (2014). Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960. *Turkish History Education Journal*, , 3 (2), 201-216. <http://dergipark.gov.tr/tuhed/issue/17720/185609> adresinden 15.17.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Güner, D. (2006). *1930-1933 Yılları Arasında Türkiye'deki İrticai Faaliyetler Ve Basındaki Yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, E. (1998). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1979). Tanzimat Üzerine Bir Kaç Not. *Töre- Fikir ve Sanat Dergisi*, 102, 11-15.
- Gürboğa, N. (2011). Erken Cumhuriyet Döneminde Devletin Dersimle İmtihani. *Toplumsal Tarih*, 212, 20-29. https://www.academia.edu/1625056/_Erken_Cumhuriyet_D%C3%B6neminde

[Devletin Dersimle %C4%B0mtihan%C4%B1 Toplumsal Tarih 212 A%C4%9Fustos 2011](#) adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

- Güresin, E. (1969). *31 Mart İsyanı*. İstanbul: Habora Kitabevi.
- Gürsel K. (2013). Romanda Tarih. *YKY Kitaplık Dergisi*, 129, 35-36.
- Gürün, K. (1983). *Ermeni Dosyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Güzel, M. (2003). Necip Fazıl Kısakürek. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Muhafazakârlık*. 5, s.335. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Haksal, A., H. (2007). *Necip Fazıl Kısakürek Büyük Doğu Irmağı*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2004). *Ermenilerin Suriye’ye Nakli: Sürgün mü, Soykırım mı? Belgeler*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.
- Hancıoğlu, H. (2013). *Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde Temalar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hülagu, M. (2016). *Yurtsuz İmparator Vahdeddin İngiliz Gizli Belgelerinde Vahdeddin ve Osmanlı Hanedanı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Haznedaroğlu, A. (2012). *Necip Fazıl Kısakürek’in Tiyatro Eserlerinde Tarih*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- İnalcık, H. (2008). *Atatürk ve Demokratik Türkiye*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- İnalcık, H. (2000). *Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu. Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*. Özel, O. ve Öz. M. (Editörler). İstanbul: İmge Kitabevi.
- İnalcık, H. (1964). *Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu*. *Türk Tarih Kurumu Yayınları, Belleten*, 112, 603.

- İnalcık, H. (1941). *Tanzimat Nedir?* Tarih Araştırmaları. DTCDF: Bilkent Kütüphanesi.
- İpekçi, A. (2004). *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- İpçioğlu, M. (7-9 Kasım 2013). Hayal ve Gerçek: Tarihî Romanların Toplumsal Hafızaya Katkısı. 2. *Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, İstanbul.
- Kaçen, E. (2012). *Oğuz Özdeş'in Tarihi Romanları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kantarıcı, Ş. (2003). *ABD'de Ermeni Toplumu ve Türkiye'ye Yönelik Lobi Faaliyetleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kapanşahin, M. (2007). *Kanunî Sultan Süleyman'ın Avrupa'ya Karşı Takip Ettiği Fetih Politikası*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, İ. (1998) “*Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi: Metinler-Kişiler Cilt: 3*”, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Karabekir, K. (2000). *Kürt Meselesi*. İstanbul: Emre Yayınları.
- Karacan, N. A. (1971). *Lozan*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Karaca, A. (2009). *Necip Fazıl Adnan Menderes İlişkisi: Mektuplarla ve Belgelerle*. Ankara: Lotus Yayınevi.
- Karpat, H, K. (2012). *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Karpat, H, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Keklik, E. (2009). *Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz Devri Anadolu Islahatları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, A. (2009). *Bölücülüğün Uzun Tarihi*. Ankara: Akasya Kitap.
- Kılıç, Z. (2006). *Büyük Doğu Mecmuasının Yayın Hayatına Başlaması, Yapısı, Yayın Politikası, Sosyal ve Siyasi Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kısakürek, N. F. (2015). *Son Devrin Din Mazlumları*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2014). *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2013). *Ulu Hakan İkinci Abdülhamid Han*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2013). *Vatan Dostu Sultan Vahidüddin*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2012). *İdeolocya Örgüsü*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2011). *Benim Gözümde Menderes*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2011). *Ahşap Konak*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2010). *Hitâbeler*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2010). *Çerçeve I*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2010). *Tarih Boyunca Büyük Mazlumlar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2010). *Kafa Kâğıdı*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2009). *Vesikalar Konuşuyor*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

- Kısakürek, N.,F.(2009).*Yahudilik-Dönmelik-Masonluk*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2009). *Çöle İnen Nur*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2009). *Rapor 1-2*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2008). *Konuşmalar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2007). *Sahte Kahramanlar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2005). *Mukaddes Emanet*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2005). *Abdülhamîd Han*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2005). *Kanlı Sarık*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2005). *Tohum*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (2004). *Türkiye 'nin Manzarası*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F (1989). *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N., F. (1959). Lozan Zaferi'nin İçyüzü. *Büyük Doğu Yayınları*,10, 24.
- Kısakürek, N., F. (1946). Ve Tarihçe. *Büyük Doğu Yayınları* ,2, 10.
- Kısakürek, N., F. (1946). Türkün Muhasebesi:3. *Büyük Doğu Yayınları*, C,1,14, 2.
- Kısakürek, N., F. (1944). O Diyar. *Büyük Doğu Mecmuası*, C.II, 23, 2.
- Kısakürek, N., F. (1943). Atatürk Dirilecektir! *Büyük Doğu Yayınları*, C.I, 10,19.
- Kısakürek, N., F. (1943). Nefs Muhasebesi. *Büyük Doğu Dergisi*, 1, 4.
- Kısakürek, N., F. (1943). Büyük Doğu. *Büyük Doğu Dergisi*,1, 1.
- Kısakürek, N., F. (1943). Kendi Mizanımız 1. *Büyük Doğu Dergisi*,7, 2.

- Kısakürek, N., F. (1943). Kendi Mizanımız 3. *Büyük Doğu Dergisi*, 9, 2.
- Kızıldağ, D. (2013). Belgelerdeki mi, Belleklerdeki mi: Hangi Seyid Rıza? *Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, Sayı 36, 7-34.
- Kinross, L. (2016). *Atatürk Bir Milletın Doğuşu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kocahanoğlu S., O. (2017). *31 Mart Ayaklanması ve Sultan Abdülhamid*. İstanbul: Temel Yayınları.
- Kocahanoğlu, S., O. (2013). *Divan-ı Harp Zabıtlarına Göre Menemen ve Kubilay Olayı: Cumhuriyet İdeolojisi ve Tarikatlar*. İstanbul: Temel Yayınları.
- Koç, A. (1992). *Necip Fazıl' da Değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kodaman, B. (1993). *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*. C.12, İstanbul: Çağ Yayınları.
- Kodaman, B. (1983). *Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamid 'in Doğu Anadolu Politikası*. İstanbul: Orkun Yayınevi.
- Koloğlu, O. (2015). *Abdülhamid Gerçeği Ne Kızıl Sultan Ne Ulu Hakan*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Koloğlu, O. (2017). *Avrupa Kışkacında Abdülhamid*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koloğlu, O. (1978). *İslâmda Başlık*. Ankara: TTK. Yayınları.
- Konca, F, K. (2011). *Adnan Menderes'in Siyasal Yaşamı ve Kişiliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kongar, E. (1999). *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korkmaz, F. (2016). Necip Fazıl'da Tarih ve Şiir. *Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 277-288.

- Korkut, H. (2005). Necip Fazıl'da Tarih Yaklaşımı ve Ulu Hakan Abdülhamid Han. *Hece Dergisi, Necip Fazıl Özel Sayısı. 97*, s. 171.
- Kömürcü, S. (2013). *Necip Fazıl Kısakürek Düşüncesinde İnsan*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtoğlu, İ. (2000). *Menemen Olayı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kürkçüoğlu, Ö. (2006). *Mondros'tan Musul'a Türk- İngiliz İlişkileri*. Ankara: İmaj Yayınevi, Ankara.
- Kutay, C. (1999). *Laik Cumhuriyet Karşısında Derviş Vahdetiler Cephesi*. İstanbul: Aksoy Yayıncılık.
- Lewis, B. (2007). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Mango, A. (1995). *Türkiye'nin Yeni Rolü*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Marmara Üniversitesi, (2009). *100. Yılında II. Meşrutiyet Gelenek ve Değişim Ekseninde Türk Modernleşmesi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler. 2009, İstanbul, Marmara Üniversitesi*.
- Mert, N. (1998). *İslâm ve Demokrasi Bir Kurt Masalı*. İstanbul: İz Yayınları.
- Meydan, S. (2013). *Başbakan R. Tayyip Erdoğan'ın Tarih Tezleri'ne El-Cevap*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Meydan, S. (2010). *Cumhuriyet Tarihi Yalanları-1*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Mutlu, S. (2007). *Devlet Adamı Kimliği İle İsmet İnönü'nün Düşünce Ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- İnalcık, H. Göyünç, N. Lowry, H. (1982). *Şark Meselesi ve 2. Abdülhamid'in Garp Politikaları*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

- Okay, O. (1987), *Necip Fazıl Kısakürek*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Oran, B. (1998). *Atatürk Milliyetçiliği: Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme*. 1. Basım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Opperman, S. (2006). *Postmodern Tarih Kuramı, Tarihyazımı, Yeni Tarihselcilik ve Roman*. Ankara, Phoenix Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Ortaylı İ. (2016). *İmparatorluğun En Uzun Yüz Yılı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ortaylı, İ. ve Küçükkaya, İ. (2012). *Cumhuriyet'in İlk Yüzyılı (1923-2023)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2010). *Türkiye'nin Yakın Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2003). Soykırım nedir, ne değildir? *Popüler Tarih Dergisi*, 35, 42-26.
- Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. C. 6,. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öke, M., K. (2002). *Musul-Kürdistan Sorunu 1918 1926*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Öpöz, F. (1998). *İsmet Paşa ile Lozan'a Gidenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Özakman, T. (2015). *Vahidettin, M. Kemal ve Milli Mücadele*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özbek, N. (2004). Modernite, Tarih ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi ve Tarihçiliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2, (1), 71-90.
- Özcan, A. (2017). 1950'lerde Popüler Tarihçilik. *Türkiye'de Tarih Eğitimi*. A. Şimşek (Editör). s. 203- 208. İstanbul: Pegem Akademi

- Özcan, A. (2014). Muhafazakâr Tarihçiliğin Popüler Yüzü, İnanmıyorum Bana Öğretilen Tarihe! *Doğu Batı*, 58, 243-276.
- Özcan, A. (2012). Popüler Tarihçi Siyasi ve Toplumsal Atmosferi Dikkate Alarak Yazar. *Türk Edebiyatı*, 464, 4-11.
- Özcan, A. (2012). Milliyetçilik ve Popüler Tarih. *Türk Yurdu*, 32 (295), 559-567.
- Özcan, A. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Halk Arasında Popüler Tarih Eserlerine Yaygın Bir Bakış. *Halil İncalcık Araştırmaları-2*, 343-378.
- Özcan, A. (2008). *Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, K. (2007). *Cumhuriyet Döneminde Şapka Devrimi ve Tepkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztuna, Y. (2006). *Kanuni Sultan Süleyman*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Öztuna, Y. (2017). *2. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Perinçek, D. (2010). *Kemalist Devrim 7 Toprak Ağalığı ve Kürt Sorunu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Rıfat, M. (2000). *Türkiye İnkılabının İç yüzü*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Sancak, A. (2008). *Necip Fazıl Kısakürek'in Tiyatro Oyunlarında Gerçekçi Öğelerin Saptanması ve Gerçekçi Bir Tiyatro Eserinin Yazılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Satan, A. (2010). *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1920*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Soyak, R, H. (1973). *Atatürk'ten Hatıralar*. C1. İstanbul: Yapı Kredi Bankası Yayınları.
- Süslü, A. (1998). *Atatürk ve Tarih*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

- Süslü, A. (1990). *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*. Ankara: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Şeşen, R. (1998). *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*. İstanbul: İsar Vakfı Yayınları.
- Şener, C. (2003). *Osmanlı Belgelerinde Dersim Tarihi*. Ankara: Etik Yayınları.
- ŞENGÜL, A . (2015). Necip Fazıl Kısakürek'in Yazılarında Eğitim Sorunu. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206),54-68. <http://dergipark.gov.tr/milliegitim/issue/36144/406108>, adresinden 20.03.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Şimşek, A. (2006). Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi. *Bilig*, 37, 65-80.
- Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 141-155.
- Şimşek, A. (7-9 Kasım 2013). Maalouf'un 'Yüzüncü Ad'ından Pala'nın 'Babilde Ölüm İstanbul'da Aşk'ına: Tarihsel Kurgunun İki Yüzü. 2. *Milletlerarası Tarihi Roman ve Tarihi Roman Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.
- Taner, B. (1998). *Kurtuluş Kuruluş*. 2.Baskı. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Tanfer V. (1990). İrtica Olayları Karşısında Atatürk. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. VI, 17, 318.
- Taştan, Z. (2006). Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar Üzerine Yapılmış Tezler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 4, (8), 575-584. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/655089> adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Temel, B. (2013). *Necip Fazıl Kısakürek'in Tiyatro Eserlerinde Şahıs Kadrosu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Teoman A. (2009). *31 Mart Ayaklanması, Yüz Yılda Ne Değişti*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Timur, T. (1989). *Osmanlı Çalışmaları -İlkel Feodalizmden Yarı Sömürge Ekonomisine*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Timurtaş F., K. (1970). Devletimizin 900. Yıldönümü. *Türk Kültürü Dergisi*, 94, 2-3.
- Topçu, S., F. (2014). *Sultan Abdülaziz Döneminde Yaşanan Mali Bunalım ve Uygulanan Mali Reformlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toprak, Z. (2013). *Lozan'dan Cumhuriyet'e İsmet İnönü*. Ankara: İnönü Vakfı.
- Tunaya, Z. (1984). *Türkiye'de Siyasal Partiler II*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Tunçay, M. (2007). Röportaj: Sinan Yıldırım Tarih: 24 Aralık 2007 saat 11.00 Yer: *Bilgi Üniversitesi Silahtarağa kampusu*. Kayıt Çözümleme: Cengiz Yolcu.
- Tunçay, M.(1981). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*. Ankara: Yurt Yayınları.
- Turan, O. (2015). *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*. 24. Basım. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Turan, Ş. (2004). *Türk Devrim Tarihi 1 İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Turan, R., Safran M., Hayta, N. Çakmak M, A. Dönmez ve C. Şahin, M. (2000). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*. Ankara: Beta Yayınları.
- Türen, A., Ö. (2018). *Necip Fazıl Kısakürek ve Tarihi Görüşlerinin İncelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

- Türker, S. (1997). *Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Türkiye Barolar Birliği (2009). *Türkiye Barolar Birliği Uluslararası Atatürk'ü Çağdaş Yorumlama ve Anma Programı-1 21. Yüzyılda Atatürk'ü Düşünmek*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Türkmen, Z. (20-21 KASIM 2014). *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul.
- Uçan, M. (2014). *İsmet İnönü'nün Siyasi Hayatı (1922-1960)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Ulu, H. U. (2007). *Tunceli Medeniyete Açılıyor*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ünsal, H. (2007). *Necip Fazıl Kısakürek'in İlk Dönem Oyunları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üstün, N. (2012). *Büyük Doğu Mecmuasının Siyasal Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- WEB1,2017,<https://www.yenisafak.com/kitap/populer-tarih-tarihin-neresinde-39429> adresinden 16.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB2,2016,http://www.tarihyazimi.org/upload/dosya/iv-tari-hyazimi-c-alis-tayi-sonuc-raporu-c-alis-masi-15-16-ni-san-2016-kocaeli-1_1573c7b09c8551.pdf adresinden 11.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB3,2015,<http://www.kitaphaber.com.tr/tarihin-yazimi-ve-metodolojisi-konusunda-ahmet-simsek-ile-bir-soylesi-k2093.html> adresinden 16.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB4,2018,https://www.academia.edu/606614/TAR%C4%B0H_%C3%96%C4%9ER

[ET%C4%B0M%C4%B0NDE_B%C4%B0R_ARA%C3%87_OLARAK_TAR%C4%B0H%C3%8E_ROMANLAR](#) adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB5,2014, <http://kadirmissiroglu.com/tercemei-hal.html> adresinden 22.12.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB6,2016,<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ilber-ortayli-soruhurriyetinde-halil-inal-cikin-degeri-gec-anlasildi-40174389> adresinden 04.03.2019 tarihinde erişilmiştir. WEB7,2017. <https://www.youtube.com/watch?v=rf3L35ge2jo> adresinden 21.03.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB8,2013,<http://www.haber7.com/roportaj/haber/1089008-kemal-karpat-ordu-siyaset-e-karisirsa-yenilgi-kacinilmaz> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB9,2014,<http://kitap.radikal.com.tr/makale/haber/turkiye-bu-savasa-girmemeliydi-401883> adresinden 25.08.2017 tarihinde erişilmiştir.

WEB10,2014,<http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/1005414-sadrazamin-kaleminden-dunya-savasina-girisimizin-mechul-oykusu> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB11,2015, <https://tr.sputniknews.com/rusya/201504301015270877/> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB12,2001,<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yilmaz-oztuna/112538.aspx?yazarlar/yilmaz-oztuna/112538.aspx&> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB13,2014, <http://www.haberturk.com/medya/haber/1021158-agostan-amot-yani-ayip> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB14,2018,<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=292366> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

- WEB15,2010,http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/142832/Tarihsel_gercekler_ve_uluslararası_hukuk_isiginda_Ermeni_soykırımı_iddiasi_8.html adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB16,2012, <http://ahmetsaltik.net/2012/08/25/andrew-mango-ile-soylesi/> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB17,2012,<http://nabukednazar.blogspot.com.tr/2012/02/ermeni-sorunuyla-ilgili-bir.html> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB18,2010,<http://acikradyo.com.tr/arsiv-icerigi/mete-tuncay-ataturk-donemi-yargisi-icler-acisi> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB19,2013,<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/mehmet-gundem/cumhuriyeti-asker-kurmadi-1783701/> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB20,2003,<http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/30-31/14-emrah-akkurt-mete-tuncay-ile-kemalizm-uzerine.pdf> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB21,2014,http://www.ankaturkocagi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=491:ankara-subesi-genclik-kollar-konferansa-prof-dr-vahdettin-engin-i-konuk-oldu&catid=33:haberler&Itemid=182 adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB22,2017,<http://www.gercekhayat.com.tr/roportaj/cumhuriyet-1000-yasinda/> adresinden 29.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB23,2018,https://www.academia.edu/33597270/T%C3%BCr%C4%B0ngiliz_%C4%B0li%C5%9Fkileri_Ekseninde_%C5%9Eeyh_Sait_%C4%B0syan%C4%B1 adresinden 21.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB24,2017,<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafaarmagan/iskilipli-atif-hocayi-neden-idam-ettiler-2035987> adresinden 21.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

- WEB25,2014,<https://www.facebook.com/kemalarisayfasi/photos/iskilipli-atif-hoca-vergi-da-verece%C4%9Fuk-%C5%9Fapka-da-giyece%C4%9Fukg%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCz%C3%BCn-moda-adlar%C4%B1nd/884540308223304/> adresinden 21.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB26,2015, <https://www.youtube.com/watch?v=b82IgfsGxXg> adresinden 21.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB27,2013,<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/necip-fazil-kisakurekin-oteki-portresi-1115579/> adresinden 21.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB28,2018,<https://www.sozcu.com.tr/2018/yazarlar/sinan-meydan/cumhuriyetin-bogazina-dayanan-bicak-menemen-olayi-2835258/> adresinden 25.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB29,2013,<https://www.star.com.tr/yazar/icisleri-bakanligi-olaylardan-3-hafta-sonra-menemen-raporu-hazirlamisti-yazi-717259/> adresinden 25.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB30,2018,https://www.academia.edu/10927851/Mete_Tun%C3%A7ay_ile_s%C3%B6yle%C5%9Fi adresinden 26.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB31,2014,<https://www.internethaber.com/mhpli-halacoglu-dersimin-neden-bombalandigini-anlatti-739247h.htm> adresinden 02.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB32,2014,<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/dersim-hakinda-kuyruklu-yalanlar-1232341/> adresinden 02.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB33,2011,<https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/691741-bu-rapor-uygulanmis-olsaydi-bugun-dersimin-acilarini-tartismayacaktik> adresinden 05.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB34,2016,<http://www.beyaztarih.com/roportaj/sultan-alparslan-malazgirt-zaferinden-daha-buyuk> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

- WEB35,2016,<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/sultan-alp-arslana-suikast-40282870> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB37,2011,<http://www.milliyet.com.tr/kanuni-kadar-romantik-ve-edip-biri-yoktur/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/16.01.2011/1339763/default.htm> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB38,2018,<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=381782> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB39,2012,<http://www.milliyet.com.tr/-kanuni-yi-yazmak-icin-13-dil-bilmek-gerekir-gundem-1642735/> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB40,2011,<http://www.milliyet.com.tr/ulkeyi-islak-eden-padisah/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/20.11.2011/1464961/default.htm> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB41,2011,<http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/689658-25-karili-ve-4-3-cocuklu-abdulmecidin-renkli-hayatini-bir-de-benden-okuyun> adresinden 3.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB42,2017, <http://www.milligazete.com.tr/haber/899438/sultan-aziz-nasil-sehit-edildi> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB43,2013,<http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/841641-osmanliyi-dedelerimin-ickisi-yikti> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB44,2011,<http://www.tyb.org.tr/erhan-afyoncudan-misir-gezisinde-tekrar-eden-tarih-3888h.htm> adresinden 21.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- WEB45,2016,<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/2-abdulhamidi-gercekten-taniyor-muyuz-40230875> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB46,2017),<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2017/02/26/ikinci-abdulhamidi-bu-kitaptan-ogrenin> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

- WEB47,2013,<http://www.haber7.com/tarih-ve-fikir/haber/1093774-ttk-baskani-batili-yazarlar-yanlis-anlatti> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB48,2005,https://www.takvim.com.tr/yazi_dizisi/2012/11/18/vahdettin-hain-miydi adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB49,2005,<http://www.hurriyet.com.tr/ecevit-i-yadirdim-335629> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB50,2017),<http://www.sozcu.com.tr/2017/yazarlar/sinan-meydan/ataturku-samsunakimler-neden-gonderdi-1862129/> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB51,2017,<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=454517&/Vahdettin-Hayranligi-Prof.Dr.Kemal-Ari> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB52,2008,<http://acikradyo.com.tr/arsiv-icerigi/zafer-toprak-ataturk-fransanin-3-cumhuriyetini-kurdu> adresinden 30.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB53,2016,<https://www.youtube.com/watch?v=BhStlBbx6AE> adresinden 16.11.2016 tarihinde erişilmiştir.
- WEB54,2018,<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-37/ataturk-ve-milli-mucadele> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB55,2009, <http://www.hurriyet.com.tr/soz-sirasi-iki-tarihcede-12241576> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB56,2014,<http://addizmir.com/haberdetay/Prof.-Dr.-Kemal-Arinin-Yazisi--quot;19-MAYIS-RUHU-quot;/265> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB57,2017,<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/hangi-kitaplari-okumali-40534954> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB58,2016,<http://t24.com.tr/haber/prof-ilber-ortayli-anlatti-cumhuriyet-nedir-turkiyeye-neler-kazandirdi,367891> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

- WEB59,2016,<http://www.hurriyet.com.tr/ak-parti-ve-erdogan-yorumu-16-yil-daha-40139789> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB60,2013),<http://www.hurriyet.com.tr/90-yilinda-lozan-ve-turkiye-cumhuriyeti-uluslararasi-sempozyumu-25108903> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB61,2012,<https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/761647-iste-lozanin-gizli-maddeleri> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB62,2016, <https://www.bilimveutopya.com.tr/lozan-zafer-mi-hezimet-mi> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB63,2009,<http://www.focafoca.com/default.asp?sayfa=3&altid=38&id=1789> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB64,2018,<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=454544> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB65,2013,<http://www.milliyet.com.tr/tarihcilik-degil-olcu-bekliyoruz/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/22.09.2013/1766686/default.htm> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB66,2011,<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogandan-kilicdarogluna-agir-sozler-alnini-karislarim-19308116> adresinden 07.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB67,2012,https://www.youtube.com/watch?v=L12y_BOxyh8 adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB68,2010,<https://www.timeturk.com/tr/makale/yavuz-bahadiroglu/vefat-yildonumunde-ustad-necip-fazil.html> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.
- WEB69,2011,<http://www.milliyet.com.tr/abdulaziz-in-ingiltere-ziyareti/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/27.11.2011/1467921/default.htm> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB70,2017,<http://www.sosyalbilimler.org/hasan-aksakal-soylesisi/> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB71,2012,<http://www.aksam.com.tr/kultur-sanat/turk-edebiyatinin-cok-yonlu-sahsiy-eti-necip-fazil--117635h/haber-117635> adresinden 31.10.2018 tarihinde erişilmiştir.

Yalınkılıç, F. (2007). *Modernizm ve Muhafazakârlık Düşünce Akımlarının Sosyolojik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, S. (2014). Birinci Dünya Savaşı Öncesi ve Sonrasında Türkler ile Büyük Devletlerin Siyasetleri. *TYB, Akademi Dil, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 11-37. https://www.academia.edu/7086143/Birinci_D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1_%C3%96ncesi_ve_Sonras%C4%B1nda_T%C3%BCrkler_ile_B%C3%BCy%C3%BCk_Devletlerin_Siyasetleri adresinden 18.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

Yiğit, T., T. (2012). *Osmanlı Resmi İdeolojisindeki Dönüşüm (1876-1918)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yuvalı, A. (1994). Malazgirt Meydan Muharebesi Ve Bununla İlgili Yerli ve Yabancı Araştırmalar. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (5), 35-52. <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23738/252816> adresinden 11.01.2018 adresinden 11.01.2018 tarihinde erişilmiştir.

Zelyut, R. (2014). *Dersim İsyancıları*. Ankara: Kripto Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Mehmet Güler, 1986 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. 2010 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği, 2016 yılında Anadolu Üniversitesi Tarih bölümünden mezun oldu. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Tarih Eğitimi Yüksek Lisans programına başladı. 2016 yılında AB-MEB PİCTES Projesi'nde çalıştı. TOG'da İletişim Sorumluluğu görevini ifa etti. 2017 yılında Milli Eğitim Bakanlığına Türkçe Öğretmeni olarak atandı. Çeşitli gazete, dergi ve haber sitelerinde köşe yazarlığı yaptı. Öğretmenlik ve yazı hayatına devam ediyor.

İletişim: me-guler@hotmail.com